

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**1981 – 2021 YILLARI ARASINDA OKUTULAN ORTAOKUL TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ METİNLERDE MİTOLOJİK UNSURLARIN TESPİT
EDİLMESİ VE İNCELENMESİ**

Esra ODUNCU

ORCID: 0000-0002-2474-4413

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Murat TURNA

ORCID: 0000-0002-1413-6246

Konya – 2022

TEŞEKKÜR

Milletlerin ana dillerinde yer alan kültürel kodları tespit ederek, anlam dünyasının derinlerine inmesi, bilinçli bir dil kullanımına sahip olmasını sağlayacaktır. Nitekim ana dilinin inceliklerinin öğretildiği Türkçe dersinde ele alınan metinler içerisinde bulunan mitolojik unsurların tespiti, metni anlama, çözümlenme ve kişinin anlatma becerilerine katkıda bulunması yönünden önem kazanmıştır. Bu sebeple, ülkemizde yaşanan sosyal değişim dönemlerinin özellikleri de göz önünde bulundurularak 1981 ve 2021 yılları arasında okutulan Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerin incelenmesi gerekliliği duyulmuştur. Öğrencinin zihinsel ve dilsel becerilerinin geliştirilmesi açısından yapılan modernleşme çabaları, 40 yıllık süreçte geliştirilen 4 farklı programa yansımıştır. Mitolojik unsurların, bu çabalar neticesinde öğrencilere ne derece ulaştığının görülmesi, çalışmanın amaçlarından biridir.

Yapılan araştırma, ön hazırlığı ile birlikte, 2020 ve 2022 arasında gerçekleşmiştir. Bu nedenle pandemi döneminin şartları, verilerin elde edileceği kaynaklara ulaşmada ve araştırmanın ilerlemesinde ciddi etkiler doğurmuştur. Durumun çözülmesinde, incelenecek kitapların bulunduğu kütüphanede çalışan memurların yardımı büyük önem taşımaktadır.

Yüksek lisans eğitimi ve tez yazma sürecinde yalnız hissetmediğimi belirtmem gerekir. Bu süreçte, bilgisi ve yorumları ile beni besleyen danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Murat TURNA'ya, hiçbir konuda desteğini esirgemeyip yol alabilmemde önemli bir payı olan sevgili hocam Sayın Doç. Dr. Derya YILDIZ'a teşekkürü bir borç bilirim. Sürecin başından sonuna kadar elini omzumdan çekmeyen, sevgili yol arkadaşlarım Şerife BAKIRCI ve Şura KARACA'ya, ders kitaplarına ulaşabilmem noktasında, Ankara'da bana evini kapılarını açan muhterem büyüğüm Yusuf ERDEM ve ailesine de teşekkür ederim. Hayatım boyunca verdiği desteği bu süreçte en belirgin şekilde hissettiren sevgili kardeşim Mücahit İzzet ODUNCU'ya ve gölgesi altında okuyup bugüne geldiğim fakat yol üzerinde kaybettiğim sevgili babaannem Dursun ODUNCU'ya da emeklerinin karşılığında teşekkür etmek boynumun borcudur.

Esra ODUNCU

Haziran 2022

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	7
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Varsayımlar	8
1.5. Sınırlılıklar.....	8
1.6. Tanımlar	8
2. ALAN YAZIN.....	10
3. YÖNTEM.....	12
3.1. Araştırmanın Modeli	12
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme	12
3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri.....	13
3.4. Verilerin Toplanması.....	15
3.5. Verilerin Analizi.....	15
4. BULGULAR	16
4.1. Mit ve Mitoloji	16
4.1.1. Mitin tanımı	16
4.1.2. Mitlerin özellikleri ve işlevleri	17
4.1.3. Mitlerin sınıflandırılması.....	20
4.1.4. Mitlerin araştırılma tarihi	20
4.1.5. Türk Mitolojisine dair araştırmalar	25
4.1.6. Mit ve edebiyat ilişkisi	27
4.2. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Mitlerin Tespiti.....	30
4.2.1. Karakterler.....	31
4.2.2. Yaratıklar.....	55
4.2.3. Hayvanlar	82
4.2.4. Bitkiler.....	112

4.2.5. Doğa olayları ve yeryüzü şekilleri.....	124
4.2.6. Nesnelere.....	150
4.2.7. Renkler	176
4.2.8. Sayılar.....	179
4.2.9. Ritüeller (Davranışlar).....	193
4.2.10. Olaylar	222
4.2.11. Mekânlar.....	229
4.2.12. Zamanlar.....	261
4.2.13. İnanışlar	265
4.2.14. Metinler	285
4.3. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Tespit Edilen Mitlerin İncelenmesi	295
4.3.1. Mitolojik unsur içeren ders kitaplarının okutulduğu yıllara göre dağılımı	295
4.4.2. Mitolojik unsur barındıran mitlerin türlerine göre dağılımı	307
4.4.3. Mitin etkinliklerde geliştirilmesi hedeflenen beceriye yönelik inceleme.....	309
4.4.4. Mitolojik unsurun etkinliklerde geliştirilmesi hedeflenen zihinsel beceriye yönelik inceleme.....	314
5. SONUÇ.....	316
KAYNAKLAR.....	326
EKLER.....	335

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

1981 – 2021 Yılları Arasında Okutulan Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Mitolojik Unsurların Tespit Edilmesi Ve İncelenmesi başlıklı tez çalışmamın toplam **353** sayfalık kısmına ilişkin, 28/07/2022 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%9** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

28/07/2022

Esra ODUNCU

Dr. Öğr. Üyesi Murat TURNA

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

28/07/2022

Esra ODUNCU

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

%: yüzde

f : frekans

Kısaltmalar

DK: Ders Kitabı

FRTBADK: Ferit Rağıp Tuncor Bakanlık Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi

ÖÇK: Öğrenci Çalışma Kitabı

ÖKK: Öğretmen Kılavuz Kitabı

TDÖP: Türkçe Dersi Öğretim Programı

TEO: Temel Eğitim Okulları

TRT: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

TABLolar DİZİNİ

Tablo 4.1 Mitolojik unsur içeren ders kitaplarının okutulduğu yıllara göre dağılım tablosu	295
Tablo 4.2. Mitolojik unsur barındıran mitlerin türlerine göre dağılım tablosu	307
Tablo 4.3. Mitin etkinliklerde geliştirilmesi hedeflenen beceriye yönelik inceleme tablosu.	309
Tablo 4.4. Mitolojik unsurun etkinliklerde geliştirilmesi hedeflenen zihinsel beceriye yönelik inceleme tablosu	315
Tablo 5. İncelenen ders kitaplarının künyeleri ve kütüphane kodları	335

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

1981 – 2021 YILLARI ARASINDA OKUTULAN ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERDE MİTOLOJİK UNSURLARIN TESPİT EDİLMESİ VE İNCELENMESİ

Esra ODUNCU

Mitolojinin ve onun beslediği ortak kültürün meydana getirdiği söylem havzası; simgeselliği, kolektif şuuru harekete geçirmesi itibarıyla dikkate değerdir. Bu çalışmada bahsedilen söylem doğrultusunda dile getirilen, kültürel havza göz önünde bulundurulmuş ve Türkçe ders kitaplarında yer alan mitolojik unsurlar, tespit edilip incelenmiştir. İncelenen ders kitaplarının 1981 ile 2021 yılları arasında sınırlılığı gözetilmiştir. Öğrencilerin bilişsel gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak 7. ve 8. sınıf seviyesindeki kitaplar incelemeye alınmıştır. Veriler, Millî Eğitim Bakanlığı'nın arşiv kütüphaneleri olan TTKB Arşiv Kütüphanesi ve Ferit Rağıp Tuncor Bakanlık Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi'nde bulunan, baskı yılları uygun kitaplardan elde edilmiştir. Yapılan tarama çalışması sonucunda 1994 – 1999 ve 2015 – 2016 yıllarında okutulmak üzere basılan kitapların kütüphanelerde bulunmadığı görülmüş ve araştırmaya bu yönde bir sınır çizilmiştir. Kütüphanenin sağladığı hizmetler sayesinde kitaplara erişim gerçekleşmiştir. Kitaplar, okuma metinleri, dinleme metinleri ve etkinlikleri kapsayan bir incelemeye tâbi tutulmuştur. Tespit edilen unsurlar, öncelikle Türk mitolojisi zemininde değerlendirilmiş, sonrasında dünya mitolojilerine yönelinmiştir. Sonuç olarak, toplamda 142 tane kitap incelenmiştir. Araştırma, mitolojinin kavramsal çerçevesinin çizilmesi ve mitolojik unsurların tespit edilerek incelenmesi olmak üzere iki bölüm hâlinde gerçekleşmiştir. Kitaplarda yer alan metin ve etkinliklerde toplamda 5975 mitolojik unsur tespit edilmiştir. Tespit edilen unsurlar, kitaplara ve kitapların okutulduğu yıllara göre, frekans verilerek tasnif edilmiş, frekans değerine bakılarak en çok mitolojik unsurun, baskı yılı 2014 olan 7. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda yer aldığı görülmüştür. Unsurlar, yer aldığı metinlerin türlerine ve türlerin barındırdığı unsur frekansına göre tasnif edildiğinde en çok şiir metinlerinde mitolojik unsurun yer aldığı görülmüştür. Dil becerileri açısından yapılan incelemede, unsurların genellikle okuduğunu anlama, okuma becerilerine yönelik ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Zihinsel beceriler bağlamında da ele alınan unsurların % 25,84 ile en çok eleştirel düşünmeye yönelik olarak işlendiği görülmüştür. Eleştirel düşünmeyi % 7,39 ile yaratıcı düşünme takip etmektedir. Bununla birlikte 2828 unsurun yalnız %34,84'ü zihinsel becerilere yönelik etkinlik içermektedir. Bazı metinlere kitaplarda sürekli yer verilmesi sonucunda, metinlerin içerdiği mitolojik unsurların da tekrarlı olarak kitaplarda yer aldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mitoloji, Ders kitapları, Yaratıcılık, Simgesel ifade.

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Turkish and Social Sciences Education
Turkish Education Program
Master Thesis

DETERMINING AND INVESTIGATION OF MYTHOLOGICAL ELEMENTS IN THE TEXTS IN THE SECONDARY SCHOOL TURKISH TEXTBOOKS TAUGHT BETWEEN 1981 – 2021

Esra ODUNCU

The discourse basin created by mythology and the common culture it feeds; It is notable for its symbolism, for activating the collective consciousness. In this research, the cultural basin, which was expressed in line with the discourse mentioned, was taken into consideration and the mythological elements in the Turkish textbooks were determined and examined. The limitations of the examined textbooks between 1981 and 2021 were considered. Considering the cognitive development characteristics of the students, the books at the 7th and 8th grade levels were examined. The data were obtained from the books in the archive libraries of the Ministry of National Education, TTKB Archive Library and Ferit Ragıp Tuncor Archive and Documentation Library of the Ministry, which are suitable for printing years. As a result of the scanning study, it was seen that the books published to be read in 1994-1999 and 2015-2016 were not found in the libraries and a limit was drawn in this direction. Thanks to the services provided by the library, access to the books has been realized. The books were subjected to a review covering reading texts, listening texts and activities. The identified elements were first evaluated on the basis of Turkish mythology, and then world mythologies were addressed. As a result, a total of 142 books were reviewed. The research was carried out in two parts, drawing the conceptual framework of mythology and identifying and examining mythological elements. A total of 5975 mythological elements were identified in the texts and activities in the books. The detected elements were classified according to the books and the years in which the books were taught, by giving frequency, and looking at the frequency value, it was seen that the most mythological element took place in the 7th grade Turkish Textbook, which was published in 2014. When the elements were classified according to the types of the texts and the element frequency of the genres, it was seen that the mythological element took place mostly in the poetry texts. In the examination made in terms of language skills, it was concluded that the elements were generally handled for reading comprehension and reading skills. It has been seen that the elements discussed in the context of mental skills are mostly processed for critical thinking with 25.84%. Critical thinking is followed by creative thinking with 7.39%. However, only 34.84% of 2828 items include activities for mental skills. As a result of the constant inclusion of some texts in the books, it has been seen that the mythological elements contained in the texts are also included in the books repeatedly.

Keywords: Mythology, Textbooks, Creativity, Symbolic expression.

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

İnsanı diğer yaratılmışlardan ayıran en önemli özellik, düşünen, hisseden bir varlık olmasıdır. İnsan, kendi neslini yalnız kalıtımı yoluyla değil, duygu ve düşünceleri ile beslemiş, bu şekilde hem yaşadığı zamanı şekillendirerek dünya haline getirmiş hem de gelecek zamana yön verebilmeyi başarmıştır. Yalçın (2012), “Çağdaş İnsan ve Edebiyat” adlı eserinde, insanın geçmiş ile gelecek, hayal ile gerçek, zıtlıklar ile çelişkiler arasında denge kurmanın, ömür yolculuğu ve doğruları bulma yönteminin de bu denge ile çizilecek yol olduğunu vurgular. Buna göre insan, ileriye doğru bir adım atabilmek için öncelikle nereden, nasıl geldiğini ve yine nereye, nasıl gideceğini bilmelidir.

Bilişsel gelişim kuramları arasında önemli düşüncelere sahip olan Piaget, bilişsel gelişim kuramını zihinsel işlemler üzerinde temellendirmiştir. Piaget’e göre bilişsel gelişim, bir dengeleme sürecidir. “*Denge halinde olan zihin, ortama yeni bir uyarıcının girmesi ile dengesizleşir. Dengesizlik, bu yeni durum, nesne ya da olayın ilk elden anlamlandırılmaması ve bunun karşısında yaşanan şaşkınlık halidir. Birey zihninde daha önceden var olan şemalardan farklı bir örnekle karşılaştığında bunu anlamlandıramamaktadır*” (Yıldırım, 2016). Bu noktada zihin yeni bir şema oluşturma yoluna girerek uyumsama gerçekleştirecek ve dengeyi kuracaktır. İnsanın anlam kurma süreci, eski ile yeninin şekillendirilmesi, yorumlanması üzerine kuruludur. “*Yaşam, insan için dalgalı ve hırçın bir denizdeki sandal gibi denge arayışıyla yolculuğuna devam eder*” (Yalçın, 2012). Robinson (2008)’a göre düşünmek ve görmek, dünyayı olduğu gibi algılamamanın ötesinde, dünya hakkında düşünceler üretmek, hayati deneyimleri anlamlandırmak üzere onu yorumlamak demektir. Buna göre, içerisinde yaşadığı doğanın sırlarına vâkıf olamayan insan, kendi algılayış şekli ile hikâyeler kurgulamış, varlıklara adlar vermiştir. Madde ve ruh sentezini kendinde gerçekleştirerek etrafındaki maddeleri de anlamlandırmaya, onlara, yüklediği anlamlarla ruh kazandırmaya, onları kendi dünyasına dâhil etmeye başlamıştır.

Yaratıcılığı pek çok yönüyle ele alan May (2015), yaratıcılık konusundaki fikirlerine yön vermek amacıyla okumalar yaparken mitler konusuna da eğilmiştir. Yaratıcılığın, ölümsüzlüğe duyulan özlem olduğunu düşünen May (2015), bu noktada Prometheus ve Adem ile Havva mitlerine değinir. Zeus tarafından Kafkas dağına mahkum edilen Prometheus’un ciğerinin, Prometheus’un gardiyanı olan kartal tarafından yense de her gece yeniden eski

hâline gelmesi, yaratıcılık sürecinin canlı bir unsurunu; Adem ile Havva'nın, iyi ve kötü bilincini kazanmalarıyla kendilerine yasak olanı gerçekleştirmeleri, yaratıcılık sürecindeki var olana başkaldırma unsurunu temsil ettiğini ifade eder. Arayış içerisinde olmak her daim adım atmayı gerektirir. Bunun için de bir çıkış noktası belirleyerek yeni yollar yürünmelidir. İnsanın kendi mitlerini yaratım süreci de arayışı ile başlamıştır. İnsanın kendi anlama dünyası dolayısıyla yarattığı mitler, inanmak, hayal kurmak, umut etmek için bir aracı olmuş, ortaklıkların oluşması ile de topluluk, kavim, millet olmalarına yol açmıştır. Bir insanın anlam dünyasını bir başka insanınki beslemiştir. Nitekim “*insan, kâinatın en zengin muhtevalı varlığıdır*” (Kaplan, 2016). Yaratılışı ile birlikte insan, üretmeye, hayal etmeye, yaratıcı yönünü dünyasına uygulamaya başlamış, gökyüzü hareketlerine olan merakı ve onları yorumlaması, astrolojiye yüklenen kutsal anlamı doğurmuş ve uygarlıklar, yaptıkları gözlemlerle gezegenlerin varlık ve hareketlerine bir anlam yüklemişlerdir. Bu durum, astrolojik nedensel düşünmeyi doğurmuştur. Düşüncenin faaliyetlerinin etkin yol almasında bulunan bu yöntem, ne kadar modern matematiksel nedensellik gibi formlara sahip olmasa da, düşüncenin ilerleyişinde önemlidir.

Akgül (2018), evreni kavrama ve anlama çabasının sonucu olan yaratıcılığı, insan gelişimi ve oluşumunun temel gücü olarak görmüş ve bu sayede uygarlığın temelini atıldığını ileri sürmüştür. İnsan, gelişim sürecini desteklemek amacıyla hayatını daha da kolay ve yaşanabilir hâle getirmek için yaşadığı olgu ve olayları yorumlamış, kendine yeni bir yaşam alanı kurmuş, alanını da yeniliklerle donatmıştır. Yeni yaratmaların ortak bir zeminde buluşması, yansıttığı öz ve birikim, insanları bir araya getirmiş ve kültürü dolayısıyla da kültürel değişimleri doğurmuştur.

Robinson (2008)'a göre yaratıcılık, her insanda bulunan ve insan zekâsının bütün faaliyetlerinde kendini gösteren bir güçtür. Zekânın belirleyici ögesi ise simgesel güç ve imgelemdir. Hayat, sahip olunan düşünce ve inançlar ile şekillenmektedir. Esasında zekâ, doğuştan yaratıcıdır, simgesel yolla farklı şekillerde yaratım yapar ve düşünceler olaylar etrafında şekillenerek yorum doğurur. Yorum ise yaratım için bir kapı açar. Gerçekleşen yaratımların çıkış noktası, zihinde uyanan imgelemlerdir.

Işıldak (2008), imgenin 19. yüzyıla kadar yansıma kuramının çevresinde, maddesel olarak ele alındığını fakat 19. yüzyıldan sonra anlaksal yaşama dâhil olduğunu, 1903 sonrasında yapılan çalışmaların ve deneylerin sonucunda zihinsel bir sürecin sonucu olan imgenin değişmeye yatkın olduğunu görüldüğünü belirtir. İmgelem ise çeşitli imgeler

arasında yeni ilişkilerin kurulmasına, bu ilişkilerden yeni kavram veya imge oluşturmaya denmektedir. Yaratıcılığın ilk adımı olarak zihinde canlandırma, hayal dünyasında kavrama, düşünceye can verme gerçekleşmektedir. İmgelemin yaratıcı hâlinin farklı bir tavır olduğunu belirten Işıldak (2008), bu durumun gerçekleşmesi için gereken donanımın, deneyselleme gücü, alansal yetkinlik, süreklilik ve odaklanma olduğunu ifade eder. Jung (2010)'a göre hayal, uçucu bir izlenim iken, imgelem, amaca yönelik etkinliği belirgin bir yaratıdır. Nitekim insanların hayatı anlamlandırma çabası, hayal dünyasında oluşturduğu kavramlar, onlara, kurduğu dünya ve onların yaşadığı hikâyeleri meydana getirmiştir. Bu noktada düşüncenin ortaya çıkışı, ifade aracının niteliğine de bağlıdır. Nihayetinde düşünce ürünü olan dil, eski çağlardan bu yana insan için iletişim kurmada öncelikli araç olmuştur.

“Dil, sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü, büyümlü bir düzendir; düşünme ve düşünülene aktarma dizgesidir” Aksan (2016: 17). *“Dil, yalnızca düşünceyi aktaran, ileten bir dizge değil, aynı zamanda onu oluşturan, biçimlendiren bir dizgedir.”* Aksan (2016: 19). Modern dil bilimin kurucusu sayılan ve dili, dizge olarak da tanımlayan Ferdinand de Saussure (1916: 1998), dili açıklarken, *“olguyu ne biçimde ele alırsak alalım, dil olayının her zaman iki yüzü vardır; bunlar birbirinin karşılığıdır, birbirinin değerini belirler. Dil yetisinin hem bireysel bir yanı, hem de toplumsal bir yanı vardır. Bunların biri olmadan öbürü düşünülemez. Dil yetisi her an yerleşik bir dizgeyle bir evrim içerir, hem çoğalan bir kurumdur, hem de geçmişin ürünüdür her an.”* ifadelerini kullanır (Akt. Köktürk ve Eyri, 2013). Buna göre dil, düşünceyi ileten ve şekillendiren canlı bir varlık olarak bu işi birtakım göstergelerden oluşan simgeler aracılığı ile yapmaktadır. Cassirer (1997), göstergeleri, fiziksel varlık dünyasından bir parça, simgeleri ise insanın anlam dünyasından bir parça olarak ayırmaktadır. Simgeler, düşünceye anlam katarken, göstergeler bu iş için kullanılan araçlardır. Durand (2017), bilincin dünyayı zihinde canlandırmak için iki yol bulundurduğunu söyler. İlki, duyuşsal algılama ile doğrudan nesnelere zihinde mevcut oluşu; ikincisi ise geçmiş yaşantılar ya da kurulan hayaller vasıtasıyla dolaylı bir şekilde nesnenin zihinde yeni bir imge olarak yer almasıdır ki bu imge, anlam kazandırılan sembolün kendisidir. Aytaç (2018) mitik imgelerin, toplumsal bilinçdışını açıklayan özelliğe sahip olduğunu düşünmektedir. Levi Strauss (2018b) mitik düşüncenin öğelerini de kavramlar ile nesnelere arasındaki ilişkide bulmaktadır. Buna göre, Saussure'ün düşüncelerinden hareket ederek imge ile kavram arasındaki bağ, göstergeyi oluşturur ve gösterge de imge gibi somut bir varlık olarak görülür.

Bilincin bu hamleleri dışında, insanın kasıtlı olarak zihninde canlanmayıp, deneyimleri neticesinde zihninde yer edinen bazı durumlar, olaylar vardır. Bu durum ve olaylar, birtakım beklenmedik tepkiler, davranışlar doğurabilmektedir. Sigmund Freud, yaptığı çalışmalarla, insanın bilinci dahilinde olmayan bu davranışlarının kökeni olarak bilinçdışı işaret etmektedir. Psikanalitik kuramın doğuşu olarak ortaya çıkan bu sav, bireyin iç dünyasını esas alışı ile pek çok bilim adamı ve sanatçıyı beslemiş ve etkilemiştir. Psikanalizm ile birlikte insanın kendini, kötü etkileneceği durumlardan koruması için farkında olmadan işe koştuğu savunma mekanizmalarını da psikoloji bilimine dahil eden Freud (2019)'a göre bilimin, sanatın, her türlü hedefin kaynağı, düşünsel etkinlik ve yaratıcılıktır. Bilinçdışıyla ulaşma yollarından birinin rüya yorumları olduğunu ifade eden Freud (2018), rüyalardaki sembolik anlatımlarla mitlerdeki sembolik anlatımları eşdeğer bulmaktadır. Bu sebeple Freud (2018) insanın ruhsal yaşamının bilinmeyenlerine ışık tutabilmek ve kullanılan psikanalitik çalışmanın doğru ilerleyebilmesi için mitoloji, folklor, filoloji gibi diğer ruh bilimi alanlarıyla ilişki kurulması gerektiğini belirtir. İnsanın ruhsal bunalımları dolayısıyla ortaya çıkan nevrotik hâller, insan için psikanalitik bir incelemeye tâbi tutulmayı gerektirmiştir. Kimi psikanalitikler görülen rüyaları, bilinçdışının yansıması ve nevrozun kaynağı olarak görmüş, kimisi de serbest çağrışım yolunu kullanmışlardır. Psikanalitik kuramın önemli bir inceleme malzemesi olarak rüyalar, sembolik dilin barındığı yegâne alanlardandır. Bu özellik açısından mitlere oldukça benzeyen rüyaları anlamlandırmada psikanalitikler, mitlerden de faydalanmışlardır. İster rüya olsun ister çağrışım, insanların, bunalımlarını dile getirirken sembolik ifadeler kullandıkları görülmüştür. İnsanın yaratıcı gücü, imgelem dünyasının genişliği ile doğru orantılı görülebilir. Psikanalizmin önde gelen isimleri, mitlerin, insanı anlamada önemli bir yere sahip olduğunu da belirtmişlerdir.

Mitler, ilk çağ insanların yaşam öyküleridir. Mitler, kimi zaman insanların tanrılarıyla aralarındaki bağ olmuşlar, kimi zaman problem çözme yöntemi vadetmişler, kimi zaman bir eğitim sistemi olarak benimsenmişler, kimi zaman da dinî metinler olarak algılanıp uygulamaya dökülerek dinlerin ritüellerini içeren yol haritaları haline gelmişlerdir. Nitekim arkaik dönem insanı mitleri, pek çok yönden bir yaşam formülü olarak görmüştür. Campbell (2021a)'e göre mitoloji, dinin diktatör tutumundan değil, kendi değerlerinin tecrübelerine bağlı olmakta yeterli insanın duygularından, kavrayışından, düşüncelerinden ve hayallerinden kaynaklandığını belirtir. Bu araştırmada da mitler, imgelem dünyasının yegâne araçları olarak, kültürel değer ve insan yaratıcılığına hizmet bakış açısıyla değerlendirilecektir.

Manguel (2019), öyküleri kurgulamak, anlatmak, yazmak ve okumak sanatlarının birbirini tamamlayarak, insana, gerçeklik algısını kelimeler aracılığı ile ifadeye dökebilmesini sağladığını belirtir. İnsanın bu sayede bellek aktarımı, temsili öğrenme, uyarma ve açıklama işlevlerini yerine getirebileceğini ifade eder. İlk insan öyküleri olan mitler, böylelikle insanın zihinsel gelişimine de katkı sağlamıştır. Aytaç (2018), mitik düşünceyi, toplumun hayal etme gücünün bir devresi olarak görür. Saluk (2018), mitik bilincin, siyasî, estetik ve dinî bir bakış açısı ile olaylara, medeni bir yapı kurma yolunda ortaya çıkan kurumların tümüne yönelik bir söylem üretme isteği ile ortaya çıktığını belirtir. Lévi-Strauss (2018a)'a göre mitler, insana evreni anlama imkânı verir.

Verimli bir kaynak olarak mitoloji, edebiyatın yazılı ve sözlü türlerinin neredeyse hepsinde kendini gösterecek bir alan bulabilmektedir. Tökel (2016), edebiyat ile mitoloji ilişkisini iki açıdan inceler. İlki, türlerin doğrudan mitoloji etrafında oluşması; ikincisi ise türlerin, anlatım özellikleri, içerikleri açısından mitolojik karakter ve olayları simge olarak kullanmasıdır. Alegori, mazmun yahut simge olarak bulunan mitoloji, metinde ilk hâlden sıyrılır ve metin içerisinde yeni bir anlama kapı açar. Wellek ve Warren (1983), insanların yaşamın içerisindeki boşlukları mitlerle doldurabildiklerini, bu durumda da yazarın mite ihtiyaç duymasının, yaşadığı toplumla kendi iç dünyasını birleştirmesi amacıyla doğduğunu ifade eder. Ele alınan metnin türüne göre gerek edebî sanatlar (teşbih, telmih gibi) gerekse edebiyat kuramları (alımlama estetiği, hermeneutik gibi) aracılığıyla veya metnin metinlerarasılık özelliğinden ötürü yapılan inceleme, değerlendirme ve yorumlama faaliyetleri, metinlerdeki mitleri açığa çıkarmada etkili olmaktadır.

İnsanın kendini en iyi ifade ettiği dil olan ana dilinin eğitimi, insanın toplumu ve dünya yaşamı açısından büyük önem arz etmektedir. Türkiye'de azami ve standart ölçüyü korumak amacıyla Türkçe dersinin en önemli kaynaklarından ve araçlarından olan ders kitapları, ana dili eğitimini desteklemek amacıyla özenle yayımlanmaktadır. Yalınkılıç (2020), ana dili konusunda bilinç edinme ve bu bilincini geliştirme hususunda, insanın bireysel, toplumsal yaşantısını da düzenlemesi açısından ana dili eğitiminin önemli olduğuna değinerek bu eğitimde, Türkçe ders kitaplarının önemine, kitapların son gelişmeler ışığında değerlendirilmesine vurgu yapmıştır. Dil öğretiminde metinlerin, çoklu bir beceri gelişimi sağladığını belirten Güneş (2020), metinle beraber öğrencinin zihinsel becerilerinin gelişimine katkı sağlamak amacıyla, anlama, çıkarım yapma, metin üzerinde düşünme, sorgulama, yorumlama, değerlendirme gibi etkinliklere de yer verilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Delican ve Temizyürek (2016), metinlerin, öğrencilerde yaşam boyu öğrenme becerisi noktasında önemli bir yeri olduğuna dikkat çekerek, metinlerin, türü, içerdiği mesajlar ve eğitim öğretim sürecine olan etkisi açısından etkili bir unsur olduğunu ifade eder. Öğrenciyi yaşama ve toplum yaşayışına hazırlamak, toplumda yaşatılması hedeflenen değerleri benimsemesine aracı olmak, kendini yeterli derecede ifade edebilmesi için dil becerilerini geliştirebilmesine yardımcı olmak açısından, etkinliklerinde ölçülü, ekonomik, işlevsel ve yeterli donanıma sahip olan ders kitapları, Türkçe eğitiminin materyalleri açısından en kullanışlılarındandır. Dolayısıyla içeriğindeki metinler de bu amaçlara hizmet edebilir konumda olmalıdır. Bu bağlamda, araştırma konusu olan mitler, belirtilen özellikleri doğrultusunda bu amaçlara hizmet edebilecektir.

Eflatun Cem Güney (1967: 12), mitolojilerin diğer milletlerin özünü bilmek ve yeni şaheserler oluşturmalarında ilham kaynağı olduğu üzerinde durmakta ve çocukların kendi mitolojilerinden bihaber oluşlarını vurgulamaktadır. Şimşek (2001), doğuda yaşayan toplumlarda, çocuğun hikâyeler, menkıbeler anlatılarak eğitildiğini ve geleneğin geleceğe bu şekilde taşınmasının yanında düşünceyi şekillendirmede de bu araçların önemli olduğunu belirtmektedir. Yılar (2005b), bu açıdan mitlerin eğitimde kullanılması hâlinde seçilen metinlerin, öğrencilerin dil ve zihinsel gelişimine uygun olması gerektiğinin altını çizer, aynı zamanda mitlerin çocukların yaratıcılıkla birlikte farklı düşünme becerilerini de geliştireceğini ifade eder. Cassirer (1997: 20), insanın sürekli olarak kendini araştırmasını, varoluşunun koşullarını incelemesini, bir parçası olduğu milletin, ait olduğu kimliğin oluşumunda önemli rol oynayan mitleri bilmesi ile anlam kazanacağını altını çizer. Okuma zevki açısından fantastik metinlerin daha dikkat çekici olması, içeriğindeki mitik unsurlar dolayısıyla da çocukların yönelimini sağlamaktadır. Asutay (2019: 486), çocuk yazınında mitoloji konusunda yaptığı araştırmasında, aynı zamanda film uyarlaması da bulunan Percy Jackson serisinin, çoksatan çocuk ve gençlik yazını arasında bulunduğu dikkat çekerek, bu konudaki ilginin de yoğun olduğunu vurgulamıştır. Sarpkaya (2021) Yunan ve İskandinav mitolojilerinin yaygınlaşmasında dijital oyunların payına dikkat çekerek mitik anlatılardan hareketle oluşturulan bilgisayar oyunlarına ve onlara duyulan ilgiye değinmiştir. Bu araştırmalara bakıldığında ders kitabında yer alan metinler tahlil edilirken ortaya çıkan mitik unsurların, öğrencilerin derse olan ilgisini ve aynı zamanda ders kitabının güncel gelişmelere olan uyumunu arttırabileceği de düşünülmektedir.

1.1. Problem Durumu

Mitler, sonuç itibarıyla insan üretimlerinin bir sonucu olarak görülmektedir. Bu üretim pek çok amaçla yapılmakla beraber, insan hayatının her alanına da sirayet ettiği açıktır. Bu durumda mitler, hâlen yaşamakta, insan ve toplum zihninin yeni imgeler yaratmasına ilham kaynağı olmaktadır.

Asutay (2014), fantastik anlatımların çocuk edebiyatındaki ilginin odağından hiç düşmediğini ve türler arasında özellikle de masal aracılığı ile çocuklara sunulduğunun altını çizmektedir. Çeşitli eserler, uyarılma filmler ve hatta bilgisayar oyunları içeriğinde yer alan fantastik anlatımların en önemli öğelerinden biri de mitlerdir.

Yılar (2005b), mitlerin ve efsanelerin, çocuğun hayal dünyasını ve yaratıcı düşünme becerisini geliştirdiğine vurgu yapmaktadır. Buna göre mitlerin öğrenilmesi, hayal gücünün en etkin dönemlerinden biri olan çocukların, gelecekte daha yaratıcı, problem çözücü bireyler olması için gereklidir. Ana dili eğitiminin önemli materyallerinden olan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin içerdiği mitik unsurları ortaya koymak önemlidir. Bu sebeple bu araştırmada, “1981-2021 yıllarında okutulan ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin içerdiği mitolojik unsurlar nelerdir ve nasıl ele alınmışlardır?” sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırma problemi dolayısıyla cevap aranacak alt problemler şu şekildedir:

1. Mitolojik unsurlar, hangi yıllarda okutulan kitaplarda yoğun olarak görülmektedir?
2. Mitolojik unsur barındıran metinlerin türleri nelerdir?
3. Mitolojik unsur, metne hazırlık ve metni anlama çalışmalarında, hangi beceriye yönelik etkinlikte yer almaktadır?
4. Mitolojik unsur, metne hazırlık ve metni anlama çalışmalarında, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, empatik düşünme gibi zihinsel etkinliklerden hangisine yönelik olarak kullanılmıştır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada, ülkede standart olarak okutulan ders kitapları dolayısıyla mitler aracılığı ile öğrencinin dil ve zihinsel gelişiminin ne kadar desteklendiğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu araştırmanın genel amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan mitolojik unsurların ortaya konmasıdır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma, mitlerin sağladığı imkânlar dolayısıyla, ana dili eğitiminde kullanımı noktasında önemlidir. Sembollerle çevrili olan dünyada, teknolojik gelişmelerin artması ile kodlar, simgeler, semboller önem kazanmıştır. Mitlerin hâlen yaşadığı düşünüldüğünde, öğrencinin dünyasında olup biteni anlaması, kapalı anlatımların farkına kolayca varması ve kendini ifade etmede ipuçlarına başvurabilmesi açısından önemlidir. Mitlerin özellikleri açısından öğrenci, hem zihinsel becerilerini geliştirecek hem yaşadığı kültürün kodlarının farkına varacak ve kültürel mirası üstlenmesi kolaylaşacak hem de diğer kültürlerle ait mitleri bilmesi ile evrensel duyguları yakalayabilecektir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmada incelenen ders kitaplarının evren ve örneklem açısından yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Eliade (2020: 209), mitlerin sözlü kültür aracılığı ile aktarılmasından ötürü hiçbir zaman tam olarak öğrenilemeyeceğini vurgulamaktadır. Bu sebeple, araştırmanın sınırı, ders kitaplarında bulunan metinlerin anlatım özellikleri dolayısıyla tespit edilebilecek olan mitler olmuştur. Materyal anlamında ise 1981-2021 yılları arasında, MEB tarafından basılan, MEB arşivindeki kitaplarla araştırma sınırlandırılmıştır.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Arşiv Kütüphanesi ve Ferit Ragıp Tuncor Bakanlık Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi'nde bulunan baskı yılları 1981 ve 2021 yılları arasındaki kitaplar incelemeye tâbi tutulmuştur. Yapılan tarama çalışması sonrası, 1994 - 1995, 1995 - 1996, 1996 - 1997, 1997 - 1998, 1998 - 1999 ve 2015 - 2016 eğitim öğretim yıllarında okutulmak üzere basılan kitapların, arşivlerde olmadığı tespit edilmiştir. Bu yıllarda okutulacak kitaplar için Tebliğler Dergisi'nde, bir önceki yıllarda okutulan kitapların bu yıllarda da basılacağı belirtilmiştir. Ayrıca, 2007 tarihli, Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu ve Fatma Türkyılmaz'ın hazırladığı ders kitabının arşivlerde bulunmaması üzerine okutulan metinlere dair bulgular, öğretmen kılavuz kitabından elde edilmiştir.

1.6. Tanımlar

Mitoloji: Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim (TDK, 2022).

Mit: 1. Geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren alegorik bir anlatımı olan halk hikâyesi, mitos. 2. Efsaneleşen kavram veya kişi (TDK, 2022).

Ritüel: Âdet hâline gelmiş (TDK, 2022).

İmge: Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj (TDK, 2022).

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

Ortaya konan problem durumu nihayetinde, alan yazında bulunan ilgili araştırmalar taranmıştır.

Özdemir (2004), masalların Türkçe eğitimindeki işlevini ele aldığı araştırmasında, bu bağlamda Türkçe ders kitaplarını incelemiştir. Türkçe ders kitabındaki masal metinlerini tespit ettiği araştırmasında, metne dair gerçekleştirilmesi hedeflenen etkinlikleri de araştırmaya dahil etmiştir. Araştırma sonucunda, masal metinlerinin öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerleri desteklediğini, öğrenci seviyesine uygun yapısal özelliklere sahip olduğunu, drama çalışmaları ile masalların etkisinin daha kalıcı hâle getirilebileceğini, etkinlik sorularının daha üst düzey zihinsel becerileri geliştirecek nitelikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Yılar (2005a), halk bilimi ve eğitim arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu araştırmasında, bu ilişkiyi desteklemek amacıyla halk bilimi içeriğinin Türkçe ders kitaplarında bulunma durumlarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Halk bilimi içeriklerinin eğitim ile ilişkisi, ders kitaplarında yer alışı konularına değinmiş ve yaptığı tespitler sonucunda, ders kitaplarını bu konuda yetersiz bulmuştur.

Yılar (2005b), mitlerin efsane ve eğitim ile olan ilişkisini ele aldığı çalışmasında, çocuklarda yaratıcı dūřünmenin yolunun bir durum veya olay karşısında farklı dūřünceler üretme yeteneğinden geçtiğini ifade ederek mitlerin ve efsanelerin bu konuda çocuğa fırsatlar yarattığını belirtir. Millî kimlik kazanmada, toplumda duyulan ortak hassasiyetlere duyarlı olmada ve öğrencinin kalıcı ve zevkli öğrenmeler sağlamasında mitlerin ve efsanelerin eğitim açısından önemli bir araç olduğunu ifade eder.

Küçük (2011), kültürlerarası öğrenme konusuna dikkat çektiği araştırmasında, “Kültürler Arası Öğrenme Kavram – Modeli” geliştirerek modeli, gelenek ve görenekler, beslenme ve yemek adabı, dil ve edebiyat, din, aile, uluslararasılık gibi alt başlıklara ayırmıştır. Bu alt başlıklar çerçevesinde 2009-2010 yılında okutulacak ilköğretim (1.-5. Sınıflar) Türkçe ders kitaplarını incelemiştir. Araştırmasını yalnız ders kitapları kapsamı içinde kalarak değil, kültürlerarası öğrenmenin önemi dolayısıyla bu konuda Türkçe dersi dışında da çaba harcanması, muhatapların daha bilinçli hareket etmesi, kültürlerarası öğrenme

için müstakil bir ders, Türkçe öğretmenliği bölümlerine konularak Türk kültürünün diğer kültürlerle karşılaştırılmalı olarak öğretilmesi önerileri ile genişletmiştir.

Başoğlu ve Mutlu (2012), eleştirel düşünmenin nitelik ve gerekliliklerini ortaya koymuş ve Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin eleştirel düşünme ölçütlerine uygunluğunu tespit etmek üzere 6., 7. ve 8. sınıf seviyelerinde okutulan MEB Yayınları Türkçe ders kitaplarını incelemiştir. Araştırma sonucunda elde ettiği veriye göre; 6. sınıf seviyesinde eleştirel düşünme ölçütlerine uygunluk sağlandığı belirlenirken, 7. sınıf seviyesinde ders kitabını bu açıdan çok zayıf, 8. sınıf seviyesi kitabını ise kısmen yeterli bulunmuştur.

Kırkkeseli (2017), “8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiir ve okuma metinlerinin kültürel öğeler açısından değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında, kültür öğelerini, edebiyat, folklor, sanat, müzik, mimari, inanışlar, değerler, etik normlar, gelenek ve görenek, âdet, töre ve alışkanlık, giyim kuşam, yiyecekler ve gündelik yaşam olarak belirlemiş ve ders kitabındaki şiir ve okuma metinlerini buna göre incelemiştir. Araştırma sonucunda, metinlerin türleri ve temaları dolayısıyla pek çok kültürel öge barındırdığını ifade etmiştir.

Dağ, Vural Arslan ve Gümüş (2018), mitik anlatıları Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi bağlamında çeşitli yöntemler açısından kullanmıştır. Kelime ağı oluşturma, söz dizimi, bağlam ve yaratıcı yazma yöntemleri çerçevesinde yaptığı çalışmada, öğrencilerin kendi kültürlerine dair anlatılara hâkim olmaları dolayısıyla yöntemleri uygulamada başarılı olduklarını görmüştür.

Emen ve Aytaş (2019), yaratıcı drama yöntemi ile mitoloji öğretimi konusunu, Türk mitolojisi özelinde ele alarak çocuklara Türk mitolojisinin, yaratıcı drama yöntemi ve teknikleri ile birlikte öğretilebileceğini, bu sayede kalıcı öğrenmelerin daha fazla sağlanabileceğini ortaya koymuştur.

Hatipoğlu (2019), ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunan metinleri fantastik öge içermesi açısından incelemiştir. Fantastik öge içeren metinleri, tür, tema, yazar ve etkinlikleri açısından değerlendirilmişse de araştırmada, mitolojik incelemenin ayrı bir uğraş gerektirdiği vurgulandığından, metinlerde mitolojik bulgulara yer verilmemiştir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında, Ortaokul Türkçe ders kitaplarında mitik unsurların incelenmesine dair bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemi olarak belirlenmiştir. “*Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma*” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39).

3.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan mitolojik unsurların tespit edilmesi ve incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmanın modeli olarak doküman incelemesi modeli benimsenmiştir. “*Doküman incelemesi, hem basılı hem de elektronik materyalleri incelemek veya değerlendirmek için sistematik bir işlemdir*” (Bowen, 2009. Akt. Özkan, 2019).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni, ortaokul 7. ve 8. sınıf seviyesinde okutulan kitapların tamamını içermektedir. Araştırmanın örnekleme ise ülkenin sosyal, siyasal, ekonomik ve daha pek çok alanda yaşadığı önemli gelişme ve değişimler sebebiyle, 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı, 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2015 Türkçe Dersi (1.-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı (1.-8. Sınıflar) programlarına uygun olarak basılan ders kitaplarından Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kullanıma uygun görülen 7. ve 8. sınıf seviyesindeki kitaplardan oluşmaktadır. Örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi seçilmiştir. Ölçüt örnekleme, “*önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması*” olarak tanımlanmaktadır (Baltacı, 2018: 254).

Işıtan ve Turan (2014: 111) çocuklarda dil gelişimini öykülerin anlatım analizi açısından yorumladığı araştırmasında, anlatı analizinin, çocuğun okuldaki akademik durumunu da belirlemesinde kullanılabileceğini ifade eder. Paul (2002: 133), öykülerin anlatım ve içerik özellikleri dolayısıyla bir gelişim tablosu oluşturmuştur ve buna göre; öykülerin tüm bölümlerinin olduğu fakat karmaşık bir yapı bulunduğu karmaşık anlatı türü, 11-12 yaşa, anlatı stiline tarif edilebildiği ve öykünün farklı öykülerle karşılaştırılabildiği anlatı analizi becerileri kısmı ise 13 yaşa tekâmül etmektedir (Akt. Işıtan ve Turan, 2014:

111). Buna göre 7. ve 8. sınıf seviyesindeki öğrencilerin mitleri, mitolojik öyküleri analiz edebilmesi beklenebilecektir.

3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Veriler, doküman olarak seçilen 1981-2021 yılları arasında hazırlanan Türkçe öğretim programlarına göre, MEB Yayınları tarafından basılan ve okutulmasına uygun görülen 7. ve 8. sınıf seviyesindeki materyallerden toplanmıştır. Materyaller, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Arşiv Kütüphanesi ve Ferit Ragıp Tuncor Bakanlık Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi'nde bulunan baskı yılları ilgili tarihler arasında olan kitaplardan oluşmaktadır. Kitapların listesi ve kütüphanelerdeki yer numarası ve barkodları ile birlikte “Ekler” kısmında verilmiştir.

3.3.1. 1981 İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı

Dönem içerisinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda hazırlanan program kapsamlı bir yapıdadır. Eyüp (2008), bu programda dönemin koşullarına uygun insan tipi yetiştirmek amacıyla değişiklikler yapıldığını ifade eder. Buna göre, program, bilimsel, doğru, eleştirici, yaratıcı ve yapıcı düşünme yollarını geliştirmede katkı sağlamayı genel amaç edinmiş, Türk dünyası dışına çıkılarak dünya kültürlerinden bahsedilmiş ve öğrencilerin farklı kültür ve uluslarla tanışması amaçlanmıştır. “1981 programı ile sadece öğretim hususunda belli başlı ilke ve amaçlara değinilmemiş; aynı zamanda öğretimin nasıl yapılacağı, nasıl ölçüleceği anlatılmış; öğrencilerin her bir beceri alanında kazanımları sınıf sınıf ele alınarak tek tek ifade edilmiş; yöntem, kullanılacak araç gereçler ve ölçme değerlendirme sistemine kadar öğretmenlere kılavuz olabilecek her türlü bilgi verilerek Türkçe öğretimi için adeta bir yol haritası hazırlanmıştır” (Karakuş, 2019: 78).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından getirilen düzenleme ile 1985-1986 eğitim öğretim yılı itibarıyla Türkçe ders kitabı bir adet zorunlu olarak bulunabilirken ders kitabına ek olarak yardımcı ders kitaplarının da yayınlarının yapılacağı ve birden fazla olabilecekleri belirtilmiştir.

3.3.2. 2006 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı

Yapılandırmacı yaklaşım ışığında hazırlanan programda kazandırılması hedeflenen kazanımlar; dinleme, konuşma, okuma, yazma başlıklarında öğrenme alanlarına ve dil bilgisine ayrılmıştır. 1981 programından farklı olarak bu programda dinleme, konuşma,

okuma, yazma becerilerine yönelik yöntem ve teknikler, etkinlik önerileri yer almaktadır. Programın temel becerileri; *“Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme, araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma ve girişimciliktir”* (MEB, 2006: 5). Sezdirme yöntemi merkezinde öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü yapılandırmacı yaklaşım, Güneş (2020: 52)’in de ifade ettiği üzere, öğrenciyi ve öğrencinin zihinsel gelişimini esas almakta, bireyin aktif çabaları ve öğrendiklerini zihinde yapılandırması sonucunda dil öğretiminin sağlanabileceğini öne sürmektedir. Programda, okuma metinlerinde bulunması beklenen özellikler arasında, konuyla ilgili olarak; *“metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalı; şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmeli; metinler öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır”* (MEB, 2006: 56).

2005 yılı ile birlikte ders kitapları konusunda da değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliğe göre, Türkçe dersi için basılacak yardımcı materyaller, Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı, Türkçe Ders Kitabı ve Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı olarak belirlenmiştir.

3.3.3. 2015 Türkçe Dersi (1.-8. Sınıflar) Öğretim Programı

Yapılandırmacı yaklaşımın bu programda da sürdürülmesi dolayısıyla, 2015 Türkçe Dersi (1.-8. Sınıflar) Öğretim Programı, 2005 İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’na göre daha hacimsiz ve programda bazı değişikliklerin yapılması amacıyla hazırlanmış gibi görülmektedir. Bu programda da bağlamdan hareketle, ders ve öğretmen kılavuz kitabına alınacak metinlerin nitelikleri arasında, *“metinler, öğrencilerin ruh dünyalarını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olmamalı, alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden edebî değer taşıyan metinler alınmalı, seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek nitelikte olmalı”* maddeleri bulunmaktadır (MEB, 2015: 8).

3.3.4. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı (1.-8. Sınıflar)

Bu programda kazanımlar, 4 temel dil becerisi (dinleme, konuşma, okuma, yazma) başlıkları ve sınıf seviyelerine göre tasnif edilmiştir. Dil bilgisi konuları, becerilerin kazanımları arasına yerleştirilmiştir. Konuyla ilgili olarak *“Türkçe Dersi öğretim Programı ile öğrencilerin; okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil*

zevki ve bilincine ulaşmalarının; duyu, dūřünce ve hayal dūnyalarını geliştirmelerinin sağlanması, okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması, bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi, basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi, okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması, millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duyu ve dūřüncelerinin güçlendirilmesi, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması” amaçlandığı ifade edilmiştir (MEB, 2018: 8). Programda, ders kitapları kapsamında okutulacak metinlerin nitelikleri konusunda da 2015 Türkçe Dersi (1.-8. Sınıflar) Öğretim Programı ile aynı maddeler yer almaktadır. Programda, becerilerin eğitiminde yöntem ve tekniklere dair açıklama bulunmamaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin sınıf seviyesi ve gelişimlerine göre tasnif edilen beceri etkinliklerinde kullanılacak stratejiler, kazanımların açıklamalarında belirtilmiştir. Kazanımların açıklama kısımlarında eleştirel, yaratıcı, empatik dūřünme gibi zihinsel etkinlikler, yöntem ve teknik olarak yer almaktadır.

Süğümlü, Mutlu ve Çinpolat (2019), 2005 yılı ile yürürlüğe giren öğretmen kılavuz kitaplarının, 2018-2019 yılı ile kaldırıldığını belirtmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Veriler, materyallerde bulunan metinlerin türü ve anlatım özellikleri dolayısıyla, edebî sanatlar veya edebiyat kuramlarından faydalanılarak tespit edilmiş, bulunduğu metnin, türü, okutulduğu yıllar, etkinliklerde ise hangi beceriye ve zihinsel etkinliğe yönelik olduğu tasnif edilerek incelenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Veriler, doküman analizi ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Corbin & Strauss (2008), doküman analizi için, *anlam çıkarmak, ilgili konu hakkında bir anlayış oluşturmak, ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirdiğini* ifade eder (Akt: Kıral, 2020:173). *İçerik analizi, metinden çıkarılan geçerli yorumların bir dizi işlem sonucu ortaya konulduğu bir araştırma tekniğidir. Bu yorumlar, mesajın göndereni, mesajın kendisi ve mesajın alıcısı hakkındadır (Weber: 1989:5, Akt: Koçak & Arun, 2006: 22).*

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Bulgular, mitoloji hakkında kuramsal bilgi, mitolojik unsurların tespiti ve incelenmesi üzerine üç bölümden oluşmaktadır.

4.1. Mit ve Mitoloji

4.1.1. Mitin tanımı

Mitin tanımı noktasında farklı görüşler mevcuttur. Campbell (2021a: 14), Shakespeare'in sanatın işlevine dair tanımının mitolojinin de tanımı sayılabileceğini ifade eder. Buna göre mitoloji, *doğayı olduğu gibi gösterecek aynayı tutmaktır* (Campbell, 2021a: 14). "Mitolojinin Gücü" adıyla kitaplaştırılan röportajında ise verdiği tanımı, *"yaşam deneyimi"* olarak değiştirdiğini ifade eder (Campbell & Moyers, 2017: 23). Çünkü ona göre zihin anlamlarla ilgilenir ve insan zihni de yaşamın içindeki değerlerin farkında oluşu ile anlam dünyasını genişletir, öylelikle insan hayatını daha anlamlı kılar. Dinler tarihi araştırmaları ile dikkat çeken Mircea Eliade ise mitin araştırmacılar tarafından genellikle *"hayal, kurmaca, kutsal gelenek, örnek gösterilen model, en eski vahiy"* anlamlarında kullanıldığını öne sürer. Mitler, araştırmacıların alanları bakımından farklı bakış açıları ile değerlendirilerek tanımlanmışlardır. Eliade de bu duruma dikkat çekerek miti, *"çok sayıda ve birbirini bütünler nitelikteki bakış açularına göre ele alınıp yorumlanabilen son derece karmaşık bir kültür gerçekliği"* şeklinde tanımlar (Eliade, 2020: 16-17).

Mitolojinin tanımını *"mit bilimi"* olarak yapan Seyidoğlu (2014: 15), mitin asıl anlamının ise *"gerçek hikâye"* ve *"sahip olunan çok değerli şeyler, kutsal, değerli, manalı olan"* olduğunu belirtir (Seyidoğlu, 2014: 15). TDK'nin tanımı ise *"Geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren alegorik bir anlatımı olan halk hikâyesi, mitos."* şeklindedir. Losev (1990: 27), mitin, olayın fantastik bir yansıması ve kişisel bir kavrayışın sonucu olduğunu düşünmektedir (Akt. Bayat, 2019: 32) Ioanna Kuçuradi, miti, *"Her mitos, gerçekliğin veya gerçek bir olayın simgelerle yorumlanmasıdır."* şeklinde tanımlar (Akt. Tekin, 2001: 5). *"Barthes'a göre miti tanımlayan şey anlam ile biçim arasındaki saklambaç oyunudur"* (Bircan, 2015: 30).

Ögel (2020), mitolojiyi, kaynaklara yaptığı atıflar ile tarif etmektedir. Alman Brockhaus Ansiklopedisi'nde yer alan, *"Tarihte adı geçmeyen, artık unutulmuş büyük kahramanlara ait efsaneler, mitolojinin kadrosuna girer."* ve Gardner'in, *"Tabiat varlıkları"*

ile olaylarına, kişilik verme sureti ile anlatma şeklidir.” mitoloji tariflerine değinmektedir (Akt. Ögel, 2020: XVII-XVIII). Ögel (2020), mitolojiyi, tarihte yaşadığını bildiğimiz kişilerin kahramanlıklarını anlatan efsanelere destan diyerek mitoloji araştırmalarının yalnız kahramanlık destanlarından ibaret olmadığını, efsanelere ise doğrudan mit dendiğini ifade eder. Mitoloji araştırmalarını ise efsaneleri inceleyen bir ilim kolu olarak belirtmektedir.

Altunay (2017), ise mitolojinin pek çok şekilde tanımlandığını ifade ederek aslında mitolojinin tanımını yapmanın onun toplumsal ve bireysel gerçeklikten, yaşadığı dönemde kazandığı anlamdan uzaklaştırmak olduğunu düşünmektedir. Mitoloji, birey ve toplum için işlevsel bir özelliğe sahip olması bakımından hayatın her alanına sirayet etmekte ve bu sebeple tanımlanması da zorlaşmaktadır.

4.1.2. Mitlerin özellikleri ve işlevleri

Eliade (2020: 17-23), mitleri pek çok yönden, örneklerle birlikte ele aldığı eserinde mitlerin özelliklerini ortaya koymuştur. Mitler; gerçekliğin hayata nasıl geçtiğini anlatır, bir yaratılışın öyküsüdür, doğaüstü varlıkları ve onların –özellikle zamanın ilk anlarında- yaratıcı faaliyetlerini içerir, bir kutsal akındır, insanların bugünkü durumunu –ölümlü, cinsiyet sahibi ve kültürlü oluşunu- doğuran müdahaleler ihtiva eder. Kozmogonik mitler –dünyanın var oluşunun kanıtıyla- ve eskatolojik mitler –insanın ölümlü oluşunun kanıtıyla- mitlerin bir gerçeklik barındırdığının delilidir. Anlamlı insan hareketlerinin örnek modellerini içeren mitler, bazı topluluklarda, topluluğun temel ve gerçek hikâyesi, yaşam felsefesi olarak görüldüğünden hiçbir ayırım gözetmeksizin ortalık yerde anlatılmaz. Bu tür kabilelerde, kabileye kabul için gerekli olgunluğa erişmiş olan çocuk, yaşlı bir din hocası veya öğretmeni ile inzivaya çekilerek öz mitini öğrenir. Mitler, insanın ilkel topluluklardan, modern toplum içerisinde yer alma sürecini sağlamıştır, ataların deneyimlerini aktarır. Özellikle de arkaik toplumlarda ritüeller sayesinde mitler geleceğe aktarılır ve topluma bağlanma için gereklidir. Seyidoğlu (2014: 9-11), mitlerin kutsal hikâyeler olduğuna dikkat çekmiştir.

Akgül (2018: 5), mitlerin, bütünlük içeren bir yapı dâhilinde, gelenek, görenek, kanun, kurum, inanış ve ahlakın geçerliliğini sağlayan sosyo-kültürel durum ve doğa olaylarını açıklık ilkesine bağlı kalarak işleyen sözlü sözleşmeler olduğunu ifade eder. Bayat (2019: 11-34), mitin, hayatın ve dünyanın kökeni, Tanrılar, ruhlar, doğa olayları ve efsanevi kahramanlar hakkında, insanın en eski düşünce ve tasavvurlarından ibaret, diyalektik mantığın sonucu, en eski insanın eğitim sistemi, insanı çevreleyerek aynı zamanda çevreyi, cemiyeti insanın kendisi, davranışları, Tanrı ve koruyucu ruhlar hakkındaki düşüncelerin

toplama olan ilk bilim dalı, toplumda düzeni sağlayan ilk ideoloji, dilin ve düşünce­nin tüm imkânlarını kullanarak varlığın ve toplumun yaratılışını sağlayan mutlak gücün hikâyesi, düşünceye verdiği dinamizmle en eski kolektif bilim olduğunu düşünmektedir. Mitler, ait olduğu toplumun; değerler sistemi, kendini ifade etme şekli olarak görülmekte, sosyo-ekonomik durumuna göre şekillenmektedir.

Bayat (2019: 34), mitin insan atalarının doğa, toplum, tanrılar ve kahramanlar hakkındaki ilk düşüncelerini barındırarak onları felsefi açıdan bir kategoriye dahil ettiğini belirtir. Çoruhlu (2020), gelecekteki düşünce­nin esin kaynağı olarak da mitleri görür ve ona göre hayatta ve toplumda meydana gelen bütün değişim, gelişim ve zıtlıkları mitler olmadan anlamak mümkün değildir. Mitlerin, arkaik toplumlardan koparılarak anlaşılamayacağını ifade eden Dumézil (2019: 36), onların rolünü toplumdaki bütün değişim ve gelişimleri, anlamlandırma ve örgütlenme faaliyetlerini doğrulayan, açıklayan, düzenleyen ve her daim yaşamasını sağlayan ana fikirleri, imgeler aracılığı ile ifade etmek olduğunu öne sürer. Bu açıdan insanın anlam arayışına da cevap veren mitler için konuya yapısalcı bakış açısı ile yaklaşan Lévi-Strauss (2018a: 45), mitolojik hikâyelerin toplumdaki düzen anlayışını oluşturduğunu yahut yansıttığını öne sürerek, düzenin olduğu yerde anlamın da sağlandığını ifade etmektedir. Seyidoğlu (2014: 11), bir toplumun mitlerini tanımanın; onun davranışlarını, düşünce yapısını, hayata bakış açısını, var olma amacını tanımak olduğunu belirtmektedir.

Mitlerin işlevselliği pek çok araştırmacı tarafından ortaya konmuş ve irdelenmiştir. Eliade (2020: 12), mitlerin işlevini anlamamanın önemini, insanlığın düşünce tarihinin bir dönemine ışık tutmanın yanında çağdaş düşünce­nin de bir kategorisini anlamak olarak değerlendirir. Malinowski, ilkel toplumlarda mitin işlevi için “*İnanışları dile getirir, belirgin kılar ve düzene koyar; ahlak ilkelerini savunur ve onları zorla kabul ettirir; rite ilişkin törenlerin etkililiğini kesin olarak sağlamayı üstlenir ve insanın uyması için yarar sağlayıcı kurallar sunar.*” ifadelerini kullanır (Akt. Eliade, 2020: 29). Mitin başlıca işlevini, bütün ritüellerin ve anlamlı insan faaliyetlerinin (evlilik, cenaze, eğitim, sanat gibi) ilk örneklerini içeren modeller ortaya koyması olarak değerlendiren Mircea Eliade (2020: 18), diğer işlevleri de maddeler hâlinde sıralamıştır:

1. *Mit, Doğauüstü Varlıkların eylemlerinin öyküsünü oluşturur;*
2. *Bu Öykü, kesinlikle gerçek (çünkü gerçeklerle ilgilidir) ve kutsal (çünkü Doğauüstü Varlıklar tarafından yaratılmıştır) olarak kabul edilir;*

3. *Mit her zaman için bir "yaratılış"la ilgilidir, bir şeyin yaşama nasıl geçtiğini, ya da bir davranışın, bir kurumun, bir çalışma biçiminin nasıl yaratılmış olduğunu anlatır; işte bu nedenle de, mitler insana özgü her anlamlı eylemin örnek tiplerini oluştururlar;*
4. *İnsan miti bilmekle nesnelere "köken"ini de bilir, bu nedenle de, nesnelere egemen olmayı ve onları istediği gibi yönlendirip kullanmayı başarabilir; burada "dıştan", "soyut" bir bilgi değil de (mitin ya tören havası içinde anlatılması ya da kanıtını oluşturduğu ritüelin gerçekleştirilmesiyle) zorunlu olarak, şaşmaz biçimde "yaşanan" bir bilgi söz konusudur;*
5. *Şu ya da bu biçimde, insan, miti yeniden anımsatılan ve yeniden gerçekleşme aşamasına getirilen olayların kutsal, coşku verici gücünün etkisine girmek anlamında "yaşar" (Eliade, 2020: 28).*

Campbel (2016: 460) ise bütün mit ve ritlerin temel işlevinin, insanı, zihinsel ve duygusal olarak yerel örgütlenmenin bir parçası hâline getirmek olduğunu ileri sürer ve mitler bu işlevinin geçerliliğini hâlen devam ettirir. Diğer işlevleri ise 4 ayrı başlıkta tasnif etmiştir. Buna göre mitlerin işlevleri (Campbell, 2021b: 474-476):

1. En önemli ve ayırt edici olan işlev, varlığın sırrı karşısındaki boyun eğişi uyandırması, beslemesi,
2. Kozmoloji yaratması,
3. Hâlihazırdaki toplumsal düzeni desteklemesi, bireyi, toplumuyla doğal bir bütünlük içine dahil etmesi, toplumun her üyesinde, bireyi kendiliğinden, sonuna kadar toplumuna bağlı tutacak bir "duygular sistemi" yaratmasıdır.
4. Bireyi, kendi ruhsal zenginliği ve bununla birlikte nesnelleşmeye doğru götürmek suretiyle kendi ruhsal gerçekliğine ulaştırmasıdır.

Akgül (2018: 5) ise sonuç itibarıyla mitlerin, birleştirici, koruyucu, yönlendirici, meşrulaştırıcı ve yorumlayıcı işlevlere sahip olduğunu öne sürmüştür. Bayat (2019: 33), mitlerin asıl özelliğini doğa ve toplum olaylarını genelleştirmek ve onları açıklamak olarak algılanabileceğini ifade etmektedir. Seyidoğlu (2014: 25-26)'nın da belirttiği üzere, mitler insanı tedavi etmede de kullanılmıştır. Lévi-Strauss (2012: 278) da konuya şaman özelinde

açıklama getirerek efsane yaratmak ve yaşamak deneyimleri aracılığı ile rahatsızlıkların giderilebildiğini ifade etmektedir.

4.1.3. Mitlerin sınıflandırılması

Mitler, pek çok açıdan tasnife tabi tutulmuştur. Mitleri, Malinowski (1998: 116-157), kökenlere ilişkin mitler, ölüm ve yaşam döneminin yeniden başlaması üzerine mitler ve büyüye ilişkin mitler; Hooke (2020: 14-20), ritüel mitleri, orijin mitleri, kült mitleri, prestij mitleri ve eskatologya mitleri; Seyidoğlu (2014: 24-25) kozmogoni (yaratılış) ve menşe (köken) mitler olarak tasnif etmiştir. Bayat (2019: 15-17) ise mitleri, genel kategoriler ve özel kategoriler olmak üzere iki sınıfa ayırır. Genel kategoridekiler, kozmogonik mitler (dünya ve evrenin oluşumuna dair mitler), ilk insanın yaratılış mitleri, türeyiş mitleri, takvim mitleri (zamanın oluşumu ve ölçülmesi mitleri); özel kategoridekiler ise tanrılar hakkındaki (teogoni) mitler, köken mitleri, dünyanın sonu hakkındaki (eskatoloji) mitler, totem mitleri (kabile ve kavimlerde görülen bir canlı veya nesneye bağlanma mitleri) ve kahramanlık mitleridir. Bu sınıflandırmaya bakıldığında insan yaşamının çıkmazlarının, anlam arayışlarının, zamanın ilk ve son evrelerine dair varılan ortak kanıların, insana yaşam enerjisi vermek ve her daim umudunu koruması için ortaya konmuş öykülerin, insanın “neden, nasıl, ne zaman?” gibi varlığın uç noktalarına kadar varan sorularının cevaplarının, insan aklının çıkmaza girdiği soyut kavram ve durumların alegorik bir şekilde anlatımlarının mitler içerisinde yer aldığı görülmektedir. Nitekim insan, kendi hayal gücü ile yarattığı öykülerle kendi çıkmazlarını çözmeye çalışmıştır, denebilir.

4.1.4. Mitlerin araştırılma tarihi

Mitlerin hayatın içerisindeki durumu zamanla araştırma konusu hâline gelmiştir. Bayat (2019), 19. yüzyıla kadar Avrupalıların yalnız Antik Yunan ve Roma mitolojilerini bildiklerini ifade etmektedir. Bununla birlikte mitolojiye dair ilk görüşler Helenistik dönemde ortaya çıkmaktadır. Aristoteles mitolojinin, insanın gerçek karşısındaki şaşkınlığından doğduğunu düşünmektedir. Heredotos, tanrıları tarihî bir kişi, mitleri de tarihî olay olarak görmüştür ve mitolojide karşılaştırmalı yöntemin temellerini atmıştır. Böylelikle mitler, karşılaştırmalı olarak incelenmeye ve tasnif edilmeye başlamıştır.

Grimm Kardeşler, yaptıkları araştırma sonucunda, halk şiirinin kaynağının mitoloji olduğunu ifade eder. Halk edebiyatının özünde miti aramışlar, folklor içerisinde mitin yerine dikkat çekmişlerdir fakat çalışmalarını yalnız Alman gelenekleri ile sınırlı tutmuşlardır.

Doğayı canlı bir varlık olarak gören animistik görüşün isimlerinden Taylor, mitleri, beşeriyetin ilkel zamanları ile ilgili olarak görmüş, ilkel insanın tabiata ruh kazandırması olarak ifade etmiştir.

Söz konusu insan araştırmaları olduğunda, insanın en eski öyküleri olarak anılan mitlerin özellikleri dolayısıyla çağdaş zamanda da yer bulması sonucunda mitler, pek çok yönden araştırma ve yoruma tâbi tutulmuşlardır. Bayat (2019: 34)'ın aktardığına göre, 20. yüzyıl ile birlikte mitler pek çok yöntem ve teori dahilinde ele alınmıştır: Arketip ve psikoanalitik (Yung, Freud), ritüelist (Malinowski, Frazer), sembolist (Cassirer), formalist (Propp), etnografik (Levi-Brul), dilci (Freydenberg), yapısalcı (Lévi-Strauss), postyapısalcı (Bart, Fauco) vb. Bunların yanında mitlerin, insanı çevreleyen bir bilim dalı olarak görüldüğünden insana dair pek çok bilim ve alanla ilişki içerisinde olduğu da görülmektedir.

Arkeoloji, mitlerin varlığını destekler bulgular ortaya koyar. Psikolojik açıdan bakıldığında ise mitler, değinildiği üzere, psikanalitik kuramın sacayaklarından birini oluşturur. Dinî törenlerde, ritler aracılığı ile yeniden canlandırılarak canlı tutulan mitler, tiyatronun doğuşunu sağlamıştır. İnsanın kendini ifade etme şekli olmasının yanında, varlığının devamlılığını sağlamak amacıyla başvurduğu mitler, zamanla sanatsal faaliyetleri doğuran ve bu faaliyetlere ilham veren bir unsur olarak belirginleşmiş, tiyatro, resim, edebiyat gibi alanlarda sanatçı ilhamının yegâne besleyicisi olmuştur. Özellikle sözlü kültürün başlaması, mitlerin bilge kişilerce aktarılmasıyla gerçekleşmiştir.

Düşünme eylemine getirdiği yeni bakış açısıyla Psikoanalitik kuramı ortaya koyan Freud, insanı asıl davranışa itenin akıl ve mantıktan çok, farkında olmadan düşüncenin davranışa dönüşmesine izin verilen bilinçdışı güçler olduğunu ileri sürer, düşüncelerini de bu doğrultuda kaleme alır. Nitekim bu yeni düşünce yapısı, psikolojinin yanında pek çok bilim ve sanat dalına yeni bir soluk getirmiştir. Aliçavuşoğlu (2012), psikanalizin en çok etkilediği sanat akımlarından olan ve bilinci dışarı bırakarak bilinçdışına ulaşmayı hedefleyen Gerçeküstücülüğün temsilcisi Salvador Dali'yi örnekleri arasına alır. Dali, Freud'un psikanalitik kuramını yaptığı resimlerde çekmece imgelerini kullanarak anlatmıştır.

Bilinçdışı noktasında Freud'un durağan olarak ele aldığı ruhsal incelemelerinden farklı olarak ruhsal süreçlere dinamizm kazandıran Jung (2010: 81-82), bilinçdışının kaynağını mitolojik temel örneklerle açıklamaktadır. Kişisel bilinçdışı kavramını ortaya koyan Freud'un düşüncelerinin aksine kolektif bilinçdışı savını ortaya koymuştur. Jung, bireysel bilinçdışını

“gölge” olarak adlandırır ve gölge, insanın ilkel dürtülerinin, toplum içerisinde davranışa dönüştüremeyip bastırıldığı düşüncelerinin kaynağıdır. Kolektif bilinçdışı ise anima (erkek) ve animus (kadın) kavramları ile açıklanır. “Bilinçdışı, bilincin bakış açısını bütünlemektedir. Daha da açarsak, bir erkeğin bilinçdışı bütünleyici bir dişi ögeyi, bir kadının bilinçdışı ise bir erkek ögeyi barındırmaktadır. (Fordham, 2001: 65). Genel bir ifadeyle, ilk imgelemlerin simgesel biçimi şeklinde açıklanabilecek olan arketipler, insanlığın hikâyeleri düşüncesiyle ortaya konan mitlerde bolca bulunmaktadır. “*Arketip bilinçdışının özerk bir içeriği*”dir (Jung, 2019: 91). *Bir arketip, bir model, gerek biçim, gerek anlam bakımından arkaik karakter taşıyıp mitolojik motifler içeren, sınırları kesinlikle belli bir düzendir.* (Jung, 2010: 51). Jung’a göre mitler, insan doğasını açıklayan en geniş ifadelerdir ve insan, miti yaratma gücünü yitirince varlığının yaratma gücüyle olan bağımlı da yitirecektir. Kolektif bilinçdışını doğrudan anlatan mitler, insanın ilk imgelemlerini barındırır, insanın yaratıcı gücünü gösterir. Jung, hayat hikâyesi dolayısıyla din ile iç içe olmuş bir ampiristtir. Bu sebeple çalışmalarını, din ve mitoloji kavramları üzerine dayandırmış, mitlerin insan psikolojisinin şekillenmesinde sahip olduğu önemli yere dikkat çekmiştir. Psikanalizmin önde gelen isimleri, birbirlerinin görüşlerinden yola çıkarak farklı görüşler ortaya atmışlar ve insanı anlamlandırmaya, insanın düğümlerini çözmeye çalışmışlardır.

Malinowski (1990: 85-100), sosyolojik açıdan bir mit teorisi gerekliliğini ortaya koyarken mitlerin toplumda açıklayıcı bir tavrının olmasına gerek duyulmadığını, mitlerin toplumdaki işlevinin, toplum pratiğini destekleyerek işleyişin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini ve devamlılığını sağlamak olduğunu öne sürer (Akt. Başaran, 2017: 252-253).

Antropolojinin, geçmişten güncel tarihe kadar bütün insan kurumlarının gelişmesi ve çökmesine sebep olan bütün olgu ve olayları ortaya çıkarmayı hedeflediğini belirten Frazer (2021: 53), insanın zihinsel gelişiminin de bir olgunlaşma süreci yaşadığını düşünmektedir. İnsanlığın zihinsel gelişimine ilişkin belgelerin, diğer gelişim alanlarına göre azlığına dikkat çeker, toplumu bir yapı olarak değil, gelişim olarak görür ve düşünce gelişimini, mitler ve büyüler, din ve bilimsel düşünce olmak üzere 3 kategoriye ayırır. Ona göre *mitler, bir anlamda insanların bulutlar üzerine düşen yansımalarıdır* (Frazer, 2021: 362).

Mitler, özellikle ilkel toplumlarda totemizm olarak da görülebilmektedir. Bu topluluklarda, kutsal sayılan hayvan veya bitkiye yüklenen anlam, totem olarak adlandırılmakta, bu totemlerin kutsal olarak görüldüğü dinî bakışa ise totemizm denmektedir. Cassirer (2017: 33), totemizm etrafında kabileler üzerinde yapılan çeşitli çalışmalardan yola

çıkarak, totemist davranışların ayrıntılarının dahi önemli olduğunu vurgular. O, bu ayrıntıların, yalnız duyuşal izlenimler doğrutusunda, izlenimlerin doğasına dayalı tasarlanan ilkelerden oluşmadığını; zihinsel ve fiziksel bir evren olmasıyla dünyanın, yapısının belirlenmesinde izlenimlere özgü bir görme olduğunu ortaya koyar. Modern sosyolojinin de bu ilişkiyi, mantıksal bağlantıları var olan ilkel bağlantılara dayandırdığını belirtir. Bu noktada Durkheim'ın düşüncesine yer veren Cassirer (2017: 34), düşüncenin faaliyetlerinin sonucu olan her sınıflamanın insan toplumunun bölünmeleri ile alakalı olduğuna değinir. Nitekim, “*doğuya imge olarak mavi ejderha, güneye kırmızı kuş, batıya beyaz kaplan, kuzeye siyah kaplumbağa tahsis edilmiştir*” (Cassirer, 2017: 36).

Nasıl farklı insanların farklı hikâyeleri var ise her toplumun ya da milletin de farklı mitleri, dolayısıyla da imge dünyaları vardır. Bu açıdan mitler, insanları toplum oluşturma açısından hikâye ve algı ortaklığı, imge dünyası, hayal gücü gibi etkenler dolayısıyla bir arada tutarken farklılık oluşturma durumunda da onları başka bir toplum olmaya itmiştir. Dünya sosyolojisinin oluşumu bu açıdan bakıldığında anlaşılabilir. Nitekim söz konusu insan olduğundan ne kadar farklı milletten olunursa olunsun bazı mitolojik hikâyelerde -insanın geçirdiği çeşitli süreçlerin de etkisi ile- birtakım ortaklıklar görülebilmektedir. Örneğin, Armutak (2004: 150)'ın aktardığına göre; kartal imgesi Mısır ve İran mitolojilerinde güneş tanrısı olarak kabul edilir, Romalılar için güç ve otorite sembolü, Navaho Kızılderilileri için bilgelik, en yüksek ideal ve köy koruyucusu sembolü olarak görülmektedir. Yine aynı mitolojik hikâyelerin, farklı toplumlarda aynı tema çerçevesinde farklı zamanlarda yaşanmış olduğu da görülmektedir. İnsan etkilenimleri gibi sebeplerle bu ortaklıklar görülebilmekte, çeşitli sebeplerle zamanla varyantlaşma sonucu farklılıklar doğabilmektedir.

Masalların biçimsel çözümlemesini yaparken izlenmesi gereken yolu tarif eden Propp (2018), olaylardaki dönüm noktaları olan eylem ve durumları, “işlev” olarak adlandırır ve işlevlerin masaldaki olayın temel öğeleri olduğunu belirtir. Farklı masalarda farklı karakterlerin aynı eylemlerde bulunduğunu ifade ederken bunun din tarihçileri tarafından mitlerin incelenmesi esnasında çoktan tespit edildiğini ortaya koyar. Buna göre; Propp'un masallar için hazırladığı işlev listesindeki 31 madde göz önüne alınarak mitlerin de biçimbilimsel çözümleme yöntemiyle incelenebilmesi mümkün olacaktır.

İlkel insanlar ve modern zaman insanının farklı düşünce ve bakış açısına sahip olduğunu belirten Lévy-Bruhl (2020), ilkel düşüncüyü mantığa aykırı bulmaktadır. İlkel insan, baktığı her yerde, gördüğü her maddenin arkasında bir maneviyat, anlam aramaktadır. Mitler

ve ritüeller, kutsal görülen yer ve nesnelere üzerine kurulu bir yaşama sahip olan ilkel insan, hayatı, mistik deneyimler aracılığı ile geçmiş ve gelecek, toplum ve doğa arasında bağlantı kurmak olarak görür. İlkel insan açıklayamadığı olayları doğaüstü güçlere bağlar. Bununla birlikte doğa ve doğaüstü farklılığını hissettiği an insan büyük bir imkân elde etmiştir. Mistik deneyim konusunda çelişkiye düşülmüştür. Göremediği, anlayamadığı, çözümleyemediği dünyayı, ilkel inançlarla dolduran insan zamanla gerçeklikle, doğayla ve bilimsel düşünce ile yüzleşmiştir.

Antropoloji, genel bir ifade ile insanın ilk çağlardan beri geçirdiği fizikî ve kültürel serüveni ele almaktadır. Lévi-Strauss (2012: 142-143) her mitik düşünce ve ritüelin, anlamlı bir sistem dâhilinde algılanan yeni deneyimler olduğunu vurgular ve ona göre mitler (2012: 116-117), insanın yaratılış öyküsünde, periyodik bir ilerleme yerine akrabalık sistemini ortaya koyan bir yapı imkânı sunar, dil ile ortaya koyduğu bu durum, toplumun anlamlı bir bütünlük oluşturarak gelişmesini sağlar.

Bircan (2015)'in aktardığına göre Roland Barthes, miti göstergebilim çerçevesinde ele almış, giysilerden yola çıkarak miti, *“kültürel anlamlar barındıran göstergeler ve yaygın ideolojinin hedeflerine hizmet eden biçimlenmiş bildirişim dizgeleri”* şeklinde incelemiştir (Bircan, 2015: 22). Barthes'a göre mitler; dinamik bir yapıya sahiptir ve kültürün ihtiyaçlarına göre çok çabuk değişir, kendisini özgün bir dil gibi sunar, gizli bir mesaj ve anlamlama içerir, toplumsal ve ideolojik bir yöne sahiptir, yeni bir sanal dünya düzeni oluşturur, toplumsal gerçekleri dile dönüştürür, burjuva toplumunun bireyi olmayı kıymetlendirir ve burjuva insanını dışarıya kapatır. Zamanla mitlerde anlam değişimleri yaşanır. Gösteren, gösterilen ve gösterge olmak üzere 3 boyutlu bir çizgeye sahip olan mit, gösterenin dil dışındaki malzemeyle de ifade edilebilmesi dolayısıyla üretken bir anlam dünyasına sahiptir ve zengin ifade imkânı verir, ifadeye gizli bir anlam katması ile gizemli bir bağlam oluşturur, anlam boşluklarını doldurur. Kendi içerisinde zıtlıklar bulunduran mitlerin en önemli özelliği ise aktarıcı olmasıdır. Mit, bir anlamlama şeklidir.

Mitolojinin disiplin oluşu 19. yüzyılda gerçekleşir ve nihayetinde 19. yüzyılın yarısında, Rusya'da mitolojik mektepler oluşur. Karşılaştırmalı tarihî yöntemin benimsendiği bu çalışmalarda, dil, mitoloji ve tabiatın ilişkisi irdelenmiştir. Bunların yanında karşılaştırmalı mitoloji incelemeleri noktasında bazı isimler ön plana çıkmıştır.

Joseph Campbell, mitoloji alanında ortaya koyduğu eserlerle mitoloji araştırmaları konusunda önemli bir pay edinmiştir. İnsanın arketipik yapısının yaşantıları olarak gördüğü mitolojiyi yeniden tanımlayarak kişilerin bireyselleşme çabasının mitlere yansıdığını göstermektedir. Mitoloji, günlük yaşantılarla ilişkilidir ve farklı mitlerin farklı işlevleri vardır. Bu işlevler, hayatın içerisinde, insanın potansiyel davranışları dolayısıyla ortaya çıkmaktadır. Mitoloji aslen, insanın zihni, duyguları ve faaliyetlerini doğumdan ölüme kadar taşımaktadır. Sosyolojik yapının içerisinde, insanın ve toplumun faaliyetlerini açıklamakta, yön verici özelliğini işe koşmaktadır.

Mircea Eliade, mitlerin kutsal öyküler olup, daha önce yaşanıp bitmiş bir zamanın yaşantılarını taşıdığını ifade eder. Eliade, yaptığı araştırmalar sonucunda, mitin, kozmogonik açıdan yaşanan olaylar sonucunda ortaya çıktığını ve kozmogonik dönemde yaşanan olayların güncel olaylara sebep olduğunu, eskatolojinin de bu noktada anlam kazanacağını belirtir. İnsanın ilk zamanlarında yaşadığı doğaüstü olaylar bugününü doğurmakta ve açıklamakta, son günü ise anlamlı hâle getirmektedir.

4.1.5. Türk Mitolojisine dair araştırmalar

Dünyada yapılan karşılaştırmalı araştırmalar, milletlerin folklor ürünlerine de etki etmiş, içerik açısından mitik unsurların daha belirgin olduğu ürünler ortaya konmaya başlamıştır. Kökenleri hakkında bilgi sahibi olan dünya milletleri, mitolojiye dair yaptığı araştırmalarla, hem mitolojik etkilenimleri hem de öz milletlerinin mitolojilerini tespit ederek ortaya çıkarmak gayretinde bulunmuşlardır.

Pınar Dönmez'in 2001 yılında yaptığı "*Türk Mitolojisi Üzerine Türkiye'de Yapılmış Yayınların Bibliyografyası ve Bu Yayınların Analizi*" başlıklı yüksek lisans tezi, Türk mitolojisine dair yapılan araştırmalar hakkında önemli bir bilgi kaynağıdır. Dönmez (2001), araştırmasında, çalışmaların tarihçelerini, yayınların bibliyografyalarını, bazı kitap ve makalelerin analizlerini ele almıştır.

Türkyılmaz (2018), Türk mitolojisi araştırmalarının Tanzimat sonrası başlayan Batılılaşma faaliyetlerinin etkisiyle başladığını ifade eder. Tanzimat ile başlayan bu hareket, önceleri dünyada başlayan Klasizm akımı, çeviri faaliyetleri dolayısıyla Yunan mitolojisinin eserlerde yer bulması ile ortaya çıkar fakat ilk Batı mitolojisinin kaynaklarından 17. yüzyılda Katip Çelebi'nin kaleme aldığı "Tarih-i Frengi" eserinde bahsedildiğı görölmektedir. Johan Corihon'dan tercüme edilen bu eserde, Antik Yunan tanrılarından söz edildiğı görölmektedir.

Modernleşme çabalarından biri olarak 19. yüzyılda Encümen-i Daniş adıyla tercüme odaları kurulmuş ve klasik nitelikte olan eserlerin tercümeleri yapılmaya başlanmıştır. Telemak, Phaidra, bu eserlerdendir.

Mitoloji alanında müstakil olarak yayınlanan ilk eser, Şemsettin Sami'nin kaleme aldığı "Esatir" olarak kabul edilmektedir. Şemseddin Sami, eserinde mitolojinin tanımını "ilâh, ilâhe" kavramları dolayısıyla açıklar, avam ve havas sınıflaması yaparak incelemiştir. Yazarın, batıl inançların en naziği olarak gördüğü Yunan mitolojisinde, avam, halk manevi varlıkların tasvirleri olan heykele tapınmış, havas kısmı ise bu durumdan faydalanarak eserlerinde mitolojiyi kullanmışlardır.

Şemseddin Sami'yi Nabizade Nazım'ın "Esatir" eseri takip etmektedir.

Ziya Gökalp'in millî edebiyat hareketi dolayısıyla öne sürdüğü fikirler bu konuda dikkatin yoğunlaşmasına kapı açmıştır. "Türk Medeniyeti Tarihi" eseri, eski Türklerin dini hakkında bilgiler vermektedir. Eser, Türk mitolojisi alanına da katkı sunmuştur.

Mehmet Fuat Köprülü'nün, "Eski Türklerde Dinî, Sahrî An'ane"; Zeki Velidî Togan'ın "Türk Efsanelerinde Millî Alâmetler" ve Abdulkadir İnan'ın eski Türk dini, Şamanizm üzerine kaleme aldığı makaleler, Türk mitolojisi araştırmalarının yaygınlaşmaya başlaması açısından ciddi çalışmalardır.

Abdulkadir İnan, 1954 yılında yayımladığı, "Tarihte ve Bugün Şamanizm, Materyaller ve Araştırmalar" eserinde, Şamanizm, yaratılış efsaneleri, tufan efsanesi, kıyamet, kültler ve ritüeller hakkında bilgi vermektedir. İnan, 1968'de yayımladığı "Makaleler ve İncelemeler"inde de mitoloji ve Şamanizm üzerine makalelerini toplamıştır.

Murat Uraz, ilk baskısı 1967 tarihli, "Türk Mitolojisi" kitabında, Türk mitolojisinde geçen yaratılış, gök cisimleri ve tanrıları tanıtmaktadır. Kitap, Türk mitolojisini müstakil olarak ele alan ilk eser olarak bilinmektedir.

Bahaeddin Ögel'in 1971'de ilk cildi yayımlanan "Türk Mitolojisi" kitabı iki ciltten oluşur. Türk mitolojisine dair yapılmış en ayrıntılı çalışma olarak nitelendirilen eserde, yaratılış, türeyiş efsaneleri, Türk destanları, kültler ve Türk mitolojisine dair motifler hakkında bilgiler yer almaktadır.

Bilge Seyidoğlu'nun "Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller" kitabında, mitin tanımı yanına, Türk mitolojisinde yaratılış miti, kutsal taşlar, insan ve köpek, Erlik için okunan bazı mısra örnekleri bulunur.

Önce, 1998 yılında "Türk Mitolojisinin ABC'si" adıyla, sonrasında ise 2002 yılında bazı eklemelerle "Türk Mitolojisinin Ana Hatları" adıyla yayımladığı kitabında Yaşar Çoruhlu, Şamanizm, Şamanizm'de tanrılar, ruhlar ve tözler, eski Türklerde dinî tören ve bayramlar, Türk mitolojisinde renkler ve sayılar hakkında bilgi vermektedir.

Fuzuli Bayat'ın kaleme aldığı "Türk Mitolojik Sistemi" eseri iki cilt hâlinde 2007 yılında yayımlanmıştır. Kitap, Türk mitolojisine dair içeriklere yer vermesinin yanında metodolojik olarak Türk mitolojisini ele alınması yönüyle Türk mitolojik sistemi açısından atılan ilk adım olarak görülür.

Bayat (2019), mitin, düşünce ile öykülemenin birleşmesi sonucuyla ortaya çıktığını belirtir. İlkel insanlar hayatının her alanına mitoloji çerçevesinden bakmış, mitolojiyi bir eğitim aracı olarak görmüştür. Bu noktada, Orta Çağ'ın ve son yüzyılın bilgeleri mitleri, semboller şerhi olarak algılayarak mirasın aktarılması, kültürel gizemlerin şifrelenmesi ve şifrelerin çözülmesi faaliyetlerinde kullanmışlardır. Böylelikle dinamik bir yapıya sahip olan mitoloji, dilin kökenine has metotları ile çözülebilen bir kodu olmuştur. Gerçek dünyanın sembollerle anlaşılmasını sağlayarak varoluşçu düşünceye determinist bir faydası dokunmaktadır.

Deniz Karakurt'un, 2011'de "Türk Söylence Sözlüğü" adıyla çıkarıp ansiklopedileştirerek 2012'de "Türk Mitoloji Ansiklopedisi" adıyla yayına hazırladığı eseri, sayılan başlıca eserlerin de taraması yapılarak hazırlanmış kapsamlı bir araştırmadır. Nitekim yazar, kitabın daha çok kişiye ulaşması isteğiyle yalnız e-kitap formatında internet ortamında paylaşımına açmıştır.

4.1.6. Mit ve edebiyat ilişkisi

Dilin olduğu yerde mitlerin varlığının devamı kaçınılmaz olarak görülmektedir. Campbell & Moyers (2017: 30), işlenen temaların ebedî, işlenişin, söylenme şeklinin ise toplumun kültürüne göre farklılık gösterdiğini ifade eder. Sözlü kültür ile doğum ilişkisi bulunan mitler, anlatım şekillerine göre edebî türler açısından farklı konumlarda yer alabilmektedir. Edebiyatın genel durumuna bakıldığında mitler, müstakil bir tür olmaktan çok türler içerisinde barınan bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Saluk (2018: 8), mitin sembolik

varlığının başta sözlü kültür ürünleri olmakla beraber insanın yaşam alanının her anında görülebileceğini ifade etmektedir. Sembolik anlatımlara imkân vermesi dolayısıyla mitler, pek çok tür içerisinde barınabilmiştir. Tökel (2016: 50-55), mitleri bugüne taşıyanların geleneksel anlatım türleri olduğunu öne sürmektedir.

Mitler ve edebî türler

Edebiyatın ilk ortaya çıkışının ifadesi olan sözlü kültür dönemi, edebiyat örneklerinin sözlü olarak icra edildiği dolayısıyla da halk şuur ve ifadesinin de ürüne katıldığı bir zaman dilimidir. Bayat (2019), mitolojinin, sözlü kültürü biçimlendirmesinin yanında, ilk edebiyat örneklerinin içeriklerini de belirlediğini ifade etmektedir. Edebiyat ürünlerinde bulunması gizil bir hareket olan mitolojik unsurlar, zamanla, yapılan folklor araştırmaları ile ortaya çıkmaya başlamıştır.

Folklor araştırmalarının önemli isimlerinden olan Grimm Kardeşler, Bayat (2019: 36)'ın ifadesine göre, halk şiirinin mitolojiden beslendiğini ifade etmişler, yaptıkları derleme çalışmaları ile masal, efsane, mit arasında ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Çoruhlu (2020: 24) ise efsanelerin doğaüstü varlıklar tarafından yaşanan olayları konu alırken destan türünün insan yaratımı olduğunu öne sürmektedir. Masallar, daha çok eğlence aracı olarak mevsimsel anlatımlar aracılığı ile aktarılmış, efsaneler insanın tarihsel sahneleri konu edinmiş, mitler ise toplumdaki çıkmazları çözen, düşünceyi toparlayan ve düzen sağlayan konumdadır. Nitekim mitler, insanın ifade şekline göre farklılaşan formlarda türler içerisinde yer bulmuştur.

Zamanla pek çok sebepten mitolojinin insan hayatındaki yerinin saydamlaşmaya başlaması ile masallar ortaya çıkmaya başlamıştır. Belirli bir form içerisinde sunulan masallar için bazı araştırmacılar (M. Müller, W. Grimm, T. Benfey), masalın kökenini mite bağlamakta, bazıları (A. Lang) ise modern etkilerin göz ardı edilmesi gerektiğini öne sürerek masalın, mitolojinin yalnızca bir kısmı olduğunu öne sürmektedir. Propp (2018), masalın doğumunun mit üzerine temellenmesi durumunda olağanüstü masalları “mitsel” olarak ifade eder. Bayat (2019), W. Grimm'in, masal ve miti aynı kökende birleştirmekte, masalların mitlerin içinden çıktığını düşünmekte olduğunu ifade ederek masalın mitten, insanların gerçekliğine inanmaması ve ritüellere bağlılık yönüyle ayrıldığını belirtir. Ayrıca masallar, mitolojik olaylarını iskeletlerini barındırmaktadır. Mit ve masal arasında tiplerin ortaklığı ve kahraman özellikleri açısından benzerlik bulunmaktadır fakat masalda gerçekler oyunlaştırılır

veya ters çevrilir. Masallarda kahramanlar, oyun sonunda kazanırken mitlerde bu, her zaman gerçekleşmez.

Bayat (2019), Türk mitolojisinde insanın diğer varlıklardan ayrı veya üstün bir varlık olarak görülmediğini ifade etmektedir. Bununla birlikte bazen hayvanlar, bazı duyu ve sezgilerinin gelişmiş olması yönüyle insanlardan üstün bir hâle gelebilmektedir. İnsanın doğa ile iç içe olduğu, diğer yaratılmışlarla aynı seviyede tutulduğu Türk mitolojisinde doğa içerisindeki bütün yaratılmışlar, insana muhatap olabilmektedir. Bu sebeple hayvan masalları olarak görülen fabllarda mitik tavırların bulunması mümkün görülmektedir.

Mitler ile destanlar arasındaki ilişkiye bakıldığında ise mitolojik hikâyeler aynı zamanda bir düşünce sistemi olarak kendini gösterirken destanlar, mitolojik düşüncenin hikâyesine çevrilmiş bir yapı olarak görülmektedir. *“Dünyayı mitolojik algılama, zamanla dünyayı kavramanın epik formülüne çevrilir. Ancak destan dünyası gerçek âlemin epik tasvirini çiziyorsa, mitoloji simgelere dönüşmüş bir manzara çizmektedir”* (Bayat, 2019: 104). Epik destan ile mitolojiyi benzer kabul eden Grimm Kardeşler, mitolojiyi halk şiirinin temel bir unsuru olarak görmüşlerdir ve onlara göre, tanrıların ve kahramanların başından geçen olayları içeren destan metinleri kolektifin istek ve arzularını yansıtmaktadır. Bayat (2019) ise destanın, mitolojik şuuru yansıtan müstakil bir halk edebiyatı ürünü olduğunu vurgular.

Destanlardan, halkın hayatını içermesi dolayısıyla ayrılan efsanede de aynı zamanda tarihî olay anlatımları görülebilmektedir. Mit, tanrılarla ilgili oluşu yönüyle efsaneden ayrılmaktadır. Yunan kaynaklı mit anlayışı edebiyatımıza girmeden önce, söylence olarak ele alınan olaylar, efsane olarak görülmektedir. Hatta Ögel (2020), yaptığı mit tanımında, mitlerin araştırılmasında efsanelerin incelendiğini ifade eder. Erhat (2019) da efsanenin Yunancadaki karşılığının mit olduğunu söyler. Karadeniz Yağmur (2018) yaptığı çalışmada, efsane ve mitoloji arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre, mitteki zaman kavramı belirsiz, tayin edilemez iken efsanede genellikle tarihî bir zaman vardır, mitlerde gerçek dünyadan farklı mite özgü bir mekân var iken efsanede gerçekleşen olaylar günümüz dünyasında yer alır, mitlerde seçkin kişiler rol oynarken efsanelerde sıradan kişiler kahraman olarak görülür, mitler genel iken efsaneler yereldir.

Türlerin değer aktarımı noktasındaki aracı rolü, milletlerin mitolojilerini aktarmasında da görülmektedir. Akgül (2018), mitolojik düşünme ve yaratıcılığın sanat üzerindeki etkisini ve ideolojilerin mitolojileri istedikleri meşruiyeti kazanma noktasında araç olarak

görüldüğünü ifade ederek, Antik Yunan'da mitolojileri yaşanan sistemi benimseme ve değerlerini sorgulama, sorumluluk bilinci oluşturma noktasında tragediyaları kullandıklarını belirtir. Kaptan Bazıyar (2017), Dionysos adına yapılan şenlik ve törenlerin dramatik edebiyatı, tragediyayı doğurduğunu ifade eder. Alver (2021) tiyatronun ortaya çıkışında mitolojik ritüellerin kaynak olduğunu belirterek simgesel canlandırmalarla tiyatro ve mitoloji arasındaki ilişkinin varlığından söz etmektedir.

Anlatımda simgesel ifadelerle imkân vermesi noktasında Kuçuradı, mitlerin metaforik özelliğini vurgular ve simgesel ifade kullanmakla, gerçeğin yeniden yoğrulduğunu ifade eder (Akt. Erdal, 2013). Edebî sanatların en çok şiirde kendini gösterebilmesi ile sanatlı söyleyişin içerisine mitler de dahil edilmiştir. Tökel (2016), klasik Türk edebiyatı şiirinin temellerinin İslam kültürünü de içine alan İran, İsrail, Yunan ve geleneksel Türk mitolojisinden beslendiğini belirtir. Bununla birlikte edebiyatımızda başlayan batılılaşma hareketi dolayısıyla edebî ürünlerde mitolojik unsurlar görülmeye başlanmıştır. Tefik Fikret'in "Prometeus" şiiri, Türk edebiyatında Batı mitolojisinden beslenmenin temel taşlarından biri olmuş, Fikret'in, Prometeus'u bir başkaldırı sembolü olarak kullanması, şiirdeki ustalığını da göstermesini sağlamıştır. Edebiyatımızda Nev-Yunanîlik adıyla başlayan akım Yahya Kemal'e "Biblos Kadınları", "Sicilya Kızları" ve "Bergama Heykeltraşları" şiirlerini yazdırmış, şiirlerinde oluşturduğu arka plana mitolojik unsurlar eklemesini sağlamıştır. Cumhuriyetin ilerleyen dönemlerinde pek çok yazar ve şairde Yunan ve Roma mitolojisinin izleri görülmüş, hatta öz mitoloji olarak kabul edilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda zamanla Türk mitolojisine dair tespitler yapılmış, örnekler ortaya konmuştur. Böylelikle edebî metinlerde Türk mitolojisine dair unsurlar gözle görülür hâle gelmiştir.

4.2. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Mitlerin Tespiti

Ders kitaplarındaki metinlerde yer alan unsurlar, başlıklar hâlinde sınıflandırılmış, "Sayılar" başlığı dışında, alfabetik sıraya göre yazılmıştır. "Sayılar" başlığındaki unsurlar ise kronolojik bir sıraya tâbi tutulmuştur. Bununla birlikte, kitaplardaki ifadeler ve yazar adları, kitaptaki yazım şekli ile araştırmada dile getirilmiştir.

4.2.1. Karakterler

Ay Han/Ay Hatun

Ögel (2020), Oğuz Han'ın altı oğlundan birinin Ay Han olduğunu belirtir. Ay Han, Oğuz Han'ın gökten inen eşinden olan ve Oğuz Han'ın gümüş oku verdiği, “Göksel Kavimler” olarak anılan “Bozoklar”dan biridir.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na ait Altınordu (I) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu, göç etmek durumunda kalan Uygur Türkleri konu edinilmiştir. Kafilenin başında ise Ay Han bulunur. Ay Han'ın yaşadığı dönem ve hükmettiği topluluğun Uygurlar olup olmadığı bilinmese de yazarın mitolojiden beslenen metninde, karakter olarak Ay Han'a yer vermesi mitolojik bir bulgu olarak görülmüştür. Unsurun, söylem bazında ele alındığı söylenebilir. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında yer alır.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na ait Altınordu (II) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu Uygur Türklerinin göç etmesi anlatılmaktadır. Metinde Ay Han himayesinde kabile ilerlemektedir. Ay Han'ın yaşadığı dönem ve hükmettiği topluluğun Uygurlar olup olmadığı bilinmese de yazarın mitolojiden beslenen metninde, karakter olarak Ay Han'a yer vermesi mitolojik bir bulgu olarak görülmüştür. Unsurun, söylem bazında ele alındığı söylenebilir. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında bulunmaktadır.

Ögel (2020), Oğuz Han'ın babasının adının Kara Han olduğunu yazmıştır. Oğuz Kağan'ın annesi ise Ay Han/Hatun'dur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Hüseyin Namık Orkun'un hazırladığı “Oğuz Destanı” metni yer almaktadır. Metinde, Ay Han'ın bir erkek çocuğunun olduğu ve zamanla büyüüp gelişerek Oğuz hâlini alması anlatılmaktadır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak, 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta,

Yılmaz Öztuna'nın hazırladığı "Oğuz Han Destanı" bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Han'ın doğumu, büyümesi, gökten inen kızla evlenmesi, ağaçtan çıkan kız ile evlenmesi, kurdu takip ederek fetihler yapması, yoldaşı Uluğ Türk'ün rüyası, oğullarına devletini paylaştırıp hayatını kaybetmesi kısaca anlatılmaktadır. Metinde, Oğuz Han'ın babasının "Ay Han" olduğu söylenir. Metin,

- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı" adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında "İlköğretim Türkçe 7 DK" adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Asım Onat'ın hazırladığı "İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı" adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Reşit Rahmeti Arat'ın hazırladığı "Oğuz Kağan Destanı" bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan'ın doğumu, gergedanı avlaması, gökten inen kızla evlenmesi ve bu kızıdan oğullarının olması, yaşlanınca da kurultay toplayarak yurdu oğullarına vermesi anlatılmaktadır. Metinde, Oğuz Kağan'ın doğumu, "*Günlerden bir gün Ay Hatun'un gözü parladı.*" cümlesi ile müjdelenir. Gözü parlayan Ay Hatun'un doğumu balar ve Oğuz Kağan dünyaya gelir.

Bamsı Beyrek

Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer alan Bamsı Beyrek karakteri, hikâyelerin mitolojik değer taşıması dolayısıyla araştırmaya dahil edilmiştir. Karakurt (2012), Bamsı Beyrek'in, ana karakter olan Salur Kazan'ın en yakın arkadaşı olduğunu belirtir. Atının adı ise Bengiboz'dur.

1987 yılında okutulduğu tespit edilen Erol Öz ve Sevim Öz tarafından hazırlanan "Türkçe Ortaokul 3 Ders Kitabı" adlı eserde Dede Korkut Hikâyeleri'nden "Bamsı Beyrek'e Ad Konması" hikâyesi yer almaktadır.

Hikâyede; bezirgânlar, bir yerde konaklarken kâfirler gelip mallarını yağmalamıştır. Oğuz iline kaçan bezirgânlardan birisi o sırada beyleri ile Bay Büre oğlu Bamsı Bey ile karşılaşır. Ona durumunu anlatır ve yardım ister. Bunun üzerine Bamsı Bey, yiğitlerini de yanına alarak kâfirler ile vuruşur ve bezirgânların mallarını kurtarır. Bezirgânlar Bay Büre Bey'in oğlu için hazırladıklarını söyledikleri hediyeleri kim olduğunu bilmeden Bamsı Bey'e

verirler. Bay Büre Bey'i ziyarete gelen bezirgânlar, beyin yanında o yiğit boz oğlanı görünce durumu beye anlatırlar. Bamsı Bey de olayı doğrular. Bunun üzerinde bey, Dede Korkut'u oğluna ad vermesi için çağırır ve Dede Korkut, kendisinden aman dileyen bezirgânlar için yiğitlik yapan bu boz oğlana "Boz Aygırlı Bamsı Beyrek" adını verir.

Bamsı Bey, bir bey gibi davranıp kendisinden aman dileyenin yardımına koştuğu ve sonunda da kim olduğunu belli etmeden alçak gönüllü bir şekilde obasına dönmesi sebebiyle adına, "efendi" anlamına gelen "Beyrek" eklenmesine uygun görülmüştür. Metin,

- Aynı yazarların 1988 ve 1990 yılında aynı adla hazırladıkları kitapta;
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen "İlköğretim Türkçe 8" isimli kitapta;
- Asım Onat'ın hazırladığı "İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı" adıyla 1999 yılında okutulan kitapta;
- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı" adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Bay Büre Bey

Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer alan Bay Büre Bey karakteri, hikâyelerin mitolojik değer taşıması dolayısıyla araştırmaya dahil edilmiştir. Bay Büre Bey, Bamsı Beyrek'in babasıdır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından "Ortaokul Türkçe 3. Sınıf" adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Şaik Gökyay'ın hazırladığı Dede Korkut Hikâyeleri'nden "Bamsı Beyrek'e Ad Konması" metni yer almaktadır. Metinde Bamsı Beyrek, "*Bay Büre Bey'in oğlu*" olarak anılır. Metin,

- Yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında;
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen "İlköğretim Türkçe 8" isimli kitapta;
- Asım Onat'ın hazırladığı "İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı" adıyla 1999 yılında okutulan kitapta;

- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Boğaç Han

Dede Korkut Hikâyeleri’nde yer alan Boğaç Han karakteri, hikâyelerin mitolojik değer taşıması dolayısıyla araştırmaya dahil edilmiştir. Dede Korkut Hikâyeleri’nde boğayla güreşerek ad alan Boğaç Han, kuvvetli bir yapıya sahiptir.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Boğaç Han’ın isim aldığı hikâyede, ana karakter olarak adı geçmektedir. Metin,

- Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında;
- Yazarın, aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında;
- Yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında yer alan Basri Gocul’a ait Oğuzlama’da da Boğaç Han adı geçmektedir:

“Söyle: Tanrı bize kurban mı saydı?”

Boğaç’ım neredir, eşim Han Dirse?”

Parçada Boğaç Han’a atılan iftiralara aldanan Dirse Han, oğlunu dağa ava götürerek av esnasında oklamış ve eve tek başına dönmüştür. Oğlunu babasının yanında göremeyen hatunu ise “Oğuzlama” içerisinde yer alan “Söyleme” bölümü ile oğlunu babasına sormaktadır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında aynı adla basılan kitaplarında da bulunmaktadır.

Buyu Han

Buyu Han, Göç Destanı'nda, iki ırmak arasındaki ağaca inen ışıktan sonra ağacın içinden çıkan, yeteneği ve zekâsı ile diğer çocuklardan önde olduğu için Uygur iline kağan seçilen kişidir.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Nihat Sami Banarlı'nın hazırladığı “Göç Destanı” metni yer almaktadır. Metinde, ağaç içinden çıkan çocuklardan güzellik, zekâ ve yetenek açısından ön planda olan Buyu Han kağan seçilir. Metin, söz konusu destanın özetini içermektedir. Metin,

- Aynı yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta;
- Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Cemşid

Şişman ve Kuzubaş (2007), Cemşid'in, İran mitolojisinde silahlar üreten, pek çok hastalığın tedavisini bulan, devlere saraylar yaptıran, kendisine Hz. Süleyman'ın tahtına benzer havada hareket edebilen süslü bir taht yaptıran, üç yüz yıl refah içinde ülkeyi yöneten bir padişah olarak tanır.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oya Ayman'ın “Yurdumuzda ve Orta Asya'da Nevruz Kutlamaları” metni yer almaktadır. Metinde, Türklerin Ergenekon'dan çıkışının her yıl kutlandığını Nevruz günü kutlamalarının Türk yurtlarında nasıl kutlandığı anlatılmaktadır. İran'da nevrüz, efsaneye sahiptir. Ateşi bulan Cemşid, bu efsanelerde çokça geçmektedir.

Dede Korkut

Taşdelen (2012), Dede Korkut'u, hikâyelerdeki değerleri aktaran temel karakter ve bilge tip olarak görmektedir. Özdemir (2003), kişiliği hakkında yaptığı araştırmada, farklı

çevre ve araştırmacılar tarafından ortaya konan Dede Korkut hakkındaki efsanelere yer vermektedir. Dede Korkut'un özelliklerinden, ölümünü erteleyebilen, geleceği görebilen, hikmet ve keramet sahibi, saz ustası bir evliya olması birkaçıdır. Alptekin (2011), Dede Korkut'un olağanüstü özelliklerine vurgu yapmış ve Oğuz Kağan gibi bir kahraman olmasa da onunda bu özellikleri itibarıyla mitlere dahil edilebileceğini ifade etmiştir.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray'ın kitabında Dede Korkut Hikâyeleri'ne, dolayısıyla da Dede Korkut karakterine yer verilmiştir. Dede Korkut, Boğaç Han'ın isim almasına, han tarafından ödüllendirilmesine aracı olmuştur. “Boğaç Han” başlıklı parçada görülen bu karakterin, yol gösterici, aydınlatıcı kişiliği ile ders kitaplarında yer aldığı görülmüştür. Metin, Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında; aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Kerim Yunt'un “Ağaç Sevgisi” metni yer almaktadır. Yazısında ağaç sevgisi üzerine yazılmış şiirlere yer veren Yunt, Pir Sultan Abdal'ın ağacı, Dede Korkut gibi övdüğünü dile getirir. Bu noktada Dede Korkut'un sazıyla birlikte icra ettiği şiirlerindeki üslubuna atıfta bulunulmuştur. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Şaik Gökyay'ın hazırladığı Dede Korkut Hikâyeleri'nden “Bamsı Beyrek'e Ad Konması” metni yer almaktadır. Bay Büre Bey, oğlu Bamsı Bey'in yiğitliklerini duyunca ad koymasına için Dede Korkut'u çağırır. Dedem Korkut gelir ve dualar eşliğinde Bamsı Bey'e “Boz Aygırlı Bamsı Beyrek” adını verir. Metin,

- Yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında;
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta;
- Asım Onat'ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta;

- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Hüseyin Ağca, Sevilay Eredem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, “Silifke’de Göksu” metni yer almaktadır. Göksu Nehri’nin anlatıldığı bu metinde yazar, suyun mucizesini ortaya koymak için Dede Korkut’un, “*Su, Tanrı didarını görmüştür.*” cümlesine yer vermiştir. Suyun mucizevî yönünü belirtmek için büyük bir bilge olan Dede Korkut’u şahit tutması, metindeki anlatılanı güçlendirmiş, anlatımın inandırıcılığına kuvvet katmıştır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Bayram Bilge Tokel tarafından kaleme alınan “Bozkırın Tezenesi” metni bulunmaktadır. Metnin asıl konusu Neşet Ertaş’ın hayatını, sanatçı kişiliğini ve memleket için önemini vurgulamaktadır. Bununla birlikte sazın ve sözün kültürümüzdeki yerine değinirken verilen Dede Korkut örneği, Türk kültüründe çok eski tarihlerden beri bu zenginliğin varlığını işaret etmektedir. Ustaların da ustalarının olduğunu vurgulamaktadır. Kopuz adıyla Dede Korkut tarafından çalınan alet, Neşet Ertaş’ın elindeki saza dönüşerek söze ahenk katmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında da yer almaktadır.

Deli Dumrul

Dede Korkut Hikâyeleri’nde yer alan Deli Dumrul karakteri, hikâyelerin mitolojik değer taşıması dolayısıyla araştırmaya dahil edilmiştir. Deli Dumrul, bir çayın üzerine köprü yaptırarak geçenlerden otuz, geçmeyenlerden de döve döve kırk akçe alan bir er imiş. Köprüye yakın bir obada bir erin ölüp de yakınlarının ağladığını işitince Tanrıya ölüm meleği ile karşı karşıya gelip savaşmak için dua etmiş. Nihayetinde ölüm meleği ile karşılaşan Deli Dumrul, canını zor kurtarmıştır.

İsmet Özoguz ile Erol Öz’ün hazırladığı 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Türkçe Ortaokul 3” kitabında da Cevdet Kudret tarafından hazırlanan Deli Dumrul hikâyesine yer verilmiştir. Hikâyedeki Deli Dumrul’un yine aynı özellikleri ile boy gösterdiği görülmektedir.

Deli Dumrul böylece heyecanlı, kahramanlığa meyyal, aşırı özgüvenli bir tip olarak anlatılır. Hikâye, yazarların aynı adla 1987 ve 1989 yıllarında basılan kitaplarında yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulan kitapta; Muharrem Ergin’in kaleme aldığı “Deli Dumrul” metni, dinleme metni olarak yer almaktadır. Metinde Deli Dumrul, önce Azrail’e kafa tutmuş sonrasında da canını almasını diye yerine can aramıştır. Dik başlı duruşu ile ön plana çıkan karakter, daha uslu ve sakin bir insan hâline gelmiştir.

Dirse Han

Dede Korkut Hikâyeleri’nde adı geçen bu karakter, hikâyelerin mitolojik unsurlar barındırması dolayısıyla mitolojik bir karakter olarak değerlendirilmiş ve araştırmaya dahil edilmiştir.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında Boğaç Han’ın isim aldığı Boğaç Han hikâyesinde Dirse Han’ın adı geçmektedir. Dirse Han, metinde kahramanlık göstererek ad almayı hak eden Boğaç Han’ın babasıdır. Metin, Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında; aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Dirse Han’ın adı, 1981 yılında okutulduğu tespit edilen Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında yer alan Basri Gocul’a ait Oğuzlama’da geçmektedir:

“Söyle: Tanrı bize kurban mı saydı?”

Boğaç’ım nerededir, eşim Han Dirse?”

Parçada Boğaç Han’a atılan iftiralara aldanan Dirse Han, oğlunu dağa ava götürerek av esnasında oklamış ve eve tek başına dönmüştür. Oğlunu babasının yanında göremeyen hatunu ise “Oğuzlama” içerisinde yer alan “Söyleme” bölümü ile oğlunu babasına sormaktadır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında aynı adla basılan kitaplarında da bulunmaktadır.

Dionysos

Erhat (2019), yaratıcılığın doğaya karışmakla, karanlık güçleri keşfetmekle olacağını belirterek bu işin sahibinin Diyonizos (Dionysos) olduğunu belirtir. Anadolu'nun kült tanrılarından olan Diyonizos (Dionysos), şarabı simgelemektedir. Yunan mitolojisinde Diyonizos (Dionysos) ile ilgili pek çok hikâye vardır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Mehmet Önder'in hazırladığı “Ankara'da Hacettepe” metni bulunmaktadır. Metinde, Ankara'daki Hacettepe ile ilgili efsaneler anlatılmaktadır. Bunlardan biri de Kral Midas efsanesidir. Bir gün Kral Midas şarap tanrısı Diyonizos/Baküs'e bir iyilikte bulunur ve tanrı da ona bir dilek hakkı verir. Dokunduğunun altın olmasını isteyen Midas'ın dileği kabul edilir fakat Midas bir şey yiyemez hâle gelir. Bunun üzerine Hızır görünerek hacette bulunduğu tepeye gidip abdest alarak namaz kılmasını, böylelikle kurtulacağını söyler. Diyonizos metinde, tanrıların insanlara nimetler sunması yönüyle yer almaktadır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Herakles/Herkül

Herakles, Erhat (2019)'ın aktardığına göre, Yunan ve Latin mitoloji metni yazarlarını en çok etkileyendir. Yenilmez gücü, cesareti simgelemektedir. Adını, “kahraman” anlamına gelen “heros”tan aldığı, Yunan tanrısı Zeus ile Alkmene'nin oğlu olduğu anlatılmaktadır. Kendisine verilen 12 görevi yerine getirir. Kötüleri cezalandıran, yiğitlik gösteren yönüyle metinlerde işlenmiştir.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018'de okutulan kitapta, dinleme/izleme metni olan “Naim Süleymanoğlu” metni bulunmaktadır. Ünlü sporcu Naim Süleymanoğlu'nun biyografisi olan bu metinde, sporcunun “Cep Herkülü” lakabıyla anıldığı ifade edilir. Naim Süleymanoğlu, katıldığı spor müsabakalarında, kaldırdığı ağırlıklarla ne kadar güçlü olduğunu kanıtlamıştır. Bunun yanında boyu da kısa görülmektedir. Nihayetinde dünya ona, fiziksel görünüşü ve bileğinin gücünü birleştiren, “Cep Herkülü” unvanını

vermiştir. Unsur, benzetme yoluyla, söylem bazında ele alınmıştır. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

Hermiyas

Şahin (2009), Ege’de bulunan antik kente adını veren İasos’luların kahramanının Yunus balığının sırtına binen bir çocuk olduğunu ifade eder. İasos’lular Yunus balığı ile iç içe yaşamışlardır. Öyle ki hem Yunus balığını hem de Yunus balığı üzerindeki çocuğu altın sikkelerinin üzerine yansıtmışlardır.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Ali Püsküllüoğlu’nun hazırladığı efsanelerden “Hermiyas”, “Yunus Balığı Sırtındaki Çocuk” başlığıyla yer almaktadır.

Hızır

Türk milletlerinde yaygın bir inanış hâline gelen Hızır’ın eski Türklerdeki karşılığını Ögel (2020), ak/ sakallı kocalar olarak vermektedir. Bu kocaların kiminden yardım dilenilir, kimi ad verir, kimi yolda yoldaş olur. En yaygın örneği ise insanların düşkünlerin yardımına koşmasıdır. Eski Türklerde koca olarak anılan varlık İslamiyet’te “Hızır” olarak yer almıştır. Kimi metinlerde, “Kidir, Kıdır, Hıdır” olarak anılmaktadır.

“Hıdırlık” ise Hızır’ın geleceğinin beklendiği mekân veya huzur bulunan yeşil alan olarak Anadolu’da pek çok bölgenin adlandırılmasıdır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Tarık Buğra’nın “Küçük Ağa” romanından bir parça, aynı başlıkla yer almaktadır. Harekâta katılan Küçük Ağa’nın, tekrar Akşehir’e dönmesinin anlatıldığı parçada, Küçük Ağa bir gün Hıdırlığa çıkar ve karşılaştığı Akşehirli ile “Hıdırlık” adı verilen yerde konuşur. Küçük Ağa’nın derdine çare bulmak, huzur içinde düşünebilmek için Hıdırlık bölgesine gitmesi, bölgenin adının anlamının verilme sebebini ortaya koymaktadır. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta,

Nezihe Araz'ın kaleme aldığı “Selimiye Efsaneleri” metni bulunmaktadır. Selimiye Camisi ve yapılışı hakkındaki halk arasında anlatılan efsanelerin yer aldığı metinde, efsanelerden biri de Hızır ile ilgilidir. Mimar Sinan camiyi bitirip de payitahta uçarken arkasından gelen “Hızır Kalfa” keserinin düştüğünü haber verir. Sinan, ona inip almasını söyler. Şimdi o bölge, “Hızır Tabya” olarak anılır ve bölgede “Hızır Baba Türbesi” bulunmaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Mehmet Önder'in hazırladığı “Ankara’da Hacettepe” metni bulunmaktadır. Metinde, Ankara’daki Hacettepe ile ilgili efsaneler anlatılmaktadır. Bunlardan biri de Kral Midas efsanesidir. Bir gün Kral Midas şarap tanrısı Diyonizos/Baküs’e bir iyilikte bulunur ve tanrı da ona bir dilek hakkı verir. Dokunduğunun altın olmasını isteyen Midas’ın dileği kabul edilir fakat Midas bir şey yiyemez hâle gelir. Bunun üzerine, Hızır görünerek hacette bulunduğu tepeye gidip abdest alarak namaz kılmasını, böylelikle kurtulacağını söyler. Hızır, metinde sorunları çözen kurtarıcı kişilik rolü ile ortaya çıkmaktadır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, etkinlik içerisinde, Yozgat’ın isminin Hızır tarafından verildiğini anlatan kısa bir metin yer almaktadır. Hızır’ın ad verme yönü metinde yansıtılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018’de okutulan kitapta, İshak Tekgül’ün hazırladığı “Dostluk” başlıklı Karagöz Oyunu bulunmaktadır. Metinde, Karagöz ile Hacivat dostluk üzerine konuşmaktadır. Hacivat bir bilmece sorar ve Karagöz’e ipuçları verir. Cevabı dost olan bilmeceye ipucu olarak cevabın, Hızır gibi zor gününde yetiştiğini söyler. Hızır metinde, zor zamanda insanları dertten kurtarması yönüyle yer almaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

Homeros

Homeros, Antik Yunan'ın, İlyada ve Odysseia destanlarını kaleme alan yazar kişidir. Mitoloji açısından ismi önemli bir yer tutmaktadır. Eserleri, kaleme alındığı günden beri pek çok önemli ismi etkilemiştir. Mitolojik eserleri kaleme alan bu yazar, mitolojik bir unsur olarak görülmüştür.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan "Ortaokullar için Türkçemiz III" kitabında, Andre Maurois'in öğrencilere verdiği konferans metni, "Öğrenciler!" başlığı ile yer almaktadır. Metinde öğrencilere kalıcı eserler bırakmanın öneminden bahsederken yazar, Homeros'un 3000 yıldır saygı görmesinin buna yaraşır olduğundan kaynaklandığını örnek vermektedir. Homeros, kaleme aldığı eserler ile yüzyıllarca konuşulmuş, okunmuş bir kişidir. Yazar burada, Homeros'un bu başarısına vurgu yapmaktadır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında "Türkçe Ortaokul 2" adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Hasan Olalı'nın kaleme aldığı "Türkiye'nin Turistik Değeri" metni yer almaktadır. Metinde yazar, Antik Yunan ozanı Homeros zamanında yaşanan İyon şehirlerinin Türkiye'de olduğundan bahsetmektedir. Homeros, Antik Yunan edebiyatının başlıca isimlerindedir ve yaşadığı dönem mitolojik anlatıların çokça yer bulduğu bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple Homeros zamanı, mitolojik olayları anımsatması dolayısıyla mitolojik bir unsur olarak görülmüştür. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında; 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak "Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf" adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta da yer almaktadır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK" adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, yazma etkinliği içerisinde, "Kaz Dağları ve Hasanboğuldu" başlıklı metin bulunmaktadır. Metinde, antik dönemde de adı "İda" olarak geçen Kaz Dağları civarında yaşanan "Hasanboğuldu" efsanesi anlatılmaktadır. Yazar, Homeros'un "İlyada"sında bu dağ için, "bol pınarlı vahşi hayvanlar anası" ifadesini kullandığını söyler. Bölgenin mitler arasında nasıl bir yeri olduğu hakkında bilgi alabilmek için Homeros metinlerine başvurulması, Homeros'un mitolojik dünyanın bilgi kaynağı

konumuna geldiğini göstermektedir. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Le Fontaine’in “Kaplumbağayla İki Ördek” fablı bulunmaktadır. Metinde, dünyayı gezmek isteyen bir kaplumbağaya iki ördeğin yardım etmeye çalışması anlatılmaktadır. Ördekler eğer isterse kaplumbağayı, isterse Amerika’ya kadar götürebileceklerini, Homeros’un destan kahramanı Odiseus’un da ancak bu kadarını gördüğünü söylerler. Homeros, dünyanın mitolojik ilk bilgilerini kaleme alan kişidir. Bu sebeple insanlar, uzunca bir süre içinde bulunduğu durumu, başına gelen olayı, onun metinlerini ölçü alarak ifade etmişlerdir. Bu metinde de Homeros, bu yönüyle ele alınmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Kayan/Kıyan

Ögel (2020), Ergenekon Destanı’nda düşman kılıcından sağ olarak kurtulan iki kişiden birinin “Kıyan” olduğunu ifade eder. Bu iki kişi, birbirleri ile evlenerek çoğalmışlardır.

İsmet Özoguz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Ural’ın hazırladığı “Ergenekon Destanı” bulunmaktadır. Destanda adı geçen beylerden biri de Kıyan’dır. Metin,

- Yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoguz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Anonim şekilde, Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı, Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Keloğlan

Ögel (2020), kültürümüzde önemli bir yere sahip olan Keloğlan masallarının başkahramanı Keloğlan'ın, mitolojik bir motif olup olmadığını değerlendirmek üzere, Türklerde kellik mevzusuna değinmiştir. Orta Asya tarihine bakıldığında kel, dazlak ulu ataların olduğuna yer vererek, destanlardaki örneklerden alıntılarla birlikte, kelliğin akıllılık sembolü olduğunu vurgular.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ceyhun Atuf Kansu'nun “Bir Çocuk Bahçesinde” şiiri yer alır. Şairin çocukluk günlerine olan özlemini çocuklara seslenerek anlattığı şiirde, “*Keloğlan kahramanıydı sihirli dünyamın...*” mısrası bulunmaktadır. Şair, masal dünyasında Keloğlan'ın da yer aldığını belirtmiştir. Mitolojik bir motif olarak Keloğlan masallarına yer verilmiştir. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Sait Faik Abasıyanık'ın kaleme aldığı “Birtakım İnsanlar” romanından bir parça “Dalgıç Ragıp” başlığı ile yer bulur. Ragıp'ın trende rastladığı bir yolcuya hatırasını anlattığı parçada, karakter mütareke zamanı batan bir gemiden İngilizlere ait bir sandık çıkarmak için dalış yapar. Dalış esnasında kıymetli bir hazineye denk geleceğini düşünen dalgıç, böyle tesadüfleri Keloğlan masallarından bildiğini belirtmektedir. Mitolojik bir motif olarak Keloğlan masallarına yer verilmiştir. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitabında, Nazım Hikmet Ran'ın “Türk Köylüsü” şiiri yer alır. Şiirde şair Türk köylüsü için, “*Ferhad'dır, / Kerem'dir / ve Keloğlan'dır.*” demektedir. Şair, Türk köylüsünün anlatılan hikâye ve masallardaki karakterlerle özdeşleştiğini belirtmektedir. Türk köylüsü de Keloğlan gibi akıllıdır. Metin, yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Coşkun Ertepinar'a ait “Kitaplarla Kurulan Dostluk” şiiri bulunmaktadır. Okuma serüvenini anlattığı şiirde şair, Keloğlan'la dost olduğunu söyler. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında; Tolga Kır,

Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında yer almaktadır.

Köroğlu

Asker (2018), Köroğlu'nun Türk dünyasında hâlen anlatılan bir destana sahip olmasının yanında Osmanlı'nın siyasi ve toplumsal yaşamının etkisi ile zamanla Anadolu sahasında mitolojik yönünün zayıfladığını belirtir. Bununla birlikte Köroğlu'na dair metinlerde mitolojik unsurlar da görülmektedir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Ahmet Kutsi Tecer'in “Koçyiğit Köroğlu” tiyatrosundan 4. ve 6. sahneler aynı başlıkla yer almaktadır.

Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Aziz Nesin'in Nasrettin Hoca'yı tanıtmak üzere kaleme aldığı “Nasrettin Hoca” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, tarihsel ve toplumsal kişilere yer verirken Köroğlu'yu da örnek gösterir. Köroğlu halkın yaşattığı bir halk kahramanı olarak metinde yer almıştır. Metin, yazarların, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitaplarında da yer almaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Bayram Bilge Tokel tarafından kaleme alınan “Bozkırın Tezenesi” metni bulunmaktadır. Metnin asıl konusu Neşet Ertaş'ın hayatını, sanatçı kişiliğini ve memleket için önemini vurgulamaktadır. Bununla birlikte sazın ve sözün kültürümüzdeki yerine değinirken, Köroğlu'nun sazının tüfek icat olmadan önce silah yerine geçtiği örneği verilmiştir. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında da yer almaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, türkülerin konularının yer aldığı etkinlikte, “Benden Selam Söyle” şiiri yer almaktadır. Şiirdeki, “*Köroğlu düşer mi yine şanımdan*” mısrasında, Köroğlu'nun dikbaşlı,

gururlu duruşu işaret edilmektedir. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Rasim Özdenören’in kaleme aldığı “Okuma Serüvenim Nasıl Başladı” metni bulunmaktadır. Yazar, yaz mevsimi ziyaret ettiği amcasının ona Köroğlu Destanı’nı anlattığını söyler. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Aynı kitaplarda, Ahmet Kutsi Tecer’in “Bağlamacıya” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde bağlamacıya, yiğitler at üstüne bindiğinde, kendinde Köroğlu’nun canlandığını söyler. Köroğlu, atı ile özdeşleşmiş bir mitolojik karakterdir. At üstünde yiğit görünce, Kır Atı’yla Bolu Beyi’ne kafa tutması ile nam salmış olan Köroğlu’yu hatırlamak, Köroğlu’yu bilenler için kaçınılmazdır.

Lokman Hekim

Lokman Hekim’in Türk kültüründeki yeri ile ilgili araştırmasında Gültekin (2018), aralarında Ali Haydar Bayat ve Süheyl Ünver’in de olduğu bazı ünlü tıp tarihçilerinin, tarih boyunca çeşitli toplumlarda görülen sağlık tanrısının Türk toplumundaki yansıması olduğu görüşüne sahip olduğunu belirtir. Buna göre, Yunan mitolojisindeki usta hekim Asklepeios ile Lokman Hekim anlatıları arasında pek çok benzerlik vardır. Asklepeios’un sembolü yılanıdır. Lokman Hekim anlatılarında da Lokman Hekim’in hekimliği yılanların şahı olan Şahmeran’dan öğrendiğine yer verilir. Bununla birlikte Yunan asklepeionlarından en önemlisi olarak görülen Bergama’nın Anadolu’da olması, Lokman Hekim konusundaki bu görüşün ortaya konmasına neden olmuştur.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ali Püsküllüoğlu’nun “Efsaneler”inden alınan “Lokman Hekim” parçası bulunmaktadır. Metinde, ölümsüzlüğü bulduğuna inanılan ünlü Doktor Lokman Hekim efsanesi anlatılmaktadır. Efsanede Lokman Hekim, neredeyse ölümsüzlüğün çaresini bulacak iken kaybetmiştir. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Midas

Erhat (2019) Midas'ı ana tanrıça Kybele'nin doğurduğunu ifade eder. Midas, Phrygia kralıdır. Marsyas'ın kavalını görüp küçümser ve lirin kavaldan üstün olduğunu söyler. Bunun üzerine tanrı kulaklarını eşek kulağı hâline getirir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Mehmet Önder'in hazırladığı “Ankara'da Hacettepe” metni bulunmaktadır. Metinde, Ankara'daki Hacettepe ile ilgili efsaneler anlatılmaktadır. Bunlardan biri de Kral Midas efsanesidir. Bir gün Kral Midas şarap tanrısı Dionizos/Baküs'e bir iyilikte bulunur ve tanrı da ona bir dilek hakkı verir. Dokunduğunun altın olmasını isteyen Midas'ın dileği kabul edilir fakat Midas bir şey yiyemez hâle gelir. Bunun üzerine Hızır görünerek hacette bulunduğu tepeye gidip abdest alarak namaz kılmasını, böylelikle kurtulacağını söyler. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal tarafından hazırlanarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, Mehmet Önder'in hazırladığı “Ankara” metni bulunmaktadır. Ankara'nın ismine dair efsanelerin yer aldığı metinde, efsanelerden biri Midas ile ilgilidir. Efsaneye göre Frigya Kralı Midas, rüyasında topraklarında bir çapa aramasını söyleyen bir ses duyar. Çapayı arar, bulur ve orada bir şehir kurar, adını “Anker” koyar.

Narkissos

Hançerlioğlu (2004), Yunan mitolojisinde geçen Narkissos'u, sudaki aksine âşık olması yönüyle tanıtmaktadır. Kendi görüntüsüne âşık olan Narkissos, âşık olduğu kişiye kavuşamayacağını anlayınca ölmüş ve ölüsü nergis çiçeğine dönüştürülmüştür. Öyle ki su perisi, yankı özelliği ile ön plana çıkan Ekho ona âşık olmuştur fakat onun gözü kendinden başkasını görmediği için bu periyi beğenmemiştir.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Aleiks Cabrera'dan çevrilen “Bilge Adamın Yolu” metni bulunmaktadır. Metinde, üç farklı köyden seçilen en zeki çocuklar, bilge adamdan ders almak üzere yola çıkarlar. Cam yapımında usta olan

Rüzgârlımanı köyünün sakinleri, köyün en parlak çocuğu olan Narkissos'u seçerler. Çocuk haklarına dikkat çekmek üzere kaleme aldığı metinlerden biri olan bu metinde, Cabrera'nın mitolojiden etkilendiği düşünülmektedir. Metinde, bilge adama gitmek üzere yola çıkan çocukların serüvenine bakıldığında, bu metindeki Narkissos karakterinin de Yunan mitolojisindeki gibi özgün güzelliğine hayran olduğu, sürekli kendini övdüğü görülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Odysseus

Erhat (2019), Odysseus'u, Yunan mitlerinden günümüze kalan en ünlü kahraman olarak tanıtmaktadır. Homeros'un metninin başkahramanı olan Odysseus, akıllı, çare bulucu, sabırlı yönlerinin çokluğu ile ön plana çıkmaktadır. Serüvenleri dünyaca bilinen bu kahraman, doğa güçleriyle savaşacak kadar güçlüdür. Amacına ulaşmak için her yola başvurmakta, aklıyla ve güzelliğiyle tanrıları bile etkilemektedir.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak "Türkçe Ders Kitabı 7" adıyla 2018'de okutulan kitapta, Le Fontaine'in "Kaplumbağayla İki Ördek" fablı bulunmaktadır. Metinde, dünyayı gezmek isteyen bir kaplumbağaya iki ördeğin yardım etmeye çalışması anlatılmaktadır. Ördekler eğer isterse kaplumbağayı, Amerika'ya kadar götürebileceklerini, Homeros'un destan kahramanı Odisseus'un da ancak bu kadarını gördüğünü söylerler. Homeros, dünyanın mitolojik ilk bilgilerini kaleme alan kişidir. Eserlerinden biri olan Odysseus'ta Odysseus'un serüvenleri anlatılmaktadır. Odysseus pek çok yeri gezmiş, pek çok yerde savaşmış bir kahramandır. İnsanlar, uzunca bir süre içinde bulunduğu durumu, başına gelen olayı, Homeros'un metinlerini ölçü alarak ifade etmişlerdir. Metinde de çok yeri görüp bilmek, Odysseus ölçü alınarak ifade edilir. Mitolojik metinler ve kahramanlar, günlük ifadede bir başlangıç ve bitiş noktası olarak da kullanılabilmiştir. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Oğuz Kağan

Karakurt (2012)'un aktardığına göre, Türk ve Altay mitolojilerinde Türklerin atası, ilk Türk devletinin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Hayatı boyunca bir Gökbörü (Börteçine) ve bilge "Uluğ Türk" ona kılavuzluk etmiştir.

Doğar doğmaz mucizeleri başlar. Yüzünün rengi mavimsi, gözleri kızıl renkli, ağzı ateş gibidir. Doğar doğmaz bir kez süt içip sonra çiğ et yer ve çok çabuk büyür. Boynuzlu

tacı, gücünü simgeler. Babası Kara Han'ı öldürerek başa geçer. Ormanda tek boynuzlu bir yaratık ile boğuşur ve onu yener. Türk boylarına adını verir. Ava çıktığı vakit bir adanın ortasındaki ağaç kovuğunda bir kız görür ve onunla evlenir. Ondan “Gök Han”, “Dağ Han”, “Deniz Han” adlarında oğulları olur ve onlara “Üçoklar” denir. Üçoklar, yersel kavimlerdir. Yine bir gün avdayken gökten düşen bir ışık içerisinde bir kız görür ve onunla evlenir. Ondan “Gün Han”, “Ay Han”, “Yıldız Han” adlarında oğulları olur ve onlara “Bozoklar” adı verilir. Bozoklar göksel kavimleri oluşturur. Rüyasında gördüğü gümüş oku ve altın yayı oğullarına paylaştırır. At üstünde yiğitlikle pek çok yer fetheden Oğuz Kağan, ölmeden oğullarına topraklarını paylaştırır. Hayatı, “Oğuz Kağan Destanı”nda anlatılmaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Hüseyin Namık Orkun'un hazırladığı “Oğuz Destanı” metni yer almaktadır. Metinde, Oğuz Kağan'ın kısa sürede büyüüp gelişmesi ve halka eziyet eden ejderhayı öldürerek halkını kurtarması anlatılmaktadır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Samih Rıfat tarafından kaleme alınan “Ya İstiklal Ya Ölüm” adlı şiir, 1987 yılında okutulduğu tespit edilen Erol Öz ve Sevim Öz tarafından hazırlanan “Türkçe Ortaokul 3 Ders Kitabı” adlı eserde yer almaktadır:

“Adımın biri Oğuz, biri Mustafa Kemal,

İrkimin istediği: Ya ölüm, ya istiklâl.”

Türk milletinin soyunun dayandığına inanılan, ilk ata olarak kabul edilen Oğuz Kağan ile Türk milletini kurtuluş mücadelesi ile yeniden ayağa kaldıran son ata Mustafa Kemal'i, şair, aynı vücuda sığdırmaktadır. Şaire göre, tek vücut olan Türk milletinin adı, Oğuz ile başlayıp Mustafa Kemal ile bitmekte, milletin varlığını gösteren ad olarak bu iki önder yer almaktadır. Şair bu dizelerde, milletin hem adını hem de sanını ortaya koymuştur. Şiir, aynı yazarlar tarafından hazırlanarak aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında okutulan kitapta da bulunmaktadır.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Behçet Kemal Çağlar'ın kaleme aldığı “Nöbetçi Millet” şiiri yer almaktadır:

“Bu millet:

Bu, vaktiyle ayaklarını ummanlar yalayan,

Bu, üç kıtayı atının nalıyla damgalayan,

Bu, Timurû, Attilâ'yı, Oğuz'u,

Bu, Yıldırım'ı, Fatih'i, Yavuz'u,

Bu, seni yetiştiren ulu millet,

Vakar ve haysiyetle dimdik

Uyanık, tetik

Anıtkabrinde tutuyor nöbet.”

Şair şiirde, milletin tarihinden bahsederken tarihe yön veren önemli isimlerine de yer vermiştir. Türkün ata kabul ettiği, milletin varlığını sürdürmesini ve gücüne güç katmasını sağlayan önderler arasında Oğuz Kağan'a da yer vermesi şairin, milletin varlığının başlangıcını saptaması noktasında belirginleştiriciliği arttırmıştır. Oğuz Kağan'dan bu güne millet, yetiştirdiği kahraman önderleri ile gelebilmiştir ve sonuncusu olan Atatürk'e de bu şiir yazılmıştır. Metin,

- Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında;
- Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985, 1987 ve 1990 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta;
- Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7” adlı eserde yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Millî Eğitim Basımevi'nin hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı”ndan bir parça, aynı adla bulunmaktadır. Parçada Oğuz Kağan, devleti oğullarına paylaştırır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta,

anonim şekilde “Oğuz Kağan Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan’ın kurt ile tanışması, ad vermeleri ve fetihleri kısaltılarak anlatılmaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Yılmaz Öztuna’nın hazırladığı “Oğuz Han Destanı” metni, destandan alınmış parçadan oluşmaktadır. Bu kısaltılmış metinde de yazar, Oğuz Kağan’ın doğumunu, gökten düşen ışığın içindeki kız ve ağacın kovuğunda gördüğü kız ile evlenerek 6 evladının olmasını, Altın Han’ın Oğuz Han’a baş eğmesini, önüne çıkan gök yeleli kurtla konuşup önder edinmesini, bilge danışmanı “Uluğ Türk” ve kurt ile cenklere girmesini, bilgenin nasihatlerini dinleyip yurdunu oğullarına paylaştırarak gözlerini kapatmasını anlatır. Oğuz Kağan’ın hayatının kısaca kitapta yer alması, onunla ilgili bilgi sahibi olmaya kapı aralayacak, destan metnini okumaya merak uyandıracaktır. Metin,

- Aynı şekilde, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Asım Onat’ın “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitabında da Reşit Rahmeti Arat ile William Bang’in hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı” adıyla yer alır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan’ın doğumu, gergedanı avlaması, gökten inen kızla evlenmesi ve bu kızıdan oğullarının olması, yaşlanınca da kurultay toplayarak yurdu oğullarına vermesi anlatılmaktadır.
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel’in hazırladığı “Oğuz Han Destanı” yer alır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Ahmet Kutsi Tecer’in “Koçyiğit Köroğlu” tiyatrosundan 4. ve 6. sahneler aynı başlıkla yer almaktadır. Metinde, Köroğlu, dünyadan bir kötü eksilince yerine bir başkasının geleceğini söyleyince Kaman Ata, dünyanın bir ad istediğini, bu adı duyunca zalimlerin korkacağını söyleyerek cevap verir. “*Oğuz’un töresi bu!*”dur. Türklerde, Oğuz Kağan’dan beri değişmeyen yazısız kurallar vardır. Bu kurallar, “Oğuz’un töresi” olarak anılır. Zalimin zulmünü yanına bırakmamak, yiğitlik göstermek de bu töredendir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Dede Korkut Hikâyeleri’nden “Bamsı Beyrek’e Ad Konulması” metni yer almaktadır. Metinde, bezirgânlar Oğuz iline, Oğuz beylerine kaliteli mallar getirmektedir fakat kâfirler kervanlarına saldırır. Bunun üzerine bezirgânlar Bamsı Beyrek’ten aman dilemeye gelirler. Oğuz Kağan’ın oğullarından türeyen Türkler, Oğuz; Türklerinin yaşadığı yerler, Oğuz ili olarak anılmaktadır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Pan

Erhat (2019), Pan’ı çobanların tanrısı olarak tanıtmaktadır. Hermes’in oğlu, keçi ayaklı, insan yüzlü olan Pan, Yunan mitolojisinde geçmektedir. Kaval çalarak kırlarda dolaşmayı seven Pan, beklenmedik anlarda ortaya çıkışı ile insanlarda panik yaratmasıyla tanınmaktadır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanan 1985’te okutulduğu tespit edilen “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” isimli kitapta Behçet Necatigil’in “Kır Şarkısı” şiiri bulunmaktadır. Şiirde geçen,

“Pan’ın teneffüsü bile

İlık, okşamakta yüzü.” ifadeleri, Yunan mitolojisindeki Pan’ı işaret etmektedir. Şairin bulunduğu yer öyle sessiz ve huzurludur ki Pan’ın nefesi hissedilmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı kitabının 1987 ve 1990 tarihli basımında ve Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta da yer almaktadır.

Thor

İskandinav mitolojisinde göksel güçlerden biri olan Thor’un, Hançerlioğlu (2004), bütün göksel güçleri simgelediğini ifade etmektedir. Tanrıları ve insanları canavarlara karşı koruyan, düşmana saldırıp eline dönen bir baltaya sahip olması yönüyle ön plana çıkmıştır. Oburluğu ve gücü ile ünlüdür.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Aleiks Cabrera’dan çevrilen “Bilge Adamın Yolu” metni bulunmaktadır. Metinde, üç farklı köyden seçilen en zeki çocuklar, bilge adamdan ders almak üzere yola çıkarlar. Oduncular köyünden, gücüyle ön plana çıkan “Tor” isimli çocuk seçilmiştir. . Çocuk haklarına dikkat çekmek üzere kaleme aldığı metinlerden biri olan bu metinde, Cabrera’nın mitolojiden etkilendiği düşünülmektedir. Metinde, bilge adama gitmek üzere yola çıkan çocukların serüvenine bakıldığında, Tor’un, gücünü göstermek için ileriye atılan, gücüyle övünen bir çocuk olduğu görülmektedir. Mitolojik bir karakter olan Thor, çocuk kitaplarındaki metinlerde başka bir bedende kurgulanarak yeniden can bulmuştur. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Tokuz/Tukuz

Ögel (2020), Ergenekon Destanı’nda düşman kılıcından sağ olarak kurtulan iki kişiden birinin “Negüz” olduğunu ifade eder. Bu iki kişi, birbirleri ile evlenerek çoğalmışlardır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Ural’ın hazırladığı “Ergenekon Destanı” bulunmaktadır. Destanda adı geçen beylerden biri de Tokuz’dur. Metinde, geçen ifadeye göre “Negüz”, yazar tarafından “Tokuz” olarak anılmıştır. Metin,

- Yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Anonim olarak, “Tukuz” şeklinde, Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı, Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Ulu Türk/Uluğ Türk/Ulu Han Ata

Türklerde her bilgin devlet adamının, kahramanın bir akıl hocası, atası bulunmaktadır. Oğuz Kağan'ın akıl hocası da Ulu Han Ata'dır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Millî Eğitim Basımevi tarafından hazırlanan “Oğuz Kağan Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağanın yanındaki Ulu Türk'ün rüya görmesi ve Oğuz Kağan'ın yurdunu oğullarına paylaşırması kısmı, kısaltılarak anlatılmaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Yılmaz Öztuna'nın hazırladığı “Oğuz Han Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Han'ın doğumu, büyümesi, gökten inen kızla evlenmesi, ağaçtan çıkan kız ile evlenmesi, kurdu takip ederek fetihler yapması, yoldaşı Uluğ Türk'ün rüyası, oğullarına devletini paylaşırıp hayatını kaybetmesi kısaca anlatılmaktadır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Komisyon tarafından hazırlanarak 2012 “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel'in hazırladığı “Oğuz Han Destanı” yer alır. Bu parçada da Uluğ Türk yer almaktadır. Metin, yazarların 2013, 2014 ve 2016 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Yıldız Han

Ögel (2020), Oğuz Han'ın altı oğlundan birinin Yıldız (Yulduz) Han olduğunu belirtir. Ay Han, Oğuz Han'ın gökten inen eşinden olan ve Oğuz Han'ın gümüş oku verdiği, göksel kavimler olarak anılan “Bozoklar”dan biridir.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na ait Altınordu (II) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu Uygur Türklerinin göç etmesi anlatılmaktadır. Metinde Yıldız Han himayesinde kabile ilerlemektedir. Yıldız Han'ın yaşadığı dönem ve hükmettiği topluluğun Uygurlar olup olmadığı bilinmese de yazarın mitolojiden beslenen metninde karakter olarak Yıldız Han'a yer vermesi mitolojik bir bulgu olarak görülmüştür. Metin, yazarın “Ortaokul

Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da yer alır.

Zeus

Yunan mitolojisinin başkahramanı olarak görülen Zeus, Erhat (2019)’a göre, tanrıların tanrısıdır. Yunan mitolojisinde 3 büyük tanrıdan biri olan Zeus, göğü yöneten, göksel güçlere hâkim olandır. Mitolojik metinlerde çokça görülen Zeus, Troya’da İda Dağı tepesinden savaşı yönetir, Odysseus’a İthaka’da düşmanlarını yenmek için yardım eden, mitolojik metinlerde yaratıcıların doğumuna sebep olan tanrıdır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, yazma etkinliği içerisinde “Kaz Dağları ve Hasanboğuldu” başlıklı metin bulunmaktadır. Metinde, antik dönemde de adı “İda” olarak geçen Kaz Dağları civarında yaşanan “Hasanboğuldu” efsanesi anlatılmaktadır. Yazar, Homeros’un “İlyada”sında Kaz Dağları’nın Zeus’un doğduğu yer olarak da geçtiğine değinir. Ülkemizde Ege’de bulunan Kaz Dağı, “İda” adıyla, bölgede yaşayan halkın mitolojisinde yer almıştır. Yunan mitolojisinin Ege’de geçen öykülerinde mekânlardan biri olan İda, Zeus’un mesken tuttuğu bir yer olarak da ifade edilmektedir. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

4.2.2. Yaratıklar

Anka Kuşu

Karakurt (2012), efsanevî bir kuş olan Anka Kuşu’nun, Pers mitolojisi kaynaklı olduğunu ifade etmektedir. Diğer adı “Zümrüd-ü Anka” olan bu olağanüstü kuşun Türk mitolojisindeki karşılığı “Tuğrul Kuşu”dur.

Anka Kuşu, Farslara göre, köpek başlı, aslanpençeli bir tavus kuşu olarak görülmüştür. Yılanlara düşman olan bu kuş, çok sulak bir yerde yaşamaktadır. Hakkında çeşitli söylemler bulunmaktadır. Kendisini alevlerle kaplayana kadar 1700 yıl yaşayabilmekte, yuvasının Bilgi Ağacı’nda olduğu düşünülmekte veya ölümsüz olduğuna inanılmaktadır. Küllerinden tekrar doğan bu kuş, dünyanın bilgisine sahiptir. Persler bereket getireceğine, dünya ile gök arasında birlik oluşturacağına inanır. “Gaokena” adındaki yaşam ağacına tüneyip şifa dağıttığı da söylenmektedir. İran’da Simurg, Pers edebiyatında Homâ, Arapça’da “Rukh” olarak zikredilmiştir.

Simurg, Altay Türkçesinde “Semrük” olarak anılmıştır. Tünediği bilgi ağacından her kalktığında, tohumlar dünyaya yayılarak dökülür, toprakta yetişen bitkilerin de insanlara şifa verdiği düşünülür. İyilik yanlısı olan bu kuşun farklı tasvirleri yapılır. Kanatları bazen bakır olarak da zikredilir. Ferîdüddîn-i Âttar’a göre bu kuş, arınmanın bir sembolüdür. İran’da Simurg, Batı’da Feniks, Orta Doğu’da Anka, Türklerde Kerkes kuşlarının ortak noktası ölümsüz olmaları ve söylemlerde yanma motifi ile anılmalarıdır. Orta Doğu, Anka Kuşu’nun Kaf Dağı’nda yaşadığına inanmaktadır.

1981 yılında okutulmak üzere Kemal Demiray’ın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” adıyla hazırladığı kitapta, “Doğru Sözlere” başlığı altında çeşitli isimlerden sözlere yer verilmiştir. Bunlardan biri de Şinasi’ye ait olan “*Kuzguna yavrusu anka görünür.*” sözüdür. Varlıkların kendi yavrularını olduğundan daha güzel gördüğünü ifade eden bu sözde kuzgun ve Anka örnekleri kullanılmıştır. Aslında bir karga türü olan kuzgun, siyah bir kuştur. Anka ise güzelliği dillere destan olmuş bir kuş olarak mitolojide yer almaktadır. Bu sebeple kuzgunun yavrusunu olağanüstü güzellikte bir varlık olarak görmesi, aslında verilecek olan mesajın dilin ve kültürün imkânlarıyla süslenmesi durumuyla ortaya çıkmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Söz, yazarın 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında da yer almaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla, 2010 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Muzaffer İzgü’nün “Bir Varmış Bir Yokmuş Televizyon Bozulmuş” hikâyesi bulunmaktadır. Metinde, birlikte televizyon izleyen geniş bir aile vardır. Bu ailede çoğu etkinlik, televizyon programlarına göre programlanmaktadır. Bir gün televizyon bozulunca, ailenin büyükleri çocuklara masallar anlatır. Sohbet ederek vakit geçirirler. Evin çocuğu, babaannesinin anlattığı masaldaki Zümrüdüanka kuşuna hayran kalmıştır. Zümrüdüanka, yer aldığı masallarda anlatılan güzelliğiyle dinleyenleri kendine hayran bırakmıştır. Metin, yazarların, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Canavar

Çoruhlu (2020), Türk mitolojisinde canavarın varlığına yeraltında bulunan dört ayaklı ve çatalkuyruklu olan “Yutpa” adındaki varlığı örnek verir. Yer altı tanrısı olan Erlik Han ise çoğu zaman Şaman dualarında bir canavar olarak dile getirilmektedir. Bu noktada anlaşıldığı üzere canavar, Türk mitolojisinde kötülükler yapan olağanüstü bir varlıktır.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Reşat Nuri Güntekin’in “Kızılılık Dalları” romanından alınmış bir “Lala” başlıklı bir parça bulunmaktadır. Parçada çocuklara lalalık yapan, pek çok hastalığa sahip bir Tahir Ağa karakteri bulunmaktadır. Yazar, Tahir Ağa’nın lalalık ettiği çocukların huylarını anlatırken hava durumunun kötü olduğu havalarda çocuklar daha sakinleştirilebilir bir hâle gelirken yaz geldiğinde her birinin “*ayaklı bir canavar*” kesildiğini belirtir. Çocukların haylazlığa ne kadar meraklı olduğunu ve haylazlıklarının derecesini anlatmak üzere canavar benzetmesi kullanılmıştır. Çocuklar yaz geldiği vakit, zararlı durum ve olaylara sebep olmaktan çekinmeyen hâlleri ile bir canavar gibi davranmaktadır. Söylem bazında ele alınan canavar, faaliyetleri sebebiyle bazen insanların benzetildiği bir yaratık olabilmektedir. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 yılındaki basımında da yer almaktadır.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Sait Faik Abasıyanık’ın “Son Kuşlar” hikâyesi yer almaktadır. Yazar, bulunduğu semte ne zamandır kuşların gelmediğini anlatırken Konstantin Efendi karakterine yer vermektedir. Karakter, herkesçe sevilen, sessiz sakin bir adamdır fakat güz dönemi geldiği zaman canavar kesilir, kuşları avlar. Normalde sakin bir adam olan karakterin bir anda kötülük yapmaya başlaması, yazar tarafından canavar kesildiğinin düşünülmesine yol açmıştır. İnsanların davranışları dolayısıyla canavara benzetilmesi durumu zamanla “canavar kesilmek” şekliyle deyimleşmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin;

- 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında;
- Yazarın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında;
- Yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında;
- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla 2007, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında;

- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında yılında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Reşat Nuri Güntekin’in “Kavak Yelleri” eserinden alınan bir parça, “Dişler” başlığı ile kitaba dahil edilmiştir. Parçada hükümet doktorunun başından geçen bir olay anlatılmaktadır. Doktor, yüz ağrısı çeken bir hastanın tedavisi için dişlerini çekmektedir ve hastanın kerpeteni bir canavar olarak gördüğünü ifade etmektedir. Hasta kerpeteni, canını acıtacak bir varlık olarak görmesi sebebiyle canavara benzetmiştir. Canavar, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Sait Faik Abasıyanık’a ait “Karanfiller ve Domates Suyu” metni yer almaktadır. Metinde, Mustafa adlı karakterin azimle, kimsenin yüzüne bakmadığı ve umut bağlamadığı çalılığı temizleyerek mis kokulu ürünler yetiştirmesi anlatılmaktadır. Yazar, Mustafa’nın savaşırcasına yenmeye uğraştığı tabiatı canavara benzetmektedir. Mustafa ne kadar çabalasa da tabiat ısrarla durumu kötüye götürmekte ve Mustafa’nın zorlanmasına neden olmaktadır. Karakterin mücadelesini yazar, canavarla savaşmaya benzetir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin,

- Yazarların 1990 yılında basılan kitabında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta;
- Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, tasvir türüne ait örnek olsun diye eklenen Cahit Uçuk’un “Sel” başlıklı metni bulunmaktadır. Yazarın, “Türk İkiizleri” kitabından alınan bu parçada küçük bir kız, selin geldiğini duyar duymaz dere kenarından eşyalarını kurtarmaya çalışmaktadır. Ne kadar hızlı hareket ederse etsin sele yakalanmış, bağırrsa da sesini “*selin canavar ağzı gibi açılan suları*”

ötmüştür. Sel olağanüstü bir güç ve büyüklükle küçük kızı yutmuş, durumun tasvirini yazar, seli canavara benzeterek yapmıştır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Ahmet Haşim’in bir hayvanat bahçesi gezisi dolayısıyla izlenimlerini aktardığı “Hayvanlar Arasında” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, insanların hayvanları hapsedişine üzülen hayvanat bahçesinden çıkarken bir heykelin yanında durur. Heykel, bir ayı yavrusu avcısı ile bir ayı annenin kanlı mücadelesini temsil etmektedir. Şair, heykele bakınca “*serbest canavarın zalim insan üzerindeki zaferini*” gördüğünü ve içinin bir parça ferahladığını söyler. İnsanlara zarar veren, heybetli yaratıkların genel bir adı olarak kullanılan canavar kelimesi burada ayı için kullanılmıştır. Anne ayı, yavrusunu avcıdan koruyacağı durumda serbesttir ve gücünü istediği seviyede kullanabilmesi imkânı dolayısıyla korkunç bir hâl almıştır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Beydeba’ya ait, “Gezgin ve Kuyumcu” metni bulunmaktadır. Metinde insanların da iyileri ve kötülerini olduğunu belirten Beydeba’ya göre, bazı insanlar öyle kötüdür ki canavarlar içinde bile onlardan iyileri vardır. Mitolojide yer alan canavarın, ne kadar acımasız ve kötü bir varlık olduğu düşünüldüğünde, yapılan örneklendirmeyi kuvvetlendirdiği görülür. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Murat Apaydın’ın insanın çevresi ile olan ilişkisini ele aldığı “Çevremiz ve Biz” metni yer alır. Metinde Apaydın, insanın çevreye verdiği zararı anlatırken, “*tabiatı her gün kemiren bir canavar*”ın olduğu yanlışlığına düştüğünü belirtir. İnsanoğlunun acımasızca doğaya zarar vermesi, onu bir canavar hâline dönüştürmüştür. Mitolojik öykülerde canavarların acımasız bir şekilde tarif edilmesi, bu tür durumlarla örtüştürülmesine olanak sağlamıştır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Halikarnas Balıkçısı’nın “Balıkla Kabak” metni bulunmaktadır. İki arkadaşın balık tutma

hikâyesi olan metinde, büyük bir balığı kabak yardımı ile yakalamaya çalışan iki arkadaş balığın hareketlerini görünce, “*koca canavarın düşmanından kurtulmak için engin ufuklara daldı*”ğını düşünür. Arkadaşlar balığı, büyüklüğü, gücü ve hoyratlığıyla canavara benzetmişlerdir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oktay Akbal’ın “Hiroşimalı Masahi Nii” başlıklı metni bulunmaktadır. Metinde, atom bombası, “*ölüm kusan bir canavar*”a benzetilmektedir. Atom bombasının yaptığı tahribat, onu acımasız bir canavara dönüştürmüş, canavar, söylem bazında kullanılmıştır.

Muhsin Köktürk ve Metin Gül tarafından hazırlanarak “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulan kitapta, Cevat Fehmi Başkut’un “Öğretmen Murtaza” oyunundan 15. sahne, aynı başlıkla yer alır. İftira atılan bir öğretmenin başına gelenlerin anlatıldığı metinde öğretmen, “*canavar*” olarak anılmaktan korkmaktadır. Canavarın acımasız ve bu yönüyle insanların korkulu rüyası olması dolayısıyla öğretmen, insanların kendinden kaçacağından, korkacağından, toplumdan dışlanacağından korkmaktadır. Mitolojilerdeki canavarların niteliklerinin kötü olması sebebiyle canavar olarak anılmak, kötü bir sığfata bürünmek demektir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, “Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?” metni bulunmaktadır. Bingöl’ün adını aldığı efsanenin yanında, Evliya Çelebi’nin de bu bölge hakkındaki yorumlarına yer verilir. Çelebi’nin aktardığına göre, bin parçaya ayrılan bu göllerden hepsinin farklı bir meziyeti vardır. Bir tanesinin dininde altınlar gümüşler doludur fakat içinde azgın canavarlar yaşadığı için kimse girmeye niyet edemez. Efsanelerde sıkça kendini gösteren canavarlar, insanların korktuğu varlıklardır. Bu nedenle, onların olduğu yerlerden kaçınmak hissi doğal karşılanmaktadır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Gülten Dayıoğlu’nun “Masal Ağacı” metni bulunmaktadır. Deniz kenarında yürüyüş yaparken karşısına birdenbire çıkan bir ağacın, insanlar üzerinde bıraktığı etkiyi anlattığı metinde yazar, savaş gemilerinin ortaya çıkmasıyla, dalgaların büyüyerek canavar gibi kumsala saldırdığını ifade eder. Mitolojik metinlerde yer

alan canavarların hoyratça insanlara saldırması, onların saldırgan bir varlık olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. Bu sebeple, ne zaman bir saldırı durumu olsa, saldıranın canavara benzetilmesi durumu olağan hâle gelmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Cin

Karakurt (2012), Arapça kökenli bir kelime olan cinlerin farklı inanışlarda farklı özelliklere sahip olan mitolojik bir yaratık olduğunu öne sürmektedir. “*Çeşitli yörelerde pir, sâhip, ecinni, mekir, iyi saatte olsunlar denilmektedir. Bunların da çeşitli dinden olanları kadını erkeği bulunup bütün işlerini geceleri yaparlar, sabah ezanıyla dağılırlar, toplandıkları yerler han, hamam, değirmen, izbelik, mezarlık, ağaçlık, tekin olmayan yerler diye inanılır. Metruk yerlerde destur çekilir. Muzip oldukları, işleri yapıp bozdukları söylenir. Kızdıranları çarparlar. İnsanların arasını bozdukları, karı kocayı ayırdıkları, inme indirdikleri, kadın veya erkeğe tutulup evlenmelerine mani olduklarına dair inanışlar vardır*” (Karakurt: 2011: 235). Falcılık, büyücülük işlerinde aracı olarak iletişime geçildiğine inanılan cinler, folklor içerisinde zamanla yerlerini almışlardır.

Folklorun önemli taşıyıcılarından olan masallardan biri de Eflatun Cem Güney’in “Perili El” eseridir. Bu metin, Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında yer almaktadır. Metnin başında, masalın serim (döşeme) bölümünde tekerleme yer almaktadır:

“*Bir varmış, bir yokmuş, Allah’ın kulu çokmuş; zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken, eski harman içinde...*” Metinde, belirsiz bir zaman içerisinde, cinlerin cirit oyunu oynadıkları ifade edilmektedir. Olağanüstü öğeler içeren bu tür için yapılan girişte cinlere yer verilmesi, metnin okuyucusuna veya dinleyicisine daha dikkat çekici gelecektir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta,

- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta yer almıştır.

Bununla birlikte, Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta da Eflatun Cem Güney’e ait “Üç Elma” masalında da:

“*Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde...*” ifadesi yer almaktadır. İki tekerlemede de belirsiz bir zaman içerisinde cinlerin cirit oyunu oynadıkları ifade edilmektedir. Olağanüstü öğeler içeren bu tür için yapılan girişte cinlere yer verilmesi, metnin okuyucusuna veya dinleyicisine daha dikkat çekici gelecektir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Refik Halit Karay’ın “Bursa’dan Balıkesir’e” metni yer alır. Yaptığı gezi dolayısıyla kaleme aldığı metinde yazar, Bursa’dan Balıkesir’e geçerken yol üzerinde bir göl kenarı görmüştür. Uzaktan Büyükada’ya benzettiği bu gölün çevresinin ıssızlığını, “*üzerinde in cin top oynuyor...*” ifadesiyle tasvir etmektedir. Issızlığın bir tarifi olarak kullanılan bu deyimleşmiş ifadede, söz edilen bölgede görülebilen bir varlığın olmadığı vurgulanmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer bulmaktadır.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Rasim’in “Eski Ramazan Sabahları” metni bulunmaktadır. Yazar metinde, eski Ramazan aylarını hatırlamakta, sahur ve sabah vakitlerinde yaşananlara yer vermektedir. Sabah vakti evin kalabalığı ve gürültüsü ile uyanan yazar, evin çocuklarının valide hanımı kızdırdığını duyar. Valide hanım çocuğu, “*Şimdi cinlerim başıma üşüşecek!*” diye uyarmaktadır. Cinler, insanlara olan etkisi bakımından oldukça yıpratıcı varlıklardır. Musallat oldukların insanın bilinçli hareket edememesine yol açmaktadırlar. Bu sebeple kahraman, kızdığı vakit kontrolünü kaybedebileceğini, bu yolla anlatmak istemiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ahmet Muhip Dranas’ın “Gölgeler” eserinden alınmış bir parça bulunmaktadır. “Gölgeler’den” başlıklı parçada anne ve baba karşılıklı konuşurken, baba hayat ile ilgili sorgulamalarda bulunurken mevzuyu birden değiştirerek kızının ruh hâliyle ilgili bir tahminde bulunur. Kızının nişanlısını sevmediği tahminine karşı anne alay ederek “*Ecinniler mi haber verdi?*” demiştir. Cinlerin, insanlardan farklı olarak bilinmezi görmesi ve bilmesi dolayısıyla, metinde, kahramanın aslında bilmesine imkân olmayan bir durum hakkında bilgi sahibi olmasını eşi, cinlerden haber aldığına yormuştur. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da bulunur.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Ömer Seyfettin’in kaleme aldığı “Perili Köşk” hikâyesi yer almaktadır. Hikâyede, Sermet Bey bir köşk kiralar ve kiraladığı bu köşkte sebebinin bir türlü anlayamadığı sesler duyulur, olaylar olur. Köşkün çevresinde yaşayanlar durumu perilerin varlığına bağlamaktadır fakat Sermet Bey, “*periye ecinniye*” inanmamaktadır. Halk arasında cin, “ecinni” olarak pek çok ifade de görülebilmektedir. Söylem bazında ele alınan ecinninin, özellikle peri ile birlikte kullanımı, onu, daha görülmesi imkânsız ve hayal ürünü olması anlamında kuvvetlendirmektedir. Burada da yazar, bu varlıkların insanlara görünmeyen olağanüstü varlıklar olmasının yanında, hayal ürünü oldukları görüşüne yer vermiştir. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da bulunmaktadır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Fikret Âdil’in “Ahtapot Avı” metni bulunmaktadır. Ahtapot avlamaya çıkan iki balıkçının, av esnasında yaşadıklarının anlatıldığı hikâyede balıkçılar, yakalanan ahtapotun insana zarar vermeyeceğini fakat dört beş katı büyüklüğündekinin insanı cin çarpmışa çevireceğini söyler. Büyük ahtapotun insan üzerindeki etkisi, cin saldırı ile benzeştirilerek anlatılmıştır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, temaya hazırlık amacıyla, Mustafa Ruhi Şirin’in

“Masal Kız” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, masal kıza “*Cin misin sen peri misin?*” diye sormaktadır. Halk arasında da yaygın bir söyleyiş olarak kullanılan ifade, genellikle birden ortaya çıkıveren, olağanüstü durumlara sebebiyet veren kişilere söylenmektedir. Mitolojideki cinlerin de böyle bir özelliğe sahip olmasından dolayı, söylemsel olarak kullanımını gerçekleştirmiştir. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Halit Fahri Ozansoy’un “Orta Oyunu” metni bulunmaktadır. Metinde oyunun nasıl oynandığı ve yazarın oyunla ilgili anıları anlatılmaktadır. Orta oyununda, anlatılan bir hikâyeye de yer veren yazar, hikâyede karakterin gecenin bir yarısı sesler işittiğini duyduğunu anlatması üzerine arkadaşı ona ecinni olabileceğini söyler. Anadolu’da kaynağı bilinmeyen seslerin duyulmasının cinlerin varlığına yorulması yaygın bir durumdur. Cinler, muzip varlıklar olduğundan böyle sesler çıkarabilmektedir. Metinde de bu duruma işaret edilmiştir. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Necip Fazıl Kısakürek’in “Kaldırımlar” şiiri bulunmaktadır. Gece vakti sokak ortasında yürüyen şair, “*İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık; / Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.*” demektedir. Mitolojide cinler, her an karşılaşılabilecek varlıklar olarak anlatılmaktadır. Şiirde, cinlerin bile uykuda olduğuna yer verilmesi, sokakların ne kadar ıssız olduğunu anlatmada kuvvetli bir araç olmuştur. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Dev

Pek çok masalda, efsanede, destanda geçen devler mitolojilerde çoğunlukla bulunmaktadır. Karakurt (2012), Türk ve Altay mitolojilerinde, “Kempir” adında insan yiyen ağzından alevler saçan çok büyük bir yaratık, “Mangus veya Amırğa Mangus” adlarında bir dev, “Andalma Moğus” adında Erlik Han tarafından yaratılarak denize gönderilmiş bir dev, “Mastan Kempir” adlı dev bir cadı, “Uzuh” ve “Kelemter” adında başı bulutlara kadar uzanan, halı dokuyan ve Nuh Tufanı’ndaki suyun ancak dizlerine kadar gelebildiği devler, “Yalmavuz veya Yelbegen” adında insan biçimli çok başlı ve atlardan hoşlanmayan bir dev vardır. “Tepegöz” Kaf Dağı’nda yaşayıp insan eti yiyen ve çobanlık yapan tek gözlü bir

devdir. Tepegöz hem Türk hem de Nart mitolojilerinde bulunmaktadır. “Kırgıs” adlı Tepegöz çok tehlikelidir. Tepegözler en çok Roma mitolojilerinde yer almaktadır. Macar efsanelerinde ise “Moroğut” isimli bir dev bulunmaktadır. Kafkas ve Nart mitolojilerinde bulunan “Emegenler” kahramanlarla savaşan devlerdir. Sümer mitolojisindeki dev, orman bekçisi ve aslan yüzlü olan “Humbaba”dır. “Gulyabani” ise kadın kılığındaki, gezginlere saldıran devdir.

Rosenberg (2017), Kuzey Avrupa Söylenceleri’nde Loki’nin bir devin oğlu olduğunu ifade eder. Bununla birlikte Britanya Adaları Söylenceleri’nde de devlere yer verilmiştir.

Mehmet Emin Yurdakul’a ait “Yolcu” isimli şiirde;

“- *Fırtına var...*

- *Varsın olsun, kıyametler koparsın;*

Sen yolunda bir büyük dev adımıyla ilerle.

...

- *Ooh, çığ uçuş!...*

- *Görüyorum, lâkin bundan ne çıkar;*

Sen yolunda bir büyük dev adımıyla ilerle.” dizelerine yer verilmiştir. Şiir, Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında görülmektedir. Şair, muhatabına başına ne gelirse gelsin hedefe doğru büyük adımlarla ilerlemeyi öğütlemektedir. Buradaki dev unsurunun söylem bazında kullanıldığı görülmektedir. Şiir, yazarın, 1985 ve 1987 yıllarında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında da yer almaktadır.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” eserinde ise Reşat Nuri Güntekin’in “Güzel Anadolu” metnine yer verilmiştir. Metinde “*Çok eski zamanlarda birtakım dev insanlar buralarda yarmalar, kovuklar açmışlar; kaleler, kuleler, ehramlarla bir dev mamuresi yapmağa başlamışlar da usanıp bıkmışlar gibi...*” cümlesi yer almaktadır. Yazar içinde, Anadolu’yu gezerken gördüğü dağları, tepeleri sanki bir beşer yapmış da yarım bırakmış izlenimi uyandığını ifade etmektedir. Bununla birlikte bu dağlar, kendileri gibi büyüklükleri ile ön plana çıkan devler tarafından yapılmış olmalıdır.

Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı adla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da yer alır.

Aynı kitapta, Attila İlhan'a ait "Türkiye" şiirinde de bu bakış gözlemlenmiştir. İlhan, Türkiye'ye seslenirken, "*Sen Mehmet'sin; omuzların Anadolu yaylası, / Aladağlar, Toroslar dev gibi gövden.*" ifadelerini kullanmıştır. Memleketin yüksek dağları, Türkiye'yi bir dev gibi büyük göstermektedir. Söylem bazında ele alınan devin büyüklüğüne atıfta bulunarak Türkiye'nin de dev gibi büyük ve güçlü olduğu ifade edilmektedir. Şairin şiiri,

- 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray'ın "TEO Türkçe 7" kitabında;
- 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında "Ortaokullar İçin Türkçe 2" adıyla okutulan kitabında;
- Yazarın "Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3" adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında;
- Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan "Türkçe 8 Ders Kitabı"nda da yer almaktadır.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray'ın "TEO Türkçe 7" kitabında, Mümtaz Soysal'ın "Doğa ve İnsan" başlığıyla bir gezi yazısı yer almaktadır. Ontario Gölü kıyısına baktığında doğa ve insanın etkileşimlerini açıkça gördüğünü anlatan yazar metinde bölgeyi anlatırken, ticaret gemilerinin bölgedeki göller sisteminden geçerek dev sanayi merkezlerine gideceğini belirtir. Yazar sanayi merkezlerinin büyüklüğünü devlere benzetmiş, metinde dev söylem bazında ele alınmıştır. Metin, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında "Ortaokullar İçin Türkçe 2" adıyla okutulan kitabında da geçmektedir.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray'ın "TEO Türkçe 7" kitabında, Yahya Kemal Beyatlı'nın "Akıncılar" şiirine yer verilmiştir:

"Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;

Bin atlı, o gün dev gibi bir orduyu yendik."

Şiirde geçen ilgili bölümde, düşman ordusunun büyüklüğü ve gücü deve benzetilmiştir. Söylem bazında ele alınan devin şiirdeki kullanımı, dev bile yenecek kudretin olduğunu belirtmek adına gerçekleştirilmiştir. Şiir,

- Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Asım Onat'ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta da geçmektedir.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Halide Edip Adıvar'ın “Sakarya Savaşı” başlıklı yazısı yer almaktadır. Metin, yazarın, “Türk'ün Ateşle İmtihanı” eserinden Sakarya Savaşı ile ilgili anısını içermektedir. Yazar, savaş esnasında, düşman hücumu geçtiğinde, düşman uçaklarının seslerini dev arıların vızıltısına benzetmiştir. Düşman uçakları arılarının olağanüstü büyüklükteki hâli olarak görülmüş ve dev benzetmesi yapılmıştır. Unsur, söylem bazında ele alınır. Metin, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında da bulunur.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ceyhun Atuf Kansu'nun “Bir Çocuk Bahçesinde” şiiri yer alır. Şairin çocukluk günlerine olan özlemini çocuklara seslenerek anlattığı şiirde, “*Benim de devleri vardı masallarımın...*” mısrası bulunmaktadır. Olağanüstü büyüklükteki devler, masalların karakterleri arasında sıkça görülen tiplerdir. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Ahmet Haşim'in Frankfurt gezisi dolayısıyla kaleme aldığı gezi yazısından bir parça, “Dağ Gezintisi” başlığı ile yer almaktadır. Metinde Haşim, bir hemşerisinin dağ gezintisi teklifi üzerine zihninde, çocukluğunda gördüğü renkli kocaman dev gibi dağların canlandığını ifade eder.

Dağların büyüklüğü deve benzetilerek dev söylemsel olarak kullanılmıştır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, “Makine Sevgisi” metni yer alır. Bir anı metni olan parçada yazar, annesinin makinelere karşı hayret ve hayranlık beslediğini belirtmektedir. Makineleri anlatırken, “*dev yapılı kamyonlar*” ifadesi göze çarpar. Olağanüstü özelliklere sahip olan büyük makineler olarak kamyonlar deve benzetilerek ifade edilmiştir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Schiller’in “Kefil” metni yer almaktadır. İdam cezasına çarptırılan bir adamın, yerine bir arkadaşını kefil bırakarak idam cezası gününe kadar izin alması ve idam cezasına yetişmesini konu alan hikâyede, idam cezasına yetişmeye çalışan adamın yol boyunca ilerlerken dev gibi gölgeler çizdiğine yer verilmektedir. Adamın çizdiği gölgelerin büyüklüğü dev andırmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, bir güreş müsabakası anısı olan Atıf Sakar’ın kaleme aldığı “Türk Kuvveti” metni bulunmaktadır. Metinde Mersinlinin karşısındaki kişi, dev cüsseli olarak tarif edilir. Güç, kuvvet yönünden adamın fiziksel özellikleri deve benzetilerek anlatılmakta, devin söylemsel açıdan ifadeye yerleştirildiği görülmektedir. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Vahdet Gültekin’in, Honore de Balzac’ı tanıttığı bir yazısına yer verilmiştir. Gültekin, Balzac’ın görünüşünü tarif ederken gövdesini, yapısını bir deve benzetmiştir. Balzac, yapısı, duruşu, görünüşü itibarıyla bir dev gibi heybetli, büyük ve kuvvetli görünmektedir. Gültekin dev, söylemsel olarak kullanmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında bulunur.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Halide Edip Adıvar’ın “Duatepe” başlıklı yazısı yer almaktadır. Kurtuluş Savaşı esnasında

Duatepe bölgesinde gerçekleşen mücadelenin anlatıldığı yazıda, “*Bu bir dev dünyasına benziyor. Dağdan dağa devler birbirine eski günlerde böyle haykırıyorlarmış.*” cümleleri geçmektedir. Gerçekleşen mücadele ve ortamın fiziksel yapısı dolayısıyla yazara tepelerin görünüşü devleri anımsatmıştır. Nitekim devler büyük ve şiddetli yaratıklardır. Bununla birlikte ikinci cümlede, daha önce devlerin yaşadığına dair bir inanışın varlığı da söz konusudur.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında okutulan ve “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla basılan kitapta, Selahattin Batu’nun kaleme aldığı “Güzel Huy” metninde, kabalığı dolayısıyla mutsuz olan insanları tasvir ederken, “*Sizin insanlığımızı görmeden geçerde, bir dev aynasının karşısından ayrılmaz; dost kıymeti bilmez; insan kalbinden anlamaz; terbiyeyi, nezaketi, inceliği umursamaz.*” cümlesine yer verilmiştir. Kendini dev aynasında görmek, insanın kendisini diğer insanlardan üstün, büyük, kuvvetli, heybetli görmesi anlamında kullanılmıştır. Nasıl devler, insanlardan büyük ise görünüşleri de buna uygun bir ayna ile yansıtılabilecektir. “*Kendini dev aynasında görmek*” ifadesi, günümüzde kibirli insanlar için sıkça kullanılan bir tasvir şeklidir. Deyimleşmiş olan bu ifadede dev, söylemsel olarak ele alınır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Nasıl diğer mitolojilerde de devlerin varlığı bulunuyorsa, dünya milletlerinin ifade şekillerinde de görülmektedir. Şeklin, olayın veya durumun büyüklüğünü anlatırken kullanılan dev benzetmesi, dolayısıyla dünya dillerinde de yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında okutulan ve “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla basılan kitapta Jose Le Breho’nun kaleme aldığı “İhtiyar Balıkçı” metni bulunmaktadır.

Metin, aynı adlı romanın yazarı olan Ernest Hemingway’in romanını kaleme alırken etkilendiği balıkçı ile yazarın bir röportajıdır. Balıkçı, hikâyeye konu olan büyük balığı tutmaya çalışırken aynı zamanda da dalgalarla boğuşmak durumunda kalmıştır. Tam o anı anlatırken dalgaları deve benzetir. Büyük balığı kaçırma korkusu sebebiyle yarıp geçmek durumunda olduğu dalgaları deve benzetmesi, dalgaların o an gözüne ne denli büyük gözüktüğünü ifade etmektedir. Bu durum, yalnız Türk dillerinde değil, diğer dillerde de olağanüstü büyük görülen nesnelere tasvir ederken deve benzetmenin göstergesidir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve

“Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in kaleme aldığı “Kahraman” oyunundan yedinci meclis bölümü, aynı başlıkla yer edinir. Kurtuluş Savaşı zamanında geçen karşılıklı bir konuşmada, karakterlerden Yüzbaşı Aziz, Anadolu’yu gezmektedir ve halka umut verici konuşmalar yapar. Bu esnada kahraman tasviri yapılırken söz Mustafa Kemal Paşa’ya gelir. Halk bize de anlat deyince Yüzbaşı Aziz, “*Kara toprakta saklı bir dev var geçmez ele, / Yalnız sarsıntısından bilir insan: zelzele.*” ifadesini kullanır. İfadede, yerin altında, görünmeyecek bir yerde, kuvvetli bir varlığın yer aldığı, küçük bir hareketinde bile yeri deprem hissi verircesine sarsabileceği anlamı yatmaktadır. Bu gizli güç, görünenin ardındaki kahramanlık duygusunun tasviridir. Dev, söylem bazında yer almış olsa da kahramanın gölgesini anlatmak açısından ifadeye kuvvetli bir anlam kazandırmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Aynı kitaplarda, İsmail Habip Sevük’e ait “Gemi Asansörü” metni bulunmaktadır. Almanya’daki bir şehir gezisi dolayısıyla kaleme aldığı metinde yazar, bir gemi asansörü görmüştür. Alman tekniğinin açık ifadesi olarak gördüğü bu asansör için, “*tekniğin en büyük dev*” olduğunu düşünmektedir. Metinde söylem bazında geçen dev, en güçlü, en hâkimiyet sahibi yaratık olması yönüyle kendisine benzetilen konumundadır. Söylem bazında ele alınmıştır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ömer Seyfettin’in “Pembe İncili Kaftan” hikâyesi iki bölüm hâlinde yer almaktadır. Muhsin Çelebi’nin İran’da Şah İsmail ile olan konuşmasının ve geri dönüşünün anlatıldığı ikinci bölümde, şahın sarayının kubbesinin dev resimleri ile süslenmiş olduğu tasvir edilir. Sarayın dev resimleriyle süslenmesi, karşı konulmaz gücü hissettirecektir. Metin, Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Muhsin Köktürk ve Metin Gül tarafından hazırlanarak “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulan kitapta, Falih Rıfkı Atay’ın bir gezisi üzerine yazdığı “Rio De Janerio” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, kente dair izlenimlerini

İstanbul ile karşılaştırma yaparak anlatmaktadır. Kente varacağı esnada bulunduğu gemiden Rio kıyılarına bakmaktadır. Bu sırada “*kıyıda sırt üstü dev hayaletleri yatıyor*”muş gibi bir izlenime kapılır. Rio kıyılarında bulunan büyük dağlar, devlerin büyüklüğünü andırmaktadır ve yazar, gördüğü bu tablo karşısında dağları, gözünde bir dev hayaleti gibi canlandırır. Dağların dev hayaleti gibi görülmesi, devin söylemsel açıdan kullanımına bir başka örnektir.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Hikmet Birand’ın “Zavallı Söğütler” metni yer alır. Söğüt ağaçlarının kesilmesi dolayısıyla kaleme alınan metinde yazar, ormanda dev gibi ağaçların olduğunu da ifade eder. Söğütler, büyüklükleri açısından deve benzetilir. Unsur, söylemsel olarak ele alınmıştır.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Filiz Ali’nin, ünlü Piyanist İdil Biret’in bir gününü anlattığı “Piyanistin 24 Saati” metni yer almaktadır. Metinde İdil Biret, yoğun bir tempoda çalışmaktadır ve yazar, “*ayda bir dev bir plak projesi*” gerçekleştirdiğini, “*dev bir maraton*” içerisinde çalıştığını, “*dev projeyi*” yürürlüğe koyan firmanın da kaliteye önem verdiğini ifade eder. Proje, etkili büyüklüğü açısından deve benzetilmekte, devin söylemsel olarak ele alındığını göstermektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, temaya hazırlık amacıyla, Mustafa Ruhi Şirin’in “Masal Kız” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, masal kıza “*Cin misin sen peri misin / Bir devin avucundasın*” demektedir. Mitolojide büyüklükleri ve hoyratlıkları ile ön plana çıkan devlerin avucunda olmak, masal kızı ulaşılmaz kılmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oktay Akbal’ın atılan atom bombası ile zarar göre Hiroşima ve Nagazaki şehirlerini gezmesi dolayısıyla kaleme aldığı “Hiroşimalı Masahi Nii” metni yer almaktadır. Metinde, yazar, çelikten bir devin şehrin üzerinde uçtuğunu ifade eder. Atom bombasının acımasız etkisi ve gücü hâlen şehirde kendini hissettirmektedir. Bu durum da yazara devlerin davranışlarını hatırlatmış, söylemsel açıdan metninde yer vermesine neden olmuştur.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Turgut Özakman’ın Mimar Sinan’ın hayatının canlandırılması amacıyla kaleme aldığı, “Ben, Mimar Sinan” oyunu bulunmaktadır. Oyunda Mimar Sinan hayatını anlatırken, Süleymaniye’nin dev sütunlarını farklı yerlerden getirttiğini ifade eder. Sütunların büyüklüğü, mitolojideki devlerin büyüklüğüne benzetilmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018’de okutulan kitapta; Lucy ve Stephen Hawking’in kaleme aldığı, “Evrene Açılan Gizli Anahtar” metni bulunmaktadır. Teknolojiden uzak büyütülmeye çalışılan bir çocuğun, arkadaşıyla bilgisayarın açtığı bir kapıdan uzay boşluğuna geçmesi anlatılmaktadır. George ve Annie, uzay boşluğundayken hızla dev bir kayaya yaklaşmaktadırlar. Kayanın büyüklüğü, mitolojideki devlerin büyüklüğüne benzetilmiştir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Çağatay Güler’in “Karadut” metni bulunmaktadır. Metinde, olayın geçtiği evin bahçesinde dev bir ceviz ağacı olduğuna değinilmektedir. Ceviz ağacının büyüklüğü, mitolojideki devlerin büyüklüğüne benzetilmiştir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Aynı kitaplarda, Ekmel Ali Okur’un “Okumak Düşünmek İçindir” adlı okumanın önemine dikkat çeken yazısı da bulunmaktadır. Okumanın düşünmeyi beslediğinin anlatıldığı metinde, suyun kaldırma kuvvetini, gördüğünü yorumlama ve üzerine düşünme becerisine sahip Arşimet’in bulması örnek olarak verilmiştir. Yazara göre, işin nedenini nasılımı Arşimet adlı dev beyin sorgulamıştır. Arşimet’in beyninin dev ile nitelendirilmesi, mitolojideki devlerin güçlü oluşu ile ilişkilendirilmektedir. Arşimet’in düşünce gücü, devlerde olduğu gibi insana hâkimiyet özelliği kazandırmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Necip Fazıl Kısakürek’in “Kaldırımlar” şiiri bulunmaktadır. Şair, gece vakti sokakta yürürken içinde yavaş yavaş bir korku biriktiğini, “her sokak başını kesmiş devler”in olduğunu sandığını ifade etmektedir. Mitolojik metinlerde,

devlerin büyük ve güçlü olmaları sebebiyle bekçi olarak da kullanıldıkları görülmektedir. Şair de orada bulunduğu için zarara uğrayacağı hissine kapıldığını, sokakların başında devlerin olduğunu sanmaya bağlamaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Gülten Dayıoğlu’nun “Masal Ağacı” metni bulunmaktadır. Deniz kenarında yürüyüş yaparken karşısına birdenbire çıkan bir ağacın, insanlar üzerinde bıraktığı etkiyi anlattığı metinde yazar, savaş gemilerinin ortaya çıkmasıyla, dev dalgaların canavar gibi kumsala saldırdığını ifade eder. Dalgaların büyüklüğü deve benzetilerek devin, metinde söylemsel açıdan kullanılmasına sebebiyet vermiştir. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, Ümit Yaşar Oğuzcan’ın “Bir Mustafa Kemal Vardı” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, Mustafa Kemal kürsüye çıktı mı, orada bir dev durduğunu ifade eder. Mustafa Kemal’in heybetli, muktedir duruşu, deve benzetilmiş, söylemsel açıdan kullanılan dev, Mustafa Kemal’i nitelendirmiştir.

Ejderha

Karakurt (2012), Türk mitolojisinde “Badraç” adında yedi başlı bir ejderha olduğunu ifade eder. Buna göre bu ejderhanın öldürülebilmesi için yedi başının da aynı anda kesilmesi gereklidir çünkü kesilen tek bir baş tekrar çıkmaktadır. Ağzından ateşler saçan bu yaratığın kuyruğu kamçıya benzer, derisi pulludur. Yine Türk ve Altay mitolojisinde ise “Büke” adlı bir ejderha vardır ki bu yaratık yılan benzeyen bir sürüngen görünümündedir. Kanatları vardır, ağzından ateş saçar, dişlerinden asit akar ve derisi pulludur. Moğol mitolojisinde “Buko Noyon” dokuz oğlu olan ve devlerin babası olarak anılan bir yaratıktır. Çin mitolojisinde ise “Lu” olarak bilinir.

“Ebren” olarak anılan ejderha ise, Yine Türk ve Altay mitolojilerinde geçmekle beraber, büyük bir yılanıdır. Yer altında bir hazineyi korur, sularda veya ormanlarda yaşadığını söyleyenler de vardır, kuraklığı ve ölümü simgeler. Suyun önünü kesip kurban isteyen bu ejderhayı kendine bağlayan kişi yaşamın kontrolünü de eline alacaktır. Altaylarda, iyi huylu ejderha olan “Bükrek” ile kötü huylu ejderha “Sangal’in savaşları anlatılır.

Dünya genelinde pek çok mitolojide yer alan ejderhalar, büyü güclere sahip, kuvvetli, büyük bir yılan benzeyen varlıklardır. Batı dünyasında kanatlı, doğuda kanatsız tasvir edilirler. Uzak Doğu ülkeleri ve Çin'in simgesi olarak görülür, ikiyüzlü düşmanları ifade etmek için kullanılırlar. Avrupa'da uğursuzluk, Uzak Doğu'da iyilik ve bilgelik getirdiğine inanılır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan "Ortaokullar için Türkçemiz III" kitabına, Halit Ziya Uşaklıgil'in yazdığı "Osman" hikâyesi alınmıştır. Hikâyede bir savaş ortamı ve bu ortamda Osman karakterinin başına gelen olay anlatılmaktadır. Yazar metinde, düşman bölüğü yok etmek için attığı topların, ateşli ağzını açarak yıldırım saçtığını ifade eder. Bu benzetme ejderhaya işaret etmektedir. Metinde ağzından alevler saçan bir ejderhanın tarifi yapıldığı düşünülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan "Ortaokullar için Türkçemiz III" kitabında, Sait Faik Abasıyanık'a ait "Karanfiller ve Domates Suyu" metni yer almaktadır. Metinde, Mustafa adlı karakterin azimle, kimsenin yüzüne bakmadığı ve umut bağlamadığı çalılığı temizleyerek mis kokulu ürünler yetiştirmesi anlatılmaktadır. Yazar, Mustafa'nın çabasını anlatırken, çalılığın temizlenmesinin ne kadar zor bir iş olduğunu ifade etmek amacıyla ejderhaya benzetir. Mustafa, yazarın gözünde, bir sene boyunca bir ejderha ile kahramanca savaşarak onu alt etmeyi başarmıştır. Metindeki anlatımla, ejderha ile savaşmak gibi, çalılığın da temizlenmesinin zorluğu açıkça ortaya konmuş ve ejderha benzetmesi, işin zorluğunu ifade etmeye uygun şekilde kullanılmıştır. Mustafa'nın gösterdiği kahramanlıkta, destanlarda olduğu gibi, efsanevî bir şekilde çalılıklarla mücadele ederek kazanması, ejderhayı yenmek olarak görülmüştür. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin,

- Yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak "Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf" adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı" adıyla 2014, 2016 ve 2017 yıllarında okutulan kitapta;

- Hilal Erkal ile Mehmet Erkal'ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Hüseyin Namık Orkun'un hazırladığı “Oğuz Destanı” metni yer almaktadır. Metinde, kısa sürede büyüüp serpilerek Oğuz Kağan'ın ormanın içerisinde bulunan ve halkı zor duruma düşüren bir ejderhayı öldürmesi anlatılmaktadır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı “Kütük” hikâyesi yer almaktadır. Şalgo Kalesi'nin nasıl fethedildiğinin anlatıldığı metinde, kalenin kapısına dayanan Türk askerinin getirttiği topu görenler, onu bir ejderhaya benzetmişlerdir. Ağzından alevler püskürtmesi yönüyle topun ejderhaya benzetilerek anlatılması anlatıma efsanevî bir güç katmıştır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da bulunmaktadır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ömer Seyfettin'in “Pembe İncili Kaftan” hikâyesi iki bölüm hâlinde yer almaktadır. Muhsin Çelebi'nin İran'da Şah İsmail ile olan konuşmasının ve geri dönüşünün anlatıldığı ikinci bölümde, şahın sarayının kubbesinin ejderha resimleri ile süslenmiş olduğu tasvir edilir. Şah, sarayında ejderhanın tasvirini kullanarak, arka planda görünen gücünü ortaya koymaktadır. Unsur, metinde söylemsel olarak yer alır. Metin, Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Alphonse Daudet'nin “Satılık Ev” hikâyesi, dinleme metni olarak bulunmaktadır. Hikâyede, yaşlı bir adamın çocuklarının evini satmaya çalışması anlatılmaktadır. Yaşlı adam da içten içe bunu istememekte, eve talip olanları sert bir şekilde çevirmekte, bir ejderha gibi kapı beklemektedir. Mitolojik metinlerde ejderhaların bekçi olarak kullanıldıklarına yer verilmektedir. Yazar da yaşlı adamın tavrını ejderhaya benzeterek bu duruma işaret etmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Hüma Kuşu

Oener (2018), Hüma Kuşu'nun, talih kuşu, devlet kuşu olarak anıldığını ifade eder. Gölgesi kimin üzerine düşer ise o kişinin padişah veya zengin olacağına inanılır. Türk mitolojisinde Umay Ana ile ilişkilendirilmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, derse hazırlık amacıyla, İskender Pala'nın “Türkü Türkü Türkiye'm” metni eklenmiştir. Türk insanının yaşayışının türkülerde nasıl karşılık bulduğunun anlatıldığı metinde, ustalardan isimlere de örnekler verilir. Yazar, Mükerrerem Kemertaş'ın Hüma Kuşu'nu çağırdığını, başakların bereketlendiğini, geçimli insan olmayı hatırladıklarını ifade eder. Sanatçı, sazı eline almasıyla, topraklar bereketlenmiştir. Bu da yazarda, Hüma kuşunun çağrıldığı hissini uyandırır. Hüma kuşu, aynı zamanda türkülerde gelmesi beklenen, çağrılan bir kuştur. Hüma Kuşu'nun, söylem bazında metinlerde kullanıldığı görülür. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Karabasan

Sarpkaya (2014), Karabasani “Albastı” ile ilişkilendirerek anlatır. Türk mitolojisinde Albastı, gündüzleri de gelen atlara, çocuklara, loğusa kadınlara musallat olan kötü ruhtur. Karabasan ise geceleri karanlıkta gelmekte, insanları uykusunda boğmaya çalışmaktadır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Zeynep Oral'ın niçin kalemi eline aldığını anlattığı “Niçin Yazdım” metni bulunur. Metinde yazar, bazen yaşadığı gerçeklerin bir karabasan olduğunu fark eder ve gerçek ile hayal arasındaki farkı ayırt etmek için kalemi eline aldığını söyler. Yazar, geceleri gerçekler arasında boğuluyormuş gibi bir hisse kapılmıştır. Bu nefes darlığından kurtulmak için kalemine sarıldığını söyler. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2000 ve 2003 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Peri

Dünya mitolojilerinde farklı isimlerle anılan perinin, Karakurt (2012), Türk mitolojisindeki karşılığını “İrşi” olarak tespit etmiştir. Türk mitolojisinde “Ak Kızlar” olarak geçen varlıklar iyilik tanrıçaları, kamların ilham perileri, Tanrı Ülgen'in dokuz kızıdır. Peri

kızları Kaf Dağı'nda, Türk mitolojisindeki adıyla “Yalbuz Dağı”nda yaşar. Kanatları ve büyülü güçleri vardır.

Masallarda sıkça karşılaşılan doğaüstü varlıklardan olan peri, Eflatun Cem Güney'in “Perili El” metninde de yer almaktadır. Metin, Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 Yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında yer alır. Metinde zorda kalan bir kız dua eder ve Allah'tan yardım ister. Yanında nur yüzlü bir hatun belirir ve onun on parmağına da on marifetli peri yerleştirir. Böylelikle kızcağız zor durumundan kurtulur. Kızın duası üzere gelen peri, ona iyilik ederek onu zor durumundan kurtarmıştır. Burada perinin yardım eden, kurtarıcı vasfı ön plandadır. Metin,

- Yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta,
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta yer almıştır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Yahya Kemal Beyatlı'nın kaleme aldığı “Hayal Şehir” şiiri yer almaktadır. Şiirde;

“O ilâh isteyip eğlence hayalhânesine,

Çevirir camları birden peri kâşânesine.” ifadelerine yer verilmiştir. Şiirde ilâhın eğer isterse kuru, cansız camları bir peri sarayına çevirebileceği ifade edilir. Bu noktada ilâhın gücünün sınırsızlığına, peri unsuru dolayısıyla vurgu yapılmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Hüseyin Namık Orkun'un hazırladığı “Oğuz Destanı” metni yer almaktadır.

Metinde Oğuz Kağan'ın doğduğu vakit perilerden bile daha güzel olduğuna yer verilir. Güzelliği ile ön plana çıkan varlıklar olan periler, Oğuz Kağan'ın güzelliği karşısında sönük kalmışlardır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray'ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Falih Rıfkı Atay'a ait “Boğaziçi” metni bulunmaktadır. Boğaziçi bölgesinde oturmak üzerine bir sohbet yazısı olan metinde, yazar boğaza yazın bir peri gibi geldiğini, bir perinin varlığına inanacak olsaydı İstanbul'a boğaz tarafından gelerek kışın boğazda saklandığını düşüneceğini ifade eder. Yaz mevsiminin getirdiği canlılığı, renkleri, heyecanları, olağanüstü bir etki bırakması dolayısıyla bir peri aracılığıyla geldiği düşünülmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Şaik Gökyay'ın hazırladığı Dede Korkut Hikâyeleri'nden “Bamsı Beyrek'e Ad Konması” metni yer almaktadır. Metinde Bamsı Beyrek, bezirgânların mallarını kurtarınca, bezirgânlar ona hediye vermek isterler. Hediye seçmesini isterler. Bunun üzerine Bamsı Beyrek, altı perili gürzün de olduğu üç adet mal seçer. Metinde geçen gürz hem güzeldir, hem de olağanüstü özelliklere sahiptir. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da bulunmaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ceyhun Atuf Kansu'nun “Bir Çocuk Bahçesinde” şiiri yer alır. Şairin çocukluk günlerine olan özlemine çocuklara seslenerek anlattığı şiirde, “*Periler uyurdu altındaki kiraz dallarımın...*” mısrası bulunmaktadır. Masallar aracılığıyla kurduğu fantastik dünyanın bir kahramanı olan periler, yurt tutmuşçasına huzurla çocuğun bahçesinde dinlenmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Halk arasında bazı mekânlarda da sebebi açıklanamayan durum ve olaylar olduğunda da sebep olarak periler işaret edilmektedir. Ömer Seyfettin'in kaleme aldığı “Perili Köşk” metni de bu anlayışın varlığının bir göstergesidir. Nicedir taşınacak bir ev arayan bir ailenin

babası, etrafın uyarılarına rağmen bulduğu köşkün perili olduğuna inanmaz ve köşkü 3 yıllık kira bedelini de vererek kiralar. Nitekim aile taşınınca köşkte bir anda sebebi anlaşılamayan sesler ve olaylar peyda olmaya başlar. Ailenin babası bir türlü perilere inanmadığı gibi tedbirini alır ve sebebin ne olduğunu bulmaya çalışır. Nihayetinde olağanüstü gibi görülen durumları köşkün sahibi çıkarmakta, kirayı peşin alarak kiracıları kaçırmaktadır. Metin, Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 ve 1990 yıllarında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında yer almaktadır. Kitaptaki bu metin, halk arasında yer alan bu tür inanışların kötüye kullanılabilceğini göstermektedir. Mitolojideki perilerin varlığının günümüzde de sürüyor olduğunu bilmek insanları korkutabilmekte ve kimileri de bu durumdan faydalanabilmektedir.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Refik Halit Karay’ın kaleme aldığı “Kadın Kumaşları” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, kadınların kullandığı kumaşların onları nasıl güzel bir hâle getirdiğine değinmekte, üretildikleri fabrikadan olağanüstü özelliklerle donatılmış “*peri yaşmakları ve melek kanatları*” olarak çıktıklarını söylemektedir. Yazar, kumaşların güzelliğini olağanüstü bulmakta, onları da ancak olağanüstü bir güzelliğe sahip perilere yakıştırmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Adile Ayda tarafından “Paris Kütüphaneleri” tanıtılmaktadır. Bu yazıda, Paris’teki “Bibliothèque Nationale” kütüphanesine yer verirken girişte bir Musset heykeli bulunduğunu ifade eder. Şair Musset’in, heykelindeki perileri dolayısıyla sanki şairin şiir dünyasına daldığını ihsas eder. Burada ifade edilen periler, sanatçılara ilham verdiği inanan varlıklardır. Bu ilham perileri, aynı kamları olduğu gibi sanatçıları da sanatlarına yoğunlaştırmakta ve üst seviyede bir etkilenme ve yaratım için aracılık etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Beydeba’ya ait “Gezgin ve Kuyumcu” fablı bulunmaktadır. Fablda insanın iyisinin de kötüsünün de olduğu anlatılmaktadır. Bir gezgin yolda giderken kuyuya düşmüş bir maymun, bir pars, bir yılan ve bir kuyumcu görür. Gezginin kurtardığı hayvanlar, ona kuyumcuyu kurtarmaması gerektiğini

söylese de gezgin kuyumcuyu kurtarır ve bir gün gezgin kuyumcuya geldiğinde kuyumcu onu krala kızın katili ve altınlarının hırsızı olarak ihbar eder. Bunun üzerine yılan kralın oğlunu sokar ve yardımı için peri kızına gider. Peri kızı, kralın oğlunu iyileştirecek çareyi yılanaya söyler. Gezgini de yilandan öğrendiklerini uygulayarak canını kurtarır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Yılmaz Öztuna’nın hazırladığı “Oğuz Han Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Han’ın doğumu, büyümesi, gökten inen kızla evlenmesi, ağaçtan çıkan kız ile evlenmesi, kurdu takip ederek fetihler yapması, yoldaşı Uluğ Türk’ün rüyası, oğullarına devletini paylaşdırıp hayatını kaybetmesi kısaca anlatılmaktadır. Metinde Oğuz Han’ın doğduğunda perilerden bile güzel olduğuna değinilir. Perilerin güzelliği, Oğuz Kağan’ın güzelliğini anlatmakta bir ölçüt olarak kullanılmış ve söylemsel açıdan metinde yer almıştır. Destan,

- Reşit Rahmeti Arat’ın kaleminden çıkan “Oğuz Kağan Destanı” başlığıyla, Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta;
- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel’in hazırladığı “Oğuz Han Destanı” yer alır.

Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Hikmet Feridun Es’in “Nasıl Yazıyorlar?” metni yer almaktadır. Metin, Hikmet Feridun Es’in Hüseyin Rahmi Gürpınar ile yaptığı bir röportajdan derlenmiştir. Yazar, Gürpınar’a metnini oluştururken nelere dikkat ettiğine, metin oluşum sürecini kendine göre nasıl planladığına dair sorular sormaktadır. Gürpınar, röportaj esnasında sorulara cevap verirken, bir konuda bir eser kaleme alacaksa önce o konuyu etraflıca öğrendiğini sonrasında kurguda kullandığını ifade etmektedir. Bu noktada, o esnada kaleme alacağı eser için de “Perili Evler” adında bir eser okuduğunu belirtir. Gürpınar, anlatımı, kurgusu ve eserlerinin konuları dolayısıyla edebiyatımızda önemli yere sahip bir yazarımızdır. Olağanüstü güçlerin bulunduğu mekânlarla ilgili bir yazı kaleme alacağında bu konuda

yazılmış bir eserden bilgi almaktadır. Perilerin yaşadığına inanılan evlerin şartlarını kurguda kullanmak istemiş ve böylelikle bu konuda kaleme alınmış bir kitap okumak istemiştir. Burada, mitolojik bir unsur olan perinin, sanatçı tarafından edebî bir malzeme olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, temaya hazırlık amacıyla, Mustafa Ruhi Şirin’in “Masal Kız” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, masal kızın “*Yerde iyilik perisi / Gökte iyilik yıldızı*” olduğunu söyler. Mitolojide perilerin iyilik yapan varlıklar olarak anlatıldığı görülmektedir. Bu nedenle kız periye benzetilmiş ve peri, bu yönüyle söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018’de okutulan kitapta; Rahmi Ali’nin kaleme aldığı “Muhacir Osman” hikâyesi bulunmaktadır. Bir balkan şehrinde yaşarken evinden yurdundan ayrılmak zorunda kalan Muhacir Osman’ın anlatıldığı metinde, Muhacir Osman’ın, yazar küçükken bayramlarda davul çalıp maniler söylediğine yer verilmiştir. Söylediği bir manide,

“Gökten indi yeşil bir melek,

Elhamdülillahi tebarek.

A benim canım sultanım,

Bayramınız olsun mübarek.” denmektedir. Mitolojide de perilerin göksel kaynaklı varlıklar olduğu düşünüldüğünde, şiirde geçen gökten bir meleğin inmesi ifadesinin, mitolojideki perilere işaret ettiği yorumuna neden olmaktadır. İnsanların bayram günlerinde mutlu olması, bayramın gökten bir melek inmiş etkisi yaratması şeklinde ifade edilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da basılan kitaplarında yer alır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Yaşar Kemal’in arkadaşlarıyla yaptıkları gezi dolayısıyla izlenimlerini aktardığı, “Peri Bacaları” metni yer almaktadır. Metinde, “Peri

Bacaları” olarak anılan bölgede, yapıların nasıl oluştuğuna dair efsaneye yer verilmektedir. Metinde geçen efsaneden farklı olarak bölgenin adına dair bir başka efsane de vardır. Bu efsaneye göre, bölgedeki yapıları periler yapmıştır. Bu nedenle adları “Peri Bacaları” olmuştur. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Şahmeran

Sökmen ve Balkanal (2018), Türk mitolojisinde yer altı yılanlarından biri olan Şahmeran’ın insanları ciddi ölçüde etkilediğini ifade etmektedir. Şahmeran, Anadolu’nun farklı yerlerinde farklı anlamlara gelebilmektedir. Sırların koruyucusudur, ana tanrıça kültüyle özdeşleşmiştir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, derse hazırlık amacıyla, Şeyhmus Edis’in kaleme aldığı “Şahmeran’la Yeniden Bakırcılık Sanatına” metni eklenmiştir. Metinde, efsanevi bir varlık olan şahmeranın bakırcılık sanatında kullanılmasının, bakırcılığın rağbet görmesine katkı sağladığı ifade edilir. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Rasim Özdenören’in kaleme aldığı “Okuma Serüvenim Nasıl Başladı” metni bulunmaktadır. Yazar, yaz mevsimi ziyaret ettiği amcasının ona Şahmeran masalını anlattığını söyler. Şahmeran, masallarda sıkça geçmektedir. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

4.2.3. Hayvanlar

Aslan

Karakurt (2012), Fars sanatında Anka kuşunun ayaklarının aslan pençesi şeklinde resmedildiğini, Sümer mitolojisindeki Humbaba adlı devin yüzünün aslan yüzü olduğunu, İran ve Sümer mitolojilerinde “Anzu” olarak anılan Akad mitolojisindeki “Zu” isimli kartal şeklindeki tanrının başının aslan şeklinde olduğunu ifade eder. Bununla birlikte, Dede Korkut Kitâbı’ndaki Kanlı Koca Oğlu Kanturalı karakteri, beğendiği kızla evlenebilmek için bir

aslanı öldürür ve derisini kızın babasının önüne serer. Tepegöz'ü öldüren Basat karakterini küçükken kaybedildiği ormanda bir aslan besleyip yetiştirmiştir.

Aslan pek çok mitolojide yer alan, gücü kuvveti, koruyuculuğu simgelemesiyle mitolojilerde ortaklık oluşturan bir figürdür. Kendi bütünlüğünden ayrı olarak, pençesi ve yelesiyle de simge dünyasına katkıda bulunmuş, bu durum sanat eserlerine de yansımıştır. “*Bu arada Türk sanatında kanatlı aslanların da önemli bir yer tutması göğe ait unsur olarak dikkati çekmektedir*” (Çoruhlu, 2020: 270). Baş (2016: 29) Urartu mitolojisinin yanında, “*Anadolu’da Hitit Geç Hitit, Phryg, Lydia, Mısır sanatında; Yakın Doğuda Sümer, Assur, Babil, Pers sanatlarında ve Grek dünyasında da*” grifon, sfenks, kanatlı boğa, kanatlı at ve kanatlı aslan gibi figürlerin yer aldığına değinmektedir.

Beydeba’ya ait Aslanla Çakal metni, Kemal Demiray tarafından hazırlanan ve “Ortaokul kitapları güzel Türkçemiz II” adıyla, 1981 yılında okutulan ders kitabında geçmektedir. Metinde anne aslanın avlanmaya gitmesiyle yavrularını ölü olarak bulması sonucu ne kadar üzüldüğü anlatılmaktadır. Anne aslan üzüldürken oradan bir çakal geçmektedir ve anne aslanın hâlini sorar. Durumu öğrenen çakal, anne aslanı kendisi ile yüzleştirerek onun da başkalarının yavrularını öldürdüğünü ifade eder. Metin, aynı başlıkla yazarın aynı kitabının 1985 ve 1987 yıllarındaki basımında ve bazı eklemelerle; “Dişi Aslan ve Çakal” adı ile, Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981, 1986 ve 1987 yıllarında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar için Türkçemiz II” kitabında yer almaktadır.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen ve Fethi Gözler ile Hikmet Tanyu tarafından hazırlanan “Ortaokullar İçin Türkçemiz 2” isimli kitapta, Enis Behiç Koryürek’in “Uğurlu Savaş” şiirine yer verilmiştir. Şiirde:

“Kanatlanmış bir aslandı bizim ‘Deniz Ceylânı’;

Sağdan, soldan atılarak şaşırtırdı düşmanı.”

ifadelerine yer verildiği görülmektedir. Şair şiirde, denizde geçen bir savaş sahnesini ele almış ve bindikleri gemiyi kanatlanmış bir aslana benzetmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir, yazarların aynı adla 1986 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında; “Gemiciler” başlığı ile Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” adıyla ve 1990 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” adıyla okutulan kitabında yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki, Köroğlu’na ait “Koçaklama”da,

“Oklar uçup gider şahanlar gibi,

Mert de aşır gider aslanlar gibi,

Kılıçlar oynar ceylanlar gibi,

Kesilir ne başlar meydan içinde...” dörtlüğü bulunmaktadır. Kahramanlık konulu şiirlerin türü olarak geçen koçaklamada mert huylu olan kişi gücü, kuvveti dolayısıyla aslana benzetilmiştir. Mitik unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, “İş ve Çalışma Üzerine Atasözleri” başlığı altında, “*Yatan arslandan, gezen tilki yeğdir.*” atasözü yer almaktadır. Cesur, güçlü bir kişinin yatmasından, tembellik etmesinden, kurnaz olanın ortalıkta gezinmesinin daha iyi olacağı mesajının verildiği bu atasözünde güçlü olanı anlatacak hayvan, simgesel olarak aslan seçilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da bulunmaktadır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Kandemir Başar’ın “Türkiye Türküsü” şiiri bulunmaktadır. Şiirde, “*Korkusuz gezer kişiler yurdunda, <<Her yürekte bir aslan yatar.>>*” mısraları yer almaktadır. İnsanların korkusuz ve güçlü oluşları, mitolojide güçlü bir hayvan olan aslanla özdeşleştirilmelerine yol açmıştır. Unsur, söylem bazında ele alınır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Şahinkaya Dil’in “Ağustos Şafağı” şiiri bulunmaktadır. 26 Ağustos sabahının anlatıldığı şiirde şair, “*Kükreyen aslanlar gibiydik, / Ellerimizde bayrak, yüreklerimizde vatan.*” mısralarıyla askerlerin gücüyle, cesaretiyle aslanlara benzediğini belirtmektedir. Askerlerin korkusuzca ileriye atılışları, mitolojide korkusuz ve güçlü oluşu ile ön plana çıkan hayvana benzetilmesine neden olmuştur. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özyakut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, derse hazırlık amacıyla, “Arslanla Fare” metni eklenmiştir. Metinde avcının ağna yakalanan bir aslanın farenin ağları kemirmesi ile kurtulması anlatılmaktadır. Aslanın gücü üzerinden, her gücün bir sınırı olduğu mesajı verilmektedir. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

At

Karakurt (2012), atın Türk kültür ve mitolojisinde önemli bir yere sahip olmasından ötürü, Türk Söylence Sözlüğü isimli eserinde ata ciddi bir yer ayırmıştır. Nitekim at, Türk, Altay ve Moğol mitolojilerinde ve kültürlerinde kutsal bir hayvandır. Türk efsane ve masallarında çokça ve farklı şekillerde görülen, olağanüstü güçlere de sahip olabilen atlar, anlatının asıl tipine yardımcı bir karakter rolüne bürünebilmektedir. Köroğlu'nun kıratı sudan çıkıp gelir, Battal Gazi'nin “Aşkar” adlı atı, güneş görmeyen bir yerde kırk gün bekletilerek terbiye edilir, Manas Destanı'nda 200 civarı at adı bulunur.

Türklerdeki, atın rüzgârdan yaratıldığı inancı, atın gücünü ve hızını açıklar. Ev yapılıırken evin en büyük direğine at kanı veya sütü sürülür, atın olduğu eve kötü varlıkların giremeyeceğine inanılır. Atın kuyruğunu kesmek yas işaretidir ve izinsiz dokunmak hakarettir. Buna binaen rüyada kuyruğu kesik at görmek ölüm habercisidir. Atların ruhları öteki dünyaya taşıdığı inancı vardır ve dolayısıyla Altaylar 1900'lerin başında bile ölüleri atlarıyla gömer, Karakalpaklar tabut için “Ağaçat” ifadesini kullanır.

Atların Güneş diyarından geldiğine inanılmaktadır. Renkleriyle anılan atlardan, yer altına giderken kullanmak için Kara At, gökyüzüne giderken kullanmak için Ak At kurban edilir. Bunlar dışında, söylencelerde geçen atlar, kanatlı at “Yulmar”, uçan at “Tulpar”, boynuzlu at “Kilin”, konuşan at “Ciren”, ikiz atlar “Burşun” olarak anılır.

Türk kültüründe geniş bir yere sahip olan at, farklı uygulamalara da eşlik eder. “*Kırgız Türkleri'nde sünnet düğünlerinde yemek olarak at ve davar kesilir. Misafirler de hediye olarak at ve inek getirirler. Erzurum'da kısmeti kapalı bir genç kız, açılması için oklavayı*

temsili için bir ata biner ve minareye çıkar. Gök Tanrı inancında Kam'ın tahta atla semaya çıktığı bilinir. Orta Asya ve Sibiry'a'da giyimde sembolik olarak at da kullanılır. Makedonya Türklerinde Güney kesim övülürken, "At gibi maşallah" denir. Toroslarda yeni yetmelere "tay" yakıştırmaları yapılır. Karaçay-Malkar Türklerinde kız tarafına söz kesilmeye gidildiğinde, kızın babasına ve sütannesine birer at hediye edilir. Yalnız hediye edilen atlara binilmez ve at kızın dayısına hediye edilir. Uzun zaman öncelerde yapılan Türk yağ törenlerinde baba tarafından ölen birisi olduğunda, ruhu için kurban olarak at kesilirdi. Karaçay Türklerinde ölen kişinin atının da öldüğü sanılırdı. Bu söylenti birçok hikâyeye yansımıştır. Çok eski Türk kültüründe ölen kişinin özel eşyalarıyla beraber atının da onunla beraber gömüldüğü bilinmektedir. Batı Hun İmparatorluğu imparatoru Atilla'nın mezarında kıymetli taşlardan oluşan at takımları vardır. Azerbaycan'da ve Doğu Anadolu'da mezar taşlarında at heykelleri bulunmaktadır. Doğum yaparken zorluk çeken, sorun yaşayan anne adaylarının bulunduğu evin dışında erkek at kışnetilir. İnanca göre atın kışnemesi doğumu zorlaştıran gücü uzaklaştırır. Karaçay Türkleri, doğum esnasında eve misafir geldiğinde, atın dizginine eşarp veya havlu bağlanır. Atı görenler o evde bir çocuğun dünyaya geldiği anlaşılırdı" (Karakurt, 2011: 118). Halk inancına göre, yolda kalanlarına yardımına koşan bir "Boz Atlı Yol İyesi" vardır. Türk ve Altay mitolojilerinde bulunan "Adagan Han" isimli dağ tanrısı, dağlardaki at ve sığır sürülerini korumaktadır. Kötülük tanrıçası olan "Adsız Hanım"ın adı da "ad" kelimesinden gelmektedir ve bu durum "at" ile de bağlantılıdır. Nitekim adsız olmakla atsız olmak eşdeğer görülüyor olabilir. Körler tanrısı olarak anılan "Alğ Han" dağlardaki at sürülerini korur ve Köroğlu Destanı'ndaki Köroğlu'nun at nedeniyle gözleri kör edilen babası ile ilişkilendirilmektedir.

Türk lehçelerinde altın anlamına gelen "al" kelimesiyle kurulan "Altay" adı, Türkî tarih ve coğrafyada önemli bir yere sahip olan dağlara verilmiştir. Altay, "altın dağ" anlamına gelmekte, mitolojilerdeki altın dağ motifinin oluşumuna ilham verdiği düşünülmektedir. Bununla birlikte Türk mitolojisindeki yarı insan yarı at görünümündeki varlıklar için "Aryunt" adı kullanılmıştır.

Kemal Demiray tarafından hazırlanarak "Ortaokul Kitapları Türkçemiz 2" adıyla 1981 yılında okutulan kitapta, Faruk Nafiz Çamlıbel'in Bizim Memleket şiiri yer almaktadır. Şiirde,

"Başiboş, kırlara salar tayını,

Elinden düşürmez okla yayını,

Ellere bırakır zafer payını,

Memleket yolunda kurban olurlar.” ifadeleri bulunmaktadır. Tay, atın yavrusu olarak atın toy olduğu dönemi işaret etmektedir. Atın toy oluşu, sahibinin yoldaşı olduğu düşünüldüğünde, daha çocuk çağında atı ile birlikte olan ve atıyla büyüyen bir gencin tasvirinin yapıldığı düşünülmektedir. Bir yanında atı, bir yanında elinde okla yayı, memleket yolunda kurban olmaya hazır bir gençlik tablosu çizilmiştir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 yılındaki basımında da yer almaktadır.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen Kemal Demiray’ın “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” kitabında “Boğaç Han” anlatısına yer verilmiştir. Boğaç Han, boğayı yenip de ad alacağı zaman Dede Korkut gelir ve ona ad verir. Ad verdikten sonra da Boğaç Han’ın babası Dirse Han’a seslenir ve dua okur. Dirse Han’dan Boğaç Han için hanlık isteyerek onun çoğalması için at vermesini ister. Burada bolluğun bereketin yaşanmasının ilk adımı ve iyi dilekte bulunmanın bir göstergesi olarak at hediye edilmesi, atın bir dönüm noktasına eşlik etmesi açısından dikkat çekicidir. Metin,

- Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında;
- Aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında;
- Yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında da bulunmaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981, 1986 ve 1987 yıllarında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Özyurt” adlı metninde de at unsuruna yer verilmiştir:

“Göğe açtım gözü kardeşimle bir günde.

Çiçekli bir yamaçta, beyaz bir tay üstünde.

Ayaklarım tatmadan toprakta gezinmeyi.

Öğrendim akıncılar gibi ata binmeyi.

Düşün bir kere, ana, o gök, o yamaç, o tay!

Oldu bir Han kızına yirmi yıllık saray!

...

Bunların hepsi güzel... Şu var ki, atl, yaya,

Sonu her yolculuğun erişir bir Buda'ya.

İşte üç yıl oluyor, tükendi yolun ucu,

Üç yıl duruş, yirmi yıl yürüyüşten yorucu...

Yirmi yıl yol yürüyen, at koşturan, ok atan

Akıncılar almadı nasibini yuvadan.

...

Atlar gibi otlayan sürüye insan deme,

Duygusu dört olanların, lisanı kırk kelime.”

Şair şiirde, gözünü göğe açtığı vakit daha toydur ve etrafını betimlemiştir. Bu durumda yanında kardeşi vardır, yeşil bir yamaç ve bir tay üzerindedir. Zamanla büyümüş, akıncılar gibi ata binmeyi öğrenmiştir. At binmek, at koşturmak, savaşta ön safta yürüyen yiğit Akıncılar gibi yiğit olmak demektir. Bu noktada şair daha çocuk iken tay ile, büyüyüp yiğit olunca da at ile hemhâl olmuştur. At ile büyümüş, yaşamını at ile sürdürmeyi yiğitlik olarak görmüştür. Son durumda ise atın nihayetinde bir hayvan olup otladığı aklına gelmiş ve atların otlarkenki durağanlığını insanlığa yakıştırmadığını ifade etmiştir. Düşünceyi at üzerinden anlatmak, at ile yaşam sürmenin, atı anlam dünyasına dahil etmenin bir sonucu olarak görülmüştür. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da geçmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel'in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği “Akın” eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. Parçada İstemi Han, akına gidecek olanlara öğütler verirken,

“*Arkanızda atlılar, binlerce genç atlılar, / Kendi atından, atı kendinden kanatlılar.*” ifadelerini kullanır. Gençlerin kuraklığa çözüm bulmak amacıyla suyun olduğu bereketli topraklara yaptığı akının anlatıldığı metinde geçen bu cümle, genç atlıların at üzerinde uçar gibi görüldüğünü, atı ile tek vücut hâline gelip bütünleştiğini ifade etmektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Yahya Kemal Beyatlı’nın “Akıncılar” şiirine yer verilmiştir. Şiirde,

“*Bir gün doludizgin boşanan atlarımızla,*

Yerden yedi kat arşa kanatlandık, o hızla...” beyitleri yer almaktadır. Türk’ün kanadı hâline gelen at, onunla tek vücut olmuş, öyle hızlı ilerlemişler ki göğe yükseldikleri düşünülmüştür. Metin,

- Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında,
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta da yer alır.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Karacaoğlan’ın “Gamlanma Gönül” şiirine yer verilmiştir. Karacaoğlan şiirde, “*At yiğidin öz kardeşi.*” diye belirtmektedir. Türk mitolojisinde at, sahibi ile birlikte yaşar ve sahibi ölünce onunla gömülebilir. Bu sebeple at, birlikte yaşadığı yiğidin kardeşi durumuna gelmiştir. Şiir,

- Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında;
- Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” ve 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” adıyla okutulan kitabında;

- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta;
- Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitapta da yer alır.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Cahit Külebi’nin “Tokat’a Doğru” şiiri bulunmaktadır. Şair, yolculuğunu duygulu bir şekilde anlattığı şiirde, atların kuyruğunun düğümlü olduğunu vurgulamaktadır.

Çoruhlu (2020) eski Türk mezarları olan kurganlarda, öteki dünyada ölüye hizmet etmesi açısından at kadvralarına rastlandığını belirtir. Bu noktada atlarının kuyruğunun kesik veya düğümlü olması bir yas işareti olarak görülmektedir. Şairin Tokat yolunda bir yolculuğu anlattığı şiirinde, atların kuyruğunun düğümlü olması, geride bıraktıklarının yasını tuttuğu anlamına gelebilecektir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Şiir, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında da bulunur.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Atlıların Türküsü” şiirine yer verilmiştir. Şiirde;

“Türkoğlu böyledir, doğuştan atlı,

Her yolda şeref, şan arar, geçeriz.

...

Kalkınca savaşta atlar dörnala

Benzeriz şahlanan bir kartala.” ifadelerine yer verilmektedir. Şiirde kahraman karakterdeki Türklerin doğuştan at binebildiği, er meydanı olarak görülen savaşta da dörnala at sürerken bir kartalın uçuşu gibi görülebileceği ifade edilmektedir. Metin, yazarların 1987,

Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Şaik Gökyay'ın hazırladığı Dede Korkut Hikâyeleri'nden “Bamsı Beyrek'e Ad Konması” metni yer almaktadır. Metinde Bamsı Beyrek'in bezirgânların mallarını kurtararak kahramanlık yaptığı öğrenilince ad verme töreni gerçekleşir ve Bamsı Beyrek, “*Boz Aygırlı Bamsı Beyrek*” olarak anılır. Böylelikle yiğitlik gösterip ad alan Bamsı Beyrek'in adı, yiğitliğine yakışır şekilde atıyla anılacaktır. Metin,

- Yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında;
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta;
- Asım Onat'ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta;
- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Ümit Yaşar Oğuzcan'ın “Mustafa Kemal'i Düşünüyorum” şiiri bulunmaktadır. Şiirde geçen,

“Mustafa Kemal'i düşünüyorum;

Yeleleri alevden al bir ata binmiş

Aşıyor yüce dağları, engin denizleri.” mısraları, Atatürk'ün o her daim savaşa hazır şekilde, hücumu kalkacakmış gibi duruşu, atı ile birlikte resmedilmiştir. Metin, Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, anonim şekilde “Oğuz Kağan Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan’ın ad vermeleri ve fetihleri kısaltılarak anlatılmaktadır. Metnin başında Oğuz Kağan’ın her zaman alaca bir ata bindiği ifade edilir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Ahmet Kutsi Tecer’in “Koçyiğit Köroğlu” tiyatrosundan 4. ve 6. sahneler aynı başlıkla yer almaktadır. Metinde Köroğlu, bir yüce ses duyar. Bu ses, babasının öcünü almak için Köroğlu’nu yönlendirdiğini, ona Kır At’ı getirdiğini söyler. Kır At, Köroğlu ile özdeşleşmiş, yegâne bir attır.

Balıkçıl

Sever (1999) “Türk Mitolojisinde Kuşlar” makalesinde, yaratılış destanlarında kuşların yerine de değinmiştir. Bu kuşlar arasında balıkçıl da yer almaktadır. Yakutlara ait yaratılış destanında dünyayı yaratmaya karar veren Ana Tanrıça, toprak getirmeleri için kırmızı boyunlu balıkçıl ve yaban ördeğini görevlendirmektedir. Yaban ördeği denizin dibinden toprak getirebilmiş fakat balıkçıl ortadan kaybolmasına rağmen eli boş dönmüştür. Ögel (2020) yaratıcının, yaban ördeğinin toprak getirebilmesine rağmen balıkçılın eli boş dönmesine kızdığını belirtir. Denizin dibinde toprak bulamadığını söyleyen balıkçıla sinirlenerek onun için yaban ördeğinden daha uzun ve daha çok kuvvetli bir gaga yaratmasına rağmen kendisini kandırmaya yeltendiğini düşünür. Ördeğin getirdiği toprak ile dünyayı yaratan Ana Tanrıça, balıkçıla yeryüzünü yasaklar ve denizlerin üstünde yaşama cezası verir. Yenisey Yaratılış Destanı’nda ise bir şaman çeşit çeşit kuşlarla uçmaktadır. Yaratma işine vekâlet eden şaman, balıkçıla denizin dibinden toprak getirme görevini verse balıkçıl ancak üçüncü denemesinde toprak çıkarabilir ve şaman bu topraktan yalnız bir ada yaratır.

Fablları ile ünlü La Fontaine’in “Balıkçıl” başlıklı metni, Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında yer almaktadır. Metinde karnını doyurmak adına karşısına çıkan balıkları bir türlü beğenmeyen balıkçıl kibrine kapılmış ve nihayetinde karnının epey acıkmasıyla da küçücük bir böcekten yetinmek zorunda kalmıştır. Deniz üzeri yaşayan balıkçıl için balık seçmek ve karnını güzelce doyurmak kolay gibi görünse de kendini haddinden büyük görmenin

sonucuyla yüzleşmiştir. Mitolojide tanrıyı kandırmaya cüret ederek kendini büyük gören balıkçılın tavrı, buradaki ile benzeşmektedir.

Söz edilen metin, başka bir ülkenin edebiyatının ürünü olsa da metindeki sembolik kahramanın sergilediği tavırlar gerek Türk mitolojisi gerekse Dünya mitolojisinde kendisine sıkça atıfta bulunulan bir unsurdur. Metin,

- Aynı yazarların 1986 ve 1987 yıllarında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında;
- Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitapta;
- Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta da bulunmaktadır.

Baykuş

Ögel (2020), baykuşun Türk mitolojisinde “Ügi” olarak anıldığını belirtir. Bunun yanında baykuş, Bayat boyunun ongun kuşudur. Çoruhlu (2020) şaman kıyafetlerinde baykuş tüyüne yer verildiğini ve şamanların baykuşu suretine girdiğine yer verir. Köse (2019), Roux’tan yaptığı alıntıda, eski Türklerde baykuşun uyanıklığın sembolü olarak görüldüğünün altını çizer.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada, karakterler, anayurdu kuraklık sebebiyle bırakmak zorunda kalmışlardır. Vardıkları yerde bir adam ararken, adam tasviri yapmaktadırlar. Adam nitelendirmesini hak eden kişilerin, ifade bağlamında, nasıl olması gerektiğine yer verilmiştir:

“Duygusu dört olanların, lisanı kırk kelime.

Nasıl lisan denilir kırk hecelik bir dile,

Bunlardan daha zengin, lisanca baykuş bile.” Gerçekte az öten bir hayvan olan baykuşun bu durumu, şairin bahsettiği kesimin durumunu anlatmak üzere dikkat çekici bir

örnek olmuştur. Öte yandan mitolojik açıdan da baykuşun uyanıklığının insanı yendiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Miyase Sertbarut’un kaleme aldığı “Çiğdem Der Ki...” metni yer alır. Metinde, çeşitli eşyaların uğursuz olduğuna inanan karakterin, yakalandığı hastalıktan yine uğursuz saydığı çiğdem sayesinde kurtulması anlatılmaktadır. Metinde, uğursuzluk getirdiğine inanılanlardan biri de baykuştur. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Boğa

Akman (2012), boğanın, mitolojilerdeki yerlerini tespit etmiştir. Bu bağlamda, Altay destanı olan Maaday-Kara’da yapılan boğa tasvirine, Dede Korkut hikâyelerindeki kahramanın boğa ile güreşerek isim almasına, Oğuz Kağan’ın ayaklarının boğaya benzetilmesine vurgu yapmıştır. Güç kuvvet simgesi olarak görülen boğayla güreş yapmak da bir güç göstergesi olarak ortaya konmuştur.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen Kemal Demiray’a ait “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz II” adıyla ve Eflatun Cem Güney’in aracılığı ile, Dede Korkut Hikâyeleri’nden olan Boğaç Han’ın isim alma hikâyesine yer verilmiştir. Bu hikâyede de Bayındır Han boğa güreştirmek istemiş, meydana salınan sarı bir boğa ile güreşen Dirse Hanoğlu Boğaç Han yiğitlik göstererek boğayı alt etmiş ve böylelikle ismini almıştır. Metin, Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında; aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında bulunmaktadır.

Çakal

Çakala, Karakurt (2012)’un “Türk Mitoloji Ansiklopedisi” adlı eserinde, Türk ve Altay geleneklerinde “Kara Albıs” olarak geçen bir cadının çakal görünüşüne bürünebilmesi ve yine aynı kültürlerde “Kosa” olarak anılan bahar şenliklerinde bir oyun içerisinde çakal kılığına giren oyuncuların olması dolayısıyla yer almaktadır.

Beydeba'ya ait Aslanla Çakal hikâyesi, Kemal Demiray tarafından hazırlanan ve “Ortaokul kitapları güzel Türkçemiz II” adıyla, 1981 yılında okutulan ders kitaplarında geçmektedir. Adı geçen fabl türündeki metinde karakter olarak bulunan çakal, bilge kişi rolünde olup anne aslana hikmetli bir konuşma yapmıştır. Burada mitolojik unsurun konuya hâkim oluş, bilgelik yönleriyle eserde yer aldığı görülmektedir. Metin, aynı başlıkla yazarın aynı kitabının 1985 ve 1987 yıllarındaki basımında ve bazı eklemelerle, “Dişi Aslan ve Çakal” adı ile Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981, 1986 ve 1987 yıllarında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar için Türkçemiz II” kitabında yer almaktadır.

Deve

Karakurt (2012), Türk ve Altay mitolojilerinde hayvanları koruyan bir “Mal İyesi”nin varlığına değinmektedir. Hayvanları, atlar, develer, inekler ve koyunlar olmak üzere 4 sınıfa ayıran Türklere mal kavramı bu dört sınıfı kapsamaktadır. Ayrıca Orta Asya hayvanlı Ay takviminde de “Buğra” adıyla erkek deve yılı vardır. Moğollarda ise “Oysul Han” adında bir deve tanrısı vardır ve develeri korumaktadır.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen Kemal Demiray'ın “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” kitabında “Boğaç Han” anlatısına yer verilmiştir. Boğaç Han, boğayı yenip de ad alacağı zaman Dede Korkut gelir ve ona ad verir. Ad verdikten sonra da Boğaç Han'ın babası Dirse Han'a seslenir ve dua okur. Dirse Han'dan Boğaç Han için hanlık isteyerek onun çoğalması için deve vermesini ister. Metin, Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında; aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulan kitapta; Muharrem Ergin'in kaleme aldığı “Deli Dumrul” metni, dinleme metni olarak yer almaktadır. Metinde Deli Dumrul, babasından yerine canını vermesini istemeye geldiğinde, babası doğduğunda “9 erkek deve” kestiğini belirterek onu kıymetlendirir fakat canını veremeyeceğini söyler. Babanın oğlu olunca deve kurban etmesi, tanrıyı mutlu etmek istemesi açısından dikkate değerdir. Bir teşekkür kurbanı olarak seçilen

deve, tanrının hoşuna gideceği düşünölen kutsal bir hayvan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan devenin mitolojik bir unsur olarak değerdendirilebileceği düşünölmüştür.

Doğan/Kartal

Ögel (2020), Göktörlere mensup bir bölüm Türklerin Çin ile mücadeleleri esnasında kartaldan doğduklarına inandıklarını söyler. Macarlar, kartalı en kuvvetli kuş olarak görürler ve bu nedenle kartal sembolüne sahip olan kabilenin hükümdar olduğuna inanırlar. Altay ve Sibirya mitolojilerinde de kartaldan türeyiş mevcuttur. Eski Türkçede kartal yerine “bürküt” kullanılmaktadır. Verilen metin örneğinde bürküt soyundan gelen bir soyun varlığından ve bu soya göre bürküt, kutsal ve efsanevi bir gök kuşudur. Türklerde kartallar avcılıkta da kullanılmıştır. Oğuz boylarının kutsal sembolleri olan ongunlar, doğanın türlerinden oluşmaktadır. Kartal ise ongun olarak Oğuz Han’ın oğlu Ay Han’ın soyundan gelenleri ifade etmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Arif Nihat Asya’nın “Bayrak” şiiri yer almaktadır. Bayrağa övgülerin düzüldüğü şiirde, “*Barışın güvercini, savaşın kartalı...*” mısrası yer alır. İnsanın insanı avlaması olarak görölebilecek olan savaş, barışın aksine mücadelenin daha hızlı ve keskin atılımlarla gerçekleştiği bir durumdur. Bu noktada savaş, kartal simgesi ile özdeşleştirilmiştir. Unsur, simge aracılığıyla söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında; Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği “Akın” eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. İstemi Han, başbuğlara öğütler verirken, “*Uçurun dört tarafa Asya’nın kartalını.*” demektedir. Kurak yerlerden bereketli topraklara gerçekleşecek akının anlatıldığı eserde kartal ongunu, Türklerin hepsini ifade etmekte, Asya’ya ithaf edilmektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Cevdet Kudret’in hazırladığı “Deli Dumrul” metni yer almaktadır. Deli Dumrul, Azrail’e meydan okuduktan sonra evine döner ve kırk yiğit ile

yiyip içerken Azrail gelir. Azrail tam saldırıcağken pencereden güvercin olup uçunca doğanın da yanına alarak peşinden gider, bir iki güvercin avlar. Doğanın, avcılıkta sahibine yardım etmesi rolü, metinde açıkça belirtilmiştir. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal'ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, dinleme metni olarak Kırgız masallarından Dimitri Burudniy ve Kasımbek Eşmambetov'un hazırladığı “Akıllı Kız” masalı bulunmaktadır. Masalda, yaşlanan bir han, tahtını kime bırakacağını halkına sorar. Halkı kendisinin seçmesi gerektiğini söyleyince, bir doğanı olduğunu, o öldükten sonra üç gün kanat açmayıp yemek yemeyeceğini, dördüncü gün ise kime konarsa onun han olacağını söyler. Doğan, uçup bir çobanın omzuna konar. Üç aksakal bir ağızdan durumu kabul etmek gerektiğini söyler. Masalda gerçekleşecek olanın kontrolünün doğana verilmesi, mitolojide kutsal bir kuş olması ve göksel bir gücünün olduğuna inanılması sebebiyle gerçekleşmiştir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Domuz

Ögel (2020) domuzun Türk mitolojisinde yırtıcı ve kötü ruhlu bir hayvan olduğunu, Altay dualarında da domuz kötü bir varlık olarak yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Ahmet Kutsi Tecer'in “Köşe Başı” oyunundan bir parça bulunmaktadır. Parçada kahvecinin bakkal hakkındaki şikâyetleri yer almaktadır. Kahveci, bakkalın yaptığı kötülükleri anlatırken bakkala domuz benzetmesi yapmıştır. Altay dualarında olduğu gibi bu metinde de kötü huylu kişi, domuza benzetilmiş; domuz, metinde söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer alır.

Fare

Ögel (2020), Türk destanlarında ve diğer metinlerde farenin yerine değinirken Kaşgarlı Mahmut'un anlattığı efsaneden bahseder. Efsaneye göre bir süre avında 12 hayvandan ilk olarak ırmağı fare geçmiştir. Metinlerden anlaşıldığı üzere fare, çabukluğuyla Türk mitolojisinde dikkat çekmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, derse hazırlık amacıyla, “Arslanla Fare” metni eklenmiştir. Metinde avcının ağına yakalanan bir aslanın farenin ağları kemirmesi ile kurtulması anlatılmaktadır. Fare, çabukluğu ile aslanı kurtarmıştır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Beydeba’ya ait “Dostluğun Değeri” başlıklı metin yer almaktadır. Metinde bir avcı, yakalamak üzere güvercinlerin üzerine bir ağ atmış ve güvercinlerin başkanı birlikte kanat çırparak bu durumdan kurtulabileceklerini söylemiştir. Nitekim birlikte kanat çırpın güvercinler avcıdan kurtulmuşsa da ağlardan kurtulmak durumunda kalmışlardır. Güvercinlerin başkanının bir fare dostu vardır ve onun yanına giderler. Fare ağları kemirip onları kurtaracakken güvercinlerin başkanı, önce diğer güvercinleri kurtarmasını yoksa ilk kendinden başladığında diğerlerine gelene kadar yorulacağını söyler. Mitoloji metinlerinde de olduğu gibi fare, el çabukluğu ile sorunu çözmüştür. Metin,

- Aynı kitabın 1987 yılı basımında;
- “Tasmalı Güvercin” başlığıyla, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yıllarında okutulan kitapta;
- “Gerçek Dostluk Eşsiz Bir Zenginliktir” başlığıyla, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.
- “Tasmalı Güvercin” başlığıyla, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.

Gergedan

Türk mitolojisinde gergedan, Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz'un erlik çağına eriştiğini göstermesi için avladığı bir hayvan olarak yer almaktadır.

Asım Onat'ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta Reşit Rahmeti Arat'ın hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı” bulunur. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan'ın doğumu, gergedanı avlaması, gökten inen kızla evlenmesi ve bu kızıdan oğullarının olması, yaşlanınca da kurultay toplayarak yurdu oğullarına vermesi anlatılmaktadır.

Komisyon tarafından hazırlanarak 2012 “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel'in hazırladığı “Oğuz Han Destanı” yer alır. Destanın bu hâlinde de Oğuz Kağan'ın gergedanı avlamasına yer verilmiştir. Metin, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında okutulan kitaplarda da yer alır.

Geyik/Alageyik

Karakurt (2012), geyiğin “Alasığın” adıyla Türk mitolojisinde oldukça önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmektedir. Kutsal bir hayvan olan geyik, bazen erenlerin girdiği bir don (hâl, görünüm) olabilmektedir. Kimi Moğol ve Türk boyları soylarının bu hayvandan geldiğine inanmaktadır. Bozkurt gökyüzünün, alageyik yeryüzünün simgesidir. Türk folkloründe geyik motifi pek çok alanda kullanılmaktadır. Sıklıkla alageyiği kovalayan avcılardan söz edilir. Moğollarda ise Ak bir geyik olan “Hangay Han” adında ve reneyiklerini koruyan “Tad Han” adında geyik tanrısı vardır.

Ögel (2020), geyiğin dağlarda bir görünüp bir kaybolan en güzel ve sihirli bir hayvan olduğunu ifade eder. İnsanı hayale kaptırır, ulaşılmazdır. Kaf Dağı'nda oturan dev bir ananın oğlunun, alageyik donuna girip gezdiğine dair söylenceler vardır.

Halk kültürüne yer etmiş türkülerde gördüğümüz geyik motifine ders kitabında da rastlanmıştır. Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında 6 mısralık bir şiire yer verilmiştir:

“Kova kova indirdiler yazıya

Tut ettiler al kınalı tazıya

Can başa düşünce bakma kuzuya

Kaç kuzulu geyik kaç avcı geldi.

Şunda bir geyik ağlar iniler.

Geyiğin derdi yârem yeniler.”

Anonim olarak yer verilmiş olan bu metinde de avcı geyik kovalamaktadır. Şair ise geyiği kurtarmak istemekte, geyiğin derdiyle hüznülenmektedir. Bu metinde geçen geyiğin, doğrudan mitolojik bir anlam karşılamadığı düşünülse bile geyiğin Türk kültüründeki ve folklorundaki değerine istinaden metinde yer aldığı öngörülmektedir. Nitekim Anonim Halk Edebiyatı ürünlerinde de geyiğin bu denli yer tutmasının sebebi halkın genel yaşayış ve inanişinde da sıkça bahsedilen önemli bir unsurdur. Geyik efsanelerde, destanlarda avcı tarafından avlanmaya çalışılan etkileyici güzelliğe sahip bir hayvandır. Bu sebeple, avcı ile geyiğin bu durumu, metinlere motif olarak işlenmiştir. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada, anayurdu kuraklık sebebiyle bırakıp sulak yerlere göç etmek zorunda kalan karakterlerin buldukları yerin güzellikleri anlatılmaktadır. Bu noktada Akın, “*Dinleniyor geyikler, çamların gölgesinde...*” cümlesini kurar. Geyiklerin çamların gölgesinde dinleniyor vaziyette olması, çevrede herhangi bir avcının olmadığına, dolayısıyla da bölgenin huzurlu bir yer olduğuna işaret etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer bulur.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Yaşar Kemal’in “İnce Memed” romanından bir tasvir parçası “Toroslar” başlığıyla yer almaktadır. Toros Dağları’nın manzarasını anlatan Kemal, bu tepelerde hemen hemen hiç hayvan olmadığını fakat akşam vakitleri bazen bir kayanın tepesinde büyük çangallı boynuzlarıyla bir geyiğin durduğunu ifade etmektedir. Metinde geçen geyiğin bir görünüp bir kaybolması durumu doğrudan mitoloji ile alakalıdır. Metin, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında da metne yer verilmiştir.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı’nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde geyik desenlerine yer verildiği belirtilir. Sihirli bir güzelliğe sahip olan geyiğin millî bir unsur olarak millî sanat eserimizde yer alması, Türk kültürüne özgü desenlerin kullanılması açısından önem taşımaktadır. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da bulunmaktadır.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, Mehmed Beşeri’nin “Baba, Bana Bir Şiir Bul” şiiri yer almaktadır. Şiirde çocuk, babasından bulmasını istediği şiirde alageyiğin dağda gezmesini istemektedir. Alageyiğin dağlarda gezmesi, masallarda görülen, mitolojide de müjdeli bir habere işaret eden bir durumdur. Çocuğun şiirde bu durumu istemesi, güzel dileklerde bulunması olarak yorumlanmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Güvercin

Mitolojilerde, anlatılarda güvercine sıkça rastlanılmaktadır. Hançerlioğlu (2004), günahsız insanların ruhu olarak görüldüğünü, Nuh Tufanı olayında tufanın bittiğine dair ağzında zeytin dalı ile gelmesi sebebiyle tanrı ile insan arasında yapılan barışı simgelediğini, Hızır’ın güvercin kılığına girdiğini, Arzu ile Kamber hikâyesinde iki aşığın ruhlarının güvercin olup uçtuğunu ifade eder. Bununla birlikte güvercin, Latin mitolojisinde Venüs’e, Yunan Mitolojisinde Afrodit’e adanmıştır. Yunan mitolojisinde güvercin görünümüne sokulmuş “Peristera” adında su perileri vardır. Babil ve Asur mitolojilerindeki kraliçe Semiramis’in adı da “güvercinden gelen” anlamı taşımaktadır. Anlatıya göre, doğduktan sonra bir göle bırakılan Semiramis’i bir güvercin beslemiş ve yıllar sonra bu çocuk büyüyerek Babil ülkesine kraliçe olmuş ve ünlü Asma Bahçeleri’ni yaptırmıştır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Arif Nihat Asya’nın “Bayrak” şiiri yer almaktadır. Bayrağa övgülerin düzüldeği şiirde, “*Barışın güvercini, savaşın kartalı...*” mısrası yer alır. Günahsızlığın sembolü olarak görülen güvercin şiirde, barışın, suçların ve kavganın olmadığı ortamda bayrağa benzetilmiştir. Unsur, simge aracılığıyla söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında; Abdullah Birkan, Saffet Aykun,

İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer bulur.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Bursa’da Zaman” şiiri bulunmaktadır:

“Bir zafer müjdesi burada her isim,

Yekpare bir anda, gün, saat, mevsim

Yaşıyor sihri geçmiş zamanın

Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın,

Güvercin bakışlı sessizlik bile

Çınlıyor bu eski zaman vehmiyle.” Barışın, huzurun simgesi olarak öne çıkan güvercin, sessizlik ile özdeşleştirilerek sessizliğin bile çınlama hissi uyandırdığı ifade edilmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Beydeba’ya ait “Dostluğun Değeri” başlıklı metin yer almaktadır. Metinde bir avcı, yakalamak üzere güvercinlerin üzerine bir ağ atmış ve güvercinlerin başkanı birlikte kanat çırparak bu durumdan kurtulabileceklerini söylemiştir. Nitekim birlikte kanat çırpın güvercinler avcıdan kurtulmuşsa da ağlardan kurtulmak durumunda kalmışlardır. Güvercinlerin başkanının bir fare dostu vardır ve onun yanına giderler. Fare ağları kemirip onları kurtaracakken güvercinlerin başkanı, önce diğer güvercinleri kurtarmasını yoksa ilk kendinden başladığında diğerlerine gelene kadar yorulacağını söyler. Güvercinin bu bilge tavrı, mitolojide barışçı ve önder vasıflı karakterlerle benzeşmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Aynı kitabın 1987 yılı basımında;

- “Tasmalı Güvercin” başlığıyla, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yıllarında okutulan kitapta;
- “Gerçek Dostluk Eşsiz Bir Zenginliktir” başlığıyla, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.
- “Tasmalı Güvercin” başlığıyla, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.

Kurt

Ögel (2020), kurdun Türk mitolojisindeki rollerine yer vermiştir. Genel itibariyle erkek cinsini simgelese de türeyiş söz konusu olduğunda dişil bir kimliğe bürünen kurt, Türk mitolojisinde konuşan ve yol gösteren bir kimliğe sahiptir. Nitekim Oğuz Han’ın da yanında yol gösteren bir kurdu vardır. Bunun yanında Kırgızlarda yiğit kişilere “kökbörü” denmektedir ve kurt, yiğitlik, üstünlük, büyüklük anlamına gelmektedir.

Kalafat (2013), dilimizde yaygın olarak kullanılan “*Hangi dağda kurt öldü?*” ifadesinin anlamını irdelemiş, yaptığı araştırma sonucunda her dağın bir kurdu olduğunu, kurdun o dağı sahiplendiğini ve hatta o dağa ait bir ongun hâline geldiğini, orman yangınında bile ormanı en son terk ettiği sonucuna varmıştır. Dağda yaşayan kurt o dağı ve çevresini koruma kendinden bile koruduğunu belirtir.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Moliere’in “Cimri” eserinden “Cimrinin Ziyafet Hazırlığı” metni alınmıştır. Cimri akşam yemeği için bir ziyafet vermek niyetindedir ve evinin çalışanlarını etrafına toplayarak ziyafet için nelerin yapılmasını istediğini anlatmaktadır. Cimri olarak tanındığı için, çalışanı, akşam yemeğe misafir geleceğini öğrenince şaşkınlıkla, “*Hangi dağda kurt öldü?*” ifadesini kullanır.

Bu ifadeye göre, dağın birinde bir kurt ölmüştür ki bu insan korumasız kalmış gibi, normalde karşı çıkacağı bir duruma kimsesiz, korumasız kalmışçasına katılmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında; yazarın aynı başlıkla, İnkılâp Kitabevi'nden “Güzel Türkçemiz 2” adıyla 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında yer almaktadır.

Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Memduh Şevket Esenal'ın kaleme aldığı “Haşmet Gülkokan” hikâyesi bulunmaktadır. Ankara Belediyesi'nde memur olarak çalışan Haşmet Gülkokan, tatlı dilli oluşu ile dikkat çekmektedir. Gülkokan'ın işinden eve dönerken yaptığı alışverişleri içeren metinde, kasaptan ciğer alacağı sırada siparişinin çoktan hazır olduğunu görünce “*Hangi dağda kurt öldü?*” diye sorduğu belirtilir. Metinlerde yer alan bu ifade, halk arasında beklenmedik durumların gerçekleşmesi sonucunda kullanılmaktadır. Mitolojide yer alan, dağın koruyucu hayvanı olan kurdun, dağı her zaman koruyacağına bilinmesi, onun ölmeyeceği düşüncesine yol açmıştır. Kurdun ölmesi ise beklenmedik bir olaydır. Zamanla dilde yer edinmiş olan bu ifade, metinde söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitaplarında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, “İş ve Çalışma Üzerine Atasözleri” başlığı altında, “*Kurda: ‘Niçin boynun kalındır?’ demişler; ‘Kendi işimi kendim görürüm’ demiş.*” atasözü yer almaktadır. Egemenliğine düşkün olan kurtlar için boyunduruk altında olmak güç bir iştir. Bu sebeple, kurdun boynunun, ensesinin kalın olması onu güçlü bir hayvan olarak betimlemeye yol açmaktadır. Kurdun bu özelliği, söylemsel olarak kullanılmasına yol açmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da geçmektedir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, anonim şeklinde “Oğuz Kağan Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan'ın ad vermeleri ve fetihleri kısaltılarak anlatılmaktadır. Oğuz Kağan bir gün takip ettiği yoldaşı kurt durunca durur ve durduğu yerde çadır kurar. “Çürçet” isimli bu yerin mücevheri çoktur, toprağı bereketlidir. Oğuz Kağan burayı fetheder.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Yılmaz Öztuna'nın hazırladığı “Oğuz Han Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Han'ın doğumu, büyümesi, gökten inen kızla evlenmesi, ağaçtan çıkan kız ile evlenmesi, kurdu takip ederek fetihler yapması, yoldaşı Uluğ Türk'ün rüyası, oğullarına devletini paylaşırıp hayatını kaybetmesi kısaca anlatılmaktadır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Komisyon tarafından hazırlanarak 2012 “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel'in hazırladığı “Oğuz Han Destanı” yer alır. Destanın bu hâlinde de Oğuz Han'a eşlik eden kurda yer verilir. Metin, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında okutulan kitaplarda da yer alır.

Kuş

Karakurt (2012), kuşun mitolojilerde pek çok kez farklı formlarda kullanıldığını belirtir. “Albıs” denen kötü cin, kuş kılığına girebilmektedir. Altay ve Türk mitolojilerinde yer alan kahraman “Alpamış”, bir ağaç tepesindeki kuş yavrularını ejderha veya yılandan kurtarmıştır. Aynı mitolojilerde kuşların önderi olarak “Buğdayık” isimli efsanevî bir hayvan vardır. Anadolu'da rüyaya Cebrail veya Mikail meleğinin kuş kılığında gelmesiyle âşıklık vasfı kazanılır. Şamana, yolculuğunda “Bürküt” isimli bir kuş yoldaşlık etmektedir. Oğuz destanlarında, her boya ait bir kuş sembolü bulunmaktadır ve Reşideddin Fazlullah bu kuş sembollerine “ongon” adını vermiştir. Bunların yanında farklı türlerdeki kuşlar da başka başka anlamlara gelmekte ve mitolojilerde yer bulmaktadır. Çoruhlu (2020), kuşun ruhu simgelediğini ifade etmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanan ve 1981 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar için Türkçemiz II” kitabında Beydeba tarafından kaleme alınan “Dişi Aslan ve Çakal” adlı fabl metni yer almaktadır. “Aslanla Çakal” başlığı ile Kemal Demiray'a ait kitapta yer alan metinden farklı olarak Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun kitabında metne kuş da dahil olmaktadır. Çakal ile konuşarak hayvanların canına kastetmekten vazgeçen ve ot yemeye yönelen anne aslan, kuş ile karşılaşır. Kuş, anne aslanın kendi besini olan eti bırakıp otla beslenen hayvanların rızıkına dahil olmasını eleştirince anne aslan ot yemekten de

vazgeçmiştir. Metin, yazarların aynı adla 1986 ve 1987 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı’nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde kuş desenlerine yer verildiği belirtilir. Bu durum mitolojide kuşun ruhu simgelemesi ile ilişkilendirilebilir. Çiniler, içerdiği desenlerle kendine özgü bir ruha sahip sanat eserleridir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Ali Püsküllüoğlu’nun “Yusufçuk” metni bulunmaktadır. Annelerini kaybedip üvey anne eline kalan Yusuf ve kardeşinin anlatıldığı efsanede, kardeşler gütmeye götürdüklerden koyunlardan birini ormanda kaybederler. Bulmak için çabalarken kendileri de kaybolurlar ve hava kararır. Korkan çocuklar, Allah’ın onları ya taş ya kuş eylemesini dilerler ve oracıkta ikisi de kuş oluverir. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Kuzgun/Karga

Çoruhlu (2020), Türk mitolojisinde Ülgen’in insanı yarattıktan sonra ruh vermesini istemek için Kuday’a bir kuzgun gönderir. Kuzgun canı alıp dönerken yerde bir leş görür ve yemek üzere ağzını açar. Ağzını açınca can, çam ormanına düşer ve çamlar bu sebeple her mevsim yeşil kalan bir ağaç olur.

Bunun dışında kuzgun, bir de tufan efsanelerinden birinde yer almaktadır. Altay Tufan efsanesinde tufan bittikten sonra Nama, kuzgunu serbest bırakır fakat kuzgun geri dönmez, ardından kargayı ve ekin kargasını da serbest bırakır ama onlar da dönmez. En son gönderdiği güvercin bir huş dalıyla gelir. Öteki kuşların geri gelmeyişinin sebebi, buldukları leşleri yemekle meşgul olmalarıdır. Bunu duyan Nama, şimdi ne yapıyorlarsa dünyanın sonuna kadar aynı şeyi yapmaya devam etmelerini söyler.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, “Doğru Sözler” başlığı altında çeşitli özdeyişler bulunmaktadır. Burada Şinasi’nin, “*Kişiyeye her işi âlâ görünür; / Kuzguna yavrusu anka görünür.*” sözü de yer almaktadır. Kuzgun

yaratılışı itibarıyla bir karga türüdür. Kuzgun hem görünüşü kara ve çirkin hem de mitolojideki anlamına bakıldığında kötülüğün ve kötü olayların habercisidir. Anka kuşu olağanüstü güzelliğe sahip, yeniden doğuşun simgesi olan bir varlıktır. Burada verilmek istenen mesaj, birbirine zıt ve farklı anlamlar işaret eden kuş sembolleri kullanılarak okuyucuya ulaştırılmak istenmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 ve 1987 yılındaki basımında da yer almaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, konuşma etkinliğinde kullanmak amacıyla, “Karga ile Tilki” metni eklenmiştir. Metinde ağzında peynir olduğunu gören tilkinin kargayı kandırarak peyniri elde etmesi anlatılmaktadır. Mitolojide hileci tavrının aksine kendisi hileye düşmüş olan karga, övgüye dayanamayıp kibrine kapılmış ve kendisi ormana kral olmayı planlarken daha büyük bir hileye uğramıştır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında; 2002 yılında, “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla okutulduğu tespit edilen ve Mehmet Ali Külekçi’nin hazırladığı kitapta da yer alır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Beydeba’ya ait “Tasmalı Güvercin” fablı bulunmaktadır. Avcının ağzından fare yardımı ile kurtulan güvercine öykünen karga da fare ile dost olmak ister fakat fare bunu kabul etmez. İkisi bir noktada mutlaka çıkar çatışmasına düşecek ve diğerine zarar verecektir. Fare, karganın, mitolojide de yer alan hileci tavrından ötürü dost olmayı kabul etmemiştir. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018’de okutulan kitapta, etkinlik içerisinde, Orhan Veli Kanık’ın “Bayram” şiirine ver verilmiştir. Şiirde şair, kargalara, bir gün toplar atılırken harbiye nezaretine gideceğini annelerine söylememelerini, söylemezlerse onlara hediyeler alacağını ifade eder. Metinde kargalar, ispiyoncu bir kişiliğe sahipmiş gibi ele alınır. Onların bu tavrı, mitolojideki düzenbaz tavırlarına işaret etmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

Maymun

Çoruhlu (2020), Türk mitolojisinde maymunun yaygın olarak görülmediğini yalnız, 12 Hayvanlı Türk Takvimi'nde yıl temsil eden bir hayvan olarak kaldığını, daha çok Hint mitolojisinde yaygın olarak görüldüklerini ifade eder. Hint mitolojisinde ise çiftçilik ilahı olarak görülmektedir.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Beydeba'ya ait “Gezgin ve Kuyumcu” fablı bulunmaktadır. Fablda insanın iyisinin de kötüsünün de olduğu anlatılmaktadır. Bir gezgin yolda giderken kuyuya düşmüş bir maymun, bir pars, bir yılan ve bir kuyumcu görür. Gezginin kurtardığı hayvanlar, ona kuyumcuyu kurtarmaması gerektiğini söylese de gezgin kuyumcuyu kurtarır ve bir gün gezgin o kentten geçerken hayvanlar borcunu ödemek ister. Maymun, ona meyveler verir, ağırlar. Budist mitolojide ilah yerine konan maymun, bu metinde de eli açık bir şekilde davranmıştır.

Pars

Ögel (2020), parsın, Türk mitolojisinde “bars, yolbars” olarak anıldığını ve yol gösteren kutlu bir hayvan olarak görüldüğünü ifade eder.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Beydeba'ya ait “Gezgin ve Kuyumcu” fablı bulunmaktadır. Fablda insanın iyisinin de kötüsünün de olduğu anlatılmaktadır. Bir gezgin yolda giderken kuyuya düşmüş bir maymun, bir pars, bir yılan ve bir kuyumcu görür. Gezginin kurtardığı hayvanlar, ona kuyumcuyu kurtarmaması gerektiğini söylese de gezgin kuyumcuyu kurtarır ve bir gün gezgin o kentten geçerken hayvanlar borcunu ödemek ister. Pars, ona değerli eşyalar vermek için kralın sarayına gider. Kızını parçalar ve mücevherlerini getirir. Metinde pars, kendisine yardım eden kuyumcuyu kollayan, onun için mücadele eden rolüne bürünmüştür.

Tavuk

Karakurt (2012), tavuğun Altay ve Türk mitolojilerinde altın şeklinde ele alındığını belirtir. Gün Han, kurdurduğu otağın (çadırın) ortasına bir direk diktirir ve tepesine de altın bir tavuk kondurur. Hakanların direk üzerine altın tavuk diktirmesi bir gelenektir. Toprak Ana'ya ve Yer Tanrı'ya beyaz bir tavuk kurban edilmesi gereklidir. Çoruhlu (2020), altın

tavuğun Türklerde hükümdar ailesini, gümüş tavuğun ise hanedandan olmayan soylu kişileri simgelediğini ifade etmektedir. Bunun yanında 12 hayvanlı Türk takviminde tavuk da yer almaktadır.

Hançerlioğlu (2004), Yunan mitolojisinde “Meleagrides” adında Tanrıça Artemis tarafından tavuk şekline çevrilen kızlar olduğunu tespit etmiştir. Simge konusuna değinirken de tavukların yem yiyişinden kuşların kanatlarını çırpma şekline kadar her şeyin bir simge olduğunu ifade eder. Ayrıca tavuk, Türk mitolojisinde kutsal bir hayvan olarak kabul edilmektedir. Örnek olarak da Oğuz Destanı’nda yer alan Oğuz Kağan’ın diktirdiği direğin üzerine bir tavuk koydurmasını gösterir. Eski Türklerde tavuk, egemenlik simgesi olarak da görülmektedir.

Kemal Demiray tarafından hazırlanan kitapta 1981 yılında “Altın Yumurta Yumurtlayan Tavuk” başlığıyla La Fontaine’in fabl metni yer almaktadır. Orhan Veli Kanık’ın dilimize kazandırdığı bu metinde bir adamın her gün bir altın yumurta veren tavuğunu, daha fazlasını istemesi sebebiyle kesmesi sonucunda elinin boş kalmasını anlatılmaktadır. Tavuğun altın yumurta yumurtlaması, Türk mitolojisi açısından kutsal bir yere sahip olması ile ilişkilendirilebilir. Metin, yazarın aynı başlıkla 1985 ve “Altın Yumurtlayan Tavuk” başlığı ile 1987 yıllarında okutulan aynı adlı kitabında yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Millî Eğitim Basımevi’nin hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı”ndan aynı adla bir parça bulunmaktadır. Parçada Oğuz Kağan, devleti oğullarına paylaşır. Sonrasında da kurultayı toplar, kırk kulaç direk diktirip tepesine altın bir tavuk koyar. Destanın bu parçası, Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel’in hazırladığı “Oğuz Han Destanı”nda da yer alır.

Tilki

Çoruhlu (2020), Altay ve Yakut mitlerinde tilkinin varlığını ata simgesi olması yönünde yorumlar koruyucu ruhlardan biri olduğunu vurgular, tilkinin Çin’de uzun ömür, iyi şans ve kurnazlığı simgelediğini ifade eder. Şaman başlığında tilki postunun yer alması, tilkiye de kutsiyet kazandırmaktadır. Bununla birlikte bazı efsane ve hikâyelerde avcılarını yer altına çekmeye çalışan bir kara tilkinin varlığından söz edilmektedir.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, “İş ve Çalışma Üzerine Atasözleri” başlığı altında, “*Yatan arslandan, gezen tilki yeğdir.*” atasözü yer almaktadır. Atasözünde geçen aslan, ne kadar gücün ve kuvvetin simgesi ise tembelliği de o kadar kötü bir durumdur. Bu sebeple aslanın yatmasındansa ondan daha güçsüz ama kurnaz bir hayvanın geziyor olması daha iyidir. Metinde kurnazlığı ile ön plana çıkan tilki, söylem bazında kullanılmıştır. Atasözü, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yılında basılan kitaplarında da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, konuşma etkinliğinde kullanmak amacıyla, “Karga ile Tilki” metni eklenmiştir. Metinde ağzında peynir olduğunu gören tilkinin kargayı kandırarak peyniri elde etmesi anlatılmaktadır. Efsanelerde yer alan kara tilkinin rolü, burada da gerçekleşmiştir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında; 2002 yılında, “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla okutulduğu tespit edilen ve Mehmet Ali Külekçi’nin hazırladığı kitapta da yer alır.

Turna

Turna kuşunun Türk mitolojisindeki yerini Ögel (2020), şiirlerdeki yerine ithafen ele almıştır. Turna kuşu, habercidir ve bazen Tanrının elçisi olarak görülürler. Japon mitolojisinde ise Arseven (2016), bin beyaz turnanın dilekleri gerçekleştireceğine inanıldığını belirtir.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oktay Akbal’a ait “Hiroşima’lar Olmasın” metni bulunur. Hiroşima’da gerçekleşen atom bombası saldırısı sonucunda etkilenen küçük bir kızın hastalık süreci ve Japon halkının onu hâlen nasıl andığını anlatan metinde yazar, kızın, kâğıttan bin tane turna kuşu yaptığında iyileşeceğine olan inancına yer verir. Japon halkı ile birlikte dünyanın başka yerlerinden insanlar da kızını, her yıl dönümünde kâğıttan yapılmış turna kuşları ile anmaktadır. Metinde turna kuşu, iyileşme dileğinin gerçekleşmesi için bin sayısına tamamlanmaya çalışılmıştır. Dileklerin gerçekleşmesi açısından ele alınan yönüyle turna, zamanla, bir olayın simgesi hâline gelmiştir. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında; “Hiroşimalı Masahi Nii” başlığıyla, Banu Yangın, Ayşegül

Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta da yer alır.

Yılan

Çoruhlu (2020), Türk mitolojisinde yılanın Erlik Han’ın simgesi olduğunu ifade eder. Erlik Han aslanı binek olarak kullanır, yılanı ise kamçı olarak kullanmaktadır. Ak renkli olan her şey nasıl gök ile ilgili ise kara renkli olanlar da yer altı ile ilgilidir. Bu sebeple “kara yılan” ifadesi yeraltında yaşayan yılanın kötülüğünü işaret etmektedir. Bununla birlikte, Türk mitolojisindeki yaratılış mitinde, yasak meyveyi yiyen yilandır ve süründürülmekle cezalandırılmıştır. Altay şamanları, kıyafetlerinde yer altı yılanını temsil eden kurdelelerden bulundurmaktadır. Şamanlar, yılan donuna girerek yeraltına yolculuk yapabilmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği “Akın” eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. Parçada İstemi Han;

“Düne kadar tehlike yalnız gövdemizdeydi,

Şimdi de kalbimize korkunun oku değdi.

Beni asıl titreten bu yılan başlı oktur,

O bir kere zehrini verdi mi, çare yoktur!

Bu yılan, sezdirmeden, bağrımıza giriyor,

Orada doğru, sağlam, ne varsa kemiriyor.” diyerek endişelerini dile getirmektedir. Endişe ve acı verici duygunun, düşüncenin sessizce bir yılan gibi gönülde yer etmesinin anlatıldığı bu mısralarda yılanın, amacını sinsilikle gerçekleştirmesine değinmektedir. Mitolojideki kara yılanı işaret eden bu anlatım, unsurun söylem bazında kullanıldığını göstermektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Yusuf Ziya Ortaç’ın “Radyo” şiiri bulunmaktadır. Şiirde şair, radyoda çalan şarkıların kendinde uyandırdığı duyguları anlatmaktadır. Bu noktada Arjantin

tangosunu, “*alevden bir yılan*”a benzetir. Buradaki benzetme, tangonun, insanı bambaşka bir hale sokması yönüyle yılanla yapılmıştır. Mitolojide de şamanlar yılan donuna girerek yükselmektedir. Tangonun müziği, insanın içerisine dolacak ve onu dans ederek bulutların üzerinde olma hissini yaşamasını sağlayacaktır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Beydeba’ya ait “Gezgin ve Kuyumcu” fablı bulunmaktadır. Fablda insanın iyisinin de kötüsünün de olduğu anlatılmaktadır. Bir gezgin yolda giderken kuyuya düşmüş bir maymun, bir pars, bir yılan ve bir kuyumcu görür. Gezginin kurtardığı hayvanlar, ona kuyumcuyu kurtarmaması gerektiğini söylese de gezgin kuyumcuyu kurtarır ve bir gün gezgin kuyumcuya geldiğinde kuyumcu onu krala kızın katili ve altınlarının hırsızı olarak ihbar eder. Bunun üzerine yılan, kralın oğlunu sokar ve yardımı için peri kızına gider. Peri kızı, kralın oğlunu iyileştirecek çareyi yılanla söyler. Gezgin de yilandan öğrendiklerini uygulayarak canını kurtarır. Metinde yılan, kuyumcu için kralın oğlunu sokmuştur. Şamanlarda olduğu gibi kuyumcunun da kralın gözünde yükselmesi için yılan işe koşulmuştur.

4.2.4. Bitkiler

Ağaç

Türk mitolojisinde ağacın yerini dikkatle inceleyen Ögel (2020), ağacın Türeyiş Destanı ile en tipik mitolojik motifinin görüldüğünü ifade eder. Ağacın içine düşen ışıktan çocukların çıktığı görülür. Aynı şekilde Oğuz Han da ikinci eşini, Üçoklar’ın anasını bir ağaç kovuğunun içinde görmüştür. Ağacın dalının, budağının çocukları ifade ettiği durumlar görülmektedir. Evin önündeki ağaç, evin ruhunu temsil etmektedir.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ahmet Rasim’in kaleme aldığı “Okuldan Ayrılış” metni yer almaktadır. Okuldan mezun olan bir çocuğun annesiyle sevincini paylaştığının anlatıldığı metinde yazar, böylelikle dalın büyüdüğünü, aile ağacının genişlediğini ifade eder. Ailenin ruhu olarak görülen ağacın dalı olan çocuğun büyümesine, olgunlaşmasına değinilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı

baskısında; “Okulu Bitiriş” başlığıyla 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1988 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Falih Rıfkı Atay’ın Orta Anadolu’da yayla kültürünün bölge insanı açısından önemini anlattığı “Yayla” metni yer almaktadır. Metinde Anadolu, bir ağaca benzetilmiştir, kökleri ve kütüğü ise yayladır. Anadolu’nun Türklerin evi olduğu düşünüldüğünde, yayla Anadolu’nun ruhunu barındıran bir ağaç gibidir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1990 yılında basılan kitabında da bulunmaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Eerdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Yılmaz Öztuna’nın hazırladığı “Oğuz Han Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Han’ın doğumu, büyümesi, gökten inen kızla evlenmesi, ağaçtan çıkan kız ile evlenmesi, kurdu takip ederek fetihler yapması, yoldaşı Uluğ Türk’ün rüyası, oğullarına devletini paylaşırıp hayatını kaybetmesi kısaca anlatılmaktadır. Metin,

- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel’in hazırladığı “Oğuz Han Destanı” başlığıyla yer alır.

Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Ceyhun Atuf Kansu’nun cumhuriyetin önemine dikkat çektiği “Cumhuriyet Ağacı” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, cumhuriyeti köklü bir şekilde yıllarca yaşayan ağaç ile özdeşleştirir. Ona göre millet, yıllarca cumhuriyet ağacıyla yaşayacaktır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitaplarında; Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer almaktadır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Nihat Sami Banarlı'nın hazırladığı “Göç Destanı” metni yer almaktadır. Metinde, dağdan çıkan iki ırmağın arasındaki bir ağaca bir gece gökten bir ışık indiği ve ağacın içinden çocukların çıktığı ifade edilir. Metin,

- Aynı yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta;
- Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Ambrosia

Erhat (2019), Homeros'un destanlarında Olympos tanrılarının ambrosia ve nektar ile beslendiklerini söylediğini aktarmaktadır. “Ölümsüz” anlamına gelen ambrosia, çeşitli çiçek özlerinden oluşan bir çeşit bal olarak destanlarda tanrılar tarafından tüketilmektedir. Kızı Persephone'u Hades ile paylaşmak zorunda kalan Demeter, bir gün Eleusis kralının oğlunu, tanrı olduğunu belli etmeden evlatlık almış ve bu ambrosia balı ve nektar ile beslemiştir. Annesi durumu fark edince çocuk tanrı olamadan kendi hayatına geri dönmek zorunda kalmıştır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Sait Faik Abasıyanık'a ait “Karanfiller ve Domates Suyu” metni yer almaktadır. Metinde yazar, Mustafa'nın büyük uğraşlar sonucu yetiştirdiği domatesin suyunun lezzetini, “*Yunan tanrılarının ölmek için içtiği nektar lezzeti*”ne benzettir. Yazara göre, Yunan tanrılarının nektarı içtiğinde nasıl hayat buluyorsa, karakterin yetiştirdiği domatesin suyu da öyle güzeldir ki insana tazelik, yeni bir yaşam hissi verir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin,

- Yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;

- Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yıllarında okutulan kitapta da yer almaktadır.

Ardıç

Ögel (2020), Kaşgarlı Mahmud’un eserinden verdiği örneklerle ardıç ağacının mitolojideki yerini tespit etmektedir. Buna göre uzun boylu güzel kızların, ardıç ağacına benzetildiğine değinir. Çoruhlu (2020) ise Anadolu’da oturlan oda içerisindeki kötü ruhları kovmak amacıyla ardıç dallarının yakılarak odanın tütsülendiğini aktarmaktadır. Esasen ardıç, dayanıklı bir odun olmasa da mânâ yönünden koruyucu etkisi olduğu düşünülebilir.

Kemal Demiray tarafından hazırlanarak “Ortaokul Kitapları Türkçemiz 2” adıyla 1981 yılında okutulan kitapta, Faruk Nafiz Çamlıbel’in Bizim Memleket şiiri yer almaktadır. Şiirde, “*Ardıçlı dağları, çamlı belleri, / Aşanlar şi’rine hayran olurlar.*” ifadeleri yer alır. Şairin, memleketindeki dağları ele alırken ardıç ağacını belirtmesi, mitolojideki ardıcın dağlarda koruyucu rolüyle bulunması ve güzel bir kız gibi salınışı yönüyle ilişkilendirilebilir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 yılındaki basımında da yer almaktadır.

Biber

Turdimov (1999), yaptığı araştırmada, evlerin Albastı’dan korunması için evlere biber asıldığını söyler.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2010 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Mine Erbek’in “Oya” metni bulunmaktadır. Anadolu’da oya kültürünün ve desenlerin anlamlarının ele alındığı metinde yazar, oyalarda biber deseninin de görüldüğünü, biber oyası takan gelinin mutlu olduğunu, biber oyası kırmızı ise evliliğin ümitsizliğini simgelediğini belirtir. Kötülüğün habercisi ve aynı zamanda kötülüğün önleyicisi olan biber, oyalara da işlenmektedir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Çam

Ögel (2020), Altay destanlarında göğün direği veya dünya ağacı olarak çam ağacının rol oynadığını belirtir. Çoruhlu (2020), yer tanrılarının en kudretlisi olarak tarif ettiği Yo Kan'ın dünyanın merkezindeki, ucu Ülgen'in evine dayanan bir çamın bulunduğu bölgede yaşadığını ifade eder. Dünya ağacı olarak görülen çamın ucu gökleri delmektedir ve ucunda Ülgen oturmaktadır. Bir Yakut rivayetinde, şaman ruhu alınmış bir şekilde, olgunlaşınca kadar kuş ana tarafından bir çam dalına oturtulur.

Kemal Demiray tarafından hazırlanarak “Ortaokul Kitapları Türkçemiz 2” adıyla 1981 yılında okutulan kitapta, Faruk Nafiz Çamlıbel'in Bizim Memleket şiiri yer almaktadır. Şiirde, “*Ardıçlı dağları, çamlı belleri, / Aşanlar şi'rine hayran olurlar.*” ifadeleri yer alır. Dağların sırtlarında bulunan çamlar, dağların gök ile bağlantısını kurması açısından yorumlanabilmektedir. Söylemsel açıdan şiirde kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 yılındaki basımında da yer almaktadır.

Çınar

Çınar ağacına Anadolu'da ulu bir ağaç gözüyle bakıldığına yer veren Ögel (2020), bu özelliği sebebiyle masallarda motif olarak yer aldığını belirtir.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Bursa'da Zaman” şiiri bulunmaktadır:

“Bursa'da bir eski cami avlusu,

Küçük şadırvanda şakırdayan su,

Orhan zamanından kalma bir duvar...

Onunla bir yaşta ihtiyar çınar,

Eliyor dört yana sakin bir günü.” Şiirde geçen çınar ağacı ulu bir ağaç olması yönüyle bulunduğu mekâna ayrı bir kutsiyet katmıştır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Şiir, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

2002 yılında, “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla okutulduğu tespit edilen ve Mehmet Ali Külekçi’nin hazırladığı kitapta, Şevket Rado’nun “Saadet Yolu” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, mutlu, huzurlu olmanın yollarına değinmektedir. Toplumu, büyük bir çınar ağacına benzeterek onun huzurlu olması için de güven lazım olduğunu belirtir. Toplum, ulu bir ağaç olan çınara benzetilmiş, köklü ve yüze yapısı vurgulanmıştır. Söylem bazında değerlendirilmiştir.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, Mehmet Önder’in kısaca Anadolu tarihini anlattığı “Anadolu Üstüne” metni yer almaktadır. Dinleme metni olarak yer alan metinde, Anadolu bir çınara benzetilmiştir. Metnin devamında da Anadolu üzerinde köklü bir devletin kurulduğu, bu ulu çınarın Osmanlı Devleti olduğu söylenir. Ulu olma özelliği ile kutsiyet kazanmış olan çınarın Osmanlı ve Anadolu için de kullanılması, Osmanlı ve Anadolu’nun da kutsal olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Çınar metinde, söylem bazında kullanılmıştır.

Elma

Karakurt (2012), Türk ve Orta Asya mitolojilerinde yeryüzüne ilk elma ağacı fidanını dikenin “Alma Ata” adında bir evliya olduğunu ifade etmektedir. Öteki dünyanın yasak meyvesi olarak anılan elma, bu dünya için kutsal kabul edilmiştir. “*Meyvelerin anası ve atası olarak kabul edilir. Ağacının çiçekleri pembe veya beyaz açar. Çekirdekli türlü renklerde meyvesi olan bir ağaçtır. Kadınla erkeğin birbirine duyduğu tensel sevginin simgesidir. Aksakallı kocanın elinden aldığı elmanın kabuğunu yiyen kısır kadın ikiz doğurur. Kızılelma için ordulara kıtalar aşmıştır. Masallarda hep büyümlü elmalar vardır. Gizemli bahçelerden hep o çalınmış, üzerine türküler yakılmış, yavuklunun yanağı ona benzetilmiştir. Yunan mitolojisinde Altın Elma için kadınlar birbirlerine düşman olmuşlardır. Dünyada en çok türü olan ağaç elmadır. En çok yetiştirilen ve en çok yenen meyve de odur. Olgunlaşmayı temsil eder*” (Karakurt, 2011: 76).

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Eflatun Cem Güney’in “Perili El” adlı masalı yer almıştır. Masalın çözüm bölümünde yazar, “*Gökten üç elma düştü; evini, ocağını cennete çevirenlerin başına!..*” ifadesini kullanmıştır. Mutlu sonla biten Türk masallarında çokça görülen bu kalıp ifade, masalın dinleyicisi için de iyi dileklerde bulunmaya imkân tanımaktadır. Mitolojide kutsal kabul edilen elmanın, insanların başına düşmesini dilemek,

insanların iyiliklerle karşılaşmasını dilemek olarak yorumlanmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılır. Metin,

- Yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta;
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta bulunmaktadır.

Masal sonundaki bu söyleyiş, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, metne hazırlık amacıyla, Dinçer Eşitgin’in, “Okudukça Açılan” şiirinde de bulunmaktadır. Şiir, yazarların, 2016 ve 2017 yıllarındaki kitaplarında da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Ömer Seyfettin’in “Kızıl Elma Neresi?” hikâyesi yer alır. Hikâyede padişah, gidilecek yönün kızıl elma olduğunu fakat kızıl elmanın neresi olduğunu önce ilim sahiplerine sonra da halktan üç kişiye sormaktadır. Kızıl elma, Türklerin uğruna kıtalar aşığı ülküsüdür.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Eflatun Cem Güney’in “Üç Elma” masalı yer almaktadır. Masalda, çocuğu olmayan bir padişahın önce bir bahçe ile kendini avutmaya çalışması, sonra hiddetlenip bahçeyi talan etmesi, talan edilen bahçeden padişahın karısının bir elma fidanı yetiştirerek verdiği tek elmadan yemeleri ve çocuk sahibi olmaları anlatılmaktadır. Metinde, anlatılan elma “*murat elması*” olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte masal, türün özelliklerinde görüldüğü üzere “*Gökten üç elma düştü.*” cümlesi ile biter. Elma burada nasibi, gökten gelecek olan iyiliği temsil etmektedir. Unsur, anlamı bakımından, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe

8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Gül

Çetindaş (2013) gülün diğer mitolojilerdeki yerine değindikten sonra Türk mitolojisinde de masallarda kendisini sihirli bir sembol ve şifa kaynağı olarak gösterdiğini belirtir.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı’nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde gül desenlerine yer verildiği belirtilir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2010 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Mine Erbek’in “Oya” metni bulunmaktadır. Anadolu’da oya kültürünün ve desenlerin anlamlarının ele alındığı metinde yazar, oyalarda gül desenlerinin çokça görüldüğünü, gülün rengine göre oyanın anlamının değiştiğini belirtir. Anlamı ne olursa olsun, mitolojideki gibi sihirli bir etkiye sahiptir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Lale

Açıl (2015), Klasik Türk şiirinde yer alan çiçek motiflerine dair yaptığı araştırmasında, lalenin mitolojilerdeki yerine de değinmektedir. Buna göre lale, bitki ve güneş tanrısı olarak bilinen Adonis’in can verdiği kanıyla suladığı toprakta yeşeren bir çiçek olarak Yunan mitolojisinde, yıldırım çarpması ile alev alıp ortasındaki siyahlığın oluşması hikâyesi ile İran mitolojisinde geçmektedir. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde ise Hz. Meryem’in gözyaşının toprağa düşmesi sonucu oluştuğuna dair bir söylem bulunmaktadır. Buna göre ters lale Hz. Meryem’i simgeler. Klasik Türk şiirinde ise lale, benzetme aracılığıyla yer alır. Aşğın gönlüne, kadehe ve şaraba benzetilen lale, sevgiliyi de temsil edebilmektedir.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı’nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde lale desenlerine yer verildiği belirtilir. Çinilerde süsleme amacıyla kullanılan desenlerde lale motifine yer verilmesi, diğer mitolojilerin Türk şiiri sanatındaki esinlenmeyi beslemesi ile de birlikte aşkı, sevgiliyi çağrıştıracak şekilde kullanıldığı düşünülmektedir. Bu noktada lale motifi, mitolojik bir esinlenmenin tezahürüdür ve Türk sanatında da kendi anlam dairesini oluşturmuştur. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Menekşe

Erhat (2019), Yunan mitolojisinde menekşenin, Attis’in aşk acısıyla akan kanından doğduğunu ifade eder. Çelebioğlu (2016), İran mitolojisinde ise menekşenin huzuru ve rahatlık veren yönünün vurgulandığını söylemektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2010 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Mine Erbek’in “Oya” metni bulunmaktadır. Anadolu’da oya kültürünün ve desenlerin anlamlarının ele alındığı metinde yazar, oyalarda menekşe desenlerinin çokça görüldüğünü, menekşenin başına takan gelinin mutlu olduğunu simgelediğini belirtir. Menekşe de oyalarda mutluluk veren yönüyle kullanılmaktadır. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Meşe

Türk mitolojisinde ağaç kültü üzerine yaptığı araştırmasında Ergun (2004), guguk kuşunun Tanrının kutlu sembollerinden biri olduğunu ve kuşun meşe dalına konduğunu ifade eder. Işık (2019) meşe ağacının heybetiyle, tanrısallığı ve gücü temsil ettiğini ifade eder.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, La Fontaine’in “Meşe ile Kamış” fablı yer almaktadır. Fablda köküyle, gücüyle kamışı küçümseyen meşenin kuvvetli bir rüzgâr ile yerinden sökülmesi anlatılmaktadır. Metinde de meşe, mitolojideki temsil ettiği gücüne, heybetine

güvenmektedir. Söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta; “Meşe ile Saz” başlığıyla, Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Nergis

Erhat (2019)’a göre nergis çiçeği, Yunan mitolojisinde, Narkissos’un kavuşamadığı aşkıdan ötürü ölmesiyle ortaya çıkmıştır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2010 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Mine Erbek’in “Oya” metni bulunmaktadır. Anadolu’da oya kültürünün ve desenlerin anlamlarının ele alındığı metinde yazar, oyalarda nergis desenlerinin çokça görüldüğünü, nergisin üzüntü, ayrılık ve yalnızlığı simgelediğini belirtir. Nergis çiçeğinin deseninin bu anlamları, Yunan mitolojisindeki ortaya çıkış hikâyesi ile benzerlik göstermektedir. Metinde nergisin bu anlamlara geldiğinin ifade edilmesi, Türk anlam dünyasında Yunan mitlerinden de etkilenildiğini düşündürmektedir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Nilüfer

Avşar ve Cengiz (2017), divan edebiyatı şiirlerinde geçen nilüferin kozmik serüvenini ele aldığı araştırmalarında, nilüferin lotus çiçeği adıyla özellikle de Hint mitolojisinde önemli bir yer tuttuğuna değinmektedir. Hint mitolojisinde nilüfer, yeniden doğuşu, yaratılışı simgelemektedir. Farisî çeşitli eserlerde ise hayat çiçeği olarak anıldığı görülmektedir. Türk sanatında ise nilüfer, farklı mazmunları işaret etmesi yönüyle özgünleşmiştir. Ne kadar Hint, İran mitlerindeki anlamlarından beslenilse de nilüferin Türk şiirinde kendine özgü, bağlamına göre değişken bir mazmun hâlini aldığı görülür.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı’nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde nilüfer desenlerine yer verildiği belirtilir. Türk şiirinde olduğu kadar, çini sanatında da nilüfer

motifine yer verilmesi, mitolojideki yaratılış, yeniden doğuş, tazelik sembolü oluşuna da işaret etmektedir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Öd/Sandal Ağacı

Türklerde sandal ağacının önemine ölüm ritüelleri dolayısıyla vurgu yapan Koçak (2016), sandal ağacının cenaze gereçleri arasında bulunduğunu belirtir. Ölülerin yakılması esnasında ortaya çıkan kötü kokunun bastırılması için kullanıldığı düşünülmektedir. Ayrıca İrk Bitig’de kutsal bir yırtıcı kuşun sandal ağacında oturuyor olduğuna yer verilmiştir. Böylelikle Türklerde sandal ağacından tabut yapımının ihtimal dahilinde olduğu düşüncesini ortaya koyar. Seyidoğlu (2014) ise Moğolların Cangar destanını incelerken, Cangar ve Hongor’un sandal ağacı yapraklarıyla yeniden can bulduğunu ifade eder. Sandal ağacı, maddî anlamda ritüellerde güzel kokusundan faydalanılan, manevî anlamda ise bir bakıma ölümsüzlüğü getiren bir özelliğe sahiptir.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Ruşen Eşref Ünaydın’ın “Çanakkale Şehitliğinde” başlıklı metni yer alır. Metin, yazarın Çanakkale Şehitliği’ni gezerken fikrinde uyanan duygu ve düşüncelerini içermektedir. Ziyaret esnasında mevlit okunmuş, okunan mevlidin ahengi insana öd ağacı ve gülsuyu kokularının duyulduğu bir bahar meltemi hissettirmiştir. Yazarın hissettiği meltem, şehitlikte bulunan sandal ağacından kaynaklandığı gibi mekânın ruhunda bulunan ölümsüzlük duygusu ile de ortaya çıkmış olabilir. Metin, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında yer alır.

Söğüt

Erdem (2017) söğüt ağacının halk kültüründe hızlı büyüme, olgunlaşma ve verimliliğin sembolü olduğunu belirtir.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Kerim Yunt’un kaleme aldığı “Ağaç Dikiniz” şiiri bulunmaktadır. Şiirde, “*Bir barışma demektir en ufak söğüt dalı.*” mısrası yer alır. Buna göre şair, bir söğüt dalı uzatmanın, aradaki ilişkiyi olgunlaştırdığına, insanların bir arada olmasına sebep olduğuna işaret etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların

1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Arif Hikmet Par'ın kaleme aldığı “Kitap” metni yer alır. Kitap okumanın insan ruhundaki etkilerinin anlatıldığı metinde yazar, kitabın, “*sulara akseden söğüt dalları gibi ruhumuzda duygulu yankılar*” bıraktığını ifade eder. Nasıl söğüt ağacı insanda hızlı bir olgunlaşma etkisi yaratıyorsa sulara akseden dalları da ruhta uyanan yankıları ile ruhu olgunlaştırmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Hikmet Birand'ın “Zavallı Söğütler” metni bulunmaktadır. Metinde, söğütlerin kesilmek zorunda kalması anlatılmaktadır. Söğütlerin kesilmesi ise, yazar için yalnız ağacın kesilmesi anlamında değil, buradaki ortamın ihtişamının da kaybedilmesi açısından da olumsuz bir durumdur. Mitolojide verimliliğin sembolü olan söğüdün zarar görmesi, bulunduğu ortamdan verimliliğin esirgeneceğine işaret etmektedir.

Sümbül

Erhat (2019) sümbülün oluşumu ile ilgili Yunan mitolojisinde bir öykü olduğuna değinmektedir. Ovidius'un anlattığına göre, Hyakinthos ile Apollon disk atma yarışı yapmaktadırlar. Hyakinthos, Apollon'un çok yakın bir arkadaşıdır. Yarış esnasında Apollon'un attığı disk başına gelir ve orada can verir. Bunun üzerine Apollon çok üzülür ve Hyakinthos'un olduğu yerde bitkiler yeşermeye başlar. Yeşeren bitkiye, Latince “Hyacinthus” yani sümbül adı verilir. Bununla birlikte, divan şiirinde de sevgilinin kaşına benzetilen sümbül, mazmun olarak yer almaktadır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı'nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde sümbül desenlerine yer verildiği belirtilir. Mitolojideki anlamı ile hüznü işaret eden sümbülün, Türk çini sanatında da kullanılması, çinilerdeki duygu yoğunluğunu beslemektedir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

4.2.5. Doğa olayları ve yeryüzü şekilleri

Dağ

Dağ, maddî varlığı itibariyle pek çok mitolojide maneviyat kazandırılmış bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Karakurt (2012), Türk ve Altay mitolojilerinde dağın önemli bir yeri olduğuna değinerek dağa dair pek çok varlığa işaret etmiştir. “Adagan Han”, dağları koruyan ve hatta dağdaki varlıkları kıskançlıkla himaye eden bir dağ tanrısıdır. Bununla birlikte “Ataghan” sözcüğü Moğolcada kıskançlık anlamı içermektedir.

“Alğ Han”, Türk ve Altay mitolojilerinde körler tanrısı olan bir dağ ruhudur. Köroğlu destanında geçen Kör Ata’nın arkaik hâli olarak düşünülmektedir. Kanatlı atlar, gözüne zarar vermiş, kör olmuştur. Dağlardaki at sürülerini korumaktadır.

“Altay Han”, Türk, Altay, Moğol mitolojilerinde altın tanrısı olarak da görülen bir dağ tanrısıdır. Altın Dağ’ın sahibidir. Altın bir giysisi vardır ve altın, Türk kültüründe hanlık simgesi olarak görülmektedir. Kargısı, yayı, zırhı, miğferi altındandır. Altın Dağ’ın yerle göğü birleştirdiğine inanılır ve Altay Han, bu dağın zirvesinde oturmaktadır. Ural-Altay milletlerinin ortak bir motifidir. Macarlarda da “Altın Ata”nın varlığından söz edilmektedir. Değerli madenleri, zenginliği, ihtişamı simgelemektedir. Bu anlayışın varlığının göstergesi, olarak Isık kurganında bulunan Altın Elbiseli Adam buluntusudur.

Bunların yanında Türk ve Altay mitolojilerinde, “Korık Han”, “Avlı Han”, “Okto Han”, Moğol mitolojisinde ise “Sargay Han” isimlerinde başka dağ tanrıları da bulunmaktadır.

“Sümer Dağı”, Türk, Altay ve Moğol mitolojilerinde tanrılar dağıdır. Burada yedi büyük tanrı yaşamaktadır. Bir Altaylı duasında adı geçmektedir.

Günümüzde somut bir şekilde Orta Asya bölgesindeki Kazakistan sınırında bulunan Altay Dağları da Türkler tarafından kutsal kabul edilen dağlardandır. Rus Altay’ı, Moğol Altay’ı ve Gobi Altay’ı olmak üzere üç parçadan oluşur.

Türk mitolojisinde aynı zamanda “Cembil Hanım” adında bir dağ tanrıçası vardır. Köroğlu destanında Köroğlu’nu koruyan bu tanrıçanın adı zamanla bir bölgeye verilmiş ve bölge Çamlıbel olarak anılmıştır.

Türk, Altay, Moğol mitolojilerinde çeşitli iyeler bulunmaktadır. Bunlardan biri de dağın koruyucu ruhu olarak görülen “Dağ İyesi”dir. Türk dillerinde, “Tav, Tak İyesi”, Moğolcada ise “Uğul (Ula) Ezen” olarak bilinmektedir. Her dağın farklı bir iyesi vardır ve Türkler, kutsal dağların dünyanın merkezinde olduğuna inanmaktadır. Bir görüşe göre dağlar, canlı varlıklardır ve ruhları vardır. Dağlar, birinin adını andıklarında o kişi dönüp bakarsa alıp götürmektedirler. Dağlar büyüebilir, yer değiştirebilir, savaşılabılır ve sarı saçlı bir kız silüetine bürünebilir. Bu sebeptendir ki dağlarla konuşulur, dağlara seslenilir, dağlara insanî vasıflar yüklenir.

Türk ve Altay efsanelerinde dağlarda yaşayan hanlar da bulunmaktadır:

- Kil Han, Kil Dağı’nda oturur ve dağ etrafındaki balçık dolayısıyla ulaşılmaz.
- Kur Han, Oğuz Kağan’ın amcasıdır. Güç, kuvvet anlamlarına gelen “kur” sözcüğünden gelmektedir. Sümerlerde bu adla bir yeraltı tanrısı da bulunmaktadır.
- Kuz Han, Kuz Dağı’nda yaşar, soğuk ve rüzgârdan dolayı kendisine ulaşılmaz.
- Buz Han, Musdağ’da yaşar ve buzullardan dolayı kendisine ulaşılmaz.
- Or Han, Ordağ’da yaşar, soğuk ve rüzgârdan dolayı kendisine ulaşılmaz. Oğuz Kağan’ın amcasıdır. Ordu şeklinde ilk askerî örgütlenmeyi gerçekleştirendir. Yücelik ifade etmektedir.
- Taş Han, Taşdağ’da oturan, kayalıkların koruduğu hakandır.

Dağın Türk mitolojisindeki yeri, bütün verilerin yanında Oğuz Kağan’ın Dağ Han adında bir oğlunun olması dolayısıyla da ortaya konmuştur. Türklerin atası olarak kabul edilen Oğuz Kağan, ağaç kovuğunda görüp evlendiği eşinden olan üç oğlundan birini Dağ Han tayin etmiştir ve Dağ Han, Türk ve Altay mitolojilerinde dağ kağanı olarak kabul edilmiştir. Üçoklar’dan biri olan Dağ Han’ın ongunu, Uçkuş’tur.

Yakutlarda “İççiler” adında koruyucu ruhlar vardır ve en çok saygı görenleri arasında, yol koruyucusu olan “Suğol İçite”, göl koruyucusu olan “Kügel Çite” ve dağ koruyucusu olan “Haya Çite” bulunur. Saygısızlık görmeleri durumunda insanlara zarar vermesinler diye kurbanlar verilir.

“Yalbuz”, Türk ve Altay mitolojilerinde söylencesel bir dağ olarak geçmektedir. İran kültüründe “Elbürz” adıyla geçmektedir. Aşılmaz yüksekliği, dört yanının sularla çevrili

oluşu, Kongrul ve Toğrul kuşu ile periler de dâhil düşsel varlıkların burada yaşayışıyla ünlüdür. Aynı zamanda bu dağda yaşayan iki kıza da “Yelbis” denmiştir.

Halk kültüründe yaygın bir yere sahip olan bir diğer söylencesel dağ ise “Kaf Dağı”dır. Kaf Dağı, efsanelerdeki masal diyarı, düşsel varlıkların yaşadığı yerdir. Etrafı sularla çevrili, aşılmaz yüksekliğe sahip olan bu dağ, Kafkas dağlarının simgeleştirilmiş hâli olarak kabul edilmektedir. Ortadoğu kültürleri ile Türk kültürüne girmiş olan bu dağın, Türk kültüründeki karşılığının aslında Yalbuz Dağı olduğu ifade edilmektedir. Bir görüşe göre, dünyanın düz olduğunun kabul edildiği devirlerde Ukianus adında büyük bir su kütesinin dünyayı çevrelediği düşünülmektedir. Bu su kütesinden sonra ise Kaf Dağı karaları ve denizleri çevrelemektedir. Kaf Dağı zümrütten bir kayadır. Dünyayı dengede tutan destektir. Gökyüzü yeşilliğini bu dağdan almaktadır. Diğer bir görüş ise Kaf Dağı’nın bütün dağların anası olduğu fikrini barındırmaktadır. Dağlar, Kaf Dağı’na yeraltından bağlıdır. Öteki âlem ile bu âlem arasında bir bağıdır. Ardında “Anka Kuşu”nun yaşadığı ve cinlerin oturduğu söylentisi de vardır.

Kaf Dağı’nın Arap masalında da önemli bir yeri bulunmaktadır. Binbir Gece Masalları’nda sıkça yer almaktadır. İran kültüründeki Elbürz Dağı’ndan etkilenme olan bu durumda Kaf Dağı, dünyanın bir ucunda bulunmakta, tanrı saraylarını barındırmaktadır. Pek çok destan ve masalda yer almaktadır. Aisykhlos’un kaleme aldığı “Zincire Vurulmuş Prometheus” oyununda dağ, Meot suyunun başında bulunmaktadır. Adige mitolojisinde ve Nart destanlarında bu dağ, Elbruz tepesi veya Haramoşha tepesi olarak anlatılır. Tanrıların ateşi insanlara yasaklamasına isyan eden Yunan Prometheus ile Adige Nesrenjak’e, Kaf Dağı’na zincirlenmiştir. Herakles Prometheus’u, Peterez ise Nesrenjak’e’yi kurtarmıştır.

Kemal Demiray tarafından hazırlanarak “Ortaokul Kitapları Türkçemiz 2” adıyla 1981 yılında okutulan kitapta, Faruk Nafiz Çamlıbel’in Bizim Memleket şiiri yer almaktadır. Şiirde, “*Ardıçlı dağları, çamlı belleri, / Aşanlar şi’rine hayran olurlar.*” ifadeleri yer alır. Çamlıbel’in memleketine olan sevgisini anlattığı şiirde, memleketinin dağlarına da yer vermesi, Türk kültür ve ifadesinde dağın önemli bir yeri olduğuna işaret eder. Şair memleketini her şeyi ile sevmektedir. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 yılındaki basımında da yer almaktadır.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Eflatun Cem Güney’in hazırladığı, Boğaç Han’ın hikâyesi geçmektedir. Boğaç Han, yiğitlik

gösterip de sıra ad almaya gelince Dede Korkut hem adını vermiş hem de ona dua etmiştir. Babası Dirse Han'dan da Boğaç Han için isteklerde bulunmuş, “*Toprak ver, dağını bilsin.*” demiştir. Burada toprak yerleşecek bir yer olarak görülürken dağ, yaslanılacak bir ağaç görevi üstlenmektedir. Toprakta köklenirken dağ gölgesinde yaşanılacaktır. Metin, Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında; aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında da bulunur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun hazırladığı “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Eflatun Cem Güney'in “Tanıklar Kayası” masalı yer almaktadır. Metinde çoban, sorumlu olduğu ineğin uyuduğunda dağdan düşmüş olduğunu görür. Sadece ayağı kırılmıştır fakat ineğin zarar görmesi sonucu bölge halkı tarafından suçlanmaktadır. Kimseye derdini, suçsuz olduğunu anlatamaz ve suçsuz olduğuna tanık olan kimsenin olmadığını söyler. Tek tanığı dağlardır ve dağlara seslenir. Dağa şahsiyetin kazandırıldığı bu durum da dağın her daim olduğu yerde yüce bir şekilde durması dolayısıyla oluşturduğu güven duygusuyla bağdaştırılabilir. Bu bakımdan dağ, Türkler için her zaman güvenilir bir liman olmuştur. Metin, 1981 ve 1987'de “Tanıklar Kayası” adıyla, 1986'da “Şahitler Kayası” adıyla, Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun hazırladığı “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada, karakterler, anayurdu kuraklık sebebiyle bırakmak zorunda kalıp dağları aşıklarını ifade eder. Metinde geçen dağları aşmak ifadesi, mitolojideki yüce, heybetli dağları aşmanın zorluğundan ve bu zorlukları bertaraf etmenin bir yiğitlik göstergesi olmasından kaynaklanmaktadır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da geçmektedir.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na ait Altınordu (II) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu göç etmek durumunda kalan Uygur Türkleri konu edinilmiştir. Altınordu (II) metninin devamı olan bu metinde göçün gerçekleşmesi anlatılmaktadır. Altay Dağları'nın tepesine çıkıp göç edecekleri yeri seçen Türkler, seçtikleri yeri yurt tutmak üzere

yola çıkarlar. Metinde geçen bu durum, Türk mitolojisindeki Altay Dağları'nın Türklerin kaderini belirlemedeki rolüne işaret etmektedir. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da bulunur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel'in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği “Akın” eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. Parçada Bumin, kendini “*Altayların sahibi*” olarak tanıtır. Türk mitolojisinde önemli ve belirleyici bir role sahip olan Altay Dağları, yüceliği ile bilinmektedir ve Altayların sahibi olmak da bu yüceliğe ortak olmak anlamına gelir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Ruşen Eşref Ünaydın'ın “Çanakkale Şehitliğinde” başlıklı metni yer alır. Metin, yazarın Çanakkale Şehitliği'ni gezerken fikrinde uyanan duygu ve düşüncelerini içermektedir. Metinde Çanakkale'nin bulunduğu bölgenin tasvirine yer veren yazar, “*bir ruh âleminin mavi ummanına ermiş gibi*” hissettiğini ifade ederek “*O ummanın önünde koyu renge bürünmüş bir dağ, derin sessizlik içinde yatıyordu; göğe yaslanmış gibi cesur bir duruşu vardı; enginlere bakarak düşünceye dalmış, bir dinleniş halinde idi.*” cümlesini kurmuştur. Mitolojide dağların yüceliği ve kutsallığı belirgin olarak ifade edilmektedir. Yazar da burada Çanakkale şehitlerinin olduğu yeri dağa benzeterek, amacı uğruna canını feda edenlerin ne kadar yüce ve kutsal olduklarını vurgulamıştır. Metin, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında da bulunmaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Enis Behiç Koryürek'in “Biz Kimleriz” şiiri yer almaktadır. Şair, “*Biz kimleriz?*” diye sorduktan sonra cevap verir: “*Biz Altay'dan gelen erleriz.*” Türk mitolojisinde Altay Dağları etekleri, Türklerin yaşadığı ana yurdu, Altay ise gücünü aldığı kaynak olarak yer almaktadır. Şair burada, bunu işaret etmektedir. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Ural’ın hazırladığı “Ergenekon Destanı” bulunmaktadır. Destanda, Ergenekon’dan çıkmak isteyen Türkler demir bir dağı eritmek durumunda kalırlar. Türk mitolojisinde demir dağ motifi, yer aldığı destan dolayısıyla önemli bir yer taşır. Nitekim destanda Türklerin yaşadığı bir zorluk ve ona buldukları çare sonrası kavuştukları sevinç anlatılmaktadır. Buradaki zorluk, demir dağdır. Öyle ki amaç uğruna demirden dağ bile eritilebilmektedir. Metin,

- Yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı şekliyle, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı şekliyle, Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Beş Şehir” eserinden alınan “Erzurum” başlıklı metin bulunmaktadır. Metinde yazar, Türklerin Anadolu’ya gelişinde ilk fethettikleri yerin Erzurum olduğuna değinmektedir. Türkler, sanki “*bir tanrı dağdan fıskıran su gibi, oradan Anadolu’ya sonra Rumeli’ye doğru*” çoğalmışlardır. Türklerin geldiği coğrafyaya ve mitolojilerindeki dağın mucizevî özelliğine işaret eden Tanpınar, bu mucizenin giderek yayıldığını ifade etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Talât Halman’ın İsmail Akbay hakkındaki düşüncelerini anlatmak amacıyla kaleme aldığı “Bilgin, Vatansever” metni yer almaktadır.

Yurtdışında tahsil gören kimi bilim adamlarının anavatanını küçük gören, burnunun Kaf Dağı'nda olan kişiler olduğunu, kimisinin de memleketine âşık, anavatanına bağlı kişiler olduğunu belirtir. Kaf Dağı'nın mitolojideki ulaşılmaz, bilinmez dağ oluşu dolayısıyla insanların kendilerini bulduklarını sandıkların yerin imkânsızlığına değinmiştir. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Karacaoğlan'ın “Çukurova” şiiri yer almaktadır. Karacaoğlan, şiirde dağlara seslenmektedir. Dağlara seslenmek, dağların gücünden medet ummak, mitolojide dağlarda tanrıların oturduğu, dağların göğe dayanarak tanrılarla bağlantı kurduğu düşüncesi ile örtüşmektedir. Edebî metinlerde dağlara seslenmenin, bu sebeple yaygın olarak görüldüğü düşünülmektedir. Metin,

- Yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında;
- “Dağlar” başlığıyla Hüseyin Ağca, Sevilay Ezerdem, Gıyasettin Ayaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta;
- “Koşma” başlığı ile Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Samih Rifat'ın “Ya İstiklâl Ya Ölüm” şiiri bulunmaktadır. Şair, “*İrkim doğudan koptu, dört bucakta savaştı. / Altay'dan attığım ok, Alp Dağları'nı aştı.*” demektedir. Türk mitolojisinde Altay Dağı'nın belirleyici özelliğine vurgu yapılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş'ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Feridun Fazıl Türbentçi'nin “Uyvar Önünde” metni bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Uyvar Kalesi'ni fethetmesini anlatan metinde yazar,

“Yiğitlik kılıcı karşısında Kafdağı bile yıkılır.” ifadesine yer verir. Yiğitlik kılıcının gücü, mitolojide gücü ve sağlamlığı ile ön plana çıkan Kaf Dağı’nın bile yıkabileceği ifadesiyle açıklanmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Mehmet Tuğrul’un “Vatan” şiiri bulunur. Şiirde geçen, “Göklere ulaşan ak saçlı dağlar, / ‘Vatan, vatan’ diye seslenir bana.” mısraları, mitolojideki dağların göklere uzandığı, göklerle bağlantı kurduğu inancı ile benzeşmektedir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, anonim şeklinde “Oğuz Kağan Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan’ın ad vermeleri ve fetihleri kısaltılarak anlatılmaktadır. Oğuz Kağan’ın atı bir gün kaybolur ve Buz Dağ’a kaçar. Bir bey atı dokuz gün sonra bulur, getirir ve Oğuz Kağan ona “Karluk” adını verir.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Nihat Sami Banarlı’nın hazırladığı “Göç Destanı” metni yer almaktadır. Metin, söz konusu metnin, özetini içermektedir. Metinde, Uygur ilinde bir Hulin Dağı olduğu ve bu dağdan iki ırmak çıktığı ifade edilir. Bu iki ırmak arasındaki ağaçtan çıkan çocuklardan Buyu Tigin, kağan seçilir. Uygur kağanı Çin’den bir prenses alır. Bu prenses sarayını, Hatun Dağı’na kurar. Çevresinde ise Kutlu Dağ ve Tanrı Dağı bulunmaktadır. Metin,

- Aynı yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta;
- Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitabında, Necip Fazıl Kısakürek’in “Sakarya Türküsü” şiiri yer almaktadır. Sakarya Savaşı’nın anlatıldığı şiirde şair, “Kaf

Dağı'nı assalar belki çeker de bir kıl, / Bu ifritten suâlin kılını çekmez akıl!" demektedir. Şiir, yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 7 ÖKK" adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, temaya hazırlık amacıyla, Mustafa Ruhi Şirin'in "Masal Kız" şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, masal kızın Kafdağı'nda doğduğunu söyler. Masal kız, masaldaki olağanüstü mekânlardan biri olan Kaf Dağı'nda doğmasıyla, masalsı bir nitelik kazanmıştır. Mitolojideki ulaşılmaz olan Kaf Dağı, bu özelliğiyle kızı da nitelendirmektedir. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Yine aynı kitapta şairin, ders hazırlık için kaynak olarak "Rüya Kızın Masalı" şiiri yer almaktadır. Bu şiirde de şair, Kafdağı'nda oturan bir kızdan söz etmektedir. Mitolojide ulaşılmaz bir mekân olarak Kaf Dağı, masallarda kullanılmasıyla masal karakterlerini de bu yönüyle beslemektedir. Rüya Kız da Kaf Dağı'nda oturmasıyla ulaşılmaz olmuştur.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 7 ÖÇK" adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Veli Kanık'ın "Masal" şiiri bulunmaktadır. Çocukluk zamanının huzurlu günlerini anlattığı şiirinde şair, hayal dünyasındakilerle birlikte "*Alaylarla Kafdağı'na hareket*" etmektedir. Mitolojideki uzak diyarların son noktası olan Kaf Dağı, şairin hayallerini de alıp törenlerle ulaşılmaz olmaya, özgürleşmeye gittiği yer olarak metinde kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında da yer almaktadır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK" adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, yazma etkinliği içerisinde "Kaz Dağları ve Hasanboğuldu" başlıklı metin bulunmaktadır. Metinde, antik dönemde de adı "İda" olarak geçen Kaz Dağları civarında yaşanan Hasanboğuldu efsanesi anlatılmaktadır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, "Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı" adıyla 2018'de okutulan kitapta; etkinlik içerisinde, Saim Sakaoglu'nun hazırladığı "Çeç Dağı Efsanesi" metni bulunmaktadır. Efsaneye göre, ekininin harmanını kaldıran bir çiftçinin yanına fakir bir adam

gelir. Bu fakir adam biraz buğday isteyince çiftçi vermemekle kalmaz bir de adamı azarlar. Bunun üzerine fakir adam ah eder, buğdayının da kendisinin de taşa dönüşmesini diler. Merhametsiz çiftçi oracıkta her şeyiyle taşa dönüşür. Mitolojide dağlar, olduğu yere sabit olması yönüyle hareketleri kısıtlanmış varlıklar olarak da görülmektedir. Metinde de bu anlayışa yönelik bir uygulamanın gerçekleştiği ifade edilir. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da basılan kitaplarında yer alır.

Deniz

Ögel (2020), Türklerde okyanusun “taluy” olarak anıldığını ifade ederek, denizin ulu bir varlık olarak görüldüğünü belirtir. Türk mitolojilerinde deniz, sonsuzluğu ifade etmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada,

“Durgun bir deniz, temiz bir gök, yeşil bir kıyı.

Denize varan akıncıların türküsü.

...

Gönlümüzden açık ol, bahtımızdan ak, deniz!

Yirmi yıl coşmuşlara dost gözüyle bak deniz!

...

Belli, Tanrı yaratmış bu eli istemiş de;

Karşıda engin deniz, arkada sık korular,

Her yanda ırmak ırmak durmadan akan sular.” ifadeleri yer alır. Şiirde, denizin olduğu yerde bereketin olduğu düşünülmektedir. Yazar, sonsuzluğun simgesi olan denize kavuşunca sonsuz mutluluğa da ulaşılacağını işaret etmektedir. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer alır.

Gök

Ögel (2020)'nin aktardığına göre Türk mitolojisinde önce gök sonra yer yaratılmıştır. Gök, kubbe olarak görülür. Tanrı ile gök birbirini tamamlar, yer ile gök birlik içerisinde. Oğuz Destanı'nda gökten bir kız gelir ve Oğuz'un ondan 3 çocuğu olur. Bu sebeple gök, bereket getiren, cömert bir unsurdur. Gökte bazı tanrıların oturduğuna inanılır. Şamanlar, türlü ritüellerle göğe yükselmeye çalışmaktadır.

1981 tarihli "Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2" isimli Kemal Demiray'ın kitabında, Reşat Nuri Güntekin'in "Kızılılık Dalları" romanından alınmış bir "Lala" başlıklı bir parça bulunmaktadır. Parçada, Tahir Ağa karakteri, birçok hastalığa sahip yaşlı biridir. Durumuna uygun olması dolayısıyla çocuk lalalığı yapmak üzere bir konakta işe başlamıştır fakat lalalık yaptığı çocuklar ele avuca sığmaz, zarardan uzak durmaz, haylaz çocuklardır. Lala Tahir Ağa, rahatsızlıklarına rağmen ne kadar çocukların ardında koşsa da çocuklara yetişememektedir. Yazar, durumu anlatırken, "*çocukların başına gökten taş düşse*" hanımefendinin Tahir Ağa'dan bildiğini ifade eder. Mümkün olmayan bir durumun dahi gerçekleşmesinden karakter sorumlu tutulmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hayatın kaynaklarından biri olan gök, insanın ifadesinde de doğurgan bir yapıya sahip olduğundan, mucizelere de gebe. Gökten taş düşmesi olayı imkânsızdır fakat insanın yine de bu küçük ihtimali göz önünde bulundurarak bir şarta bağlaması, göğün olağanüstülüğünden küçük bir umudu olduğunun göstergesidir. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 yılındaki basımında da yer almaktadır.

1981 tarihli "Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2" isimli Kemal Demiray'ın kitabında, Orhan Hançerlioğlu'nun kaleme aldığı "Arzuhalci" metni yer almaktadır. Metinde olayın yaşandığı ortamın betimlemesi yapılırken, "*Bütün bir gün göğün cömertçe harcadığı suyu emen yeşillikler daha bir gürleşmiş, koyulaşmışlardı.*" ifadesi kullanılır. Gök, kendinde bulunan suyu, esirgmeden yere indirmiş ve topraktaki yeşilliklerin susuzluğunu gidermiştir. Bu durum da yeşilliklerin büyümelerine, gürleşmelerine yardımcı olmuştur. Göğün yağmurla birlikte toprağa bereket vermesi, yağın yağmurun gökten bilinmesi, insanların gök hakkındaki mitolojik inanışın etkisinde kaldığının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Metin, Kemal Demiray'ın aynı adla 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan "Ortaokullar için Türkçemiz 2" kitabında, Eflatun Cem Güney'in "Perili El" adlı masalı yer

almıştır. Masalın çözüm bölümünde yazar, “*Gökten üç elma düştü; evini, ocağını cennete çevirenlerin başına!..*” ifadesini kullanmıştır. Mutlu sonla biten Türk masallarında çokça görülen bu kalıp ifade, masalın dinleyicisi için de iyi dileklerde bulunmaya imkân tanımaktadır. Metin,

- Yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta;
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ezerdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta yer alır.

Masal sonundaki bu söyleyiş, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, metne hazırlık amacıyla, Dinçer Eşitgin’in, “Okudukça Açılan” şiirinde de bulunmaktadır. Şiir, yazarların, 2016 ve 2017 yıllarındaki kitaplarında da yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada,

“Göğe açtım gözümü kardeşimle bir günde.

...

Düşün bir kere, ana, o gök, o yamaç, o tay!

Oldu bir Han kızına yirmi yıllık bir saray!

...” ifadeleri yer almaktadır. Gözünü göğe açmak, sırtını yere vermek ile ilişkilendirilerek düşünüldüğünde, yerin ve göğün birliğine, göğün kubbe olarak insanın

başında yükselmesine işaret etmektedir. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da bulunur.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na ait Altınordu (I) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu göç etmek durumunda kalan Uygur Türkleri konu edinilmiştir. Kıtlık kendini epey gösterince tanyerinden bir bulut gelerek insan şeklini alır ve heybetli sesiyle üç kez “*Göç! Göç! Göç!*” der. Halk da göklerden gelen bu emrin kaynağını merak etmektedir. Gökten gelen ilâhî sesler, kutsiyet atfedilerek insanların hayatını şekillendirmiştir. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da bulunmaktadır.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na ait Altınordu (II) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu göç etmek durumunda kalan Uygur Türklerinin göç etmesi anlatılmaktadır. Metinde, “*Türklere göre âdemoğlu dam gölgesinde doğar, gök altında ölürdü.*” cümlesi yer almaktadır. İfade, mitolojide yer alan yer ile göğün birliği dolayısıyla insanın ömrünün göğün altında geçip son bulduğuna işaret etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da geçer.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray'ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya ait “Mustafa Kemal'in Kağnısı” isimli bir şiir yer almaktadır. Şiirde Elif adında bir kız, Kocabaş isimli öküzü ile cepheye cephane taşımaktadır fakat öküzü birden durur:

*“Durdu birdenbire Kocabaş, ova bayır durdu,
Nazar mı değdi göklerden, ne?”*

Elif'in öve öve bitiremediği öküzünün birden durması onu şaşırtmış, yolları hep birlikte gittiği, herkesten önce yük alıp vardığı ve çok sevdiği öküzünün birden durmasını göklerin nazar değdirmesine bağlamıştır. Elif, hayvanı durunca sebebini anlayamamış ve onları görenin yalnız gök olduğunu bildiğinden, kötü gözle mi baktı diye düşünmüştür. Gök, her şeye şahit olabilme özelliği ile insanlara ulaşan bir varlıktır. Bu sebeple yalnızlığını paylaşan tek varlığın, imkânsız da olsa, ancak ona kötü gözle baktığı vakit başına kötü bir olay gelebileceğini sorgulamıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta ve aynı kitabın Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında;
- Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla ve 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” adıyla okutulan kitabında;
- Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla 2007, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında da yer almaktadır.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Behçet Kemal Çağlar'ın “Nöbetçi Millet” şiiri yer almaktadır. Şairin, Atatürk'e övgüyle seslenerek kaleme aldığı şiirde, Mustafa Kemal'in sustuğu günü kıyamet olarak anlatırken konuştuğu gün ise “*Rab, gökte, ‘dinleyin!’ derdi meleklerine...*” mısrasıyla konuşmasının ne denli önemli olduğunu vurgular. İslam inancına göre Rab, her yerdedir. Rabbin gökte olduğu inancı, mitolojik bir inanıştır. Şiir, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında da bulunmaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Kerim Yunt'un ağaç dikmenin önemini anlattığı “Ağaç Dikiniz” şiiri yer alır. Şair şiirde, “*göklere ermek için yurdu yeşil yapmak*” gerektiğinden bahsetmektedir. İnsanların gökte iyi varlıkların var olduğuna olan inancı onları göğe ulaşma hevesine itmektir. Göklere ermek, sonsuz mutluluğa ulaşmak olarak algılanmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Hikmet Birand'ın “Kırkikindiler” metni bulunmaktadır. Yılın belirli bir döneminde yağarak, toprağa

bereket veren kırkikinci yağmurunun konu edinildiği metinde yazar, kırkikinci yağmurunu, “*göğün doğurduğu rahmet*” olarak ifade eder. Göğün doğurucu özelliğine yapılan bu atıfta yazar, göğün yüceliği ile insanlara bolluk bahşettiği düşüncesine kapılmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Eflatun Cem Güney’in “Üç Elma” masalı yer almaktadır. Masalda, çocuğu olmayan bir padişahın önce bir bahçe ile kendini avutmaya çalışması, sonra hiddetlenip bahçeyi talan etmesi, talan edilen bahçeden padişahın karısının bir elma fidanı yetiştirerek verdiği tek elmadan yemeleri ve çocuk sahibi olmaları anlatılmaktadır. Masal, türün özelliklerinden biri oluşu sebebiyle, “*Gökten üç elma düştü.*” kalıp ifadesi ile bitmektedir. Gökten üç elma düşmesi, mitolojide göklerden rahmet, nimet beklenmesi anlayışıyla örtüşmektedir. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Yılmaz Öztuna’nın hazırladığı “Oğuz Han Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Han’ın doğumu, büyümesi, gökten inen kızla evlenmesi, ağaçtan çıkan kız ile evlenmesi, kurdu takip ederek fetihler yapması, yoldaşı Uluğ Türk’ün rüyası, oğullarına devletini paylaşırıp hayatını kaybetmesi kısaca anlatılmaktadır. Parçada, Oğuz Kağan’ın doğumu, gergedanı avlaması, gökten inen kızla evlenmesi ve bu kızdan oğullarının olması, yaşlanınca da kurultay toplayarak yurdu oğullarına vermesi anlatılmaktadır. Destan,

- Reşit Rahmeti Arat’ın kaleminden çıkan “Oğuz Kağan Destanı” başlığıyla, Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta;
- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel’in hazırladığı “Oğuz Han Destanı” başlığıyla yer alır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Nihat Sami Banarlı'nın hazırladığı “Göç Destanı” metni yer almaktadır. Metinde, iki ırmak arasında bulunan bir ağaca gökten mukaddes bir ışık indiği ve ağacın içerisinden çocukların çıktığı anlatılmaktadır. Metin,

- Aynı yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta;
- Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, temaya hazırlık amacıyla, Mustafa Ruhi Şirin'in “Masal Kız” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, masal kıza “*Gömgök masal ülkesinden / Uçup gel de uçur bizi*” demektedir. Masal ülkesi, olağanüstü güçlerin, mekânların, nesnelerin olduğu bir ülke olarak düşünülmektedir. Şair, masal ülkesini göğe benzetmekle, mitolojideki göklerde olağanüstü varlıkların yer aldığı düşüncesine atıfta bulunur. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018'de okutulan kitapta; Muharrem Ergin'in kaleme aldığı “Deli Dumrul” metni, dinleme metni olarak yer almaktadır. Metinde Azrail, Deli Dumrul'a yerine canını verecek birini bulmasını söyler. Deli Dumrul, babasına gider ve küfür söz söylediğini, Hak Teâla'nın hoşuna gitmeyecek bir davranışta bulunduğunu, bunun üzerine Hak Teâla'nın gök üzerinde al kanatlı Azrail'ini onun canını alması için gönderdiğini söyler. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018'de okutulan kitapta; Rahmi Ali'nin kaleme aldığı “Muhacir Osman” hikâyesi bulunmaktadır. Bir balkan

şehrinde yaşarken evinden yurdundan ayrılmak zorunda kalan Muhacir Osman'ın anlatıldığı metinde, Muhacir Osman'ın, yazar küçükken bayramlarda davul çalıp maniler söylediğine yer verilmiştir. Söylediği bir manide,

“Gökten indi yeşil bir melek,

Elhamdülillahi tebarek.

A benim canım sultanım,

Bayramınız olsun mübarek.” denmektedir. Metinde kutsal bir varlığın, gökten indiği ifadesine yer verilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da basılan kitaplarında yer alır.

Gökkuşağı/Ebemkuşağı

Ögel (2020), Oğuz Kağan Destanı'nda göğü kaplayan altın bir yay olduğuna değinerek, eski Türklerde ebekuşağının, *“bu dünyayı öbür dünyaya bağlayan bir köprü”* olarak kabul edildiğini belirtir (Ögel, 2020: 284). Şaman davullarında da resmi çizilen ebekuşağı, şamanlara göğe çıkarken yol göstermektedir.

Asım Onat'ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Feyzi Halıcı'nın, “Zamana Vurulan Kirkit” şiiri yer almaktadır. Şiirde,

“Bir ıslak masal, ebemkuşağından,

Dudaklardan ak pak okunmaktadır.

Boyanmış ipleri, gün ışığından

Ufukta bir halı dokunmaktadır.” dörtlüğü ebemkuşağının, olağanüstü anlatımlar barındıran masalları getirmesine dikkat çekmektedir. Mitolojide gök köprüsü olarak görülen gökkuşağının, şiirde olağanüstü unsurları da gökten insanlara getirmesi şekliyle yorumlanabilir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Gümüş Göl

Erhat (2019), Yunan mitolojisinin bir Efsanesi olan Endymion Efsanesi'ne değinmektedir. Efsanedeki asıl kahramanı olan Latmos, günümüzün Beşparmak Dağları'dır. Endymion ise bu dağlarda, kavalından başka bir varlığı olmayan, dağlarda yalnız yaşayan bir çobandır. O dağlarda gezip kaval çalarken Ay Tanrıçası Selene, onun güzelliğini görüp âşık olur, ayın gümüş ışığını çobanın üzerine yansıtır. Kimi zaman az kimi zaman çokça görüşürler. Bu aşka tanık olan Zeus, onlara bir hediye vermek ister ve çobana dileğini sorar. Endymion ise ölümsüz bir uyku istemiş. O günden beri Beşparmak Dağları'na ay ışığı ırmak gibi akar. Ulu çamları uyuyan insanlara benzer. Dağ eteğindeki Menderes ırmağı Bafa Gölü'ne dökülür ve göl, geceleri bir tepsi dolusu gümüş gibi görünmektedir.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulmak üzere "Ortaokul Kitapları Güzeli Türkçemiz 2" adıyla hazırladığı kitapta bulunan "Doğru Sözler" başlığı altında çeşitli hikmetli sözler bulunmaktadır. Tevfik Fikret'in de;

"Koşan elbet varır, düşen kalkar.

Kara taştan su damla damla akar;

Birikir, sonra bir gümüş göl olur,

Arayan, hakkı en sonunda bulur." dörtlüğü de bu başlık altında yer almaktadır. Her oluşun elbet nihayetine varacağına işaret eden bu dörtlükte gümüş göl ibaresi dikkat çekmektedir. Buradaki kara taştan gelen suyun dağ suları olduğu, oluşturduğu gümüş gölün ise mitolojideki bu efsaneye işaret ettiği düşünülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Dörtlük, yazarın 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında; Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında, okutulduğu tespit edilen "Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2" kitabında "Halûk'un Vedai'ndan" şiirinde yer almaktadır.

Güneş

Türklerin her çağda güneşli yerlerde yaşadıklarını ifade eden Ögel (2020), Türklerde güneşin ve hareketlerinin pek çok açıdan yorumlandığını belirtmektedir. Destanlarda güneş dişi, ay ise erkek rolündedir. Sıcaklığıyla insanları ısıtmakta ve ışığıyla da aydınlatmaktadır.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na ait Altınordu (II) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu göç etmek durumunda kalan Uygur Türklerinin göç etmesi anlatılmaktadır. Türkler göç ederken, güneşin izini takip etmişler,

“Tanrı'nın sözüyle,

Güneşin iziyle,

Garba gidiyoruz!

Garba gidiyoruz!” diyerek göç yolunu tutmuşlardır. Şiirde şair, güneşin aydınlatıcı rolüne atıfta bulunmuştur. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da yer alır.

Irmak

Türklerde ırmakların ne anlama geldiğine yer veren Ögel (2020), Türklerin Yenisey'i dünyanın ana ırmağı olarak gördüklerini ve kaynağının göğün yedinci katından çıktığına inandıklarını ifade etmektedir. Eski Türkler ırmaklarla dua eder ve dilek diler. Tatarlara göre, ırmakların “Abakan” adında bir hanı vardır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Kerim Yund'un “Silifke'de Göksu” metni yer alır. Metinde, Göksu Nehri hakkındaki inanışlar anlatılmaktadır. Bu anlayışlardan biri de yöre halkının dileklerini, dualarını kâğıda yazıp ırmağa atmasıdır. Efsaneye göre Göksu'nun adı da buradan gelmektedir. Mitolojideki ırmakla dua etme uygulaması, metinde de görülmektedir.

Kuyruklu Yıldız

Etli (2016), insanlık tarihi boyunca insanların başlarına gelen felaketlerin sebeplerini göksel olaylara bağladığını ifade etmektedir. Örnek olarak da yaşanan bir virüs salgınının sebebini gökyüzünde belirip kaybolan bir kuyruklu yıldızın geçişi olarak gördüklerini belirtmektedir. Mitolojide gökten medet umma, göklere seslenme, göksel olaylarla doğada

meydana gelen değişimleri açıklama yaygın olarak görölmektedir. Kuyruklu yıldızın geçişinin ise kötü bir olayın yaşanacağına işaret ettiğine inanılmaktadır.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın “Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç” romanından, kadınların kuyruklu yıldızın geçişine dair kendi arasında yaptıkları bir konuşmadan bir parça “Kuyruklu Yıldız” başlığıyla kitaba eklenmiştir. Karakterler, kuyruklu yıldız ile ilgili duyduklarını, bildiklerini anlatmakta, kuyruklu yıldız pek çok şeye benzetmektedirler. Karakterlerden Hayriye Hanım, kuyruklu yıldızın zehirli olduğunu söyler. Zehirli kuyruğunun çarptığı kişileri, samyeli rüzgârının insanı hasta etmesi gibi, kötü etkileyecektir. Mitolojik anlayıştaki gibi kuyruklu yıldızın insanları kötü etkileyeceğine dair inanış, bu metinde de kendini göstermektedir. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 ve 1987 yılındaki basımında; Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Pınar

Karakurt (2012)’in aktardığına göre Türk mitolojisinde “Bulak İyesi” olarak anılan bir pınar ruhu bulunur. Pınarlar, gönül ilişkisi bulunan iki genç arasındaki muhabbetin gerçekleştiği, hastaların şifa bulmak için yıkandığı, çocuk sahibi olmak isteyenlerin, çocuk sahibi olanların çocuklarını ilk kez yıkadığı yerlerdir. Eski Türkler Bulak İyesi’ne dertlerine çare bulmak için gelmeyi ihmal etmezler. Bununla birlikte çeşitli destanlarımızda da sihirli pınarlardan bahsedilmektedir. Türkyılmaz (2013), Köroğlu destanında geçen pınarda yıkanan kişinin güçlü bir yiğit olacağı, pınarın suyundan içenin ise âşık olacağı ifadelerine değinerek pınar suyunun iyileştirici, dönüştürücü, kutsal bir güce sahip olduğunu belirtir.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen Kemal Demiray’ın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Bizim Memleket” şiirine yer verilmiştir:

“Dökülür köpüklü sular yarından,

Baharlar yaratır kışın karından,

İçenler sihirli pınarlarından

Şöyle bir silkinir, ceylan olurlar.”

Bu metinde de pınar suyu dönüştürücü, tazeleyen, kutsal bir güce sahip olarak ifade edilmiştir. Metin, yazarın aynı adla 1985 ve 1987 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Su/Ab-ı Hayat

Ögel (2020) Oğuz destanlarının pek çok yerde geçtiğini ifade eder. Bunlardan biri de 17. yüzyıl Özbek tarihçisi İmamî'nin kaleme aldığı Hannâme eserindeki “Oğuznâme” parçasıdır. Hannâme’de yazar, Nuh’un oğlu olan Yafes’in Karneyn adında bir oğlu olduğunu ifade eder. Bu noktada bu esere yer verilmesi, metinde Karneyn’in bilgili kişilere hayat suyunun yerini sorması sebebiyle gerçekleşmektedir. Karneyn ne kadar söylenildiği gibi kuzeydeki ülkeleri dolaşsa da hayat suyunu bulamaz fakat metinde, “Hızır” adlı birinin hayat suyunu bularak içtiği ve köklerinin yeşerdiği ifade edilir.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Kemal Zeki Gençosman’ın “Su ve Orman” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, Almanya gezisi dolayısıyla şahit olduğu görüntüyü anlatmaktadır. Yazara göre, burada “*Her su kaynağı bir hayat kaynağı olmuştur*”. Yazar, buradaki su kaynaklarının, insana yeni bir hayat vermiş gibi ferahlık verdiğini ifade eder. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitabında, Nazım Hikmet Ran’ın “Türk Köylüsü” şiiri yer alır. Şiirde şair Türk köylüsü bir kez yeter dediği vakit, “*Dağları yırtıp ayırır, / kayalar kesip yol eyler abıhayat akıtmaya...*” demektedir. Metin, yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, yazma etkinliğinde kullanılması amacıyla, Evliya Çelebi’ye ait “İstanbul’dan Bursa’ya” metni eklenmiştir. Evliya Çelebi metinde, Uludağ’ı hayat suyunun madeni olarak görür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, “Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?” metni bulunmaktadır. Bingöl’ün adını aldığı efsanede bir avcı vurduğu turnayı gölde yıkamak ister. Turnayı göl suyuna değdirince turna birden canlanır ve uçuverir. O zaman avcı, gölün suyunun ölümsüzlük suyu olduğunu düşünür. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Toprak

Karakurt (2012), Türk ve Altay mitolojisinde “Toprak Ana” adında bir tanrıça olduğunu belirterek Moğollarda bu varlığa Gazar Eçe dendiğini ifade eder. Toprak Ana, yaşam veren, besleyen, büyüten bir varlıktır. Göğün üçüncü katında oturan bu varlık evrenin ruhudur. Bütün parçalar arasındaki bağ, bu kutlu kadındır. Yaratılışın çekirdeği olarak görülür. İyilik yapmak amacıyla insanlara tahıl verir, bereket verir. Yaşamın temel kaynağıdır. Doğa Ana veya Tabiat Ana olarak da anılmaktadır.

Türk, Altay ve Moğol mitolojilerinde aynı zamanda bir de “Etügen” adında yeryüzü tanrıçası vardır. Toprağı, egemenliği, devleti, canlıları, tarımı korumaktadır. Konur (kahverengi) saçlıdır. Alçakgönüllüdür, insanların bilmediği toprak bir evde yaşar. Emeği, helal kazancı simgelemektedir. Aynı zamanda şehir olan Ötügen (Ötüken), Türklerin yeryüzünde varlıklarının ilk ortaya çıktığı ve oradan dünyaya yayıldığı yer olarak görülmektedir.

Türk, Altay, Moğol ve Buryat mitolojilerinde “Telgey Hanım” adında bir evren tanrıçası da bulunmaktadır. Evreni kuşatarak, denge içerisinde yaşamın sürmesini sağlamaktadır.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında Boğaç Han’ın hikâyesi geçmektedir. Boğaç Han, yiğitlik gösterip de sıra ad almaya gelince Dede Korkut hem adını vermiş hem de ona dua etmiştir. Babası Dirse Han’dan da Boğaç Han için isteklerde bulunmuş, “*Toprak ver, dağını bilsin.*” demiştir. Toprak, Boğaç Han’ın yurdu, yuvası, hayat kaynağı olacaktır. Bu sebeple, Dede Korkut, artık han olacak ve köklenip çoğalacak Boğaç Han için yurt tutsun diye öncelikle toprak istemiştir. Metin, Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında; aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında

“Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Kemal Demiray’ın aynı kitabının 1985 ve 1987 tarihindeki basımlarında da bulunmaktadır.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Yahya Kemal Beyatlı’nın Altor Şehri’ne yaptığı gezi sonrası kaleme aldığı gezi yazısı yer almaktadır. Altor Şehri, İsviçreli kahraman Wilhelm Tell’in yaşadığı yerdir. Wilhelm Tell’in efsanevî hayatını anlattıktan sonra yazar bir anda kendi yurdumuzun durumunu akla getirir ve Kurtuluş Savaşı’na değinir. “*Yarının Türk çocukları hürriyetin toprağında doğup büyüyecek. Ah anne Anadolu! Ne kanlı ve ne büyük nasibin varmış.*” serzenişinde bulunan Beyatlı, Türk çocuklarının kavuştuğu geleceğe dikkat çekmektedir. Burada da Anadolu’nun ana olma özelliğine vurgu yapmaktadır. Bu topraklarda doğan, bu toprakların büyüttüğü çocukların yaşayacağı gelecek için ana vasfındaki Anadolu, çok keder çekmiştir fakat büyük de kismete gebe dir. Parçada geçen bu ifade söylem bazında ele alınan mitolojik bir ifadedir. Metin,

- Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında;
- Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında;
- Yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi’nden çıkararak 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yıllarında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Âşık Veysel Şatıroğlu’na ait “Tarlam” şiiri bulunur. Şair şiirde çalıştığı zaman toprağın vereceğini, cömert olduğunu ifade etmektedir. Toprağın, yaratılış konusunda, gücünü esirgemediğine işaret edilir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında; Muhsin Köktürk ve Metin Gül tarafından hazırlanarak “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulan kitapta da bulunmaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Kerim Yunt’un kaleme aldığı “Ağaç Dikiniz” şiiri yer alır. Şair, şiirde,

“Toprak ana durmadan verince bir bir çiçek

Çayır, bahçe, kır, orman sonu gelmeyen deniz

Beynimiz de o yolda bin bir deha verecek

Vatandaşlar! Durmayıp hemen ağaç dikişiz.” demektedir. Doğrudan toprağın ana oluşuna değinilen şiirde, toprağın doğurgan, bereketli yapısına atıf yapılmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Halide Nusret Zorlutuna’nın annelere hediye olarak yazdığı “Anne” şiiri bulunmaktadır. Şiirde Zorlutuna, “*Ana vatan diyorlar adına toprağımın...*” mısrasına yer vermiştir. Şair, toprağın anne gibi besleyen, büyüten bir niteliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Toprağın ana gibi olması, onun vatan olarak benimsenmesine de yol açmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Hidayet Gülen’e ait “Manisa Ovasında Bir Gün” metni yer almaktadır. Manisa ovasının güzelliğini bir anısı dolayısıyla kaleme alan yazar, insanların hayatlarında toprağın ne kadar önemli olduğunu anlatırken, “*Toprak, kıymet bilen ve emek ödeyen en büyük, en vefalı ana.*” cümlesini kurar. Toprağın her koşulda yaratıcı gücünü işe koştığı, cömert yönüne işaret edilmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında bulunur.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Arif Nihat Asya’nın “Selimiye” şiiri yer alır. Şair Selimiye’nin ihtişamını anlattığı şiirinde, “*Sanırlar ki toprak ananın sütü / Fışkırır toprağın fiskiyesinden.*” demektedir. Selimiye’nin saflığını, güzelliğini anlatmak amacıyla, insanların ona bakınca toprak ananın bir nimeti olduğu hissiyatına kapıldı ifade edilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Sait Faik Abasıyanık’ın kaleme aldığı “Son Kuşlar” metni yer almaktadır. Metinde, yazar ne kadar elinden geleni yapsa da doğaya zarar verilmesine, yeşilliklerin, güzelliklerin bir bir yok olmasına engel olamamış ve “*Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz.*” diyerek okuyucuya seslenmiş, durumun gidişatı ile ilgili uyarıda bulunmuştur. Mitolojide, Toprak Ana’nın saçlarının kahverengi olduğuna inanılsa da yazar burada, tohuma can veren toprağı ana olarak görüp çıkan çimleri de onun saçları olarak göstermiştir. Anlattığı doğa ortamının giderek zarar gördüğünü, yok olmaya yüz tuttuğunu ifade edip Toprak Ana’nın saçlarının uçlarının bile görülemeyeceği kasvetli ve umutsuz bir geleceği işaret etmiştir. Doğanın her yanına can veren insan belki de artık Toprak Ana’nın nimetlerinden faydalanamayacaktır. Metin,

- Yazarların, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında;
- Kemal Demiray’ın 1981 ve 1985 yılında okutulan kitabı “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz III”te,
- Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla 2007, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer almaktadır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “Abant Çağırıyor” metni bulunmaktadır. Abant’a olan gezisi dolayısıyla, Abant’ın güzelliklerini aktaran metinde yazar, tabiat ananın hazırladığı ziyafete gelenlerin olduğunu belirtmektedir. Metin, yazarların, 2000 ve 2003 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Yıldız

Türk Mitolojisi'nde Ögel (2020), Türklerin yıldızlara bakarak yönleri, yolları bulduğuna, yıldızlara ve takımyıldızlara anlamlar yükleyerek hikâyeler anlatıldığına yer vermektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan "Ortaokullar için Türkçemiz III" kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel'in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği "Akın" eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. Parçada,

"Kahramanlık yıllarca denemezse hızını

Bir gün çöl ortasında kaybeder yıldızını,

Bir köle nesil çıkar kahramanlar soyundan...

Daha korkunç bir ölüm var mı dünyada bundan?" ifadeleri yer almaktadır. Şiirde geçen yıldızını kaybetmek ifadesi, mitolojideki kişinin yönünü, yolunu kaybetmesi anlamına işaret etmektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında "Ortaokullar İçin Türkçe 2" adıyla okutulan kitabında, İstiklâl Marşı'nın, 1., 2., 3., 5., 6. ve 10. kıtaları bulunmaktadır. Mehmet Âkif Ersoy, kahraman ordumuza atfettiği marşta, "*O benim milletimin yıldızdır, parlayacak; / O benimdir, o benim milletimindir ancak.*" demektedir. Bayrağın, millete yol gösteren bir yıldız olduğunu ifade eden şair, unsuru söylem bazında kullanmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan "Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2" kitabında; ilk iki kıtasıyla Erol Öz ve Sevim Öz tarafından "Ortaokul Türkçe 2. Sınıf" adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında "Ortaokullar İçin Türkçe 2" adıyla okutulan kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel'in kaleme aldığı "Kahraman" oyunundan yedinci meclis bölümü, aynı başlıkla yer edinir. Kurtuluş Savaşı zamanında geçen karşılıklı bir konuşmada, karakterlerden Yüzbaşı Aziz, "*Halkımız, yıldızının battığı bir zamanda, / Bahtının döndüğünü görür bir kahramanda.*" ifadesini kullanır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan "Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2" kitabında da yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, İbrahim Alâettin Gövsa'nın “Siperden Mektup” şiiri bulunmaktadır. Şiirde,

“Köyden biri geldi taburumuza,

Meğer söz kesilmiş muhtarın kıza,

Gece niyet tutup baktım yıldıza,

Artık söyle, o iş olmasın, anne!” dörtlüğünde, cepheden annesine mektup gönderen askerin bir dileği bulunur.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Andersen'in “Kibritçi Kız” masalı yer almaktadır. Masalda yılbaşı günü sattığı kibritlerle ısınmaya çalışan bir kız çocuğu anlatılmaktadır. Kız, her kibrit yaktığında bir hayal görmektedir. Bir hayalinde ise gökte bir yıldızın kaydığını görünce, birinin ölüyor olduğu yorumunu yapar.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, konuşma etkinliğinde kullanılması amacıyla, “Sarı Yıldız Mavi Yıldız” metni eklenmiştir. Anonim olan bu metin, efsane türündedir. Halep'ten Sivas'a mal getiren Veysel, nişanlısını çok özlemiştir. Bir an önce menziline varmak istemektedir fakat havada yoğun kar yağışı vardır. Kervanı ile bir hana sığınır. Gökyüzünü takip eden Veysel, gökte Sarı ve mavi yıldız görünce havanın düzeleceğini, günün doğacağını anlayacak ve yola çıkacaktır. Veysel, yıldızları görür, kervanı yüklerler fakat bir türlü hava düzelmez. Kervandakilerin donmuş hâlleri kar eriyince ortaya çıkar. Olay üzerine bölge halkı türküler yakar. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

4.2.6. Nesnelere

Altın

Karakurt (2012), Türk mitolojisinde altının kıymetli bir malzeme olduğunu belirterek “Ören İyesi” adı verilen harabe ruhlarının gezdiği ve dolayısıyla insanların gitmeye çekindiği yerlere altın, hazine gömme geleneği olduğunu ifade etmektedir.

Oğuz Kağan, oğullarını yanına alıp nasihatler verdikten sonra topraklarıyla birlikte, gümüş okunu “Üçoklar” olarak bilinen üç oğluna, altın yayını da “Bozoklar” olarak bilinen üç oğluna paylaşmıştır. Oğuz Kağan öldükten sonra tahtına oğlu Gün Han oturmuştur. Gün Han kendine bir Altın Otağ kurdurur, başına bir altın tavuk koydurur.

Türk, Altay, Yakut, Çuvaş, Macar ve Moğol mitolojilerinde “Ulukayın” adında bir yaşam ağacı bulunduğu inanılır. Bu ağacın her dalında, altından yetmiş yaprak bulunur.

Türk ve Altay mitolojilerinde “Ülgen” adında bir iyilik tanrısı bulunmaktadır. Kayra Han’ın oğlu olan Ülgen, göksel olayların kaynağı olarak görülür. Altın Dağ’da, altın kapılı bir sarayda, altın bir taht üzerinde oturduğuna inanılmaktadır.

Türk, Tatar ve Altay mitolojisinde “Su Ana” olarak bilinen bir su tanrıçası vardır. Suda yaşayan bu tanrıça genelde su kenarında saçlarını altın tarağı ile tarar. Altın tarağını su kenarında unutabilmektedir. Böyle bir durumda altın tarağı kim çalarsa ona musallat olmakta ve onu asla rahat bırakmamaktadır.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Orhan Veli Kanık’ın La Fontaine’in eserinden çevirerek manzum olarak kaleme aldığı “Altın Yumurta Yumurtlayan Tavuk” fablı yer almaktadır. Metinde, her gün bir tane altın yumurta yumurtlayan tavuğu olan bir adamın hırsına yenik düşerek bir anda birçok altına sahip olmak için tavuğunu kesmesi ve hem tavuktan hem de günde bir tane eline geçen altından olması anlatılmaktadır. Metin, her ne kadar Türk edebiyatı ürünü olmasa da, altının kıymetli bir malzeme olduğunu ve insanların hırslarına yenik düşmesine sebebiyet verecek kadar cezbedici özelliğe sahip olduğunu anlatmaktadır. Öyle ki mitolojide de görüldüğü üzere zenginlik ve büyüklük göstergesi olarak yer alan altına sahip olmak isteği, insanların geri dönülmez hatalar yapmasına sebep olabilmektedir. Metin, yazarın aynı başlıkla 1985 ve “Altın Yumurtlayan Tavuk” başlığı ile 1987 yıllarında okutulan aynı adlı kitabında ile yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Ahmet Altümsek’in “Çocukluk” şiirine yer verilmiştir. Şair şiirde, çocukluğu ömrümüzün altın çağı olarak gördüğünü ifade eder. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da geçmektedir.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Dede Korkut Hikâyeleri'nden, Eflatun Cem Güney'in hazırladığı, Boğaç Han hikâyesine yer verilmiştir. Metnin başında Boğaç Han'ın altın perçemli olduğundan bahsedilmektedir. Metin, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında da yer almaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Mehmet Önder'in hazırladığı “Ankara'da Hacettepe” metni bulunmaktadır. Metinde, Ankara'daki Hacettepe ile ilgili efsaneler anlatılmaktadır. Bunlardan biri de Kral Midas efsanesidir. Bir gün Kral Midas şarap tanrısı Dionizos/Baküs'e bir iyilikte bulunur ve tanrı da ona bir dilek hakkı verir. Dokunduğunun altın olmasını isteyen Midas'ın dileği kabul edilir fakat Midas bir şey yiyemez hâle gelir. Bunun üzerine Hızır görünerek hacette bulunduğu tepeye gidip abdest alarak namaz kılmasını, böylelikle kurtulacağını söyler. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Ateş

Ögel (2020), Türk devlet törenlerinde ulu bir ateş yakıldığını, kağanın tahta çıkmasının yakılan ateş ile göğe bildirildiğini ifade eder. Diğer anlayışlardan farklı olarak Türklerde ateşin bir tanrı değil, aracı kutsal bir unsur olarak görüldüğüne dikkat çeken yazar, Türklerde ateşin ocak ile aynı kavram alanında yer aldığını belirtir. Ulu ateş, tanrıya haber verme, kurban iletme, günahlardan temizlenme ve ant içme ritüellerinde kullanılmakta, yaratılış mitolojilerinde de yer almaktadır. Ağaç ile beslenimi dikkat çekmektedir. Ağaç, ateşin ana maddesidir ve bu nedenle göksel bir iletim söz konusu olduğunda bu iki kutsal bir arada tutulur.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Halim Yağcıoğlu'nun “Mustafa Kemal'ler Tükenmez” şiiri bulunur. Şiirde geçen,

“Kutsal bir ateşim ki ben, sönmez;

İnanın Mustafa Kemal'ler tükenmez.” mısraları ateşin, mitolojideki gök ile bağlantı kuran yönünü çağrıştırmaktadır. Nitekim şair, kendini kutsal bir ateş olarak görerek hem güçlü olduğunu hem de tanrısal, olağanüstü bir yönü olduğunu ifade etmek istemektedir. Göğe kurban sunma anlamıyla değerlendirildiğinde ise vatani için can vermenin kutsiyetine atıf yapıldığını düşünülebilir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı 1987 ve 1990 yılında okutulan ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ömer Seyfettin’in “Diyet” hikâyesinden alıntılanan “Ali Usta” metni yer almaktadır. Metinde, işini ustalıkla yapan bir demirci ustası tasvir edilmektedir. Yazar, Ali Usta’nın işini para için değil, içinde bulunan “*mukaddes ateş*”ten esinlenerek yaptığını belirtir. Ustanın azmi ve işine olan bağlılığı, yazarda ustanın içinde kutsal bir ateşin yandığı düşüncesinin uyanmasına neden olmuştur. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Ayna

Çoruhlu (2020) şamanların âlemleri, dünyayı, insanı ve sonuç olarak evrenin yansımalarını görmelerini sağlayan madeni bir ayna taşıdıklarına değinmektedir. Kayabaşı (2016), aynanın üretkenlik ve yeniden doğuş sembolü olduğunu ifade eder.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Bedir Rahmi Eyüboğlu’nun “Sinema ve Tiyatro” başlıklı, sinema ve tiyatronun farklılıklarını ele aldığı yazısı bulunmaktadır. Sinemanın sunduğu imkânları kullanmayı bilmek noktasında yazar, “*sinema gözünün sihirli aynasını kullanmasını bilmeyenler*”in av tüfeğini sopa sanacaklarını belirtir. Sinema, insanların hayatlarını yansıtan etkili bir araç olarak ifade edilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal

Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında da yer almaktadır.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Bursa'da Zaman” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, “*Gümüşlü bir fecrin zafer aynası.*” mısrasına yer vermiştir. Ayna şiirde, gümüşlü fecri doğuran, güzelliği müjdeleyen bir nesne olarak yer almaktadır. Şiir, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Beşik

İsayev (2013), Çuvaş Türklerinde, ardıçtan yapılan beşiğin mitolojik bir nesne olduğunu ifade eder. Bu beşiğin, bebeği kötü güçlerden, ruhlardan ve hastalıklardan koruyacağına inanılmaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1988 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Falih Rıfki Atay'ın “Yayla” metni bulunmaktadır. Yayla kültürünün, Türk milleti açısından önemini anlatan yazar, yaylayı Türk'ün beşiği olarak görmektedir. Yayla, Türk insanını birliğin bozulması, araya kötü düşüncelerin girmesi gibi kötülüklerden Türkleri korumaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1990 yılında basılan kitabında yer alır.

Çadır

Türklerde yurt tutmakla eşdeğer tutulan çadır hakkında Ögel (2020), bir yerden bir yere göçerken belli kaidelerle kurulduklarını, hakanın devlet düzenini çadırında da uyguladığını ifade eder. Çadır kurmak, egemen olmak anlamına gelmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada,

“Uyurken başlarında çökmesin diye çadır,

Yirmi yıllık yolcular, benimle, ayaktadır!” ifadesi bulunmaktadır. Şiirde şair, çadırını kaybetmemenin her an uyanık olmakla mümkün olduğunu ifade eder. Mitolojide egemenlik belirtisi olarak geçen çadır, metinde de hâkimiyet ve aidiyet hisleri ile anlatılmaktadır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer alır.

Direk

Türk mitolojisinde direk, gökle ilişkilendirilmektedir. Ögel (2020), bir Altay destanında “göğün direği” alındığı vakit dünyanın sonunun geleceği inancına yer verildiğini belirtir. Direk, dünyayı ayakta tutan bir nesne olarak görülür. Mitolojide, gök, çadır olarak görülür. Çadırın direği de göğün direğine benzetilir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Cemalettin Şenocak’a ait “Adalet, İyilik ve Ötesi” metni yer almaktadır. Adaletin ve iyiliğin yönetim konusunda ne kadar önemli olduğunu konu edinen bu yazıda yazar, Fatih Sultan Mehmet döneminde yönetimin ana direği olan adaletin, temele oturduğunu ifade etmektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Eflatun Cem Güney’in “Perili El” masalı bulunmaktadır. Masalda, ev işlerini yapamayan bir kızın dua etmesi sonucu bir peri gelir ve kızın parmaklarına birer peri yerleştirir. Kızın kocası ise duruma evin direği yıkılmasın, dirlikleri, düzenleri bozulmasın diye sesini çıkarmamış fakat evin güzelliğini görünce çok sevinmiş, hayran kalmıştır. Evin direğinin yıkılması, evdeki düzenin bozulacağına, yuvanın dağılacağına işaret etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Gültekin Sâmanoğlu’nun “Ayakta” şiiri yer almaktadır. Şair annesine yazdığı şiirde, “*Her yeni yuvaya temel direk, / Çevreye barış köprüsü kurdun.*” demektedir. Her yeni yuvaya bir direk kurulması, yuvanın sağlaştırılması anlamına gelmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Gordion Düşümü

Erhat (2019), efsaneye göre Gordias adında bir Phrygia kralı olduğunu ve Gordion adında bir şehir kurduğunu belirtir. Gordias, şehrin kalesine bir araba yerleştirir ve arabanın

oku çözülmez bir düğüm ile bağlıdır. Çözülemez addedilen bu düğüm için tanrının sözcüsü, bu düğümü kim çözerse onun Asya kralı olacağını duyurur. Bunu duyan Büyük İskender, Gordion'a gelir ve kılıcıyla düğümü keser.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak “Türkçe Ortaokul 2” adıyla 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Hasan Olalı'nın kaleme aldığı “Türkiye'nin Turistik Değeri” metni yer almaktadır. Yazar, metinde ülkenin turistik kentlerine değinirken bu düğümün de Anadolu'da yer aldığına değinmektedir. Metinde geçen İskender'in Asya seferi esnasında kördüğümü kesmesi olayı, bu efsaneye işaret etmektedir. Metin, aynı yazarların aynı adla, 1987'de Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında; 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta da bulunmaktadır.

Kaval

Hançerlioğlu (2004) , kavalın, Yunan mitolojisinde, Athena'nın icat ettiğine inanılan bir çalgı aleti olduğuna inanıldığını ifade eder. İki borulu kavalın Marsyas, yedi borulu kavalın Pan tarafından bulunduğuna yer verir. Mitolojiye göre, Apollon ile dağlarda gezen Marsyas arasında bir lir - kaval çalma yarışması yapılır. Marsyas'ın daha güzel çaldığına karar verilince Apollon buna dayanamayıp Marsyas'ı Çine çayına dönüştürür.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada, karakterler, anayurdu kuraklık sebebiyle bırakmak zorunda kalmışlardır. Ulaşmak istedikleri yeri bulunca tasvir ederken, “*Binbir kaval inliyor rüzgârların sesinde...*” cümlesi kurulmuştur.

Kaval, Marsyas'ın yaptığı gibi zamanla dağlarda gezen çobanların çaldığı bir çalgı aleti hâline gelir. Göçebe olarak yaşayan Türkler, genellikle hayvancılıkla geçimini sağladığından kavalı, çoban çalgısı olarak görme anlayışı gelişir. Çobanlık, ata mesleği konumuna gelir. Metinde karakter, kaval seslerini duyunca, özünü bulduğu, özgürce yaşayacağı yeri bulmuşçasına sevinmektedir. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında yer alır.

Mezar Taşı

Mezar taşı geleneğinin Türklerde ilk çağlardan beri varlığının sürdürüldüğü bilinmektedir. İlk olarak balbal formunda olan bu taşlar, mezarda yatan kişi hakkında bilgiler vermektedir. Çoruhlu (2020), Türk mitolojisinde mezar taşlarının ölüyü temsil ettiğini ifade etmektedir.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Nezihe Araz’ın kaleme aldığı “Yunus Emre’nin Mezarları” metni bulunmaktadır. Halkın şairi olan Yunus Emre şiirleri ve kişiliği ile memleketin her yerinde saygı ve sevgi görmektedir. Şiirlerini geze geze söyleyen bu dervişi, pek çok şehrin halkı benimsemektedir. Bu sebeple, farklı yerlerde Yunus Emre’nin olduğu söylenen mezarları bulunmuştur. Yöre halkı Yunus Emre’yi sahiplenmek amacıyla mezarın başına bir mezar taşı koymuştur.

Nur

Karakurt (2020) Türk mitolojisinde nuru simgeleyen Ayzıt adında bir tanrıçanın varlığından söz etmektedir. Nur, kutsal bir ışık olarak ifade edilmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında Eflatun Cem Güney’in kaleme aldığı “Perili El” masalı yer almaktadır. Metinde, elinden iş gelmeyen bir gelinin dua etmesi sonucu bir peri gelir ve ona yardım eder. Gelen peri, “*nur yüzlü hatuncuk*” olarak anılmaktadır. Metin,

- Yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta;
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Bugün Hava Güzel” şiiri yer almaktadır. Şiirde,

“Düşüncelerimi nura gark eden güneşe sor,

Bu nisan rüzgârı da şahadet eder,

Bütün insanları kardeş biliyorum.” ifadeleriyle şair, güzel havanın ve ruh hâlinin içerisinde uyandırdığı duyguları, düşüncelerine... Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında; Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında da bulunmaktadır.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Attila İlhan’ın “Türkiye” şiiri yer almaktadır. Şiirde İlhan, Türkiye’ye seslenirken gözlerinin nuru olduğunu söyler. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir,

- 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında;
- Yazarın, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında;
- Yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında;
- Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da bulunur.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu’na ait Altınordu (I) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu göç etmek durumunda kalan Uygur Türkleri konu edinilmiştir. Beyler, kadınlar, işleri ile uğraşırken tanyerinden bir bulut gelerek nurdan bir insan şeklini alır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da geçmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, İsmail Hikmet Ertaylan’ın kaleme aldığı “Öğretmen Marşı” bulunmaktadır.

Metinde, “*Nura doğru can atan Türk genciyiz.*” mısrası bulunmaktadır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği “Akın” eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. Parçada, İstemi Han, akına gidecek olanlara öğütler verirken, “*Karşı çıkanlara siz sevgi atın, nur atın, / Anlamayan olursa ok ucuyla anlatın.*” demektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Cahit Sıtkı Tarancı’nın, Ziya Osman Saba’ya yazdığı mektup bulunmaktadır. Mektupta, Tarancı, babasını kaybetmiş olan Saba’ya babası için, “*Nur içinde yatsın.*” dileğinde bulunmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Halikarnas Balıkcısı’nın kaleme aldığı “Ege’de” metni yer almaktadır. Bir balık tutma hatırasının anlatıldığı metinde yazar, bazı zamanlar manzaranın nurlu bir renkte olduğunu, sessizliğin ortasından nur çanağına benzettiği bir koydan bir kuş sesi duyduğunu anlatmaktadır. Yazar, gördüğü manzaradaki olağanüstü etki uyandıran güzellikleri ilahî bir kaynağa bağlamaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında geçer.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Tarık Orhan’ın “Yurdum” şiiri yer almaktadır. Memleketini övmek üzere kaleme aldığı şiirde şair, yurdunu göz nuru olarak görmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da vardır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Enis Behiç Koryürek’in kaleme aldığı “Biz Kimlerimiz” şiiri yer almaktadır. “*Bunlar, bütün nura doğru akın eden Türk...*” mısrası, Türklerin akınları boyunca kutsal bir ışığı takip ettiklerini göstermektedir. Mücadelerinin kutsallığını anlatmak üzere şair, ilahî bir amaç edindiklerini ifade etmek adına nuru kullanmıştır. Unsur, söylem

bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Kemalettin Kamu'ya ait “Zaferden Dönerlerin Türküsü” şiiri yer almaktadır. Şiirde, “*Tanyeri nur alıyor gururlu alnımızdan.*” bulunmaktadır. Şaire göre, zafere ermek askere öyle kutsal bir güç katmıştır ki tanyeri, askerin alnında parlayan ilahî ışıkla aydınlanmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ceyhun Atuf Kansu'nun “Bir Çocuk Bahçesinde” şiiri yer alır. Şairin çocukluk günlerine olan özlemini çocuklara seslenerek anlattığı şiirde, “*Kaybettiğimi aradım: Bu ne bir parça renk, ne bir parça nur.*” mısrası bulunmaktadır. Şair, kaybettiği şeyin ne bir renk ne de bir olağanüstülük olduğunu ifade etmektedir. Bu ifade, ne kadar çocukluğuna sıradanlık katsa da şair, bu ifadeyle, onu bile bulamadığının altını çizer. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Hikmet Birand'ın “Kırkikindiler” metni bulunmaktadır. Yılın belirli bir döneminde yağarak toprağa bereket veren kırkikindi yağmurunun konu edinildiği metinde yazar, yağmur yağarken inen damlaları nur topuna benzeter. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Arif Nihat Asya'nın Selimiye Camisi'nin ihtişamını anlattığı “Selimiye” şiiri bulunur. Şiirde, “*Yüreklerimizi yıkadı billûr / Avizelerden içtiğimiz nur.*” mısraları Selimiye'nin avizelerinin bile ilâhi bir özelliğe sahip olduğunu anlatmaktadır. Öyle ki mitolojide ilâhi bir ışık olarak anılan nur, Selimiye'nin avizelerinden çıkmaktadır. Unsur,

söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in kaleme aldığı “Kahraman” oyunundan yedinci meclis bölümü, aynı başlıkla yer edinir. Kurtuluş Savaşı zamanında geçen karşılıklı bir konuşmada, karakterlerden Yüzbaşı Aziz, Anadolu’yu gezmektedir ve halka umut verici konuşmalar yapar. Bu esnada kahraman tasviri yapılırken söz Mustafa Kemal Paşa’ya gelir. Halk bize de anlat deyince Yüzbaşı Aziz,

“Kara toprakta saklı bir dev var geçmez ele,

Yalnız sarsıntısından bilir insan: zelzele.

Sonra göklerde saklı başka bir hız tanırım:

Nuruna şimşek denir, hamlesine yıldırım.” ifadesini kullanır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Refik Halit Karay’ın kaleme aldığı “Kadın Kumaşları” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, kadınların kullandığı kumaşların onları nasıl güzel bir hâle getirdiğine değinmekte, erkeklerinkine hiç benzemeyen kumaşların “*nuranî mahluklar*” tarafından üretildiği hissine kapıldığını ifade etmektedir. Bugünkü kumaşların su ve nurun birleşimi ile dokunduğunu düşünmektedir. Kumaşların güzelliğinin insanda bıraktığı etki, ilahî bir kaynağa bağlanmak istenmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Yine aynı kitaplarda, Refik Halit Karay’ın, çocukluğunu geçirdiği evi tarif ettiği “Çocukluğumdaki Ev” metni bulunmaktadır. Metinde yazar evi, eşyaları betimlerken, göz nurunun renge katılarak çiçek yapan eşyalardan bahseder. Göz nuru, yaygın bir söyleyiş olarak, el emeği ürünler için kullanılmaktadır. Ürünün değerli olduğunun vurgulanmak istediği bu durum için kullanılan nur, burada kutsal, değerli bir iş için aracılık etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ahmet Hikmet Müftüoğlu’nun “Ayşe Kızla Vato” başlıklı yazısı yer almaktadır. Yazar, Macaristan’da bir eve davet edilir ve yazara davet edildiği evde duvardaki sanat eserleri gösterilir. Vato’nun yaz levhası yanında bulunan Gördes seccadesi, yazarın dikkatini çeker. Öyle ki bu dokuma halı, tablodan daha güzel görünmektedir. Müftüoğlu, halıya ne kadar kıymet verildiğini görüp de halının dokunduğu zamanın arka planını düşününce, “*Ey, karanlık içinde nur ağlayan mahzun yıldızlar!*” diyerek seccadedeki desenleri övmektedir. Seccadedeki desenlerin ilahîliğini anlatmak isteyen yazar, karanlık içindeki yıldızlara atıfta bulunmak, ilahî bir ışık benzetmesi yapmak istemiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, İsmail Habip Sevük’ün “Ağrı Dağı” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, Ağrı Dağı’nı, bulunduğu bölgeyi ve dağın kendinde uyandırdığı duygu, düşünceleri anlatmaktadır. Yazar bölgeden ayrılmıştır fakat kafasının içinde, “*Ağrı, hâlâ nurlu bir küredir.*” Ağrı Dağı’nın ihtişamı, yazarda ilahî bir güce sahip olduğu düşüncesi uyandırmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Faruk Nafiz Çamlıbel’in kaleme aldığı “Bayrak Altında” şiiri bulunur. Aynı bayrak altında bir olmayı anlatan şiirde,

“Kalbimiz çırpınır durur andıkça,

Gözlerde zaferin nuru yandıkça,

Üstünde bayrak dalgalandıkça,

Gönlümüz rahattır toprak altında.” dördlüğü yer alır.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun şiirin nesirden farkı ve anlatımındaki tadını ortaya koyduğu “Şiir Balı” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, Anadolu’nun ortasında bir köye gidildiğinde bile, toprağın bir parça eşlendiğinde, “*nur topu gibi bir avuç şiir*” fişkiracağını ifade eder. Anadolu’da kişinin bebeği olduğunda, “nur topu” benzetmesi yaygın olarak yapılmaktadır. Bebeğin, ilahî bir ışık

yumağı olarak dünyaya geldiği düşünölmektedir. Bu sebeple şair, anlatımı kuvvetlendirmek amacıyla, toprağın herhangi bir yerinin de tazecik bir şiiri doğurabileceğini, nur topu benzetmesi ile anlatmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Mehmet Çınarlı’nın Halide Nusret Zorlutuna’nın vefat haberi üzerine kaleme aldığı “Halide Nusret’i Uğurlarken” metni yer almaktadır. Metinde yazar, Halide Nusret ile olan anılarına da değindikten sonra ünlü yazar için dileklerde bulunur: “*Nur içinde yat.*” Anadolu’da bu söz, ölen kişiler için iyi dilekte bulunma anlamında yaygın olarak söylenmektedir. Ölen kişinin ilahî bir ışık huzmesi içerisinde, karanlık ve dar olan mezarda, huzurla uyuması dilenmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Nihat Sami Banarlı’nın hazırladığı “Göç Destanı” metni yer almaktadır. Metinde, iki ırmak arasında bulunan bir ağaca gökten mukaddes bir ışık indiği ve ağacın içerisinde çocukların çıktığı anlatılmaktadır. Metin,

- Aynı yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta;
- Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Reşit Rahmeti Arat’ın hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı” bulunur. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan’ın doğumu, gergedanı avlaması, gökten bir ışık inmesi, ışığın içinden çıkan kızla evlenmesi ve bu kızıdan oğullarının olması, yaşlanınca da kurultay toplayarak yurdu oğullarına vermesi anlatılmaktadır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitabında, Necip Fazıl Kısakürek’in “Sakarya Türküsü” şiiri yer almaktadır. Sakarya Savaşı’nın anlatıldığı şiirde şair, “*Oluklar çift: Birinden nûr akar, birinden kir.*” demektedir. Şair, bulunulan ortamın kesifliğini

anlatmak amacıyla olukların birinden kirlerin, kötülüklerin aktığını ifade ederken diğerinden de ilahî bir kaynağın da aktığına yer verir. Savaş ortamı, her türden manzaraya çerçeve olmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir, yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

2002 yılında, “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla okutulduğu tespit edilen ve Mehmet Ali Külekçi’nin hazırladığı kitapta, Ömer Bedrettin Uşaklı’nın “Bursa’da Akşam” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, Bursa’da akşam olurken, “*Güneşin son nurundan bir damlacık içmiş de / Şu karşıki kulübe bir saray görünüyor...*” mısralarıyla güneşin son ışıklarının, yansıdığı yerleri nasıl güzel gösterdiği anlatılmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, Mustafa Ruhi Şirin’in “Rüya Kızın Masalı” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, “*Uykunun sarayına / Nur taşırdı bir yıldız*” mısralarına yer verir. Şair şiirde, olağanüstülükler barındıran bir mekâna, yine olağanüstü bir ışığın yıldız tarafından taşındığını ifade eder. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, metne hazırlık amacıyla, Arif Nihat Asya’nın “Kayık” şiiri eklenmiştir. Şiirde şair, yelkeni nurdan bir kayık yaptırdığını ifade etmektedir. Yaptırdığı kayığa ilahî bir anlam katmak isteyen şair, nuru, söylem bazında ele almıştır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖÇK” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Veli Kanık’ın “Masal” şiiri bulunmaktadır. Şiirde şair, “*Çocuk gönlüm kaygılardan azade; / Yüzlerde nur, ekinlerde bereket.*” mısralarına yer vererek çocukluk çağındaki huzurlu zamanlarını anlatmaktadır. Şairin çocukluk günleri öyle saf ve temizdir ki insanların yüzleri ilahî bir ışık barındırıcısına güzellikle parlamaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında da yer almaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, derse hazırlık amacıyla, Saim Sakaoğlu’nun “Burada Dur” metni eklenmiştir. Burdur şehrinin ismini aldığı efsane olan metinde, Burdur’u fethetmek isteyen Selçuklu sultanının rüyasında nur yüzlü bir Türkmen kocası gördüğü ifade edilir. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da geçmektedir.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Mehmet Âkif Ersoy’un “Seyfi Baba” manzum hikâyesi bulunmaktadır. Mahalledeki bir büyük olan Seyfi Baba yalnız yaşamaktadır. Durumunun kötüleştiğini duyan yazar, onu ziyarete gider fakat ne yiyecek vardır ne de ısınacak odun vardır. Işık olsun diye mum yakarlar, yazar mumun ışığının kör gözüne nur gibi indiğini ifade eder. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Halit Fahri Ozansoy’un “Vatan Destanı” şiiri bulunur. Şair şiirde, “*Medeni hayatın nur ırmağına, / Ezelden susamış ceylan gibisin.*” diyerek vatanının yıllarca gördüğü savaşlardan sonra rahata ereceği mesajını vermektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

Ocak

Karakurt (2012), Türk kültür ve mitolojisinde ocağın önemli bir yeri olduğuna dikkat çekmektedir. Türk, Tatar ve Altay halkının inancına göre ocakları koruyan bir “Ocak İyesi” bulunmaktadır. Moğollar bu varlığı, “Gulamta Ezen” olarak anmaktadır. Ocak İyesi, bazen kızıl bazen de beyaz saçlı bir kadın olarak belirmektedir ve eski Türklerde yemekten biraz ocağa dökmek gerekmektedir.

Ocak, içinde yanan ateşi ile birlikte oldukça kutsal sayılan bir nesne hâindedir. Mecazen ev anlamında da kullanılmaktadır. Ocağa ve ateşe saygı göstermek gerekir. Azerbaycan’da ocağa su dökülmez ve kendi kendine sönmeye beklenir. Maddî ve manevî anlamda ocak ve ateş, işlevleri dolayısıyla farklı kişiliklere bürünmüştür. Koruması

dolayısıyla asker ocağı, doğaüstü varlıklarla bağlantı kurmak için arpağ ocağı, şifa vermesi dolayısıyla sağlık ocağı, siğil ocağı, sarılık ocağı, kısır ocağı gibi yerleşim yerlerini adlandırmada kullanıldığı gözlemlenmiştir.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Eflatun Cem Güney’in hazırladığı, Dede Korkut Hikâyeleri’nden biri olan Boğaç Han hikâyesi yer almaktadır. Boğaç Han, yiğitlik gösterip de ad almayı hak edince Dede Korkut gelir ve ad verir, onun için istek ve duada bulunur. Babasına seslenerek “... *ev ver, ocağını bilsin...*” der. Burada ocağını bilmek ifadesi, mitolojik bir anlam taşımaktadır. Söylem bazında kullanılan ocak, zamanla anlam genişlemesine uğrayarak insanın yurt tutacağı yer olarak ifade edilir hâle gelmiştir. Metinde de artık bir adı olan Boğaç Han, yurt tutmaya hazır bir yiğit olmuştur. Bu sebeple de Dede Korkut, evini kursun, ocağını bilsin diye babasından dilekte bulunmaktadır. Metin, Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında; Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında bulunur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında Eflatun Cem Güney’in kaleme aldığı “Perili El” masalı yer almaktadır. Metinde, elinden iş gelmeyen bir gelinin dua etmesi sonucu bir peri gelir ve ona yardım eder. Ocağım yıkılacak diye korkan bu gelin kız, perilerin yardımı ile evinin işlerini yapmış ve eşi işinden eve gelip de evin her yanının gül gibi olduğunu görünce ocağımızın tadı yerine geldi, diye sevinmiştir. Ocağın tadının yerine gelmesi, evdeki huzurun ve düzenin yeniden sağlanması olarak düşünülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında;
- İsmet Özoguz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoguz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta;

- Hüseyin Ağca, Sevilay Ezerdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki, Güzin Doğan’ın yazdığı “Türk Anası” metninde askerlik yaşına gelen erlerin asker ocağına gittiğinden bahsetmektedir. Metin, yazarların, 1986 ve 1987 yıllarında basılan aynı kitabında da bulunur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki, Hamdi Akverdi’nin “Er Mektupları” metninde de asker ocağından gelen mektuplar ve içeriğinden bahsedilmektedir. Askerlerin toplandığı, eğitim gördüğü, Türk erkek çocuğunun pişerek Türk eri olduğu yere, asker ocağı denmektedir. Burada unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 1986 ve 1987 yıllarında basılan aynı kitabında da bulunur.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Moliere’in “Cimri” eserinden “Cimrinin Ziyafet Hazırlığı” metni alınmıştır. Cimri akşam yemeği için bir ziyafet vermek niyetindedir ve evinin çalışanlarını etrafına toplayarak ziyafet için nelerin yapılmasını istediğini anlatmaktadır. Evin çalışmanı misafire yapacağı yemekleri sayınca karakter, ocağına incir dikileceğini düşünür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında, “Cimrinin Ziyafeti” başlığıyla yer almaktadır.

Aynı ifade, Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, “Sürgün Vapurunda” metninde beddua olarak geçmektedir. Halide Edip Adıvar’ın “Sinekli Bakkal” romanından alınan parçada, Tevfik karakteri sürgüne gönderilir ve kızı onu uğurlamaya gelir. O sırada o ortamda bir çocuğu babasından ayırmak isteyenler olmuştur. Baba, bir anda, “*Ocağına incir ağacı dikilesiler!*” diye bağırmaya başlar. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da geçer.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Ahmet Rasim’in Ahmet Mithat Efendi ile tanışmasını anlattığı “Ahmet Mithat Efendi’yi Nasıl Tanıdım” anısı yer almaktadır. Metinde,

Rasim'in yazılarını okuyup tetkik eden Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Rasim'i yüreklendirmek adına bulunduğu yerin bir yazı ocağı olduğunu, istediği kadar gelip gidebileceğini söylemektedir. Burada ocak, yazıların toplandığı yer olarak kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da bulunmaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Falih Rıfkı Atay'ın “Zeytindağı” eserinden bir parça, “Allahaismarladık” başlığıyla yer almaktadır. Şam'dan ayrılıp Anadolu'ya dönen askerlerin anlatıldığı parçada, artık vatan topraklarının kaybedildiği haberleri peş peşe gelirken herkesin kendi canı ve ocağı kaygısına düşmüş olacağına yer verilir. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Han Duvarları” şiirine yer verilmiştir. Şair hasretini anlatırken, “*On yıl var ayrırım Kınadağı'ndan / Baba ocağından yâr kucağından...*” demektedir. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında; Beşir Göğüş'ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı 1987 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Sabahat Emir'in “Cumhuriyeti Sevmek” metni yer almaktadır. Cumhuriyetin önemini anlatıldığı metinde yazar, kişilerin aile ocağındaki moralini millet ocağında kazanmak gerektiğine değinmektedir. Burada bahsedilen aile ocağı, ailelerin bir arada durarak oluşturduğu topluluğun, millet ocağı ise milletin devamlılığını sağlayan birliğin ifadesidir. Ocak yandığı sürece, birlik devam edecektir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da geçmektedir.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Mehmet Emin Yurdakul'ün “Örs Başında” şiirinde geçen, “*Ocağımdan başka yerde benim yoktur ümidim.*” ifadesi hem gerçek hem mecaz anlamda kullanımı ile

dikkat çekmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, İstiklâl Marşı’nın, 1., 2., 3., 5., 6. ve 10. kıtaları bulunmaktadır. Mehmet Âkif Ersoy, kahraman ordumuza atfettiği marşta, “*Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak; / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.*” demektedir. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında; ilk iki kıtasıyla Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta da yer almaktadır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Muhsin Ertuğrul’un kaleme aldığı “Tiyatro’nun Değeri” denemesi bulunmaktadır. Metinde yazar, insanoğlunun tarih öncesinden beri hayatında olan tiyatroya değinirken, “*Tiyatro bir şehrin ocak başıdır. Orada en güzel masallar söylenir, en gerçek sözler duyulur.*” cümlelerini kurar. Tiyatro, şehirde yaşayan kişilerin başına toplanarak ruhunu doyurduğu, ısıttığı yer olması açısından ocak başına benzetilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000 ve 2003 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta, Sezai Kırıkoglu’nun “Doğal Anıtlar” metni yer almaktadır. Ülkemizdeki, boğazlardan, travertenlerden, peribacalarından örnek vererek ele aldığı doğal anıtlarla ilgili metninde yazar, bu doğal zenginliğe zarar verilmemesi gerektiğine dikkat çeker. Oluşması milyonlarca yıl sürmüş olan bir mineral ocağının birkaç bin dolarlık maden geliri için tahrip edilmemesi gerekmektedir. Minerallerin toplandığı yer olarak ocak, söylem bazında kullanılmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Ali Akbaş’ın “Masal Çağı” şiiri yer almaktadır. Şiirde, şair, “*Ah köyüm baba ocağım.*” diyerek memleketine seslenmektedir. İnsanın memleketi, özünü bulduğu, karnını doyurup atalarının oturduğu yerdir. Bu nedenle memlekete, halk arasında yaygın olarak “baba ocağı” da denmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve

Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Âşık Veysel Şatıroğlu’nun “Dostlar Beni Hatırlasın” şiiri bulunmaktadır. Şiirde şair, “*Can bedenden ayrılacak, / Tütmez baca, yanmaz ocak.*” demektedir. İnsanın ölünce ocağının da yanmaz olacağı düşüncesi şiirde kendini gösterir. Bu noktada yanan ocak, hayatın devamlılığının da bir göstergesidir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Mehmet Önder’in “Anadolu’da Konukseverlik” metni bulunur. Metinde, Anadolu’da konuk ağırlamanın ne kadar önemli olduğu anlatılırken İbni Batuta’nın anısına da değinilir. İbni Batuta dünyayı gezerken Denizli’ye gelmiş, çarşıya girer girmez etrafı sarılmıştır. Birden bire düştüğü bu durum karşısında korkan İbni Batuta, yapılan tartışmaların, etraftan birinin çevirmesiyle Ahi Ocağı mensuplarının kendisini ağırlamak üzere yaptıklarını öğrenir. Metinde geçen Ahi Ocağı, esnafın toplanarak birlik içerisinde hareket ettikleri yerdir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında; “Anadolu’da Konukseverlik Gelenekseldir” başlığıyla, Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer almaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, derste kullanmak amacıyla, Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Han Duvarları” şiirinden 6 mısralık bir parça eklenmiştir. Parçada, “*Gurbet çeken gönüller kuşatmıştı ocağı.*” mısrası yer almaktadır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Şükrü Enis Regü’nün kaleme aldığı “Koca Sinan” metni yer almaktadır. Metinde Mimar Sinan’ın eğitim hayatına yer verilmiş, yeniçeri ocağında eğitim aldığı belirtilmiştir. Yeniçeri ocağı, ne kadar bir kurum adı olsa da, yeniçerilerin yetiştirildiği,

beslendiği, bağlı olduğu bir birimdir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Enver Naci Gökşen’in kaleme aldığı “İki İyi İnsan” hikâyesi bulunmaktadır. Hikâyede, kiracı ve ev sahibi ailelerinin birbirlerini zamanla sevmeleri, dost olmaları anlatılmaktadır. Gün geçtikçe ev sahibi ile kiracı arasındaki dostluk pekişir, kiracı aslında ev sahibinin pek de zengin olmadığını, yalnız kalınca iki ocağı bir edip damadının yanına taşındığını, böylelikle de büyük evi kiraya verdiklerini öğrenir. Burada bahsedilen iki ocak, iki ayrı aile, iki ayrı ev anlamındadır. İki ocağın bir edilmesi ise iki ailenin tek bir ocak etrafında toplanması olarak düşünülmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Mehmet Önder’in tanıtım yazısı olan “Yunus Emre” bulunmaktadır. Metinde yer alan şiirlerinde Yunus Emre, insanları sevgi ocağına çağırılmaktadır. Burada da ocak, toplanılan yer olarak ifade edilir. Yunus Emre insanları, sevgi duygusu etrafında toplamak istemektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Bilgin Ersözlü’nün yazıp çizdiği “Karl Landsteiner” başlıklı karikatürü bulunmaktadır. Ünlü bilim adamının hayatının anlatıldığı karikatürde, aynı zamanda, “Simit” ve “Peynir” adında iki kedi konuşmaktadır. Bilim adamının yaptığı çalışmaları öğren kediler, kan grubunu öğrenmek ister ve bunun için sağlık ocağına gideceklerdir. Bu metinde kuruluş adı içerisinde yer alan ocak, sağlık konusunda insanların bir araya geldiği yer şeklinde bulunmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Ok ve Yay

Türk Mitolojisinde ok, kutlu silah olarak görülmektedir. Karakurt (2012), okun güneş ışınları olarak kabul edildiğini, yayın ise gökyüzünün bir simgesi olduğunu ifade eder. Bununla birlikte, Umay Ana yeryüzüne inmek için gökkuşağını kullandığı ve göğe asılı bir yay gibi görüldüğü düşünülmektedir. Yine Türk mitolojisinde “Çakkay Han” adında bir

yıldırım tanrısı vardır. Yayı ile ok gibi yıldırımlar atmaktadır. Yıldırımın düştüğü ağaçtan bir parça evde saklanılırsa kötü ruhların eve gelmeyeceğine inanılır.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen Kemal Demiray'ın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Bizim Memleket” şiirine yer verilmiştir. Bu şiirde de ok ve yayı elinden düşürmeyen bir kahraman vardır:

“Başiboş, kırlara salar tayını,

Elinden düşürmez okla yayını,

Ellere bırakır zafer payını,

Memleket yolunda kurban olurlar.”

Şair, şiirde, memleketindeki erlerin memleketini ne kadar çok sevdiğini ve onu korumak için de ok ve yayını elinden düşürmediğini vurgulamaktadır. Görüldüğü üzere mitolojik bir silah olarak bilinen ok ve yay Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirinde de belirli bir kutsallık yüklenerek zikredilmektedir. Vatan savunmasında kullanılan bu gereçler kutsaldır. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 yılındaki basımında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki, Köroğlu'na ait “Koçaklama”da,

“Oklar uçup gider şahanlar gibi,

Mert de aşp gider aslanlar gibi,

Kılıçlar oynasır ceylânlar gibi,

Kesilir ne başlar meydan içinde...” dördlüğü bulunmaktadır. Dörtlükte, kahramanlık konulu şiirlerin yegâne unsuru olan askerlik ve meydan savaşı tasvirleri yer almaktadır. Okların uçup gitmesi, askerlerin kullandığı silahlar hakkında bilgi vermektedir. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada, karakterler, anayurdu kuraklık sebebiyle bırakmak zorunda

kalmışlardır. Parçada, “*Yirmi yıl yol yürüyen, at koşturan ok atan / Akıncılar almadı nasibini yuvadan.*” ifadesi geçmektedir. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da bulunur.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan kitabı “Ortaokul kitapları güzel Türkçemiz III”te yer alan “Er Meydanı” şiirinde de,

“Ok atılır kal’asından,

Hak saklasın belâsından,

Köroğlu’nun narasından

Her yan gümbür gümbürlenir!” dördlüğü yer almaktadır. Köroğlu’na ait olan bu şiirde kaleden bir ok atılmaktadır. Er meydanında yapılacak olan yiğitlikte araç olarak yine ok ön plandadır. Metin,

- Yazarın aynı adla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında;
- İsmet Özoğuz ile Erol Öz’ün hazırladığı 1986, 1987 ve 1989 yıllarında okutulduğu tespit edilen “Türkçe Ortaokul 3” kitabında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği “Akın” eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. Parçada, İstemi Han,

“*Uçun bir ok hızıyla durmadan ileriye...*

...

Sizler birer oksunuz atılın ileriye.

Zararı yok, ben yay gibi kalsam bugün geriye.” diye akıncılara öğütler vermektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Samih Rifat tarafından kaleme alınan “Ya İstiklal Ya Ölüm” şiirinde de ok, milletin yolculuğunu simgeleyen bir araç haline gelmiştir. Şiir, 1987, 1988 ve 1990 yıllarında okutulduğu tespit edilen Erol Öz ve Sevim Öz tarafından hazırlanan “Türkçe Ortaokul 3 Ders Kitabı” adlı eserde yer almaktadır.

“İrkim doğudan koptu, dört bucakta savaştı

Altay’dan attığım ok, Alp Dağları’nı aştı.”

Şairin ırkı, doğudan batıya kadar ilerlemiş, dünyanın dört bir yanında savaşmıştır. Bu durum ırkının güçlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim Türklerde kutsal bir savaş aracı olan ok, ait olduğu milletle beraber nice yollar aşmıştır. Türklerin kutsal dağı olduğu varsayılan Altay’lardan, batının Alp Dağları’na kadar uzun bir yolu aşacak kadar güçlü ve kullanıcısına sadık bir savaş aracıdır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Şaik Gökyay’ın hazırladığı Dede Korkut Hikâyeleri’nden “Bamsı Beyrek’e Ad Konması” metni yer almaktadır. Metinde Bamsı Beyrek’e, bezirgânların malını kurtarınca, hediye seçmesi söylenir. Bamsı Beyrek de içerisinde ak tozlu sert yayın da olduğu üç mal seçer. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da geçmektedir.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Millî Eğitim Basımevi’nin hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı” bulunur. Destanın bu parçasında Oğuz Kağan, altın yayı Gün, Ay ve Yıldız’a; gümüş oku da Gök, Dağ ve Deniz’e paylaşmıştır. Metin,

- Yılmaz Öztuna’nın hazırladığı şekliyle, Hüseyin Ağca, Sevilay Ezerdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta;
- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel’in hazırladığı “Oğuz Han Destanı” başlığıyla yer alır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Ahmet Kutsi Tecer’in “Koçyiğit Köroğlu” tiyatrosundan 4. ve 6. sahneler aynı başlıkla yer almaktadır. Metinde Köroğlu, obası ile birlikte, babasının öcünü almak, Bolu Beyi’ne saldırmak üzere ant içer. Obabaşı ona silahlar verdikten sonra oku verir fakat yayı vermez. Yayın kendisinde kalacağını, ne zaman ok gönderse yanına geleceklerini söyler. Bu anlayış, Türklerde birliği her daim korumak adına yaygın olarak benimsenmektedir. Türk mitolojisinde kutsal savaş aletleri olarak yer alan ok ve yay, Türkleri zor günde birleştiren bir güç olarak metinde yer alır

Testi

Uraz (1994), Türk mitolojisindeki türeyiş anlatılarında, insandan türememiş insanların olduğunu belirtir. Bu insanların doğduğu varlıklardan biri de testidir. Konkerat oymağı testiden türeyen 3 çocuktan oluşmaktadır. Bu çocuklardan biri olan Frandhakhat, ölüm uykusundan, Mazdaizm dininin son peygamberi gelinceye dek uyanmayacak otuz ölmez kişiden biridir.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı’nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde testi desenlerine yer verildiği belirtilir. Testinin, Türk sanat eseri çinilerde yer alması, hem Türklerde yaşam kaynağı olan suya hükmetme anlamına, hem de mitolojideki ana rahmi görevi görmesi dolayısıyla doğum anlamına geldiği şeklinde yorumlanabilir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer bulur.

Yayık

Çoruhlu (2020), Türk mitolojisinde Tanrı Ülgen’in insanları kötülüklerden korumak ve elçilik yapmak üzere görevlendirdiği “Yayık” adında bir göksel varlıktan bahsetmektedir. İnan (2018), Yayık’ın Altay Türklerinde önemli bir varlık olduğunu ifade eder. İlkbaharda sağılan ilk sütle bulguru karıştırarak lapa yaptıklarını ve Yayık’a saçı saçtıklarını söyler. Altaylar, Yayık kaldırma merasimini, gelecek yıl bereketli olsun diye yapmaktadır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı’nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde yayık desenlerine yer verildiği belirtilir. Ayran yapımında kullanılan yayığa çinilerde yer verilmesinin, mitolojideki Yayık ile bağdaştırılarak anlam kazanabileceği düşünülmektedir. Buna göre, çinilerdeki bu desen, koruyucu ruhları, kötülüklerden arınmayı temsil etmektedir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

4.2.7. Renkler

Ak

Altay Türkçesinde “ak” sözcüğünün “cennet” anlamına geldiğini söyleyen Ögel (2020), Tanrı Ülgen dünyayı yaratırken birden karşısına Ak-Ana’nın çıkıp ona nasihatler verdiğini ifade eder. Ak-Ana’nın bilgili ve akıllı olmasını “Aklik” olarak adlandırmaktadır. Moğollarda Tanrı elçi yaratıcı olarak Gök-kurt ile Ak-geyik göndermektedir.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Sümmanî’nin yazdığı “Ayrılık” şiiri yer almaktadır. Şair, gurbette çektiği ayrılık duygusunu ele alırken, aksakallı atasının oğlum diye ağlayıp ağlamadığını sorgulamaktadır. Şairin atasının aksakallı olduğunu belirtmesi, yalnız fiziksel bir özellik olarak düşünülmemiştir. Türk folkloründe aksakallı olmak denince, bilge, görmüş geçirmiş kişiler akla gelmektedir. Bu söyleyiş özelliği, mitolojideki aklik olma durumundan kaynaklanmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Kara

Küçük (2010), genellikle kâfirlerin kara tonlu giysiler giydiğini, kışın yapılan kadınların katıldığı törenleri Erlik Han’ı temsil eden kara şamanların idare ettiğini, kara renginin kimi zaman dayanıklılık ve güvenilirlik, kimi zaman da suç ve kötülüğün rengi olarak kullanıldığını alıntıyla anlatmaktadır.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Karacaoğlan’ın “Gamlanma Gönül” şiirine yer verilmiştir. Karacaoğlan şiirinde, “*Kara gündür gelir geçer.*” diyerek gönlünün gamlanmasına engel olmak

istemektedir. Geçen zaman içerisinde yaşanan zorlukların, zamanı kara ile nitelendirmeye yol açtığı görülmektedir. Kara, mitolojide kötülüğün, karanlığın yeri olarak yer almaktadır. Bu nedenle unsur, burada söylem bazında kullanılmıştır. Şiir,

- Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında;
- Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” ve 1990 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2”adıyla okutulan kitabında,
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta
- Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitapta da yer alır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Aka Gündüz'ün “Dikmen Yıldızı” romanından alınan bir parça “Son Trende Bir Köşe” başlığı ile yer almaktadır. Parça, savaş zamanı düşman askerinin yaklaşması sonucu yer değişikliği yapmak zorunda kalan bir ailenin trene bindiği vakit yaşadıklarını anlatmaktadır. Metinde, düşman askerinin yaklaşması haberi, “*kara haber*” olarak belirtilmiştir. Kötülüğün simgesi olan kara, kötü haberi nitelemek üzere söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Sümmanî'nin yazdığı “Ayrılık” şiiri yer almaktadır. Şair gurbette çektiği ayrılık duygusunu ele alırken annesinden, “*kara yaşlı*” diye bahsetmektedir. Hem yas tutmanın kötülüğünü anlatmak hem de yaşlı kişilerin karalar giymesine işaret etme adına kullanılan ifade, söylem bazındadır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında;

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Peyami Safa'nın Atatürk'ün yokluğunu anlatmak üzerine kaleme

aldığı “Atatürk’ümüz” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, Atatürk’ün ölüm haberini “*kara haber*” olarak ifade eder. Kara haberi aldıktan sonra, her şey birden bire sönmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Millî Eğitim Basımevi’nin hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı”ndan aynı adla bir parça bulunmaktadır. Parçada Oğuz Kağan, devleti oğullarına paylaşır. Sonrasında da kurultayı toplar, kırk kulaç direk diktirip tepesine altın bir tavuk koyar, dibine de kara bir koyun bağlar.

Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Mehmed Kemal’in çocukken Atatürk’le olan anısını içeren “Ben Atatürk’ün Arkadaşıydım” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, çocukken Atatürk ile karşılaşır ve Atatürk, o ve arkadaşlarını görünce kimisinin yanağını sıkar kimisinin ise saçını okşar. Böylelikle yazar, Atatürk ile tanış olduğuna içten içe sevinmektedir. Bir gün Atatürk’ün vefat haberini öğrendiğinde ise “*Ben onun arkadaşıydım.*” diyerek ağlamıştır. Yazar haberi, “*kara haber*” olarak nitelendirmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitaplarında da yer almaktadır.

Mavi

Küçük (2010), Türk mitolojisinde, gök renginin genellikle mavi olarak belirtildiğini ifade eder. Mavi rengi, Tanrı’nın yüceliğini göstermektedir.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı’nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde firuze mavisi, kobalt mavisi ve gök mavisi renklerinin kullanıldığına değinilmektedir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Menekşe Rengi

Menekşe rengi, mor tonlarından oluşmaktadır. Aras (2011), mor rengin, çekingenlik, itaat, aşk, parlak zekâyâya sahip olma gibi anlamları olduğunu ifade eder. Bununla birlikte, mor, fiziksel ve ruhsal dünyanın sağlıklı bir denge oluşturmasını sağlayacak enerjiye de sahiptir. Küçük (2010) Gagavuz türkülerinde kızların gözlerinin menekşe renginde olduğunu işaret etmektedir.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Safaettin Karanakçı’nın kaleme aldığı “Kütahya Çinileri” metni yer almaktadır. Kütahya çinilerinin tanıtıldığı metinde, çinilerde menekşe renginin kullanıldığına değinilmektedir. Mitolojide menekşenin aslı huzur vermesiyle ön plana çıkmaktadır. Mora yakın bir rengi olan menekşenin renginin, çinilerde kullanılması, huzura işaret eden, saf ve temiz duygular uyandıran bir etkinin oluşturulması istendiğini işaret etmektedir. Unsur, simgesel açıdan, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer alır.

Zümrüt

Mitolojide zümrüt pek çok yerde kullanılmaktadır. Karakurt (2012), Kaf Dağı’nın renginin zümrüitten olduğunu ifade eder. Hançerlioğlu (2004) ise Hüma Kuşu’nun kanatlarının zümrüt yeşili olduğunu söylemektedir. Küçük (2010), gök renginin bazen de yeşil olarak düşünüldüğünü belirtmektedir.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Fatih’in Gemileri” şiiri bulunmaktadır. Şiirde, fetih esnasında yaşanan durum ve olaylar yer almaktadır. Şiirde bulunan “*Saçıldı zümrüt göklere, gümüş böceklerle merhamet.*” ifadesi, zümrüdün hem kıymeti, hem de renk olarak mitolojideki karşılığı açısından dikkat çekicidir. Zümrüt değerli bir taş olmasının yanında, mitolojide de rengiyle değerli varlıkları nitelendirmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da yer alır.

4.2.8. Sayılar

Üç

Üç sayısı pek çok anlatıda yer bulmaktadır. Karakurt (2012), üç sayısının kötücül ruhlara ait olduğunu ifade etmektedir. Türk ve Altay mitolojilerinde “Üçmüstü” adında üç

boynuzlu bir çocuk tanrıçası bulunmaktadır. Türk mitolojisinde Oğuz Kağan'ın yerden çıkan eşinden olan üç oğlunu ve dolayısıyla da yersel kavimleri ifade eden “Üçoklar” vardır.

1981 tarihli Kemal Demiray'ın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında, Eflatun Cem Güney'e ait “Boğaç Han” anlatısı yer alır. Bu anlatıya göre, Dirse Hanoğlu, boğayı haklayıp ad almadan önce üç arkadaşı ile oyun oynamaktadır. Metin, Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında; aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında bulunur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Eflatun Cem Güney'in “Perili El” adlı masalı yer almıştır. Masalın çözüm bölümünde yazar, “*Gökten üç elma düştü; evini, ocağını cennete çevirenlerin başına!..*” ifadesini kullanmıştır. Mutlu sonla biten Türk masallarında çokça görülen bu kalıp ifade, masalın dinleyicisi için de iyi dileklerde bulunmaya imkân tanımaktadır. Metin,

- Yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986, 1987, 1989 ve 1990 yıllarında okutulduğu tespit edilen “Türkçe Ortaokul 2” kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta,
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta bulunmaktadır.

Masal sonundaki bu söyleyiş, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, metne hazırlık amacıyla, Dinçer Eşitgin'in, “Okudukça Açılan” şiirinde de bulunmaktadır. Şiir, yazarların, 2016 ve 2017 yıllarındaki kitaplarında da yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada, karakterler, anayurdu kuraklık sebebiyle bırakmak zorunda

kalmışlardır. Parçada, “İşte üç yıl oluyor, tükendi yolun ucu, / Üç yıl duruş, yirmi yıl yürüyüşten yorucu...” ifadesi geçmektedir. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da geçmektedir.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Millî Eğitim Basımevi’nin hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı”ndan aynı adla bir parça bulunmaktadır. Parçada Oğuz Kağan, devleti üçer oğluna paylaşırır. Destan,

- Yılmaz Öztuna’nın hazırladığı şekliyle, “Oğuz Han Destanı” başlığıyla, Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta;
- Reşit Rahmeti Arat’ın hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı” başlığıyla, Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta da bulunur. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan’ın doğumu, gergedanı avlaması, gökten inen kızla evlenmesi ve bu kızıdan oğullarının olması, yaşlanınca da kurultay toplayarak yurdu oğullarına vermesi anlatılmaktadır.
- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta, Bahaeddin Ögel’in hazırladığı “Oğuz Han Destanı” başlığıyla yer alır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Eflatun Cem Güney’in “Üç Elma” masalı yer almaktadır. Masalda, çocuğu olmayan bir padişahın önce bir bahçe ile kendini avutmaya çalışması, sonra hiddetlenip bahçeyi talan etmesi, talan edilen bahçeden padişahın karısının bir elma fidanı yetiştirerek verdiği tek elmadan yemeleri ve çocuk sahibi olmaları anlatılmaktadır. Masal, “Gökten üç elma düştü.” kalıp ifadesi ile bitmektedir. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Dede Korkut Hikâyeleri’nden “Bamsı Beyrek’e Ad Konulması” metni yer almaktadır. Bezirgânların mallarını kâfirlerden kurtaran Bamsı Bey, bezirgânların ricası üzerine kendine üç hediye beğenir. Metin, Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta; Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Komisyon tarafından hazırlanarak 2012 yılında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta, Naki Tezel’in kaleme aldığı “Hayırlı Evlat” masalı bulunmaktadır. Masalda yaşlı adam üç oğluna birer kese altın verir ve üç yıl dolmadan yanına gelmemelerini, üç yıl boyunca o altınla kendisini en memnun edecek işi yapmalarını söyler. Metin, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında okutulan kitapta; “Akıllı Evlat” başlığıyla, Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, dinleme metni olarak Kırgız masallarından Dimitri Burudniy ve Kasımbek Eşmambetov’un hazırladığı “Akıllı Kız” masalı bulunmaktadır. Masalda, yaşlanan bir han, tahtını kime bırakacağını halkına sorar. Halkı kendisinin seçmesi gerektiğini söyleyince, bir doğanı olduğunu, o öldükten sonra üç gün kanat açmayıp yemek yemeyeceğini, dördüncü gün ise kime konarsa onun han olacağını söyler. Doğan, uçup bir çobanın omzuna konar. Üç aksakal bir ağızdan durumu kabul etmek gerektiğini söyler. Çoban evlenmesi gerekince toplanan kızlara üç bilmece sorar. Cevapları bilen fakir kıza evlenmek için üç soru daha sorar. KIZ bu soruların da cevaplarını bulur ve evlenirler.

Dört

Türk kültür ve inancında dört ve kırk sayılarının önemi büyüktür. Karakurt (2012) konuyu, örneklerle açıklamaktadır. Ziya Gökalp’in de şiirinde geçen Türk’ün oğlu Tütek konusu, Şecere Terakime’den esinlenilmiştir. Buna göre Türk’ün, Tütek, Çiğil, Barsçak ve Amlak olmak üzere dört oğlu vardır ve Türk devletlerinin soyunun Türk Han’dan geldiği kabul edilmektedir. Türk, Altay ve Yakut mitolojilerinde “Bürküt Ana” adında bir kartal tanrıça bulunmaktadır. İlk şamanı yaratan bu tanrıça, bir kartal görünümünde insanlara

ulaşabilmektedir. Şamana yolculuğunda yardım eden ve “Bürküt Kuşu” olarak da anılan bu kuş dört kanatlıdır.

Türklerde mevsimsel değişikliklere göre yılın belirli günlerinde yapılan bayramlar vardır. Bahar gündönümüne denk gelen “Koçagan (Kosa)”, güz gündönümüne denk gelen “Paktıgan (Pakta)”, Kosa öncesinde “Saya” ve Pakta öncesinde “Payna” isimli dört bayram bulunmaktadır. Bu bayramlar da sırasıyla Koça Han, Baktı Han, Saya Han ve Bayanay Han olmak üzere dört farklı yaratıcı gücü simgelemektedir.

Moğollarda ise dört büyük rüzgârı yöneten, “Halhın Han” adında dört tanrı, dört meltemi yöneten “Emerse Han” adında dört tanrı vardır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada, karakterler, anayurdu kuraklık sebebiyle bırakmak zorunda kalmışlardır. Metinde dört sayısına yer verilmiştir:

*“Atlar gibi otlayan sürüye insan deme,
Duygusu dört olanların, lisanı kırk kelime.”*

Şair şiirde dördün kırkla olan bağına da dikkat çekerek dört farklı duyguya sahip olma durumuna değinmektedir. Dört duygu ifadesi aslında şahsiyetin tamamlanmamışlığını, insanın eksik kalan yanını vurgulamaktadır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında bulunmaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği “Akın” eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. İstemi Han, başbuğlara öğütler verirken,

“Uçurun dört tarafa Asya’nın kartalını.

...

Dört taraftan çevirmek istese dünya sizi,

Siz de gidin bulmağa dört taraftan denizi.” ifadelerine yer verir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Ural’ın hazırladığı “Ergenekon Destanı” bulunmaktadır. Destanda, Türklerin “Ergenekon” adını verdikleri yerde dört yüzyıl yaşadıkları ifade edilmektedir. Metin,

- Yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı, Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Yedi

Ögel (2020), mitolojide yedi sayısına çokça değinildiğini ifade etmektedir. Efsanelere göre, yedi kahramandan yedi Macar kabilesi türer. Yakutlarda Tanrı ilk olarak 7 insan yaratmıştır. Bu insanlar, “Yedi Ata” olarak anılır. Sibiryaya ve Altay efsanelerinde, 7 başlı devlerden söz edilmektedir. Yaratığın baş sayısının çokluğu, kuvveti ile doğru orantılı görülmektedir. Yakut efsanesinde göğün yedi katlı olduğu ifade edilir. İstemi Kağan’ın Bizans hükümdarına gönderdiği mektupta kendini, “Yedi İklimin Hükümdarı” olduğunu söylemesi, yeryüzünün tamamına egemen olduğu anlamına gelmektedir.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Yahya Kemal Beyatlı’nın “Akıncılar” şiirine yer verilmiştir. Şiirde,

“Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,

Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Bir gün doludizgin boşanan atlarımızla,

Yerden yedi kat arşa kanatlandık, o hızla...” beyitleri yer almaktadır. Mitolojideki göğün yedi katlı oluşu anlayışı, şiirde de kendini göstermiştir. Aynı şekilde, mitolojideki yedi iklim anlayışı da şiirde, yedi kol olarak yer almaktadır. Metin,

- Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta yer alır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Nihat Sami Banarlı’nın hazırladığı “Göç Destanı” metni yer almaktadır. Metin, söz konusu metnin, özetini içermektedir. Metinde, Çinlilerin kutsal taşı götürdükten yedi gün sonra Uygur kağanının öldüğü ifade edilir. Metin,

- Aynı yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta;
- Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Miyase Sertbarut’un kaleme aldığı “Çiğdem Der Ki...” metni yer alır. Metinde, çeşitli eşyaların uğursuz olduğuna inanan karakterin, yakalandığı hastalıktan yine uğursuz saydığı çiğdem sayesinde kurtulması anlatılmaktadır. Metinde, karakter, yedi yıl boyunca kötü bir şey yaşanmadığı, bunun da çiğdemün uğursuzluk getirdiği inancına ters olduğunu, çiğdemün yedi yıldan sonra açtığını, yedi çiçeği, yedi yaprağı ve yedi tohumu olduğunu ifade eder. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal'ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, La Fontaine'den Sabahattin Eyüboğlu'nun manzum şekilde çevirdiği “Meşe ile Saz” metni yer almaktadır. Büyüklük duygusuyla sazı küçümseyen meşe ağacı, şiddetli bir rüzgârın esmesiyle yıkılır. Karayel, “*Köklerini çıkarmış yedi kat yerden.*”

Dokuz

Dokuz sayısı da Türklerde çoğunlukla kullanılan sayılardan biridir. Ögel (2020) Abakan Tatarlarının efsanelerinde kutsal bir kayın ağacı olduğunu ve bu ağacın dokuz kökü olduğunu ifade eder. Yakut Türklerinin destanında ise gök dokuz katlıdır ve Tanrı insanı yaratınca insan hemen dirilmiş ve dokuz kat kuvvetli olmuştur. Türklerde “Dokuz Oğuz” adında bir kabile adı vardır. Karakurt (2012)'a göre, Türk, Altay, Moğol mitolojisinde kutsal dağ olarak görülen Altın Dağ'da dokuz tanrının oturduğuna inanılır, Zirvesinde Altay Han'ın oturduğu bu dağda, Tanrı Ülgen'in tahtı da yer almaktadır. Türklerde bu şekilde 3 kutsal dağ vardır:

- Dokuz rüzgârın birleştiği yerde başlayan ve gökyüzünde olan Altın Dağ,
- Dokuz ırmağın birleştiği yerde ve yeryüzünde olan Demir Dağ,
- Dokuz yeraltı denizinin bulunduğu ve yeraltında olan Bakır Dağ.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, anonim şeklinde “Oğuz Kağan Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan'ın ad vermeleri ve fetihleri kısaltılarak anlatılmaktadır. Oğuz Kağan'ın atı bir gün kaybolur ve Buz Dağ'a kaçar. Bir bey atı dokuz gün sonra bulur, getirir ve Oğuz Kağan ona “Karluk” adını verir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Eflatun Cem Güney'in “Üç Elma” masalı yer almaktadır. Masalda, çocuğu olmayan bir padişahın önce bir bahçe ile kendini avutmaya çalışması, sonra hiddetlenip bahçeyi talan etmesi, talan edilen bahçeden padişahın karısının bir elma fidanı yetiştirerek verdiği tek elmadan yemeleri ve çocuk sahibi olmaları anlatılmaktadır. Padişah ve karısı elmayı yedikten sonra aradan dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat geçmiş ve yavrularını kucaklarına almışlar. Masal, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim

Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulan kitapta; Muharrem Ergin’in kaleme aldığı “Deli Dumrul” metni, dinleme metni olarak yer almaktadır. Metinde Deli Dumrul, babasından yerine canını vermesini isteyince, babası o doğduğunda dokuz erkek deve kurban ettiğini fakat kendi canını veremeyeceğini söyler.

Kırk

Türk ve Altay mitolojisinde kutsal kabul edilen sayılardan olan kırk için Karakurt (2012), konuyu açıklamak adına kırkın bulunduğu yerleri işaret etmektedir. “Kırklı”, kırk eren tarafından korunan kişilere denmektedir. Yeni doğum yapmış kadının yanına sağlık gerekçesiyle 40 gün varılmaz, bu çocuğun kırkının çıkması durumudur. Aynı şekilde ölünün kırkının çıkması da ruhun evini 40 günde terk etmesi inancı dolayısıyla dualarla, helva yapılarak gerçekleştirilir. Dede Korkut Hikâyeleri’nde, Manas Destanı’nda kırk kız vardır. Anlatılarda “*kırk gün kırk gece düğün*” yapılır, “*kırk satır veya kırk satır cezası*” verilir.

Mitolojik bir yanı olmadığı bilinmesi ile beraber tasavvufla ilişkili olarak Bektaşî tarikatında kırk kapı ve kırk makam inancı vardır. “*Kışın ardından baharda yeniden dirilmeye hazırlık süreci olarak kışın doğadaki üç kez ölüp dirilmeyi ifâde eden ve ilki kırk gün süren üç dönemin adı Çille şeklinde geçer. Büyük Çille 40, Küçük Çille 20, Boz Çille ise Nevruz’a kadar gider. Nevruzda nihai diriliş gerçekleşir*” (Karakurt, 2011: 473). Mitolojinin yanında, inanç dairesinde ve yaşamın içerisinde de kırk sayısının yer edindiği görülmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada, karakterler, anayurdu kuraklık sebebiyle bırakmak zorunda kalmışlardır. Metinde kırk sayısına yer verilmiştir:

“Atlar gibi otlayan sürüye insan deme,

Duygusu dört olanların, lisanı kırk kelime.

Nasıl lisan denilir kırk hecelik bir dile,

Bunlardan daha zengin, lisanca baykuş bile.

...

Ne yapsın kırk bin yiğit milyonların içinde?”

Şair şiirde nicelik belirtme açısından nesnelere için kırk sayısını kullanmıştır. Metinde tercih edilen anlatım şekli, şairin edebî kişiliği ve şiirinde kültür unsurlarına yer vermesi dolayısıyla nesnelere niceliği açısından belirtilecek sayının kırk olarak seçildiği düşünülmektedir. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında bulunur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Hüseyin Namık Orkun'un hazırladığı “Oğuz Destanı” metni yer almaktadır. Metinde Oğuz Kağan, doğduktan sonra kırk gün içerisinde büyüüp yürümeye, avlanmaya, at binmeye başlar. Destan,

- Aynı şekliyle, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında;
- Reşit Rahmeti Arat'ın hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı” başlığıyla, Asım Onat'ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta da bulunur. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan'ın doğumu, gergedanı avlaması, gökten inen kızla evlenmesi ve bu kızdan oğullarının olması, yaşlanınca da kurultay toplayarak yurdu oğullarına vermesi anlatılmaktadır.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında yer alan Basri Gocul'a ait Oğuzlama'da, kırk soysuz nöker, Boğaç Bey'e iftiralar atarak ölmesi için Dirse Han'ı oğluna düşman etmişlerdir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, “İş ve Çalışma Üzerine Atasözleri” başlığı altında, “*Kırkında saza başlayan kıyamette çalar.*” atasözü yer almaktadır. Atasözü, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da geçmektedir.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Cevdet Kudret’in hazırladığı “Deli Dumrul” metni yer almaktadır. Deli Dumrul, Azrail’e meydan okuduktan sonra evine döner ve kırk yiğit ile yiyip içerken Azrail gelir. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Eflâton Cem Güney’in “Köse ile Ese” masalı bulunmaktadır. Masalda, Türkmen beyi bir kâhya aramaktadır ve göreve talip olan Köse’yi sınamak için ona bir koyun parası verip “*kırk gün sonra yününden kürk, derisinden börk, kanından kan, canından can, koyunu diri, parayı geri*” ister. Masalda bu işin nasıl mümkün kılınacağına çare aranmaktadır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında; Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Millî Eğitim Basımevi’nin hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı”ndan aynı adla bir parça bulunmaktadır. Parçada Oğuz Kağan, devleti oğullarına paylaşır. Sonrasında kırk kulaç bir direk diktirir, kurultayı toplar ve kırk gün kırk gece eğlenceler yapılı.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Eflâton Cem Güney’in “Üç Elma” masalı yer almaktadır. Masalda, çocuğu olmayan bir padişahın önce bir bahçe ile kendini avutmaya çalışması, sonra hiddetlenip bahçeyi talan etmesi, talan edilen bahçeden padişahın karısının bir elma fidanı yetiştirerek verdiği tek elmadan yemeleri ve çocuk sahibi olmaları anlatılmaktadır. Masalın sonunda padişah, yavrusunu kucağına alınca sevinçten “*kırk gün kırk gece*” şenlikler düzenlenir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Masal, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Yılmaz Öztuna’nın hazırladığı “Oğuz Han Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında,

Oğuz Han'ın doğumu, büyümesi, gökten inen kızla evlenmesi, ağaçtan çıkan kız ile evlenmesi, kurdu takip ederek fetihler yapması, yoldaşı Uluğ Türk'ün rüyası, oğullarına devletini paylaşırıp hayatını kaybetmesi kısaca anlatılmaktadır. Metinde Oğuz Han, kırk gün boyunca kuzeye yürüyüp Buz Dağı'na ulaşır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Muhsin Köktürk ve Metin Gül tarafından hazırlanarak “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulan kitapta, Ali Çiçekli'nin hazırladığı, “Divanü Lûgati't Türk'ten Örnekler” yer almaktadır. Bir atasözü, “*Saçratgudın korkmuş kuş, kırk yıl adhrı yıgaç üze konmas (Tuzaktan korkmuş kuş, kırk yıl çatal ağaç üstüne konmaz).*” şeklindedir.

Komisyon tarafından hazırlanarak 2012 yılında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta, Naki Tezel'in kaleme aldığı “Hayırlı Evlat” masalı bulunmaktadır. Masalda yaşlı adam üç oğluna birer kese altın verir ve üç yıl dolmadan yanına gelmemelerini, üç yıl boyunca o altınla kendisini en memnun edecek işi yapmalarını söyler. Büyük oğlu, yanında kırk atlı, küçük oğlu da kırk katır üzerinde kırk erkek çocuğu ile gelir. Metin, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında okutulan kitapta; “Akıllı Evlat” başlığıyla, Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Mehmet Önder'in tanıtım yazısı olan “Yunus Emre” bulunmaktadır. Yazar, metni bitirirken, Yunus'un kırk gün de konuşulsa konuşmakla bitmeyeceğini ifade eder. Çokluk ifade eden unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirel, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018'de okutulan kitapta, Sıdika Bulduk'un kaleme aldığı “Türk Mutfak Kültüründe Kahve” metni yer almaktadır. Metinde, bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı olduğuna değinilmektedir. Birlikte bir fincan Türk kahvesi içmenin taraflar arasındaki ilişkinin sürekliliğini, sağlığını arttıracığını ifade eden bu sözdeki kırk sayısı mitolojik bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Kırk sayısı çokluk bildiren bir sayı olarak uzun yıllar boyu sürecek bir

muhabeti işaret etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

Bir fincan kahvenin kırk yıllık hatrının olduğu ifadesi, Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda yer alan Mehmet Önder’in kaleme aldığı “Bir Fincan Kahve” metninde de geçmektedir.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018’de okutulan kitapta; “Kırkpınar’a Adını Veren Kırk Yiğit” metni, dinleme metni olarak yer edinmiştir. Metinde, “Kırkpınar” adının doğuşu efsanesi anlatılır. Efsaneye göre, Edirne’ye fethen gelen kırk yiğit güreş tutmak ister, güreş günlerce sürer fakat kimse kimseyi yıkamaz, nihayetinde kırk yiğidin kırkı da yere yığılır. Arkalarından gelen askerler yiğitlere kırk mezar kazar, mezarların başından da kırk pınar fişkiriverir. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da basılan kitaplarında yer alır.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Mümin Sekman’ın kaleme aldığı “Başarıya Gitmek Mi, Başarıyı Çekmek Mi?” metni bulunmaktadır. Sekman metinde, hedefe ulaşılacak yolda karşına çıkan kapıyı önce bir kez çalıp beklemeyi, açılmazsa kırk kez daha çalmayı öğütlemektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Yaşar Kemal’in arkadaşlarıyla yaptıkları gezi dolayısıyla izlenimlerini aktardığı, “Peri Bacaları” metni yer almaktadır. Metinde, “Peri Bacaları” olarak anılan bölgede, yapıların nasıl oluştuğuna dair efsaneye yer verilmektedir. Efsaneye göre, bölgeye saldırmaya gelen düşmandan saklanan halk, düşmanın bir türlü hareket etmediğini görür. Bir çoban, daha fazla dayanamaz ve gidip olanı biteni anlamaya çalışırken düşman askerinin olduğu yerde taşlaştığını görür. Halka haber verir ve bütün ülkede kırk gün kırk gece toylar, düğünler yapılır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Yetmiş

Yetmiş sayısı da Türk mitoloji metinlerinde çokça rastlanılan sayılardandır. Ögel (2020), Oğuz Han öldükten sonra oğlu Kün-Han'ın 70 yıl daha adaletle hanlık yaptığını belirtir. Altay masallarında, yetmiş yıl süren güreşler vardır. Karakurt (2012)'un ifadesine göre, Türk, Altay, Macar, Moğol, Yakut ve Çuvaş mitolojilerinde “Ulukayın” adında bir yaşam ağacı bulunmaktadır. Bu ağacın her dalı, altından yetmiş tane yaprak barındırmaktadır. Ergenekon Destanı'nda ise demir dağı eritmek için Türkler, yetmiş yere yetmiş körük koyup yakmışlardır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Ural'ın hazırladığı “Ergenekon Destanı” bulunmaktadır. Destanda, demir dağı eritmek için yetmiş öküz ve atın derilerinin kesilerek yakıldığına yer verilir. Metin,

- Yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta yer alır.

Bin

Anlatılarda çokluk ifade etmede en etkili olan sayılardan bin de Türk mitolojisinde yer almaktadır. Uraz (1994), doğal varlıklara sahip olan ruhlardan bahsederken Yer-Su'ların bin kulaklı olduğunu söyler. Türk mitolojisinde destanları ve efsaneleri anlatırken “Telepinu” kısmında, büyük fırtına tanrısının oğlu Telepinu kaybolunca, ülkede kıtlığın başladığını ve güneş tanrısının bir ziyafet hazırlayarak bin tanrıyı doyurmaya çalıştığını ifade eder.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray'ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Yahya Kemal Beyatlı'nın “Akıncılar” şiirine yer verilmiştir. Şair, şiirin başında ve sonunda,

“Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;

Bin atlı, o gün dev gibi bir orduyu yendik.” beytine yer vermiştir. Metin,

- Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Asım Onat'ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta yer alır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, “Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?” metni bulunmaktadır. Bingöl'ün adını aldığı efsanede, bir avcı vurduğu turnayı gölde yıkamak ister. Turnayı göl suyuna değdirince turna birden canlanır ve uçuverir. O zaman avcı, gölün suyunun ölümsüzlük suyu olduğunu düşünür. Kendisinin de içeceği sırada göl bin parçaya ayrılıverir. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirel, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Halit Fahri Ozansoy’un “Vatan Destanı” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde vatana, “*O kadar dolu ki toprağın şanla, / Bir değil, sanki bin vatan gibisin.*” diyerek bir değil bin vatan gibi kıymetli olduğunu ifade eder. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

4.2.9. Ritüeller (Davranışlar)

Ad verme

Kızıloğlu (2021), mitolojik sistem içerisinde eşya veya kişiye yapılan adlandırmanın, varlık ile ad arasında bir özdeşlik kurularak yapıldığını öne sürer. Adlandırma, varlığın dahil olduğu toplumun, varlığa yüklediği anlam olarak düşünülmekte ve varlığa kimlik kazandırılmaktadır. Mit iradesi olarak ortaya çıkan bu durum, kutsal olanla bir bağlantı kurmayı gerektirir. Kişi ile adı arasındaki bağ, ad verme törenlerinde gerçekleşir ve kişi, adı aracılığı ile geçmişi ile bağ kurarken, ait olduğu toplumun dinamiklerine de hâkim olmuş olur. Abdulla (2015), ad verme işlevinin mitin bir güç gösterisi olduğunun altını çizer. Türklerde ad verme ise Oğuznâme ve Dede Korkut Hikâyeleri’nde yer almaktadır. Kahramana ad, karakterini oluşturacak bir eylemi sonucu verilmektedir.

1981 tarihli “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında da Dede Korkut Hikâyeleri’nden, Eflatun Cem Güney’in hazırladığı, Boğaç Han hikâyesine yer verilmiştir. Boğaç Han, meydana salıverilen boğayı öldürür ve büyüklerce bu durum yiğitlik göstergesi olarak görülür. Dede Korkut gelir ve yiğitlik göstermesine aracı olan hayvandan esinlenerek çocuğa “Boğaç Han” adını verir. Metin,

- Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında;
- Aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında;
- Yazarın “Güzel Türkçemiz 2” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin bastığı 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Dede Korkut Hikâyeleri’nden biri olan “Bamsı Beyrek’e Ad Konması” Hikâyesi, 1987 yılında okutulduğu tespit edilen Erol Öz ve Sevim Öz tarafından hazırlanan “Türkçe Ortaokul 3” adlı eserde yer almaktadır. Bezirgânlar, bir yerde konaklarken kâfirler gelip mallarını yağmalamıştır. Oğuz iline kaçan bezirgânlardan birisi o sırada beyleri ile Bay Büre oğlu Bamsı Bey ile karşılaşır. Ona durumunu anlatır ve yardım ister. Bunun üzerine Bamsı Bey, yiğitlerini de yanına alarak kâfirler ile vuruşur ve bezirgânların mallarını kurtarır. Bezirgânlar Bay Büre Bey’in oğlu için hazırladıklarını söyledikleri hediyeleri kim olduğunu bilmeden Bamsı Bey’e verirler. Bay Büre Bey’i ziyarete gelen bezirgânlar, beyin yanında o yiğit boz oğlanı görünce durumu beye anlatırlar. Bamsı Bey de olayı doğrular. Bunun üzerinde bey, Dede Korkut’u oğluna ad vermesi için çağırır ve Dede Korkut, kendisinden aman dileyen bezirgânlar için yiğitlik yapan bu boz oğlana “Boz Aygırlı Bamsı Beyrek” adını verir. Metin,

- Yazarların 1988 ve 1990 yıllarında okutulan aynı adlı kitabında;
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ezerdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta;
- Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta;
- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, anonim şeklinde “Oğuz Kağan Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan’ın kurt ile tanışması, ad vermeleri ve fetihleri kısaltılarak anlatılmaktadır. Oğuz Kağan’ın atı bir gün kaybolur ve Buz Dağ’a kaçar. Bir bey atı dokuz gün sonra bulur, getirir ve Oğuz Kağan ona “Karluk” adını verir. Yolda yürürken büyük bir ev görür ve çatıyı açması için bir asker görevlendirir. Görevlendirdiği askere ise “Kalaç” adını verir.

Adak

Herhangi bir dilek karşılığında tanrıya veya tanrılara sunulacak hediyeye “adak” denilmektedir. Türklerde iki farklı adak geleneği olduğunu belirten Karakurt (2012) bunları kanlı adak ve kansız adak olarak sınıflandırmıştır. Kanlı adak olarak at, koyun, keçi ve sığır kurban edilse de en makbul geçeni beyaz atlardır. Kansız adaklar ise seçilmiş gıda malzemeleri, tütün, ev eşyaları, silah, güreş, at yarışları gibi çeşitli varlık ve uygulamalar olarak ortaya çıkmaktadır. Türklerde, yıldırım düştüğünde gençlerin güreşmesi, gök gürüldediğinde bir tas kımız ile çadırın etrafında üç kez dönülmesi gibi adaklar mevcuttur.

Mezopotamya uygarlıklarında adak ritüeli genellikle başa gelebilecek uğursuzluklardan korunmak için gerçekleştirilmektedir. Türk, Yakut ve Altay mitolojilerinde, ilk insanı yarattığına inanılan gökyüzü tanrısı “Ayığ Han”a yaratıcılığın kaynağı olması dolayısıyla beyaz at kurban edilir fakat bu kurban adak şeklinde olur. Beyaz at, canlı olarak doğaya salınmaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Halil Soyuer’e ait “Mehmetçik” adlı metinde,

“Doğarsın bu yurda adak olarak,

Kem göze amansız budak olarak.

Hürriyeti öpen dudak olarak,

Yürekte sen varsın, başta sen varsın.” dörtlüğü yer almaktadır. Anadolu’da Türk askeri için “Mehmetçik” ifadesi kullanılmaktadır. Şair de şiirde, erin daha doğduğu gün yurdunun iyiliği, kurtuluşu için bir adak olduğunu ifade etmektedir. Mehmetçik, günü geldiğinde kurtuluş dileği için tanrıya kurban edilecek bir adak olarak görülmektedir. Burada özellikle

söylem bazında kullanıldığı, bununla beraber mitolojideki adak kurbanını da zihinlere getirdiği görülmektedir. Metin, yazarların aynı adla, 1986 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Beşir Göğüş'ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Han Duvarları” şiirinden bir parça yer almaktadır. Kitaptaki bu parçada, şair, “*Ey Maraşlı Şeyhoğlu, evliyalar adağı!*” diyerek cepheden memleketine dönerken verem olup menziline varamadan canını veren bir askere seslenir. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Ant içme

Arvas (2019), yaptığı araştırmada diğer milletlerde olduğu gibi Türklerde de hayatın her alanına etki eden bir ant içme geleneği olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, Çin elçileri ile Hun hakanının Hun Dağı'na çıkararak beyaz bir at kurban ettiğini, hakanının en değerli kılıcını şaraba batırıp Yüeci hanının kafatasından bu antlı şarabı içtiğini aktarmaktadır. Türk destanlarında da ant içme geleneğine yer verildiğini belirterek örnekler vermektedir. Dede Korkut Hikâyeleri'nden birinde Salur Kazan'ın oğlu Uruz'u görünce ağlaması, Uruz'u çok üzer ve Uruz babasından açıklama ister. Eğer yapmazsa da Oğuz ilinden ayrılarak, kâfir iline gideceğine, Hıristiyan olacağına dair ant içer. Manas Destanı'nda alplar su ve taş ile ant içmekte, yalan yere ant içmiş olurlarsa suyun kuruyacağına, taşın yarılacağına inanılmaktadır.

Farklı ritüeller gerçekleştirilerek ant içilebileceği gibi sadece söz ile de ant içilebilmektedir.

1981 yılında Kemal Demiray tarafından hazırlanarak “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” adıyla okutulan kitapta, Namık Kemal'in Kaniye Kalesi'nin kuşatılmasını kaleme aldığı “Kaniye Kahramanları” adlı metnine yer verilmiştir. Metinde, Tiryaki Hasan Paşa komutasındaki erler, Paşa'nın konuşmasını dinledikten sonra helalleşip yaşadıkça geri dönmeden ilerleyeceklerine ve yerlerinden ayrılmayacaklarına dair ant içerek görev yerlerine dağılmışlardır. Savaş alanında önemli bir durum olan ruh birliği, ant içme yoluyla gerçekleştirilmiş, erler birbirlerine güvence vermişlerdir. Söz ile gerçekleşen bu ant içme durumu, erleri birbirine bağlamış, birlikte hareket etme güdüsünü oluşturmuştur. Metin, yazarın 1985 ve 1987 yıllarında basılan aynı adlı kitabında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan "Ortaokullar için Türkçemiz III" kitabında, İsmail Hikmet Ertaylan'ın kaleme aldığı "Öğretmen Marşı" bulunmaktadır. Metinde, "Ey bu yolda and içen genç arkadaş!" diye okuyucuya seslenilmekte ve metin, "Yurdum seni yüceltmeye andlar olsun." mısrası ile son bulmaktadır. Marşta baş koyulan yolun yüceliğinin farkında olunarak ant içilmektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan "Ortaokullar için Türkçemiz III" kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel'in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği "Akın" eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. Parçada İstemi Han'ın konuşması üzerine Demir karakteri araya girer ve üç arkadaş, akına and içtiklerini söyler. Yüce bir amaca hizmet etmek üzere söz vermişlerdir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen "Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2" kitabında, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın kaleme aldığı "Kuruntulu Hasta" hikâyesi yer alır. Hastalığının tehlikeli olmadığına bir türlü inanamayan bir hastanın doktoruyla konuşmasının anlatıldığı hikâyede, doktor, hastayı ikna etmek için rabbinin büyüklüğü üzerine ant içmektedir. Hastayı inandırmak adına doktor en büyük bildiği ve değer verdiği varlığı kendine şahit tutarak ant içmiştir. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Kemal Demiray'ın "Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2" adıyla hazırlayıp 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitabında, Ömer Seyfettin'in "Falaka" eserinden bir parçaya yer verilmiştir. "Eski Okul" başlıklı parçada, okul bahçesinin bir musluğu kırılmıştır. Musluğu kıran hasta bir çocuktur ama onun yerine başka bir çocuğun suçu üstlenip falakaya razı olduğunu gören anlatıcı, çocuğa niye böyle bir fedakârlık yaptığını sorar. Muhatapı ise hasta çocukla birbirlerinin kanlarını içerek ant içmiş olduklarını ve kan kardeşi olduklarını söyler. Kan kardeşleri birbirlerini zor durumdan kurtarmakla, birbirlerinin arkasını kollamakla yükümlüdür.

Parçada, bir ritüel gerçekleştirerek birbirlerine bağlanmış, birbirlerinin sorumluluğunu almış iki çocuğun kan kardeşi olduğunu düşünerek ant içtiklerine yer verilmiştir.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın “Tabur Karanlıkta Ant İçti” şiiri bulunmaktadır. Şiirde, Şehitler Tepesi'nin bırakılmayacağına dair şehitler üzerine ant içilmektedir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Ahmet Kutsi Tecer'in “Koçyiğit Köroğlu” tiyatrosundan 4. ve 6. sahneler aynı başlıkla yer almaktadır. Metinde Köroğlu, babasının öcünü almak, Bolu Beyi'ne saldırmak üzere obadakilerle birlikte ant içer.

Geleceği Bilme

Duymuş Florioti ve Eser (2013), mitolojik kaynaklarda rüyanın gelecekte haber verdiğine inanıldığını söylemektedir. Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarında rüyalar, kehanet kaynağı olarak görülmektedir. İlk çağ uygarlıklarından beri insanlar, geleceğini öğrenmek adına çeşitli uygulamalar gerçekleştirmekte, yaşadıklarından ipuçları yakalamaya çalışmaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Saim Sakaoglu'nun kaleminden çıkan “Kız Kalesi” metni yer almaktadır. Metin, Kız Kalesi efsanesini anlatır. Efsaneye göre bölgede, geçmiş zamanda yaşayan bir bey, doğan kızının geleceğini bilmek ister. Kızını kâhine götüren bey, kızının on dokuz yaşına gelmeden bir yılın tarafından sokularak öleceğini söyler. Bey de bunun üzerine kızına bir kale yaptırır ve onu orada korumaya çalışır. Ne kadar önlem alsada kızını, on dokuz yaşının kutlandığı doğum gününde gelen üzümlerden yemek istediği an, bir yılın tarafından sokularak ölür. Metin,

- Yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Dinleme metni olarak, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.

Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Mehmet Kaplan'ın kaleme aldığı “Kız Kalesi”

metni yer almaktadır. Metin, Kız Kalesi efsanesini anlatır. Efsaneye göre, kral, doğan kızının geleceğini bilmek ister. Falcılara bu göreci veren kral, kızının on dokuz yaşına gelmeden bir yılın tarafından sokularak öleceğini öğrenir. Bunun üzerine kızına bir kale yaptırır ve onu orada korumaya çalışır. Ne kadar önlem alsın da kızı, bağda toplanan üzümlerden yiyeceği sırada bir yılının sokmasıyla ölür. Kitap, 2020 yılında da okutulmuştur.

Kurban

Kurban pek çok toplulukta kötü ruhlardan korunmak, iyi ruhları sevindirmek ve insan yaşamını kolaylaştırmak adına gerçekleştirilen bir ritüel olarak görülmüştür. Karakurt (2012), Türklerde ve Altaylarda kurbanın daha geniş bir anlamı olması farkı ile “Bayçar” olarak ifade edildiğini belirtir. Bayçar, doğaya salınan “İdik”, kansız kurban olarak anılan “Saçı”, ateşe verilen kurban “Vot Çüke”, boğarak verilen kurban “Tayılga” ve kanlı kurban olarak “Kurumsak” ifadelerinin hepsini kapsamaktadır. Doğayla bütünleşik yaşayan Türklerde kurbanın önemli bir yeri vardır. Kırgız ve Kazak kadınları, yalnız bir ağacın altında geceleyerek kurban kesmektedir. Açgözlülük tanrısı “Arsan Dolay”dan korunmak için kanlı kurban, gökyüzü tanrısı “Ayığ Han” için beyaz at, kötülük tanrısı “Erlık Han” için kara at, köpek tanrı “Barak Ata” için köpek, ateş tanrısı “Kalçan Han” için keçi, ölümler tanrısı “İrle Han” için konur bir inek ve at, deprem tanrısı “Katay” için kırmızı inek, evi koruyan ruh olan “Ev İyesi” için tavuk horoz gibi evcil kuş, ırmağın koruyucu ruhu olan “Irmak İyesi” için bahar ve güz aylarında boz bir inek ve ak bir aygır, “Toprak Ana”ya beyaz tavuk kurban edilmiştir. Türklerde ve Altaylarda, tanrı Ülgen’e kurban ruhu ulaştırılan yazgı tanrısı “Suyla” ve duman tanrısı “Karluk Han” bulunur. Bunların hepsinden ayrı olarak da kendisine boz boğa kurban edilen ve önemli bir hayvan olarak görülen boğaları koruduğuna inanılan boğa tanrı “Ud Ata” vardır.

Macarlar savaş tanrıları “Hadur” için savaştan önce beyaz aygır kurban etmektedir. Tanrılarını doyurmak ve hastalarının şifa bulmasını isteyen Sümerler, kulağına dua okuyarak hayvan kurban etmişlerdir. Onlara göre en değerli kurban, kuzudur. Moğol tanrıları içinde “Maha Han” adında bir kurban tanrısı vardır. Çuvaşlar, kötü ruh olan “Opkan”ı yatıştırmak üzere üç tane siyah koyun kurban etmişlerdir.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Cevat Fehmi Başkut’un kaleme aldığı “Herkes Kendi Yerine” başlıklı metni bulunmaktadır. Metin bir İstanbullu bir kasaba doktorunun kızıyla konuşmasını içermektedir. Doktor,

kasabada gelen hasta sayısının az olmasından ve geçim derdine düşmesinden ötürü etik olmayan bir tavra bürünmüştür ve kızıyla bu durumu konuşmaktadır. Kızı, bu hâlden vazgeçmesi gerektiğini söylerken, durumun ne kadar zahmetli olduğunun da farkında olduğunu ve annesinin de bu zorlu hayata kurban gittiğini fakat yine de annesinin bahtiyar bir şekilde öldüğünü ifade eder.

Parçada, kurban gitmek ifadesi zorlu bir durumun yaşandığı bir ortamda feda edilen can için kullanılmıştır. İnsanın yaşadığı durum içerisinde fedakârlıklarda bulunarak yaşamını devam ettirmesi, zamanla dil içerisinde kurban gitmek kullanımıyla deyimleşmiştir ve kullanılmıştır. Bu durumda, mitolojik bir unsur söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı kitabının 1985 yılındaki basımında da yer almaktadır.

Aynı ifade, 1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Honore de Balzac’ın “Tefeci Gobseck” romanından alınan ve “Cimrinin Ölümü” başlığıyla roman kahramanının ölümünü içeren parçada da geçmektedir. Kahraman öldükten sonra dostu olan yazar, evde gezinmekte ve kahramanın eşyalarına bakmaktadır. Cimri kahraman kurnazlıkla ve cimrilikle evine bir sürü eşya, malzeme, gıda depolamıştır. Yazar da masadaki mektuplara baktığında, mektup sahiplerinin cimri kahramanın kurnazlığına kurban gittiklerini düşünmüştür. Metin Türk edebiyatına dâhil olan bir metnin parçası olmasa da, kurban verme/etme mitolojik unsurunun diğer edebiyatlarda da yer aldığı görülmektedir. Nitekim insan, istenmedik bir duruma düştüğünde de yanlışlıkla fedakârlık yapmış ve yapmak zorunda kalmış olması hâlinde kurban gitmek ifadesi kullanılmaktadır. Metin, Kemal Demiray’ın aynı adla 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında yer alır.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen Kemal Demiray’ın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Bizim Memleket” şiirine yer verilmiştir. Şiirde vatanını korumak adına kurban olanlardan bahsedilmektedir:

“Başboş, kırlara salar tayını,

Elinden düşürmez okla yayını,

Ellere bırakır zafer payını,

Memleket yolunda kurban olurlar.”

Memleketin kurtuluşu için bu noktada insanın kendini kurban olarak gönüllü bir şekilde ortaya atması söz konusudur. Şiir, yazarın 1985 ve 1987 yıllarında okutulduğu tespit edilen kitabında da yer almaktadır.

Metindeki aynı durum, Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki, Güzin Doğan’ın yazdığı “Türk Anası” metninde de yer almaktadır. Metinde, aslında kurbanlık koyuna yakılması gelenek olan kınanın, annesi tarafından askere gönderilen gencin avucunun içine yakıldığı ifade edilmektedir. Anne, evladını vatana kurban olarak cepheye göndermiştir. Metin, yazarların, 1986 ve 1987 yıllarında basılan aynı adlı kitabında da bulunur.

Aynı hatıra, Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Merkezi kaynaklı “Kınalı Ali’nin Mektubu” metninde de bulunmaktadır.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Refik Halit Karay’ın kaleme aldığı “Kurban Bayramı” metni vardır. Metinde yazar, çocukluk çağında iken başından geçen bir kurban bayramı hatırasını anlatmaktadır. Pek çok inançta yer alan kurban ritüeli, İslâm dininde bir bayram olarak kutlanmaktadır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında görülmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Ziya Ünsel’in kaleme aldığı, gezi yazısı türündeki “Anadolu’da Kamyon Yolculukları” metni yer alır. Bir kamyon yolcuğundan bahseden yazar, kamyon yolculuğu molası esnasında muavinin bir kurban postunu alarak kamyonun altına uzandığından bahsetmektedir. Parçadan anlaşıldığına göre, gerçekleştirilen kurban ritüeli sonrası kurbanın derisi bir örtü olarak kullanılmak üzere değerlendirilmiştir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Namık Kemal’in “Vatan Yahut Silistre” metninden İkinci Perde, Birinci Meclis ve İkinci Meclis bölümleri yer almaktadır. Parçada miralay, durumun tehlikesi sebebiyle Zekiye’ye kaleden çıkmasını teklif eder. Zekiye ise kalede kalmak istediğini, tekkeye gelen kurbanın zayıflığına, semizliğine bakılmayacağına değinerek ifade etmektedir. Tekke, İslam dininde dinî toplantıların yapıldığı yerdir. Burada yapılan uygulamalardan biri

de kurbandır. Karakterin kullandığı ifadede tekkeye gelmiş olan kurban, ilâhî bir amaç uğruna geldiğinden fiziksel özelliklerinin önemsenmeyeceği vurgulanmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel'in uzun yıllar süren kuraklığın bitmesi için uğraşların konu edinildiği “Akın” eserinden bir parça yer almaktadır. Parça, eserin üçüncü perde üçüncü sahnesinden alınmıştır. Kuraklığın son bulması için kağan kurban edilecektir fakat kuraklığın sürmesi hâlinde kurban etme sırasının ilerlemesi meselesi sebebiyle işe hile karıştırılır. Mitolojideki kötülüklerden arınmak için tanrılara kurban verme anlayışı, metinde açıkça kendini göstermektedir. Devletin başına gelen olumsuzlukların bitmemesi durumunda devletin en nitelikli olan varlığı tanrıların gözünü boyamak, affedilmek amacıyla tanrılara sunulur. Burada nitelikli kişi devletin kağanı, yani İstemi Han'dır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

1981 yılında okutulduğu tespit edilen Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında yer alan Basri Gocul'a ait Oğuzlama'da,

“Söyle: Tanrı bize kurban mı saydı?

Boğaç'ım nerededir, eşim Han Dirse?”

Parçada Boğaç Han'a atılan iftiralara aldana Dirse Han, oğlunu dağa ava götürerek av esnasında oklamış ve eve tek başına dönmüştür. Oğlunu babasının yanında göremeyen hatunu ise “Oğuzlama” içerisinde yer alan “Söyleme” bölümü ile oğlunu babasına sormaktadır. Oğluna çok kıymet verdiği, “Söyleme”sinden anlaşılan anne, tanrının onu yanına almak isteyebileceği ihtimalini düşünür. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oktay Akbal'ın “Hiroşimalar Olmasın” metni vardır. Atom bombası saldırısı sonucu, bir kızın hasta olması hikâyesine de yer verilerek atom bombasının insanlar üzerindeki etkisinin anlatıldığı metinde yazar, çocukları, “*ne yaptığını bilmeyen büyüklerin kurbanı çocuklar*” olarak anmaktadır. Yazar metinde, büyüklerin şuursuzca hareket etmesi sonucu çocukların da bu durumdan etkilendiğini, canlarından olabildiklerini, büyüklerin yaptıkları hatalar karşısında kurban olarak seçildiklerini ifade etmektedir. Metin,

yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında; “Hiroşimalı Masahi Nii” adıyla daha geniş bir alıntıyla, Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta da bulunmaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, İstiklâl Marşı’nın, 1., 2, 3., 5., 6. ve 10. kıtaları yer alır. Mehmet Âkif Ersoy, kahraman ordumuza atfettiği marşta, “Çatma, *kurban* olayım, çehreni ey nazlı hilâl!” demektedir. Şair, bayrağa seslenmekte, umutsuzluğa kapılmamasını, umutsuzluğa kapılmaması için gerekirse kendi canını feda edebileceğini ifade etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında; ilk iki kıtasıyla Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta da yer almaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Kerim Yund’un kaleme aldığı “Silifke’de Göksu” metni bulunmaktadır. Göksu Nehri’nin ve olduğu bölgenin anlatıldığı metinde yazar, eski çağlarda akarsuların kutsal sayılıp her birinin birer tanrısı olduğunu, bu tanrılar için şenlikler yapıp kurbanlar kesildiğini ifade eder. Göksu da inilti sesleri çıkardığı zaman bölge halkı kurban alacak diye ırmağa kasaptan içinde yürek de bulunan bir ciğer satın alıp atar. Böylelikle Göksu, kurbanını almış sayılır.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oya Ayman’ın “Yurdumuzda ve Orta Asya’da Nevruz Kutlamaları” metni yer almaktadır. Metinde, Türklerin Ergenekon’dan çıkışının her yıl kutlandığını Nevruz günü kutlamalarının Türk yurtlarında nasıl kutlandığı anlatılmaktadır. Yörükler arasında, Nevruz günü kurban kesilerek hep birlikte eti yenir.

Muhsin Köktürk ve Metin Gül tarafından hazırlanarak “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulan kitapta, Abbas Sayar’ın “Nisanın Gelişi” metni yer alır. Sayar, Anadolu’da Nisan ayının gelişi ile bölge halkının, hayvanların, dağların, ovaların nasıl canlandığını kaleme almıştır. Öyle ki her yanı bereket sarar, ağaçlar çiçeklenir, çocuklar cıvıldaşır, hayvanlar yavrular. Bu yavruları çocukların kucaklarında gören Anadolu köylüsü ise, “*Seni yaratan Allah’a kurban* olayım.” der. Sayar, bu aylarda Anadolu insanının hayal

dünyasının genişlediğini ifade etmektedir. Anadolu insanı burada, bereketlendiğini, çoğaldığını kendi gözleriyle görmüş, mutlu olmuş ve bu tabloyu gördükçe de onu yaratan kişiye bizzat kendisini teşekkür etmek amacıyla sunmak istemiştir. Anadolu insanı Nisan ayının gelişi ile kendisini kurban edecek kadar çok mutlu olmaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, dinleme metni olarak yer alan, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun “Türküler Dolusu” şiiri yer almaktadır. Şiirde,

“Taşıma toprağıma toz konduranın

Alnını karışlarım

Şairim şair olmasına

Canım kurban şiirin gerçeğine, hasına

İçerisine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum.” ifadeleri yer almaktadır. Şair, şiirinde mensubu olduğu milletin özünü yansıtan türkülerine methiyeler düzmektedir. Bununla birlikte de memleketine ve memleketine dair ürünlere korumacı bir üslupla yaklaşmaktadır. Kendisinin de şair olduğunu belirterek, memleketin gerçek güzelliğini dizelerine yansıtan şiirlere daha bir önem vermektedir. Bu önem, bu minvaldeki şiirlerin kutsal sayılacağı kadar çoktur. Şair, nasıl kutsal bir varlık için kurban veriliyorsa, bu şiirler için de kendi canını gönüllü olarak ortaya koyacak kadar bu şiirlerin önemini vurgulamak istemiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiirin yer aldığı kitap, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında da okutulmuştur. Metin, okuma metni olarak, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarda da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulan kitapta; Muharrem Ergin'in kaleme aldığı “Deli Dumrul” metni, dinleme metni olarak yer almaktadır. Metinde Deli Dumrul, babasından yerine canını vermesini isteyince, babası o doğduğunda, dokuz erkek deve kurban ettiğini fakat kendi canını veremeyeceğini söyler.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Orhan Veli Kanık’ın “Peşin Para” adlı manzum hikâyesi bulunmaktadır. Manzum hikâye, Nasrettin Hoca’nın başına gelen bir olayı anlatır. Nasrettin Hoca bir gün komşusuna borçlanır. Komşu birkaç kez istese de ödeyecek gücü olmadığından ödeyemez. Nihayetinde bir gün Nasrettin Hoca, borcunu ödeyeceğini söyleyerek komşusuna diken ektiğini söyler. Dikenler büyüyecek, yoldan geçen koyunların yünü dikenlere takılacak, yünler toplanıp eğirilerek ip yapılacak ve örgü örülerek çarşıda pazarda satılacaktır. Bu noktada, “*Kurban olsunlar böyle ödemeye!*” denmektedir. Ödemenin kolaylığı, insanların bu imkânı elde etmek için canlarını bile feda edebilecekleri cinstendir. Bu nedenle Hoca, bu ifadeyi kullanmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Karakurt (2012), Türk ve Altay mitolojilerinde “Yaşıl Han” adında bir doğa tanrısı olduğunu ifade etmektedir. Doğayı koruyan ve baharı yöneten bu tanrı için derelere, göllere, sütler, peynirler dökülür. Bu uygulama hem Yaşıl Han için bir saçdır hem de canlıları beslemektedir.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Orhan Veli Kanık’ın “Yoğurt Gölü” adlı metni bulunmaktadır. Nasrettin Hoca fıkralarından birinin manzum hâli olan metinde Hoca, göle maya çalmaktadır. Onu görenler ne yaptığını sorunca da yoğurt yaptığını söyler. İnsanların güldüğünü gören Hoca, tutmayacağını bildiğini ifade eder fakat “*Ya tutarsa?*” diye de sorar. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, “Türklerde Toylar, Merasimler, Festivaller ve Şenlikler” metni yer almaktadır. Metin, TRT tarafından hazırlanan bir dinleme/izleme metnidir. Türklerde, toyların, geleneklerin, törenlerin şenliklerin anlatıldığı metinde, çiftçilerin de toprağı ekerken türlü gelenekler gerçekleştirdiğini ifade eder. Çiftçi toprağı tohumu ekerken bir kendisi bir kuşun kurdun hakkı için ekmektedir. Videoda tarlaya tohumu atan kişi, “*Sacı bereket versin.*” diyerek mani söyler.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, etkinlik içerisinde, Fikret Şeneş’in “Bir Başkadır Benim Memleketim” şiiri

bulunmaktadır. Şair şiirde, bütün âlemin yurduna kurban olduğunu söylemektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Matem/Yas

Sayın Alsan (2022), Türklerde ölüm olgusu ve ritüelleri üzerine yaptığı araştırmada ölüm sonrası ağıt yakma, yas tutma gibi ritüellerin farklı uygulamalar şeklinde yaygın olarak gerçekleştiğini belirtmektedir. Radloff (2008), Kazakların Kırgızların yas tutulan çadıra kara, şehit ise beyaz bayrak astıklarını, yas belirtisi olarak beyaz örtü taktıklarını, Özbeklerde ise boyunlarında siyah bir keçe bulundurduğunu ifade eder (Akt. Sayın Alsan, 2022).

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Ziya Gökalp’in kaleme aldığı “Babamın Vasiyeti” metni yer almaktadır. Metinde yazara babası Namık Kemal’in ölüm haberini verirken, çok ağlayıp matem tutacağını, o ve arkadaşları için matem günü olduğunu ifade eder. Namık Kemal gibi vatanperver bir adam olmasını vasiyet eder. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında; Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında, okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında bulunur.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Fatih Sultan Mehmet’in Edirne’de verdiği bir ziyafette verdiği nutuk yer almaktadır. Metinde sultan, devletin bulunduğu hâle gelebilmesi için nice acılar çekildiğini, çabalar verildiğini ve dulların, yetimlerin gözlerinden matem yaşları akıttığına yer vermektedir. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da vardır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabına, Mehmet Rauf’un “Eylül” romanından eylül ayının gelişine dair düşüncelerin yer aldığı parça “Eylül” başlığı ile eklenmiştir. Parçada Süreyya karakteri, eylülün hüznü ve matem ayı olduğunu ifade eder. Eylül ayı, sonbaharın gelişinin, çiçeklerin solmaya, ağaçların yapraklarının dökülmeye başladığının habercisidir. Doğanın ölümünün yavaş yavaş gerçekleşmesi olarak görülen bu olayda eylül, insanın içine hüznün dolduğu bir ay olarak insanların zihinlerinde yer etmiştir. Bir nevî doğanın yası tutulmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Halid Ziya Uşaklıgil'in “Mai ve Siyah” romanından alınan “Gece Çalışması” parçası bulunmaktadır. Metinde, Ahmet Cemil'in çalışma hayatı üzerine yaşanan duygu ve düşünceler yer almaktadır. Bu noktada bazı akşamlar evde bir matem sessizliğinde yemek yendikten sonra gece çalışmaya gitmesine yer verilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985, 1987 ve 1990 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, “Gece Çalışmaları” başlığıyla yer bulmuştur.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Aka Gündüz'ün “Dikmen Yıldızı” romanından alınan bir parça “Son Trende Bir Köşe” başlığı ile yer almaktadır. Parça, savaş zamanı düşman askerinin yaklaşması sonucu yer değişikliği yapmak zorunda kalan bir ailenin trene bindiği vakit yaşadıklarını anlatmaktadır. Trende yolcular umutsuzca konuşurken genç bir kadın, nereye giderlerse gitsinler, gönüllerinde kaybettiklerinin yası varken her yolun sonunun Akdeniz'e, yani kurtuluşa çıkacağını söylemiştir. Metin, yazarların aynı adla basılan 1987 ve 1990 yılındaki kitaplarında bulunmaktadır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Sümmanî'nin yazdığı “Ayrılık” şiiri yer almaktadır. Şair gurbette çektiği ayrılık duygusunu ele alırken annesinden, “*kara yaslı*” diye bahsetmektedir. Anne, oğlunu kaybetmişçesine özlem duymaktadır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yılındaki kitaplarında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Kemalettin Kamu'ya ait “Zaferden Dönenlerin Türküsü” şiiri bulunmaktadır. “*Anneler dindiriniz gönlünüzü yasını...*” mısrasıyla başlayan şiirde, anneler kaybettiklerinin yasını tutmaktadır fakat şair zafer haberini verirken annelere artık gönüllerini ferahlatabileceklerini söyler. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Falih Rıfkı Atay'ın “Büyük Zaferi Nasıl Duyduk”

metni yer alır. Atay, metinde, 30 Ağustos zaferini nasıl duyduğunu anlatmaktadır. Atay, gelişmeler konusunda önce umutsuzluğa kapılmış ve hatta durumun kötü olduğu düşüncesiyle bütün Türklerin yas hâlinde olacağını düşünmüştür. Sonrasında haberin doğrusunu öğrenince çok mutlu olmuştur. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Cevdet Kudret’in hazırladığı “Deli Dumrul” metni yer alır. Metinde Deli Dumrul, köprü yanında yas tutan insanları görür ve niye ağladıklarını sorar. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Karacaoğlan’ın “Çukurova” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, bahar Çukurova’yı bu kadar güzelleştirirken sümbülün niye yaslı bakıştığını sorar ve devamında manzaraya bakıp sevindiğini ifade ederek şiiri, “*Yas ile sevincim yıkışır dağlar.*” mısrası ile bitirir. Hzünü ile sevincinin aynı derecede olduğunu ifade eden şair, yası, söylem bazında kullanmıştır. Metin,

- Yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında;
- “Dağlar” başlığı ile Hüseyin Ağca, Sevilay Eerdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta;
- “Koşma” başlığı ile Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Ordumun Silahları” şiiri yer almaktadır. Şair Orta Asya’dan getirdiği kabzelerinin Avrupa’da hayranlıkla karşılandığını

söyledikten sonra, “*Kalmış ağırlıklarınca avuçlarımda yas.*” demiştir. Şair kaybettiklerine hâlen üzülmemektedir. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da bulunmaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Samih Rifat’ın “Ya İstiklâl Ya Ölüm” şiiri yer alır. Şiirde, “*Her vahşi kaya tuttu; bir kartalın yasını.*” mısrası bulunmaktadır. Kayalar, kartalın yuvasını kurduğu yerlerdir. Savaş ruhunun anlatıldığı şiirde de asker kartala benzetilmiştir. Vahşi kayalar bile kaybedilenlerin yasını tutmuştur. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da bulunur.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Orhan Şaik Gökyay’ın Atatürk’ün ölüm yıldönümü dolayısıyla kaleme aldığı “Yas” şiiri yer almaktadır. Şiirde, “*Akın yaslı yaslı sularım akın... /... / Yas olup, yaş olup gözden döküldü.*” mısraları yer almaktadır. Atatürk’ün ölümü sebebiyle, suların bile yas tuttuğu ifade edilmektedir. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, “Vecizeler” başlığı altında çeşitli kişilerin özdeyişleri bulunmaktadır. Bunlar arasında Vinet’in, “*Hayat ne bir bayram, ne bir yas günüdür; Hayat iş günüdür.*” sözü bulunmaktadır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Aynı kitaplarda, Ömer Bedrettin Uşaklı’nın “Yayla Düşü” şiiri de yer bulur. Şiirde, “*Yemyeşil dağların hem yas edişi / Hem de gülüşüdür yayla dumanı...*” mısraları vardır. Yaylalardaki dumanlar, hem baharın gelişini hem de yazın gidişini işaret edebilmektedir. Mevsime göre baharın gelişi, yaylanın gülüşü iken yazın gidişi ise dağların yas edişi olarak yorumlanmaktadır.

Aynı şekilde, Ruhsati de “Yaylalar” şiiriyle konuya değinmektedir. Yaylalara hitaben yazdığı şiirde şair, yaylaların güzelliğini anlatırken şiiri, “*Beni görüp yaslandın mı yaylalar?*” sorusu ile bitirir. Yaylalara seslenen şair, yaylaların güzelliğinin kendisinin gelişi ile bozulduğunu, muhteşem doğa tablosunun kendi silüeti ile zarar gördüğünü ifade ederken, yaylaların bunun için yas tutabileceğine yer vermektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Beşir Göğüş'ün "Ortaokullar İçin Türkçe 3" adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın " Sancaktar" şiiri yer almaktadır. "*Sancağı kızılılaşır gittikçe, / Şahadet şahadet, yasından.*" mısralarının yer aldığı şiirde sancağın gittikçe kızılılaşması, savaş ortamında askerlerin şehit düşmesine üzülmelerinden kaynaklanmaktadır. Sancak, şehitlerin yasını tutmaktan kızılılaşmaktadır. Yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve "Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3" adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen "İlköğretim Türkçe 7" isimli kitapta, Antoine Albalat'ın kaleme aldığı "Okuma" metni bulunmaktadır. Okumanın önemine ve insana olan katkısına değinilen metinde yazar, Alphose Daudet'nin yas içindeki bir arkadaşına güzel kitaplar okumasını tavsiye ettiğini belirtir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen "İlköğretim Türkçe 8" isimli kitapta, Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın "Uçun Kuşlar" şiiri yer almaktadır. Gurbetten memleketine kuşları gönderen şair, "*Yaslı gelin gibi mahzun mu bilmem? / Yüce dağ başında siyah tül vardır.*" mısralarıyla memleketinden bihaber oluşuna yer verir. Dağın başındaki siyah tül görüntüsünü şair, yas tutan gelinlerin başına siyah örtüler bağlamasına benzetmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı" adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 8 ÖKK" adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, derse hazırlık amacıyla, İskender Pala'nın "Türkü Türkü Türkiye'm" metni eklenmiştir. Metinde yazar, türkülerde Türk insanının hayatının nasıl anlatıldığına yer verir. "*Üç köyün şanlı Zeyneb'ini yad gönüllere bıraktık, Emine'nin Ramazan ayında, bayram gününde tuttuk yasını.*" cümlesinde türkülerde geçen Emine'nin can verdikten sonra yasının yine türkülerle tutulduğunu ifade eder. Türkülerle yas tutmanın, mitolojideki ağıt yakmak geleneğini çağrıştırdığı düşünülmektedir. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, yazma etkinliği yapılması amacıyla, Behçet Kemal Çağlar’ın kaleme aldığı “Onuncu Yıl Marşı” yer almaktadır. Marşta, “*Dindirdik memleketin yıllar süren yasını.*” mısrası bulunmaktadır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.

Komasyon tarafından hazırlanarak 2012 yılında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta, Hüseyin Nihal Atsız’ın “Kahramanlık” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, “*Sızlasa da gönüller düşenlerin yasından / Koşar adım gitmeli onların arkasından.*” demektedir. Metin, yazarların 2013, 2014 ve 2016 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Ahmet Kutsi Tecer’in “Bağlamacıya” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde bağlamacıya, “*Hani Dadaloğlu, Kuloğlu, Muslu? / Küsmüş parmakları, sazları yaslı.*” demektedir. Şiirde yer alan kişiler, Türk şiirinin önemli usta isimleridir. Bu kişilerin artık dünyada olmaması, sazlarının bile yas tutmasına sebep olmaktadır. Kaybı büyüklüğü, cansız nesnenin bile yas tutabileceği ifadesi ile anlatılmak istenmiştir. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Lao Tzu’dan çevrilen “Acele Karar Vermeyin” metni yer almaktadır. Metinde köylülerin başına sürekli yeni bir şey gelir, köylüler başına gelenleri hemen iyi veya kötü olarak değerlendirmektedir. Bir ihtiyar ise sürekli onlara acele karar vermemelerini, başların agelenin talih mi yoksa talihsizlik mi olduğunu bilemeyeceklerini söylemektedir. Bu olaylardan birinde ülkelerine düşman saldırır. Kral, eli silah tutan gençleri askere çağırır. Köylüler ise savaşın kazanılmasının imkânsız olduğunu düşünerek hemen matem havasına girerler.

Mumya

Hançerlioğlu (2004), eski Mısır’da ölümden sonra yaşam olduğuna dair inancın sonucu olarak mumyalama geleneğinin uygulandığını ifade etmektedir. Ölümden sonra kötü ruhlar çeşitli hayvan bedenine gidip çıkarlar, iyi ruhlar ise üç bin yıllık cennet hayatından

sonra dünyaya tekrar dönecektir. Mumyalama işi, dünyaya tekrar döndüğünde bedeni bulabilmesi içindir. Mumyalama işinin kurucusu, mezarlık tanrısı olan Anubis'tir.

2002 yılında, “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla okutulduğu tespit edilen ve Mehmet Ali Külekçi'nin hazırladığı kitapta, John Murphy'nin hataların başarıyı doğurduğu fikriyle kaleme aldığı “Hatalarımız ve Başarı” metni yer almaktadır. Metinde, yazar, Wayland'ın hayatında hiç hata yapmamış birini gördüğüne yer verir. Wayland'a o kişinin kim olduğu sorulduğunda, Wayland, “İngiliz müzesinin Mısırlılar galerisinde bir mumya.” cevabını vermiştir.

Sihir/Büyü/Tılsım

Karakurt (2012), Türk ve Altay mitolojilerinde ve halk kültürlerinde sihrin, büyü'nün önemli bir yeri olduğunu belirtmektedir. Büyülü söz, sihir, efsun, mistik dua anlamında “Arpağ” kelimesi kullanılmaktadır. Sihrin, şifa ve kötülükleri kovmak amacıyla kullanılabilmesi, bunu meslek edinen kişilerin de “Arpağcı” olarak anıldığını ifade etmektedir. Sihir, yılanın, akrebin sokması durumunda zehrenden korunmak için yapılabileceği gibi birtakım nesnelere veya varlıklara, dualar söylenme şekliyle doğal yaşantının akışını değiştirmek için de yapılabilmektedir. Anadolu'da bazı yörelerde halk arasında hâlen “arbakmak” sözcüğünün sihir yapmak anlamında kullanıldığı da tespit edilmiştir. Bununla birlikte mitolojide pek çok varlığın olağanüstü güçlere sahip, sihirli varlıklar olduğu da görülebilmektedir.

Kemal Demiray tarafından hazırlanarak “Ortaokul Kitapları Türkçemiz 2” adıyla 1981 yılında okutulan kitapta, Faruk Nafiz Çamlıbel'in Bizim Memleket şiiri yer almaktadır. Şiirde, “İçenler sihirli pınarlarından / Şöyle bir silkinir, ceylan olurlar.” ifadesi geçmektedir. Burada bahsedilen pınarın suyu sihirlidir ve insanı ceylana dönüştürebilme imkânına sahiptir. Şiir, yazarın, aynı adla 1985 ve 1987 yıllarında basılarak okutulan kitaplarında da yer almaktadır.

Yine 1981 yılında okutulan, Kemal Demiray'ın “Ortaokul Kitapları Türkçemiz 2” kitabında, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Yaban” eserinden bir parçaya yer verilmiştir. “Orta Anadolu Köyünde” başlıklı bu parçada, yazar köy ve köylü hakkındaki izlenimlerini aktarırken, “Salih Ağa bütün köy halkını öyle sihir ve nüfuzu altına almıştır ki...” diye bahsetmektedir. Sözü edilen karakter, köylüye ne isterse yaptırmakta, köylüyü istediği gibi yönlendirebilmektedir. Bu durum da yazarda, sanki olağanüstü bir güç kullanılmış, insanların

iradesine etki edilmiş hissi uyandırmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın, aynı adla 1985 ve 1987 yıllarında basılarak okutulan kitaplarında da bulunmaktadır.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adlı kitabında, Süleyman Nazif'in Hindistan gezisi dolayısıyla kaleme aldığı “Esir Aslan” metni yer almaktadır. Metinde Nazif, pek çok yerde kafeslerde aslanlar görmüştür fakat Bombay'da gördüğü aslan, güzelliği, azameti dolayısıyla onu büyülemiştir. Aslanın güzelliği karşısında olağanüstü bir etkilenme yaşayan Nazif, durumu büyülenmek olarak tarif etmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında; Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında, okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında da bulunur.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray'ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Halikarnas Balıkcısı'nın kaleme aldığı “Ege'de” metni yer almaktadır. Bir balık tutma hatırasının anlatıldığı metinde yazar, bulunduğu yeri tasvir ederken bir koydan kuş sesi duyduğunu, başka bir adadan da bu kuşa cevaben bir kuşun sihirlenerek öttüğüne yer vermektedir. Kuşun ötüşü olağanüstü bir etki bıraktığından sihirlenerek öttüğü sanılmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında da geçmektedir.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray'ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Ernest Legouvê'in “Müzik” başlıklı metni yer alır. Yazar, müziğin dertlerini unutturacak etkisinin olduğunu bir köy gezisi anısına yer vererek anlatmaktadır. Bu noktada anısında, çalınan müziğin dertlileri avutan, dertsizleri de büyüleyen bir etkisi olduğuna değinmektedir. İnsanı olduğu durumdan sıyrabilen ve onun bambaşka bir hâle girmesine neden olan müziğin bu gücü, olağanüstü bir etkilenme olarak görülmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında da yer alır.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray'ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Bedir Rahmi Eyüboğlu'nun “Sinema ve Tiyatro” başlıklı, sinema ve tiyatronun farklılıklarını ele aldığı yazısı bulunmaktadır. Sinemanın sunduğu imkânları

kullanmayı bilmek noktasında yazar, “sinema gözünün sihirli aynasını kullanmasını *bilmeyenler*”in av tüfeğini sopa sanacaklarını belirtir. Eyüboğlu, sinemanın insan üzerindeki etkisini, bir ekran aracılığıyla ortaya koyması dolayısıyla sihirli bir aynaya benzetmiştir. Metin, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında da geçmektedir.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Bursa’da Zaman” şiiri bulunmaktadır:

“Bir zafer müjdesi burada her isim,

Yekpare bir anda, gün, saat, mevsim

Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın...

...

Ölüm bu tılsımlı ebediyette;

Belki de rüyası eski cetlerin

Beyaz bahçesinde su seslerinin.” Kelimeleri ve anlatım gücüyle şiirdeki zamanın ve mekânın ruhunu somut bir şekilde hissettirmeyi başaran Tanpınar, şiirde geçmiş zamanın etkilerinin hâlen sürmesinin olağanüstülüğüne vurgu yaparak zamanı sihirli bulmuştur. Bununla birlikte bu sonsuzluk Tanpınar’a tılsımlı olarak görünmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Schiller’in kaleme aldığı “Wilhelm Tell” adlı eserinden bir parça bulunmaktadır. Parça, eserin adıyla, Tell’in tutuklandığı sahneden oluşur. Tell oğlu ile konuşmaktadır ve oğlu, dağdaki ağaçlarla ilgili sorular sorunca, ağaçların sihirli olduğunu, ağaçları yaralayanların başlarına kötülük geldiğini anlatmaktadır. Tell, ağaçların diğerlerinden farklı olarak kendilerini koruyabilme özelliğine sahip olması durumunu, olağanüstü güçlerle, sihirle ifade etmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray’ın aynı

yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta bulunur.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ceyhun Atuf Kansu’nun “Bir Çocuk Bahçesinde” şiiri yer alır. Şairin çocukluk günlerine olan özlemini çocuklara seslenerek anlattığı şiirde, “*Keloğlan kahramanıydı sihirli dünyamın...*” mısrası bulunmaktadır. Çocukluk, fantastik anlatımların hâkim olduğu kurgu metinlerle zihinlerin beslenildiği dönemdir. Bu sebeple, masalların olduğu bu dünya, olağanüstülüklerle doludur ve sihirlidir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Şevket Rado’nun “Tatlı Dil” metni yer almaktadır. Metinde, tatlı dilin, “*her kapıyı açan sihirli bir anahtar*” olduğu ifade edilmektedir. Anahtarın genelde ilgili kapıya özgü olması dolayısıyla metinde her kapıyı açabilecek bir anahtarın varlığı olağanüstü bir güce dayandırılmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Aynı kitabın 1987 yılı basımında;
- Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Aynı söz Montaigne’nin özdeyişi olarak, Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Melih Cevdet Anday’ın Semerkant’a yaptığı gezi sonrası kaleme aldığı “Semerkant” metni yer almaktadır. Anday, Semerkant’ı “*büyüleyici bir şehir*” olarak görmektedir. Semerkant şehrinin güzelliği karşısındaki etkilenimini Anday, ancak bir büyü etkisinde kaldığı vakit yaşayabileceği hissine kapılmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında; Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ahmet Muhip Dranas’ın “Gölgeler” eserinden alınmış bir parça bulunmaktadır. “Gölgeler’den” başlıklı parçada anne ve baba karşılıklı konuşurken, baba hayat ile ilgili sorgulamalarda bulunurken, anne bir anda kendini hapsolmuş gibi hissettiğini söyler ve şaşkınlıkla bir büyüün olup olmadığını merak eder. Ancak bir büyü etkisinde böyle bir hâl yaşayabileceğini düşünmektedir. Yaşanan duygu durumunun sebebi, olağanüstü bir kuvvet olarak görülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Stefan Zweig’in kaleme aldığı “Sanatkârın Verdiği Ders” metni yer almaktadır. Heykeltraş Rodin, yazarı evine davet eder ve evdeki heykelleri gösterirken birden biri ile ilgilenmeye başlar. Heykel üzerine yaptığı çalışmayı öyle özenli ve dikkatli yapar ki yazarın orada olduğunu unuttur. Yazar, anıdan çıkardığı dersi şu şekilde ifade eder, “*Gerçek başarıya ulaşabilmek için, bundan başka sihirli bir yol yoktur.*” Gerçek başarıya ulaşmak zordur ve ona ulaşabilmek için normalin üzerinde bir çaba harcamak gerekmektedir. Normalin dışında izlenecek bir yol ile başarı elde edilebilmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında; 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, “Rodin’den Aldığım Ders” başlığıyla “büyülü yol” şeklinde yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun kaleme aldığı “Dalgınlık” metni

bulunmaktadır. Metinde yazar, arkadaşı ile dalgınlık durumu hakkında konuşmaktadır. İnsan hayatında kötü zamanlar elbette olacaktır. “*Fakat uyanık, sevinçli ve hoşgörülü bir kalp için felâketin de ayrı bir zevki var. Böyle kalpler, büyülü imbikler gibidir; en kötü öğelerden, en güzel iksiri çıkarır.*” cümlesinin metinde yer aldığı görülür. Yazar, kalpların etkileyici gücünü büyülü imbiklere benzetmekte, gücünün bir iksir gibi insanlara etki edeceğini ifade etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Uzay Ansiklopedisi’nden alınan “İlk Uçan İnsan: Hezarfen Ahmet Çelebi” metni bulunmaktadır. Metinde, Hezarfen Ahmet Çelebi’nin ilk uçuşu gerçekleştirirken yaşadıkları anlatılır. Hezarfen Galata’dan yapacağı uçuşu öncelikle halka haber verir. Bunun üzerine kendi arasında konuşan halktan iki insandan biri sorar, “*Uçmak için tılsımı mı varmış?*” Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Yine aynı kitapta, Mehmet Kaplan’ın “Tiyatro ve Gençlik” metni yer almaktadır. Gençlerin tiyatro ile ilişkisini değerlendiren Kaplan, hayatında pek çok oyun seyretmesine rağmen Mehmetçiklerin kendi arasında oynadığı bir oyunu unutmuyuşını, oyunun acemi ve doğal oluşu sebebiyle büyülü bir tesir gücü olduğuna bağlar. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Kâmil Ozay’ın, “Bir Çiçek Vardı” şiiri bulunur. Şair şiirde, büyülü kokulu bir çiçeğin varlığından bahseder. Şair, kokusunun etkisinde kaldığı çiçeğin büyülü olduğunu düşünmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2000 ve 2003 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Nihat Sami Banarlı’nın hazırladığı “Göç Destanı” metni yer almaktadır. Metinde, “Kutlu Dağ” adı verilen

kutsal bir taşın olduğunu, Çinlilerin presnes karşılığında bu tılsımlı taşı istediği belirtilir. Metin,

- Aynı yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta;
- Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

2002 yılında, “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla okutulduğu tespit edilen ve Mehmet Ali Külekçi’nin hazırladığı kitapta, Kerem Özdoğan’ın kaleme aldığı “Geçmişten Geleceğe Televizyon” metni yer almaktadır. Televizyonun icat edilmesi ve hayatımızdaki yerinin konu edinildiği metinde yazar, televizyonun “*sihirli bir kutu*”ya benzetmektedir. Dünyada ve ülkede olup bitenleri, renk ahengi içerisinde insanın önüne sunan bu aletin olağanüstü bir güce sahip olduğu düşünülmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, Christy Brown’un “Sol Ayağım” kitabından bir parça yer almaktadır. Metinde doğuştan engelli olan bir çocuğun annesinin yardımı ve sol ayağını kullanarak kendini ifade edebilmeyi başarması anlatılmaktadır. Bu bağlamda annesi ona bir kış akşamı ona hikâyeler okumakta ve o da hikâyeleri zihninde canlandırmaktadır. Kardeşi uyanıp da annesi ışıkları açınca hikâyeye kesilmiştir. Burada yazar, sihirin bozulduğunu, büyüünün kaybolduğunu ifade eder. Annesinin okuduklarını zihninde olağanüstü şekillerde canlandırarak kendi zihin dünyasında sihirli bir ortam oluşturan yazar, gerçek dünyaya döndüğünde büyüünün bozulduğunu düşünür. İnsanın düşüncesinin sınırlı olmayışı ona mucizevî olayların olduğu hayaller kurmasına imkân vermektedir. Mitolojik açıdan olduğu gibi sihir/büyü varlığa, istediği imkânı vermektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, temaya hazırlık amacıyla, Mustafa Ruhi Şirin’in “Masal Kız” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, bahçesine misafir etmek istediği masal kızın, gelemese ise sihirli narı sunmasını, tılsımlı yüzüğünü çevirmesiyle evine dolmasını istemektedir. Masal, olağanüstülüklerin yer aldığı bir metin türü olarak edebî metinler

arasında yer almaktadır. Şair şiirinde yer verdiği kızı da “Masal Kız” olarak anmasıyla, kıza olağanüstü güçler atfetmekte, bu sebeple ondan olağanüstü nesnelere kendini ifade etmesini beklemektedir. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, “Bir Başka Tepeden” şiiri yer almaktadır. Yahya Kemal Beyatlı şiirinde İstanbul’a, çok şehirler gördüğünü fakat efsunlu güzellikleri yaratanın yalnız İstanbul’un kendisi olduğunu söyler. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Ali Çolak’ın “Dağın Şiiri” metni bulunmaktadır. Yazar, Doğubeyazıt’a geldiğinde karşılaştığı manzarayı anlatırken, sihirli bir masala benzetir. Manzaranın etkisinde kalan yazar için olağanüstü bir hâl içerisinde hissettiği görülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018’de okutulan kitapta; etkinlik içerisinde, Sunay Akın’ın “Ay’a İlk İnsanı Biz Gizledik” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, bir çocuğun oyuncuğu ile olan anısından bahsetmektedir. Çocuğu elindeki uçan daire, herkesin dikkatini çekmiş, uçan daire oyuncuğu herkesi büyülemiştir. İnsanların etkilenme derecesi olağan sınırları aşmış ve bu durum büyülenmek olarak ifade edilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da basılan kitaplarında yer alır.

Aynı kitaplarda, Hayrettin Durmuş’un kaleme aldığı, “İnsan Kitaplarda Ne Arar?” metni de bulunmaktadır. Metinde yazar, kitapsever biri için en temel ihtiyacının kitap olduğunu, her istediğini o büyülü sayfalar arasında bulabildiğini söyler. Ona göre kitap, insanda olağanüstü etkiler bırakan bir güce sahiptir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Gülten Dayıoğlu’nun yaptığı gezi dolayısıyla kaleme aldığı “Gize” metni bulunmaktadır. Metinde, Mısır’ın Gize Antik Kenti’nde bulunan Keops,

Kefren ve Mikerinos piramitlerini gören yazar, piramitlerin arasındaki panoramik bir tepeye çıkar. İnsanları, çölü ve piramitleri izleyebildiği bu tepe, yazara göre, büyüdür. İnsanda uyanan etkinin büyüklüğü, olağanüstülikle anlatılmak istenmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Günay Tulun’un Anadolu’daki uygarlıklara olan hayranlığı sebebiyle yazdığı “Anadolu Uygarlıkları” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, karşısında gördüğü yamaçtaki kırlangıçların sesinde “*gizemli bir efsun*” olduğunu söyler. Kırlangıçların sesleri, insanda olağanüstü bir etkilenme yaratmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, kaval satan bir adamın kavalıyla insanları nasıl etkilediğinin anlatıldığı “Bir Kış Öyküsü” metni bulunmaktadır. Sulhi Dölek’in kaleme aldığı metin, kitapta dinleme metni olarak yer almaktadır. Metinde kavalcı, her eve gerekli olduğunu söylediği kavalı hakkında çok marifetli olduğu söyler. Bunun üzerine orada bulunan bir adam, “*kaval değil, sihirli değnek sanki*” demiştir. Kavalın, olağanüstü bir gücü olduğu düşünülmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Necati Güngör’ün “Burada Bülbül Ağlamış” hikâyesi, dinleme metni olarak bulunmaktadır. Metinde, bahçede bülbül görüp ona hayran kalan bir çocuğun, bülbülü yakalamaya çalışırken öldürmesi anlatılmaktadır. Çocuğun tek istediği “*o büyüli kuşu*” ele geçirmektir. Kuşun güzelliği, olağanüstü seviyede görülmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Gülten Dayıoğlu’nun “Masal Ağacı” metni bulunmaktadır. Yazar metinde, deniz kıyısında, büyü güzelliklerin olduğu bir koyda yürüyüş yapmaktan çok keyif aldığını belirtmektedir. Kıyıların güzelliğinin uyandırdığı etki, olağanüstü bir unsur ile anlatılmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Yaşar Kemal’in arkadaşlarıyla yaptıkları gezi dolayısıyla izlenimlerini aktardığı, “Peri Bacaları” metni yer almaktadır. Metinde, yazar, gördüğü manzara karşısında “bir büyü içinde” kaldığını hissetmektedir. Etkilenmenin derecesi, olağanüstü bir durum ile anlatılmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, Araştırmacı Çocuk Dergisi’nden alınan “Elinizin Altındaki Dünya” metni bulunmaktadır. İnternetin faydalı ve zararlı kullanımları olduğuna dikkat çeken metin, internet ortamını sihirli bir dünya olarak tanıtmaktadır. İnternet, sunduğu imkânlar dolayısıyla olağanüstü görülmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Toy

Gerek Dede Korkut Hikâyeleri, gerekse destanlarda toylar, Türklerin eğlence uygulamaları olarak yer almaktadır. Türkler, ne zaman kutlayacakları bir durum veya olay olsa toy kurulum, kırk gün kırk gece eğlence yapılır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, “Türklerde Toylar, Merasimler, Festivaller ve Şenlikler” metni yer almaktadır. Metin, TRT tarafından hazırlanan bir dinleme/izleme metnidir. Türklerde, toyların, geleneklerin, törenlerin şenliklerin anlatıldığı metinde, toyların çeşitli uygulamalarla gerçekleştiği belirtilir.

Yağmur duası

Çoruhlu (2020), Türk mitolojisinde, yağmurun yağması ile ilgilenen ruhların olduğunu ifade eder. Yağmurun yağmasını sağlayan bir “Yada Taşı”nın varlığından söz edilmektedir. Anlatılan bir hikayede, yüksek bir dağın tepesine çıkılarak taş yukarı kaldırılır ve taş sallanır. Böylelikle yağmur yağar.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Kemal Zeki Gençosman’ın kaleme aldığı, “Su ve Orman” metni yer alır. Almanya gezisi dolayısıyla oluşturulan metinde yazar, bölgenin ormanlık alana sahip olmasını ve dört mevsim yeşil kalmasını bölge insanının ağaç ve orman sevgisine bağlar. Bölge insanının tepelere çıkıp yağmur duası etmemesine rağmen yılın yağışlı geçtiğini

belirtir. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

4.2.10. Olaylar

Ad Bestia

Uzunaslan (2005), Antik Roma’da gladyatör oyunlarını ele aldığı araştırmasında, İmparator Caligula’nın bu konuda yeni yaklaşımlar geliştirdiğini, arenalarda yalnız güçlülerin değil, yaşlı, engelli ve cezalı kişilerin de savaştırıldığını ifade etmektedir. “Ad Bestias” veya “Ad Gladium” olarak anılan bu uygulamada, tutuklu sayısı az ise aşağı tabakadan kişilerin vahşi hayvanlara atıldığı da bilinmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Sait Faik Abasıyanık’a ait “Karanfiller ve Domates Suyu” metni yer almaktadır. Metinde, Mustafa adlı karakterin azimle, kimsenin yüzüne bakmadığı ve umut bağlamadığı çalılığı temizleyerek mis kokulu ürünler yetiştirmesi anlatılmaktadır. Yazar, karakterin tabiat ile savaşını, Romalı esirlerin aslanlarla dövüşmesine benzeterek arada tek bir fark olduğunu, onun da Mustafa’nın galip gelmesi olduğunu ifade eder. Metin,

- Yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta;
- Hilal Erkal ile Mehmet Erkal’ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Kıyamet

Hançerlioğlu (2004: 259), kıyameti, “*bütün ölülerin dirileceğine inanılan dünyanın sonu*” olarak tanımlamaktadır. Çoğunlukla İslam inancında gerçekleşeceği öngörülen bu olayın öncesinde gerçekleşecek belirtiler, olay esnasında gerçekleşecek durumlar ve sonrasındaki durumlar pek çok farklı şekillerde anlatılmaktadır. Karakurt (2012) ise Altay Türklerinde kıyamet günü denizin dibinde bulunan dokuz taşın yerinden oynayacağı ve demirden atlara binen dokuz savaşçının etrafa saldıracağı inancı bulunduğunu ifade

etmektedir. Altay ve Türk inancında kıyamete “Kalgançı Çağ” adı verilmektedir, o gün geldiğinde yeryüzü yaşamı sona erecektir. İyilik tanrısı Ülgen ile kötülük tanrısı Erlik savaşacak, Ülgen, kendi dışında herkesin öldüğünü görünce bir çağrı yaparak yeniden dirilmeyi gerçekleştirecektir. Büyük bir denizin ötesinde yedi vahşi köpeği ile birlikte kıyamet gününü bekleyen Cedey Han, Altay ve Türk mitolojilerinde mevcuttur.

Rosenberg (2017), “Dünya Mitolojisi” eserinin “Kuzey Avrupa Söylenceleri” kısmında kıyamete, “Ragnarok” adı verildiğini ifade eder. Ragnarok zamanı geldiğinde dünyanın sonu da gelecektir.

Kemal Demiray tarafından hazırlanarak “Ortaokul Kitapları Türkçemiz 2” adıyla 1981 yılında okutulan kitapta, Cahit Sıtkı Tarancı’nın “İstiklâl Marşı’nı Dinlerken” şiiri yer almaktadır. Şair şiirde, İstiklâl Marşı’nı dinlerken içinde uyanan duygu ve düşünceleri aktarmaktadır. Marş, insanlar tarafından saygı ve sevgiyle dinlenmektedir ve bu dinleyiş esnasında dinleyicilerin aklına yazıldığı dönem yaşanan savaş gelmektedir. Şair, savaş ortamını ve duygusunu anlattıktan sonra, “*Sürmedi çok şükür o kıyamet...*” ifadesini kullanır. Savaş ortamı şair için kıyamet ortamı gibi görünmüştür. Dünyanın sonunun gelmişçesine insanlar birbirine girmiştir, her yerde kan ve gözyaşı vardır. Yaşanan koşullar, şaire kıyameti anımsatmıştır. Şiir,

- Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında;
- Yazarın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında;
- Yazarın, 1985 ve 1987 yıllarında İnkılâp Kitabevi’nden çıkan “Güzel Türkçemiz 2 kitabında geçer.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında yer alan Mehmet Emin Yurdakul’un “Yolcu” isimli şiirinde kıyamete yer verilmiştir:

“- Fırtına var...

- Varsın olsun, kıyametler koparsın;

Sen yolunda bir büyük dev adımıyla ilerle.”

Şiirde ilerlemek yolunda kıyametin kopmasının bile engel olmayacağı ifade edilmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir,

- Kemal Demiray'ın aynı adla 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında;
- 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990 ve 1991 yıllarında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında,
- 1981 yılında okutulan “Ortaokul kitapları güzel Türkçemiz III” kitabında yer almaktadır.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Namık Kemal'in “Vatan Yahut Silistre” eserinin dördüncü perde dördüncü meclis bölümü “Kahramanlar” başlığı ile yer almaktadır. Parçada yer alan Abdullah Çavuş karakteri sürekli “*Kıyamet mi kopar?*” sorusunu kullanır. Burada Abdullah Çavuş'un ilgili ifadesi, doğrudan mitolojik bir anlam taşımasa dahi söylem olarak günlük konuşma kalıplarına dahil olduğu fikrini vermektedir. Metin; yazarın aynı adla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında; aynı şekliyle, Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 7” kitabında; 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında yer alır. Aynı karakter, metnin diğer bölümlerinde de aynı söylemde bulunmaktadır. Bu sebeple ifade;

- Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu'nun 1981, 1985, 1986 ve 1990 yıllarında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, “Vatan Yahut Silistre” başlığı altındaki İkinci Perde, Birinci ve İkinci Meclis bölümlerinin olduğu parçada,
- Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985, 1987 ve 1990 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta,
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak metnin ikinci perde ikinci meclisinin yer aldığı 1986 ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, yazarların ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında,
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, üçüncü perde dördüncü meclis bölümü, “Yaşasın Vatan” başlığıyla, metinlerde geçmektedir.
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu

tespit edilen kitapta, üçüncü perde üçüncü meclis, dördüncü meclis, beşinci meclis, sekizinci meclis ve dokuzuncu meclis bölümleri ile “Vatan Yahut Silistre’den (I) başlığıyla; dördüncü perde dördüncü meclisin bulunduğu Vtana Yahut Silistre’den (I) başlığıyla;

- Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, ikinci perde ikinci sahne bölümüyle,
- Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, ikinci perde, ikinci ve üçüncü meclis, dördüncü perde, beşinci meclis bölümleriyle, yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, “Vatan Yahut Silistre” metninden hareketle kaleme alınmış “Kıyamet Mi Kopar?” başlıklı bir düşünce metni yer almaktadır. Metinde Abdullah Çavuş karakterinin gerçek bir kişi oluşuna ve sürekli ifade ettiği “*Kıyamet mi kopar?*” sorusuyla meşhur oluşundan bahsetmektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında; da yer almaktadır.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Seydi Ali Reis’in Hindistan seferi dönüşü başından geçenleri kaleme aldığı kitabından “Fırtına” başlığı ile bir parça alınmıştır. Metinde Hindistan yakınlarında geminin bir girdaba girmesi anlatılmaktadır. O sırada yaşananları anlatmak için yazar, “*O gün kıyametin eşi bir gün oldu.*” cümlesini kurar. Yaşanılanların korkunçluğu, yazara dünyanın sonunun geldiğini düşündürmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında yer alır.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Peyami Safa’nın “Matmazel Noraliya’nın Koltuğu” romanından bir parça alınmıştır. Ana karakterin konuştuğu kadının, ölmüş kocasının ne kadar dalgın olduğunu anlattığı “Dalgın” başlıklı bu parçada, kadının bakışları tasvir edilmektedir. Görünüşe göre kadın, çok dramatik bir hâdedir ve felçli tarafındaki gözü, her şeyden bağımsız diğer gözünde kopan kıyametten habersiz bakmaktadır. Her şeyin bir arada olup bittiği düşüncesi parçada, kıyametin kopması olarak düşünülmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında bulunur.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Behçet Kemal Çağlar’ın kaleme aldığı “Nöbetçi Millet” şiiri yer almaktadır. Şairin Atatürk’e övgüyle seslenerek yazdığı şiirde, “*Tam sustuğun gün kıyamet oldu.*” ifadesi geçmektedir. Şiir, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta geçer.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Tarık Buğra’nın “Sevginin Bedeli” hikâyesi yer almaktadır. Hikâyede, bir kız çocuğunun çoban köpeğine sevgiyle yaklaşması ve obaya kurtlar saldırınca da köpeğin obayı koruması anlatılmaktadır. Kurtların saldırışı, insanları çok korkutmuştur. Yazar, o ortamı anlatırken ürpertici kıyametin kısa sürdüğünü ifade eder. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında bulunmaktadır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, “İş ve Çalışma Üzerine Atasözleri” başlığı altında, “*Kırkında saza başlayan kıyamette çalar.*” atasözü yer almaktadır. Atasözü, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da geçmektedir.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun “Trenden Çıkanlar” hikâyesi bulunmaktadır. Kurtuluş Savaşı dönemi gelen trenden askerlerinin inmesini heyecanla bekleyen halkın karşısında düşman askerlerinin belirmesini anlatan hikâyede yazar, düşman askerinin yaptığı eziyeti anlatırken, kıyamet ifadesini kullanmaktadır. Kıyamet günü anlatıları, dünyanın yok oluşunu anlatırken insanların da zarar göreceği felaketlerin olacağına yer vermektedir. Bu noktada yapılan eziyet, öyle büyük ve acımasızdır ki kıyamet günü felaketi hissi uyandırmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş'ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Mustafa Kemal Atatürk'ün Dumlupınar'da söylediği nutuk “Meçhul Askerin Mezarı Başında” başlığıyla bulunmaktadır. Atatürk nutkunda, Dumlupınar Meydan Muharebesi esnasında Türk askerinin taarruzunu anlatırken, güneşin doğuşunun bile kıyametin kopacağı hissini uyandırdığını ifade etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Feridun Fazıl Tülbentçi'nin “Erzurum'u Böyle Savunduk” metni bulunmaktadır. Metinde, 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'nda Erzurum bölgesinde verilen mücadele anlatılmaktadır. Yazar, Aziziye Tabyasında kopan kıyametin Erzurum'a kadar ulaştığını belirtir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Nezihe Araz'ın kaleme aldığı “Selimiye Efsaneleri” metni bulunmaktadır. Selimiye Camisi ve yapılışı hakkındaki halk arasında anlatılan efsanelerin yer aldığı metinde, bir efsane de caminin yapıldığı bölge ile ilgilidir. Caminin yapılacağı yerde o dönem bir laleci baba yaşar ve yerini camiye bağışlamak ister. Padişah ayağına gelip de ricacı olunca, tek bir şart öne sürer, camide ondan da bir işaret bulunacaktır. Nitekim bu işaret konulur. Mesleği dolayısıyla lale konulmuş, ihtiyarın aksiliğini belirtmek üzere ise lale ters çevrilmiştir. Edirne halkı lalenin günden güne toprağa yaklaştığına ve toprağa değdiğinde kıyametin kopacağına inanmaktadır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Yaşar Kemal'in kaleme aldığı “İmece” metni bulunmaktadır. Köylülerin işlerini birbirlerine yardım ederek yaptığı bu sistemde, işler bir bayram havasında görülmektedir. Yazar, ilk imeceye gittiğinde herkesin bir anda bayram, şenlik havasında bir işin ucundan tuttuğunu görünce, şarkılarla, türkülerle, “*Bir türkü, bir kıyamettir gidiyordu.*” demektedir. İnsanların birbiri ile etkileşim derecesi ve ortamdaki hareketlilik, kıyamet günü benzetmesinin yapılmasına yol açmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Turgut Özakman’ın Mimar Sinan’ın hayatının canlandırılması amacıyla kaleme aldığı, “Ben, Mimar Sinan” oyunu bulunmaktadır. Oyunda Mimar Sinan hayatını anlattıktan sonra, kıyamete kadar kendisinin ve eserlerinin unutulmamasını dilemektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

Tufan

Tufan efsanesi, dünya mitolojilerinde genel olarak anlatılan konudur. Akmaz (2019), tufanın Altay mitolojisinde, iki farklı anlatıyla yer aldığını belirtir. Türklerde Nuh Peygamber’e “Yayık Han” adı verilmiştir. İlk anlatıda, Tanrı tufanın olacağını insanlara haber verirken ikincisinde vermemektedir. İlk anlatıda, Tanrı Ülgen Nama’ya bir gemi yapmasını söyler. Nama, oğulları ile gemiyi yapar ve yedi gün yedi gece yağmur yağar. Nihayetinde gemi dağların arasına oturur. Nama haber almak için kuzgunu gönderir fakat kuzgun geri dönmez. Güvercini gönderince suyun dindiğini öğrenir.

İkinci anlatıda ise tufanı bir keçi haber verir. Yedişer gün zelzele olur, fırtına kopar, yağmur ve kar yağar. Yedi kardeş bir gemi yaparlar. En büyükleri Erlik, en küçükleri Ülgen’dir. Ülgen haber almak için önce horozu, sonra kazı, en sonunda da kuzgunu gönderir fakat hayvanlar geriye dönmez. Ülgen gemiden iner inmez insan yaratmaya başlar. Altın fincana koyduğu çiçeği kardeşi Erlik çalıp da insan yaratınca öfkelenir ve “*Senin yarattığın kavim kara kavim olsun, benim yarattığım ak kavim olsun...*” der. Kara kavim, deriden davul yapıp ilk şaman ayinini gerçekleştirir.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Mehmet Âkif Ersoy’un “Bir Kır Manzarası” şiiri yer almaktadır. Şiirde, “*İğne atsan yere düşmez; o ekin bir tufan; / Atlı girsen gömülür buğdayın altında kafan.*” beyiti bulunmaktadır. Ersoy, ekinin çokluğunun tarif ederken tufan benzetmesi yapmıştır. Tufan olayında da her yeri suyun bastığı düşünüldüğünde, dizelerde kaderi değiştirecek çoklukta bir ekin yoğunluğuna işaret edilmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında yer alır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta,

Nezihe Araz'ın kaleme aldığı “Selimiye Efsaneleri” metni bulunmaktadır. Selimiye Camisi ve yapılışı hakkındaki halk arasında anlatılan efsanelerin yer aldığı metinde, efsanelerden biri de İstanbul'da yangın, Edirne'de sel olacağına dairdir. Sel esnasında iyi insanlar kayıklarını Selimiye'nin minarelerine bağlayarak tufanın geçmesini bekleyecektir.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Ali Çolak'ın “Dağın Şiiri” metni bulunmaktadır. Yazar, Doğubeyazıt'a geldiğinde karşılaştığı manzaraya hayran kalmıştır. Ağrı Dağı'nın görüntüsünün etkisine giren şair, insanın hayalinde bir tufanın koptuğunu, Hz. Nuh'un gemisinin ancak bu mucizevî varlığın üzerinde sakinleşebileceğini tahmin etmiş olabileceğini düşünür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal'ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, Mehmet Önder'in hazırladığı “Ankara” metni bulunmaktadır. Ankara'nın ismine dair efsanelerin yer aldığı metinde, efsanelerden biri de tufan ile ilgilidir. Efsaneye göre Nuh'un gemisi, Ankara tepesine demirlemiş, çapasını düşürmüştür. Bu sebeple burada kurulan şehre, “Angora” adı verilmiştir.

4.2.11. Mekânlar

Afrodisias

Afrodisias, Haçerlioğlu (2004)'nun, Yunan mitolojisindeki aşkın ve güzelliğin tanrıçası olarak tanıttığı Aphrodite'e adanmış bir antik kent bölgesinin adıdır. Aydın'ın Karacasu ilçesine bağlı Geyre mahallesinde bulunmaktadır.

Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, mekân tanıtımı şeklinde gerçekleşecek bir konuşma etkinliğinde kullanılmak üzere seçilebilecek konular verilmiştir. Bu konulardan biri de “Afrodisias”tır. Kitap, 2020'de de okutulmuştur.

Alaca

Alacahöyük, Çorum'un Alaca ilçesine bağlı Alacahöyük köyünde bulunmaktadır. Oral (2015), Alacahöyük'te Hitit dönemi kültlerine ve tanrılara yönelik bulgular elde edildiğini ifade eder. Aynı zamanda bölgede, Hitit tanrıçası Hepat'a atfedilen bir baraj bulunmaktadır.

Hançerlioğlu (2004), Anadolu'nun en büyük ve en eski ana tanrıçası Kybele'nin Hitit'teki karşılığının "Hepat" olduğunu belirtir.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan "Türkçe 8 Ders Kitabı"nda, Günay Tulun'un Anadolu'daki uygarlıklara olan hayranlığı sebebiyle yazdığı "Anadolu Uygarlıkları" şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde,

"Ben Anadolu'yum, ana dolu, dopdolu

Ben Kültepe'yim, ben Alışar, Alaca,

Bir yanım Efes, Milet; bir adımsa Troya

Ben Anadolu'yum, Anadolu her çağda." dörtlüğünde kendisini Alacahöyük ile özdeşleştirerek uygarlıklar arasında yaşadığını belirtmektedir.

Alışar

Yozgat sınırları içerisinde bulunan Alışar Höyüğü, Oral (2015)'in aktardığına göre, Hitit Uygarlığından bulgular barındırmaktadır. Bölgedeki ele geçen malzemeler, Hitit dönemi kültürlerinin ve törenlerinin izlerini taşımaktadır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan "Türkçe 8 Ders Kitabı"nda, Günay Tulun'un Anadolu'daki uygarlıklara olan hayranlığı sebebiyle yazdığı "Anadolu Uygarlıkları" şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde,

"Ben Anadolu'yum, ana dolu, dopdolu

Ben Kültepe'yim, ben Alışar, Alaca,

Bir yanım Efes, Milet; bir adımsa Troya

Ben Anadolu'yum, Anadolu her çağda." dörtlüğünde kendisini Alışar ile özdeşleştirerek uygarlıklar arasında yaşadığını belirtmektedir.

Arkadia

Hâlen Yunanistan'ın güneyinde yer alan Mora Yarımadası'nın bir şehri olarak kendini gösteren Arkadia, pek çok mitolojik hikâyeye de ev sahipliği yapmıştır. Erhat (2019)'ın aktardığına göre Eurystheus'un Herakles'e verdiği 12 görevden biri de burada geçmektedir. Eurystheus, Herakles'ten Arkadia'nın "Erymanthos" isimli dağında bulunan korkunç bir yaban domuzunu canlı olarak getirmesini ister ve Herakles de görevini başarıyla yerine getirir. Bunun yanında, Hermes ile Odysseus'un karısı olan Penelope'nin çocukları Pan, burada yaşamaktadır. Çobanların tanrısı olarak görülen Pan, önceleri keçi kafalı olsa da sonradan yüzü insan yüzüne dönüştürülmüştür. Dağlık Arkadia'da güzel nymphaların peşinde kavalıyla gezip aniden ıssız yerlerde insanları korkutmayı severmiş.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak "Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf" adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Muhsin Ertuğrul'un kaleme aldığı "Tiyatro'nun Değeri" denemesi bulunmaktadır. Metinde yazar, insanoğlunun tarih öncesinden beri hayatında olan tiyatroya değinirken önemli antik tiyatrolara da yer verir. Bunlardan biri antik Arkadia'nın başkenti Megalopolis'tedir.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen "Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı" adlı kitapta, Coşkun Ertepinar'a ait "Bir Dünya Düşünürüm" şiiri yer almaktadır. Şair hayalini kurduğu dünyayı tasvir ederken, "Düşlerimiz mavi Arkadia sabahlarına uzanmış." ifadesini kullanır. Şair, rüya âleminde, mitolojik açıdan zengin hikâyeleri barındıran Arkadia'da gezmek istemektedir. Deniz kenarında bir şehir olan Arkadia'nın hem hayal âlemi için zengin malzemeye sahip olmasının hem de masmavi bir manzara imkânı sunmasının şairin burada yaşamak istemesine sebep olduğu düşünülmektedir. Şiir, Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak "Türkçe Ders Kitabı 7" adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitapta da yer almaktadır.

Baalbek Harabeleri

Eski adı "Ugarit" olan Baalbek, Doğu Akdeniz'in kıyısında bir kenttir. Şahin (2020), bölgede Anadolu ve Mısır medeniyetlerinin dillerinine ait belgeler bulunduğunu ifade etmektedir. Tanrı Baal ve tanrıçaları Anath ve Aşera'nın merkezî kenti olduğu düşünülmekte olan Ugarit için Babilliler, "güneşin battığı şehir" ifadesini kullanmıştır. Fenikeliler tarafından

tanrı Baal adına kurulmuş olduğundan “Baalbek” olarak anılmaktadır. Günümüzde harabe hâlini alan Baalbek için, Roma zamanında en parlak dönemini yaşadığı söylenmektedir.

1981 tarihli Kemal Demiray’ın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında yer alan “Mimar Sinan” metninde Ahmet Refik Altınay, Mimar Sinan’ın Süleymaniye Cami için kullanılan direklerden birinin Baalbek Harabeleri’nden geldiğine yer vermektedir. Ünlü yapıt yalnız mimarisiyle değil, bütünü oluşturan parçaların ayrı ayrı kıymetli oluşuyla da dikkat çekicidir. Metin; Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 7” kitabında; 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında; yazarın Kemal Demiray’ın aynı adla İnkılâp Kitabevi’nden çıkararak 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında da yer almaktadır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Turgut Özakman’ın Mimar Sinan’ın hayatının canlandırılması amacıyla kaleme aldığı, “Ben, Mimar Sinan” oyunu bulunmaktadır. Oyunda Mimar Sinan hayatını anlatırken, Süleymaniye’nin dev sütunlarını farklı yerlerden getirttiğini ifade eder. Bu yerlerden biri de Baalbek Harabeleri’dir. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

Babil Kulesi

Hançerlioğlu (2004), Mezopotamya uygarlıkları tarafından yapılan “Ziggurat” adındaki kule biçimindeki tapınakların bulunduğunu ifade eder. İlk olarak Sümerlerde görülen bu yapılar, yüksek yerlerde tapınma inanişinden kaynaklanmaktadır. Büyük Babil tanrısı Marduk’a bağlı olan ünlü Babil Kulesi’nin de bir Ziggurat olduğunu belirtir. “Tanrıdağı” anlamına gelen bu kule, Tevrat’ta da geçmektedir. Babil Asma Bahçeleri içindeki kule, içerisinde birçok dilin konuşulması ile ünlüdür.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Ahmet Rasim’in “Şehir Mektupları” eserinden bir parça “Eski Çarşı” başlığı ile bulunmaktadır. Bir çarşı gezisini anlattığı parçada yazar, çarşının kalabalık oluşu ve birçok insandan çıkan seslerin birleşmesi dolayısıyla çarşığı Babil Kulesi’ne benzetir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Bergama

Erhat (2019) ülkenin İzmir şehrindeki Bergama ilçesi sınırlarında yer alan Bergama Antik Kenti'ni, Yunan tanrı ve tanrıçaları ile Anadolu kültüründe bulunan tanrıları bir araya getirmesi açısından önemli bir kent olarak görür. Efsaneye göre Yunan tanrısı Zeus burada doğmuştur.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak “Türkçe Ortaokul 2” adıyla 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Hasan Olalı'nın kaleme aldığı “Türkiye'nin Turistik Değeri” metni yer almaktadır. Türkiye'nin turistik açıdan ne kadar zengin olduğunu kısaca anlatan bu metinde kent isimlerinden örnekler de verilmektedir. Bir antik kent olan Bergama da bunlardan biridir. Metin,

- Aynı yazarların aynı adla, 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitaplarında yılında okutulan kitapta yer almaktadır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Muhsin Ertuğrul'un kaleme aldığı “Tiyatro'nun Değeri” denemesi bulunmaktadır. Metinde yazar, insanoğlunun tarih öncesinden beri hayatında olan tiyatroya değinirken önemli antik tiyatrolara da yer verir. Bunlardan biri de Bergama'daki dünyanın en dik tiyatrosudur. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000 ve 2003 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, mekân tanıtımı şeklinde gerçekleşecek bir konuşma etkinliğinde kullanılmak üzere seçilebilecek konular verilmiştir. Bu konulardan biri de “Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı”dır. Kitap, 2020'de de okutulmuştur.

Cehennem

Cehennemin yer altı dünyasında bulunduğunu ifade eden Karakurt (2012), bu dünyanın “Tamağ” olarak anıldığını belirtmektedir. Karanlık (Kötücül) Tanrıların da bulunduğu yer altı dünyasını, Türk ve Altay mitolojilerine göre “Şimiltey Hanım” adıyla anılan Yer altı tanrıçası yönetmektedir. Şimiltey Hanım, zamanın döngüsünü ve evrenin düzenini simgelemekte, kadın şamanlara önderlik etmektedir. Eski Türklerde ise cehennemin efendisi olarak “Erlik Han” görülmektedir. Cehennemde suçlu ve kötü ruhlar cezalandırılır. Pek çok inançta yer bulan cehennem betimlemesinde genellikle ortak olarak ateşin varlığı ön plana çıkmaktadır. Cehennem çukuru anlamındaki “Kazırgan”, bir ateş çukurudur. Kazırganlarda suçlular geçici bir süre kalmaktadır.

Cehennem; Yunan ve Roma mitolojilerinde kötü ruhların gezindiği bir çukur, Pers mitolojisinde dinsizlerin iblisler tarafından cezalandırıldığı yer, Norveç mitolojisinde ölenlerin ruhlarının gittiği soğuk ve karanlık yer altı dünyası olarak görülmektedir.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Peyami Safa’nın “Matmazel Noraliya’nın Koltuğu” romanından bir parça alınmıştır. Ana karakterin konuştuğu kadının, ölmüş kocasının ne kadar dalgın olduğunu anlattığı “Dalgın” başlıklı bu parçada, kadın eşinin dalgınlığıyla evini cehenneme çevirdikten sonra nihayetinde yaktığını söylemektedir. Adam, dalgın oluşu ile evde pek çok şeyin zarar görmesine neden olmuş, evdeki düzeni bozmuş, huzursuzluk ortamı yaratmıştır. Bu nedenle evi cehenneme çevirdiği düşünülmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da geçer.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Mustafa Kemal, düşman işgalini bir cehennem ortamına benzeterek anlatmıştır: “*Conkbayırı tepesi askerlerimizin eline geçtikten sonra düşman karadan ve denizden yönelttiği sürekli ve yoğun topçu ateşiyle Conkbayırı’nu cehenneme çevirmişti.*” Çanakkale Cephesi’nde görülen Conkbayırı Taarruzu’nu kaleme alan Mustafa Kemal için o an düşman tarafından yapılan saldırı öylesine korkunçtur ki top atışları sebebiyle her yanı ateşin sarması sonucu, bölge cehennemi andırmıştır. Metin, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında da yer alır.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Refik Halit Karay'ın “Gurbet Hikâyeleri” eserinden alınan “Eskici (II)” metni yer alır. Yurdundan kopup yabancı bir yerde yaşamak zorunda kalan bir çocuğun kapıya gelen eskici ile anadilinde konuşma özlemini gidermesini, eskicinin yaptığı işi izlemesini anlatan metinde, eskici çocuğa, “*Ne diye düştün bu cehennemin bucağına?*” diye sormuştur. Eskici, yaşanan ortamı, yabancı kalabalığı olması ve yaşanmasının zorluğu sebebiyle cehenneme benzetmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Asım Onat'ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta da bulunmaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Falih Rıfkı Atay'ın “Zeytindağı” eserinden bir parça, “Allahaismarladık” başlığıyla yer almaktadır. Şam'dan ayrılıp Anadolu'ya dönen askerlerin anlatıldığı parçada, istasyonda bir kadının trenden inen askerlere oğlunu sorduğu kısım yer almaktadır. Bu noktada yazar, oğlunu görmediğini fakat oğlunun o cehennemi gördüğünü düşünür. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Mehmet Emin Yurdakul'a ait “Örs Başında” şiiri bulunmaktadır. Çok çalışmanın önemine değinen bu şiirde, yoksul olduğu vakit dünyadaki her yerin insana kendisi bir cehennemde gibi hissettireceği ifade edilmektedir. Çok çalışan insanlar, emeklerinin karşılığını alacaklardır, zengin olacaklardır. Çalışmaya önem vermeyenler ise yoksul kalmaya mahkûm olacaklar ve nereye gitseler cehennemdeymişçesine sıkılacaklar, bunalacaklardır. Mitolojide cehennem ortamı insan için cezaların ve sıkıntıların olduğu bir ortamdır. Çalışmaya önem vermeyen insanın her daim sıkıntıya düşmesi ise kaçınılmaz olarak görülür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında; 2002 yılında, “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla okutulduğu tespit edilen ve Mehmet Ali Külekçi'nin hazırladığı kitapta da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın “Şipsevdi” romanından bir parça, “Madam Meftun” başlığıyla yer alır. Parçada Edibe karakteri, eski komşusu Azize Hanım'a dert

yanmaktadır. Durumunun zorluğunu anlatırken, “*Gelin mi oldum? Esir mi oldum? Cehenneme mi düştüm?*” diye düştüğü durumun abartılı bir sorgulama ile ele alır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Fikret Âdil’in “Ahtapot Avı” metni bulunmaktadır. Ahtapot avlamaya çıkan iki balıkçının av esnasında yaşadıklarının anlatıldığı hikâyede, ahtapotu yakalayamayan arkadaş, cebinden bir “*cehennem taşı*” çıkarır. Yazar onun ne olduğunu sorunca da bu taşın suda eriyince ahtapot derisinde kaşıntı yaparak yerinden çıkmasına yarayacağını söyler. Yaşanan kaşıntının verdiği acı ve gerektirdiği çaba, kaşıntıya sebep olan taşın kaynağının cehennem olduğu hissine kapılmaya yol açmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Mustafa Kemal Atatürk’ün Dumlupınar’da söylediği nutku, “Meçhul Askerin Mezarı Başında” başlığıyla bulunmaktadır. Atatürk nutkunda, Dumlupınar Meydan Muharebesi esnasında, Türk askerinin amansız ve aralıksız yaptığı saldırılar ve ateşlerin düşman mevzilerini cehenneme çevirdiğini belirtir. Ata, savaş ortamını, cehenneme benzetmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Halide Edip Adıvar’ın “Duatepe” başlıklı yazısı yer almaktadır. Kurtuluş Savaşı esnasında Duatepe bölgesinde gerçekleşen mücadelenin anlatıldığı yazıda, Adıvar, saldırıların, ateşlerin olduğu bu ortamda askerleri, “*cehennemî dumanlar arasında ilerleyen avcılar*” olarak ifade etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Yusuf Ziya Ortaç’ın inancın önemine dair kaleme aldığı “İnanmak” metni bulunmaktadır. Yazar, metinde, “*Bu gün, bir haftada bir yurt kül eden dünya cehennemi ortasında, bizi dimdik tutan*

da bu inanıştır: Kendimize inanış!” cümlesine yer verir. Dünyada yaşanan olumsuzluklar, acılar, görülen kötü muameleler, yazarda dünyayı cehenneme benzetme isteği uyandırmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Hilmi Ziya Ülken’in “Tembellik” yazısı bulunmaktadır. Ülken, tembelliğin insan üzerindeki etkisini ve sonuçlarını ortaya koyduğu yazısında, tembelin can sıkıntısının cehenneminde yandığını, tembel insanın içinde bir cehennemin kaynadığını ifade eder. Can sıkıntısının bunaltıcılığı, cehenneme benzetilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Mehmet Âkif Ersoy’un kaleme aldığı manzum hikâye “Küfe” bulunmaktadır. Metinde, babası ölen bir çocuğun babasından kalan küfeyi omuzlayıp ailesini geçindirmesi anlatılmaktadır. Başlarda çocuk, küfeye hor davranıp da omuzlamak istemeyince annesi ona kızar ve yazar çocuğa annesinin sözünü dinlemesini söyler. Bunun üzerine çocuk yazara, “*Git, cehennem ol şuradan!*” diye çıkarır. Cehennemın insanın karşısına ölümden sonra çıkması, insana cehennemın uzakta olduğu düşüncesini vermektedir. Bu açıdan uzaklaşmak anlamında cehennem olmak ifadesine, yaygın olarak günlük dilde rastlanır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “Türküler Dolusu” şiiri yer almaktadır. Şiirde,

Ah bu türküler, köy türküleri

Ne düzeni belli ne yazanı

Altlarında imza yok ama

İçlerinde yürek var

Cennet misali sevişen

Cehennemler gibi dövüßen

Bir çocuk gibi gülüp

Mağaralar gibi inleyen

Nasıl unuttur nasıl

Ömründe bir defa Kâzım'ın türküsünü dinleyen...” kısmı bulunmaktadır. Şair, şiirinde türkülerinin güzelliğinden ve içerisinde barındırdığı duygu yoğunluğundan bahsetmektedir. Öyle ki türkülerde nasıl cennetteki kötü duygulardan arınılmış, saf ve temiz bir ortamda yaşanan sevgi bulunuyorsa konu hiddete, mücadeleye geldiğinde de bir cehennem ortamındaymışçasına ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeler cehennem kızgınlığını hissettirebilmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiirin yer aldığı kitap, 2016 ve 2017 yıllarında; 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta da okutulmuştur.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, metne hazırlık etkinliği olarak, Yunus Emre'nin şiiri yer almaktadır. Şiirde, “*Bu cihan cehennemini / Sekiz uçmağ ede bir söz.*” mısraları bulunmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Cennet

Türk ve Dünya anlayışlarında evren kimi rivayetlere göre iki kimine göre de üç katlıdır. Karakurt (2012), bu katların aşağıdan yukarıya doğru; cehennem (yer altı dünyası), yeryüzü ve cennet (gökyüzü dünyası) şeklinde olduğunu ifade etmektedir. Eski Türklerde cennet, “Uçmağ” olarak anılmakta ve “Aydınlık (İyicil) Tanrılar”ın gökte yaşadığına inanılmaktadır. Tunguzlarda ve Evenklerde cennet tanrısı “Buga” olarak bilinir ve Türk ile Moğollarda da bahsi geçmekte, saygı duyulmaktadır. Cennetteki her türlü imkânı sağlayan tanrı olarak Moğollar, “Mayılğan Hatun”u benimsemişlerdir. Cennet, her türlü imkânın olduğu, iyi ruhlardan oluşan bir yerdir.

1981 tarihli Kemal Demiray'ın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında, Haldun Taner'in bir kavağın ağzından kaleme aldığı, “Bir Kavak ve İnsanlar” metni bulunmaktadır. Metinde kavağın bulunduğu yere baharın da gelmesiyle insanlar gelir ve bölge ile ilgili planlar yaparlar. Bir mimarın planı anlatırken o bölgeye yapmak istedikleri binalardan bahsetmesi üzerine kavak, “*Demek, bu cennet kıyıları, bu canım bayırları, makine uğultusuna, kurum kokusuna boğacaklardı.*” diye düşünür. Kıyıların güzelliği, cennete benzetilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Kemal Demiray'ın aynı adla 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Eflatun Cem Güney'in “Perili El” adlı masalı yer almıştır. Masalın çözüm bölümünde yazar, “*Gökten üç elma düştü; evini, ocağını cennete çevirenlerin başına!..*” ifadesini kullanmıştır. Evini ocağını cennete çevirmek, mekânı cennet gibi güzel ve düzenli hâle getirmek olarak düşünülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta;
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ezerdem, Gıyasettin Ayaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta yer alır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanıp 1981 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında “Yurt ve Orman” başlıklı bir metin

bulunmaktadır. Metinde yazar, ormanın kişileştirme sanatına uygun olarak konuşmasını sağlamaktadır. Orman dile gelmekte, “*Benim gölgede bu topraklar dünyanın cenneti oldu.*” demektedir. Kuru bozkır, orman sayesinde yurt olmuş, göçüp gelenler orman sayesinde vatan tutmuşlardır. Dünyada cennet kadar güzel bir mekân var olmuştur. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında; İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Fatih Sultan Mehmet’in Edirne’de verdiği bir ziyafette verdiği nutuk yer almaktadır. Sultan, yaptığı konuşmada, Bizans’ın atalarını nasıl zor durumlara soktuğundan bahsederken dedesi Yıldırım Bayezıt’ı durağı cennet olsun diye anmaktadır. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da bulunur.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Tevfik Fikret’in “Ferda” şiirinin yurdun nasıl yükseleceğinin anlatıldığı bölüm, “Ferda’dan” başlığıyla yer almaktadır. Şiirde şair, “*Cennet kadar güzel vatanın var...*” demektedir. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da geçer.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Sabri Esat Siyavuşgil’e ait “İstanbul” metni yer almaktadır. İstanbul’un fethi dolayısıyla kaleme alınan bu yazıda, İstanbul’un kayalıklarının ve toprak parçalarının Bizans elinden alınarak bir dünya cennetine çevrildiğine yer vermektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Yahya Kemal Beyatlı’nın “Akıncılar” şiirine yer verilmiştir. Şair, “*Cennette, bugün gülleri açmış görürüz de, / Hâlâ o kızıl hatıra titrer gözümüzde.*” beytinde savaş sonrası, kutsal bir amaç uğruna can verenlerin yanına gideceğini düşünmüştür. Metin,

- Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında;

- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta yer alır.

Kemal Demiray’ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Schiller’in kaleme aldığı “Wilhelm Tell” adlı eserinden bir parça bulunmaktadır. Parça, eserin adıyla, Tell’in tutuklandığı sahneden oluşur. Metinde, Tell, oğluna, güzel ve cennet gibi bereketli yerlerin varlığından söz etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında; Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta bulunur.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanarak 1985 yılında, “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” adıyla okutulan kitapta, Tarık Orhan’ın “Yurdum” şiiri yer almaktadır. Memleketini övmek üzere kaleme aldığı şiirde şair, kâinat cennet olsa dönüp bakmayacağını ifade eder. Buna göre şair, memleketini cennetten bile güzel görmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da geçer.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak “Türkçe Ortaokul 2” adıyla 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Hasan Olalı’nın kaleme aldığı “Türkiye’nin Turistik Değeri” metni yer almaktadır. Yazar, metinde Türkiye’nin bir turist cenneti olduğunu ifade eder ve insanlar tarafından “Kuş Cenneti” olarak adlandırılan bölgeyi tabiat mucizesi olarak görür. Metin,

- Aynı yazarların aynı adla, 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;

- Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitaplarında yılında okutulan kitapta yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Ceyhun Atuf Kansu’nun “Bir Çocuk Bahçesinde” şiiri yer alır. Şairin çocukluk günlerine olan özlemini çocuklara seslenerek anlattığı şiirde, “*Ben cennetimi kaybetmişim çocuklar.*” mısrası bulunmaktadır. Şaire göre çocukluğunun geçtiği zaman ve mekân, ona cennetteymiş hissi vermektedir. Şair, büyüyünce bu imkânlardan uzaklaşmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Refik Halit Karay’ın “Yatır” hikâyesi yer alır. Bir kurnazın, mezarlıktaki bir yatırı kullanarak bir hocayı kandırma hikâyesi olan bu metinde, kurnaz rüyasında gördüğü kişinin hocayı cennetlik olarak andığını söyler. İyi kişilerin cennete gideceği düşüncesine yer verilmiştir. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Hikmet Birand’ın “Kırkikindiler” metni bulunmaktadır. Yılın belirli bir döneminde yağarak toprağa bereket veren kırkikindi yağmurunun konu edinildiği metinde yazar, yağmur sonrası oluşan toprak kokusunu cennet kokusuna benzetir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Tökel (2016) rivayetlerde ve kutsal kitaplarda, ilahlık iddiasında bulunan Şeddat’ın, dünyada, ahretteki cennetin bir benzerini yaptırmak için “Bağ-ı İrem” adındaki efsanevi bahçeyi yaptırdığını ifade eder. İrem Bağı, yeryüzü cenneti olarak bilinmektedir.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Seyfi Orhon’un kaleme aldığı “Anadolu Toprağı” şiiri yer alır. Şair Anadolu toprağıyla ilgili, “*En bakımsız, en kuytu bir bucağın, / Bence ‘İrem Bağı’ gibi güzeldir.*” düşüncesini taşımaktadır. Anadolu toprağını başka yerde duramayacak kadar çok sevmektedir ki şiirin devamında, “*Cennette de avutamam gönlümü.*”

der. Unsurlar, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Karacaoğlan’ın “Çukurova” şiiri yer almaktadır. Karacaoğlan,

“Çukurova bayramlığın giyerken,

Çıplaklığın üzerinden soyarken,

Şubat ayı kış yelini kovarken

Cennet demek sana yakışır dağlar.” demektedir. Şair, dağlara öyle hayrandır ki cennetin güzelliğini dağlara atfeder. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında;
- “Dağlar” başlığıyla Hüseyin Ağca, Sevilay Ezerdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta;
- “Koşma” başlığı ile Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ziya Gökalp’in İngilizlerin İstanbul’u işgaliyle sürgün edildiği yerden kızına gönderdiği mektup, “Bir Mektup” başlığı ile yer bulur. Gökalp, mektubunda kızına, gelecekle ilgili umutlu olmasını söyler. Böyle zamanların büyük ülkeleri doğuracağını ve ülkenin, her milleti cennet yapacağını söyler. Düşünce hareketlerinin, ortamı güzelleştirerek cennete çevireceğinden bahsedilmektedir. Unsur, söylem bazında ele

alınmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Halit Fahri Ozansoy’un “Vatan Destanı” şiiri yer alır. Şair vatanını, “*cennette bir yeşil meydan gibi*” görmektedir. Vatanın güzelliği, cenneti andırmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında; Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitapta da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Egon Larsen’e iat “Bilinmeyen Yıldızlar” isimli metin yer almaktadır. Uzay araştırmaları ve uzaydaki yıldızlar hakkında kaleme alınan bu bilgilendirici metinde yazar, düşünceyi etkili kılmak adına Albert Einstein’dan bir alıntı yapmıştır: “*Yeni cennetlerin kapısını açabiliriz.*” Yapılmakta ve yapılacak olan uzay araştırmalarına yönelik olumlu ve olumsuz bakış açısını değerlendiren yazar, araştırmaların kötü sonuçlarının olabileceği gibi, yaşanacak daha güzel ve yeni bir mekânın da bulunabileceğinin imkân olduğunu vurgulamıştır. Cennet, insanın yaşamak istediği, sonsuz imkânların olduğu bir mekân olarak görülmüştür. Bu sebeple insan için başka güzel yerlerin de keşfedebileceği düşüncesini “cennet” kavramını kullanarak ifade etmiştir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da bulunur.

Aynı kitapta, Âşık Veysel Şatıroğlu’na ait “Erzurum’un Dumlu Dağına” isimli metinde de yine cennet kavramına değinilmiştir: “*Erzurum’dan akar Cennet Pınarı.*” Palabıyık (2007)’nin de ifade ettiği üzere Erzurum’da “Cennet Pınarı” adında meşhur bir su vardır. Pınarın kaynağı Meşe Dağı’ndan çıkmaktadır ve buz gibi soğuktur. İçenlere ferahlık vermesi dolayısıyla bu ismin verildiği düşünülen pınar suyunun, yöre halkı tarafından sanki cennet gibi güzel bir yerden geldiği düşünülmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında bulunmaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Yahya Kemal Beyatlı’nın kaleme aldığı “Mohaç Türküsü” şiiri yer alır:

“Geçtik hepimiz dört nala Cennet kapısından;

Gördük ebedî cedleri bir anda yakından!” Şiirde savaşa gider gibi cennete varacaklarını düşünmektedir. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında yer alır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, André Maouris’in ev kadınlarının ev ve toplum hayatındaki yerinin önemini ortaya koymak üzere kaleme aldığı “Ev Kadını” metni bulunmaktadır. Metinde, Bir ev kadının, ev ne kadar sıkıcı olursa olsun o evi cennete çevirebilecek gücü olduğuna değinilmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Mehmet Emin Yurdakul’a ait “Örs Başında” metninde ise, dünyada cennet gibi yerlerin varlığından söz edilir. Dünyanın pek çok bölgesinde cennetin tarifinde yer alan tasvirlerin görülebileceği güzel yerler bulunmaktadır. Şair bu durumdan hareketle bu tespiti hatırlatarak bu yerlere ancak çok çalışarak gidilebileceğini, dünyada cennet güzelliğindeki yerlerin ancak çalışmak ve emek harcamakla görülebileceğini ifade etmektedir. Nitekim çok çalışan insan emeğinin karşılığını mutlaka alacak, çok kazanacak ve imkânları genişleyerek istediği bütün güzelliklere sahip olabilecektir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, millî marşımızın 1., 2., 3., 5., 6. ve 10. kıtaları bulunmaktadır. Mehmet Âkif Ersoy, kahraman ordumuza atfettiği marşta, “*Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.*” demektedir. Yazar, vatanın güzelliğini, cennet güzelliğine benzetmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş'ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Kemal Zeki Gençosman'ın Almanya gezisi münasebetiyel kaleme aldığı “Su ve Orman” yazısı bulunmaktadır. Yazar metinde, Ren Nehri'nin doğduğu yerden döküldüğü yere kadar iki kıyısının cennet gibi kalmasını bölgede yaşayan insanların orman ve ağaç sevgisine bağlamaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Halikarnas Balıkcısı'nın “Balıkla Kabak” metni bulunmaktadır. Metinde iki arkadaş Gökova Körfezi'nde bir adaya doğru gitmektedir. Yazar, adanın güzelliğini anlatırken, “*gökten denize düşmüş bir cennet*” gibi olduğunu ifade eder. Körfezin güzelliği, cennet güzelliğini andırmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Tarık Buğra'nın “Küçük Ağa” romanından bir parça, “Küçük Ağa'nın Mutluluğu” başlığıyla yer almaktadır. Metinde Küçük Ağa, yıllar sonra Akşehir'e döner ve memleketinden ayrılırken geride bıraktığı eşini oğlan doğurduğunu duyar. Fakat o, o an eşinin yanında olamamış, “*insana cennetten haber veren saadetin kabarışını gönlünde duyamamıştır.*” Bu mutluluk hissi öyle güzeldir ki kaynağının cennet olduğu düşünülür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Yine aynı kitapta, Süleyman Şevket'in, “Orta Anadolu'da Bahar” metni bulunmaktadır. Orta Anadolu bölgesini gezen yazarın çorak bir yola girdiğinde, o yolun onu bir cennete götürmesini beklemediği fakat bir dönemeç sonrası güzel yerlere ulaştığı için çok şaşırdığı anlatılmaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Nedim Uçar'ın “Türkiye'm” şiiri bulunmaktadır. Şairin vatanına olan sevgisini, hayranlığını aktardığı şiirde, “*Anadolu'm, cennet yurdum, vatanım.*” diyerek vatanına seslendiği görülmektedir. Unsur,

söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

2002 yılında, “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla okutulduğu tespit edilen ve Mehmet Ali Külekçi'nin hazırladığı kitapta, Mehmet Emin Yurdakul'a ait “Ne Zamana Kadar” metni yer almaktadır. Metinde yazar, Eğirdir Gölü'nü görmeye gitmiştir ve izlenimlerini aktarmaktadır. Eğirdir Gölü'nün güzelliğini betimlerken çeşitli benzetmeler yapan yazar gölün çevresi için ise “*Ademsiz ve Havvasız kalmış bir cennet gibi*” ifadesini kullanır. Yazar, gölün güzelliğini cennete benzetmiştir fakat ıssızlığını anlatırken İslam dinindeki ilk insanlar olarak kabul edilen Adem ve Havva'yı da işin içine katmış ve mekan olarak cennetin ahalisi olan bu insanların da onu terk ettiğini hatırlatmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Yine aynı kitapta, Ömer Bedrettin Uşaklı'nın kaleme aldığı “Bursa'da Akşam şiiri yer almaktadır:

“Gözlerime vurunca kubbelerin gölgesi,

Öz cenneti gönlümle seyrettim bu akşam.”

Şair şiirde Bursa'da geçirdiği akşamı, akşam vaktinde gördüğü manzarayı ve hissettiklerini anlatmaktadır. Bursa'nın akşam vaktindeki görünüşü şaire öyle güzel gelmiştir ki içine cennette yaşıyormuş hissi doğmuş, gönül gözüne cennet görüntüsü görünmüştür. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Aynı eserde, Mehmet Emin Yurdakul'a ait “Örs Başında” metninde ise, dünyada cennet gibi yerlerin varlığından söz edilir. Dünyanın pek çok bölgesinde cennetin tarifinde yer alan tasvirlerin görülebileceği güzel yerler bulunmaktadır. Şair bu durumdan hareketle bu tespiti hatırlatarak bu yerlere ancak çok çalışarak gidilebileceğini, dünyada cennet güzelliğindeki yerlerin ancak çalışmak ve emek harcamakla görülebileceğini ifade etmektedir. Nitekim çok çalışan insan emeğinin karşılığını mutlaka alacak, çok kazanacak ve imkânları genişleyerek istediği bütün güzelliklere sahip olabilecektir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Mehmet Âkif Ersoy'un, kahraman ordumuza atfettiği İstiklâl Marşı'ndan son 4 kıta da yine bu kitapta yer almaktadır. Marşta Mehmet Âkif, “*Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?*” diye sormaktadır. Ersoy, vatanın güzelliğini, cennet güzelliği ile eş tutmaktadır. Unsur,

söylem bazında kullanılmıştır. Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf DK” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitapta da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ali Çolak’ın kaleme aldığı “Aşinasız” metni yer almaktadır. Metinde insanın çevresine olan ilgisi ve bağlılığı dolayısıyla bulunduğu yere ait olabileceği ifade edilmektedir. Çevresiyle bağını kurmamış ve kuramamış kişiler ise yalnız kişilerdir. Yazar, bu kişilerin sokakları yalnız bir şekilde gezdikten sonra kendilerini evlerine, kişisel cennetlerine attıklarını ifade etmektedir. Burada yalnız kişinin evi, o kişinin aslında yaşamak istediği yer, onun güzel bulduğu yaşantının gerçekleştiği mekândır. Kişiye güzel gelen, kendini mutlu ve özgür hissettiği bu mekân, onun kişisel cenneti olarak düşünülmüştür. Mitolojik bir unsur olan cennet, kişinin özgür olduğu, sonsuz ve koşulsuz mutluluğa erişeceği bir mekândır. Dünya üzerinde bu koşulları anımsatan ortam olarak yazar, evini göstermektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Muhsin Köktürk ve Metin Gül tarafından hazırlanarak “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulan kitapta, Ali Çiçekli’nin hazırladığı “Divanü Lûgati’t Türk’ten Örnekler” bulunmaktadır. Bu örneklerden biri, şiiirdir:

“Türlü çeçek yarıldı

Barçın yadhım kerildi

Uçmak yeri körüldi

Tumluğ yana kelgüsüz.

(Türlü çiçek açıldı

İpek yaygı serildi

Cennet yeri görüldü

Kış gene gelmeyecek.)”

Şair şiirinde, baharda güzelleşen doğayı gördükçe sanki kışın bir daha gelmeyeceği fikrine kapıldığını ifade etmektedir. Baharın doğayı güzelleştirmesi sonucu şair, doğaya baktıkça cenneti görmüş gibi olmaktadır. Doğanın görünüşünü cennete benzetmektedir. Bahar gelince insan, bulunduğu kasvetli mekândan sıyrılarak yeni bir âleme geçmiş, tazelenmiş, güzelleşmiş bir hissetmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun “Türküler Dolusu” şiiri yer almaktadır. Şiirde,

Ah bu türküler, köy türküleri

Ne düzeni belli ne yazanı

Altlarında imza yok ama

İçlerinde yürek var

Cennet misali sevişen

Cehennemler gibi dövüşen

Bir çocuk gibi gülüp

Mağaralar gibi inleyen

Nasıl unuttur nasıl

Ömründe bir defa Kâzım’ın türküsünü dinleyen...” kısmı bulunmaktadır. Şairin memleketinin türkülerini övdüğü şiirinin bu kısmında, türkülerdeki duygular arasında cennetteki gibiymişçesine saf bir sevgi bulunduğunu ifade etmektedir. Türlü kötülükten uzak, sonsuz bolluğunun, güzelliğin olduğu cennette, sevginin de saf ve temiz olarak var olduğu düşünülmektedir. Bu düşünce de türkülerdeki sevgi duygusunun yoğunluğunu ifade etmede kullanılmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiirin yer aldığı kitap, 2016 ve 2017 yıllarında; 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta da okutulmuştur.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Ayaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Eflatun Cem Güney’in “Üç Elma” masalı yer almaktadır. Masalda, çocuğu olmayan bir padişahın önce bir bahçe ile kendini avutmaya çalışması, sonra hiddetlenip bahçeyi talan etmesi, talan edilen bahçeden padişahın karısının bir elma fidanı yetiştirerek verdiği tek elmadan yemeleri ve çocuk sahibi olmaları anlatılmaktadır. Padişah, çocuğu olmadığı için üzülürken yanına güngörmüş biri gelir ve efkâr dağıtacak bir bahçe yapmasını öğütler. Ne zaman dertlense bu “*cennet katına*” gidecek ve orada ferahlayacaktır. Bahçenin insan üzerindeki etkisi ve güzelliği, insana cenneti çağrıştırmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Masal, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, metne hazırlık etkinliği olarak, Yunus Emre’nin şiiri yer almaktadır. Şiirde, “*Bu cihan cehennemini / Sekiz uçmağ ede bir söz.*” mısraları bulunmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, “Manyas Kuş Cenneti” parçası eklenmiştir. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖÇK” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, etkinlik olarak bir fabl metni bulunmaktadır. Metinde, ormanın cennetten bir köşe olduğuna değinilir. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitaplarında da yer almaktadır.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Gülten Dayıoğlu’nun gezi yazısı “Hamilton Adası” bulunmaktadır. Metinde yazar, gezdiği

Hamilton Adası'nın "*Cennet Adası*" olarak da çokça anıldığını söylemektedir. Adanın güzelliği sebebiyle bu şekilde anıldığı düşünülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı" adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ceyhun Atuf Kansu'nun "Çocukluk Aşkı" şiiri yer almaktadır. Şair şiirde, "*İnsanlığın cenneti saklı göz yaşlarımda, / Yeni bir bahar çağı getirecek zaferim.*" mısralarına yer verir. Şair, çocukluğun saf ve temiz duygularını, cennetteki saflığı ve temizliği çağrıştırdığını ifade eder. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 8 DK" adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Abdurrahim Karakoç'un "Güney İlleri" şiiri bulunmaktadır. Ülkenin güney şehirlerinin güzelliğinin anlatıldığı şiirde şair, güney illerini cennet ile bir tutar. Güney illeri, şaire göre, cennet kadar güzeldir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, "Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı" adıyla 2018'de okutulan kitapta; Ali Sağdaş ile Gürkan Cunda'nın kaleme aldığı "Lavanta Kokulu Köy" metni bulunmaktadır. Isparta'da bulunan lavanta tarlalarının anlatıldığı metinde yazar, bölgeyi lavanta cenneti olarak tarif etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da basılan kitaplarında yer alır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan "Türkçe 8 Ders Kitabı"nda, Asım Haliloğlu'nun "Eşek ile Tilki" fablı, manzum bir şekilde bulunmaktadır. Metinde, üzüm yüklü bir eşeğin taşıdığı üzümlere göz koyan tilkinin eşeği kandırarak üzümleri elde etmesi anlatılmaktadır. Tilki, bölgede bulunan bir kuyuda eşeklerin huzur içinde özgürce yaşadığını söyler. Bunun üzerine eşek de kuyuya girmek ister ve yükünü sırtından almasını tilkiden rica eder. Eşeğe göre, yükünden kurtulunca o da kalan ömrünü cennette geçirecektir. Cennet, özgürlüğün, rahatlığın olduğu mekân olarak metinde yer alır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal'ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan "Türkçe 7 Ders Kitabı"nda, etkinlik içerisinde, Fikret Şeneş'in "Bir Başkadır Benim Memleketim" şiir

bulunmaktadır. Şair şiirinde, memleketinin her köşesinin cenneti olduğunu ifade eder. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Çamlıbel

Köroğlu'nun Köroğlu olduğu mekân olarak anılan Çamlıbel için Şimşek ve Çetindağ Süme (2014), mitolojik bir mekân olarak değerlendirilebilmesinin en önemli sebebinin dağlarla çevrili olması olduğunu ifade eder. Bu mekân, tanrıya yakın, kutsiyet atfedilen bir özelliğe sahip dağlarla çevrilidir.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Enis Behiç Koryürek'in “Biz Kimleriz” şiiri yer alır. Şiirde, “*Çamlıbel*'de uğuldarız, coşar, gürlüyoruz.” mısrası yer alır. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Çatalhöyük

Konya'nın Çumra ilçesi sınırlarında olan Çatalhöyük, dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biridir. Hançerlioğlu (2004), Anadolu'da, Sümerlerden çok önce, Ana Tanrıça Kybele'nin varlığının Çatalhöyük kazılarında tespit edildiğini belirtmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2010 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Mine Erbek'in “Oya” metni bulunmaktadır. Anadolu'da oya kültürünün ve desenlerin anlamlarının ele alındığı metinde yazar, tarihin ilk yerleşim yerlerinden Çatalhöyük'te de el sanatı eserlerinde günümüz simgelerinin görüldüğünü belirtir. Metin, yazarların, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, mekân tanıtımı şeklinde gerçekleşecek bir konuşma etkinliğinde kullanılmak üzere seçilebilecek konular verilmiştir. Bu konulardan biri de “Çatalhöyük Neolitik Kenti”dir. Kitap, 2020'de de okutulmuştur.

Efes

Erhat (2019), İzmir'in Selçuk ilçesinde kalıntıları bulunan Efes Antik Kenti için, Efes kazılarını gezip de Yedi Uyurlar Efsanesi'ndeki mağaraya uğramamanın günah olduğunu ifade eder. Buradan da anlaşıldığı üzere Efes Antik Kenti, Yedi Uyurlar da olmak üzere pek çok efsaneye ev sahipliği yapmıştır. Aynı zamanda Yunan tanrıçası Artemis'in şehri olarak anılmaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak "Türkçe Ortaokul 2" adıyla 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Hasan Olalı'nın kaleme aldığı "Türkiye'nin Turistik Değeri" metni yer almaktadır. Türkiye'nin turistik açıdan ne kadar zengin olduğunu kısaca anlatan bu metinde kent isimlerinden örnekler de verilmektedir. Bir antik kent olan Efes de bunlardan biridir. Metin,

- Aynı yazarların aynı adla, 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak "Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf" adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı" adıyla 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitaplarında yılında okutulan kitapta yer alır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 7 ÖKK" adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, Aynur Durukan'ın "Türkiye; Dünya Kültür Mozağının En Renkli Parçası" metni bulunmaktadır. Metinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınan kültürel varlıklara örnekler verilir. Bunlardan biri de Efes'tir. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan "Türkçe 8 Ders Kitabı"nda, Günay Tulun'un Anadolu'daki uygarlıklara olan hayranlığı sebebiyle yazdığı "Anadolu Uygarlıkları" şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde,

“Ben Anadolu ’yum, ana dolu, dopdolu

Ben Kültepe ’yim, ben Alişar, Alaca,

Bir yanım Efes, Milet; bir adımsa Troya

Ben Anadolu ’yum, Anadolu her çağda.” dörtlüğünde kendisini Efes ile özdeşleştirerek uygarlıklar arasında yaşadığını belirtmektedir.

Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, mekân tanıtımı şeklinde gerçekleşecek bir konuşma etkinliğinde kullanılmak üzere seçilebilecek konular verilmiştir. Bu konulardan biri de “Efes”tir. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Epidauros Tiyatrosu

Erhat (2019), Epidauros’un, Yunanistan’da bulunan antik bir şehir olduğunu ifade eder. Yunanistan’ın en ünlü Asklepios tapınağının bu şehirde olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda, antik kent, Yunan mitolojisinde Apollon’un oğlu olan ünlü doktor Asklepios’a adanan yapılar da barındırmaktadır. Bu yapılardan biri de Epidauros Tiyatrosu’dur.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Muhsin Ertuğrul’un kaleme aldığı “Tiyatro’nun Değeri” denemesi bulunmaktadır. Metinde yazar, insanoğlunun tarih öncesinden beri hayatında olan tiyatroya değinirken önemli antik tiyatrolara da yer verir. Bunlardan biri de antik dünyadan kalan Epidauros Tiyatrosu’dur.

Hacılar

Özmen (2016), Burdur’da bulunan Hacılar kazı alanında Ana Tanrıça Kybele kültüne ait bulguların ele edildiğini ifade eder.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla, 2010 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Mine Erbek’in “Oya” metni bulunmaktadır. Anadolu’da oya kültürünün ve desenlerin anlamlarının ele alındığı metinde yazar, tarihin ilk yerleşim yerlerinden Hacılar’da da el sanatı eserlerinde günümüz simgelerinin görüldüğünü belirtir. Metin, yazarların, 2011 ve

2012 yıllarında okutulan kitaplarında; Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 DK” adıyla okutulan kitapta da yer alır.

Hattuş

Çorum’un Boğazkale ilçesi sınırlarında olan Hattuşa kazı alanı hakkında Özmen (2016), Hitit dönemine ait bulguların yer aldığını ifade eder. Bölgede, Ana Tanrıça ve doğaya hükmeden tanrılara dair izler bulunmaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, Aynur Durukan’ın “Türkiye; Dünya Kültür Mozağinin En Renkli Parçası” metni bulunmaktadır. Metinde UNESCO Dünya Miras Listesi’ne alınan kültürel varlıklara örnekler verilir. Bunlardan biri de Hattuş – Boğazköy’dür. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, mekân tanıtımı şeklinde gerçekleşecek bir konuşma etkinliğinde kullanılmak üzere seçilebilecek konular verilmiştir. Bu konulardan biri de “Hattuş (Boğazköy) – Hitit Başkenti”dir. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Hierapolis

Denizli’nin Pamukkale ilçesinin olduğu bölge, Hierapolis Antik Kenti’ne ev sahipliğii yapmaktadır. Güleç (2018), antik kentte, Yunan mitolojisindeki yer altı yılanı ve cehennem kapısında duran Kerberos’un heykellerinin olduğuna yer vermiştir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, Aynur Durukan’ın “Türkiye; Dünya Kültür Mozağinin En Renkli Parçası” metni bulunmaktadır. Metinde UNESCO Dünya Miras Listesi’ne alınan kültürel varlıklara örnekler verilir. Bunlardan biri de Hierapolis – Pamukkale’dir. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, mekân tanıtımı şeklinde gerçekleşecek bir konuşma etkinliğinde kullanılmak üzere seçilebilecek konular verilmiştir. Bu konulardan biri de “Pamukkale - Hierapolis”tir. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Karain

Sayar (1995), Anadolu’da insan ve boğa arasındaki ilişkisinin, av ayinlerinin ve boğa kültürünün mağara resimlerine yansımalarının, paleolitik döneme işaret eden Karain Mağarası’nda duvarlarında bulunduğunu ifade eder.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, Aynur Durukan’ın “Türkiye; Dünya Kültür Mozaığının En Renkli Parçası” metni bulunmaktadır. Metinde UNESCO Dünya Miras Listesi’ne alınan kültürel varlıklara örnekler verilir. Bunlardan biri de Karain’dır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Kanthos – Letoon (Kantos – Leton)

Erhat (2019)’un “Ksanthos” olarak ifade ettiği şehir, Muğla il sınırları içerisinde bulunan, Apolon’a adanmış bir Lykia şehri olduğunu ifade eder.

Letoon ise Tanrı Apollon ve Artemis’in annesi Leto adına yapılan, Lykia bölgesindeki kutsal bir merkez olarak yer almaktadır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, Aynur Durukan’ın “Türkiye; Dünya Kültür Mozaığının En Renkli Parçası” metni bulunmaktadır. Metinde UNESCO Dünya Miras Listesi’ne alınan kültürel varlıklara örnekler verilir. Bunlardan biri de Kanthos – Letoon’dur. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Kültepe

Hitit uygarlığının izlerinin bulunduğu Kültepe, Kayseri ili sınırlarında bulunmaktadır. Eserinde puta tapım konusuna da yer veren Hançerlioğlu (2004), Anadolu'da Kültepe'de yapılan kazılarda da küçük heykel şeklinde putların bulunduğunu ifade eder.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Günay Tulun'un Anadolu'daki uygarlıklara olan hayranlığı sebebiyle yazdığı “Anadolu Uygarlıkları” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde,

“Ben Anadolu'yum, ana dolu, dopdolu

Ben Kültepe'yim, ben Alişar, Alaca,

Bir yanım Efes, Milet; bir adımsa Troya

Ben Anadolu'yum, Anadolu her çağda.” dördlüğünde kendisini Kültepe ile özdeşleştirerek uygarlıklar arasında yaşadığını belirtmektedir.

Megalopolis

Yunanistan'ın Arkadya şehri sınırları içerisinde bulunan Megalopolis kasabasında, antik bir tiyatro bulunmaktadır.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak “Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Muhsin Ertuğrul'un kaleme aldığı “Tiyatro'nun Değeri” denemesi bulunmaktadır. Metinde yazar, insanoğlunun tarih öncesinden beri hayatında olan tiyatroya değinirken önemli antik tiyatrolara da yer verir. Bunlardan biri antik Arkadia'nın başkenti Megalopolis'tedir.

Milet

Yunan mitolojisinde önemli mekânlardan biri olan Milet, Aydın sınırları içerisinde bulunan bir antik liman kentidir. Erhat (2019), Miletos olarak ifade ettiği şehir için mitolojide, Perslerin bölgeye hâkim olmak üzere saldırdığını, Büyük İskender'in bölgeyi kalkındırmak için uzunca bir süre konakladığını, Troya Savaşı'nda esir alınan Troya kralının kızı Hesione'nin kaçıp sığındığı yer olduğunu işaret eder.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Günay Tulun’un Anadolu’daki uygarlıklara olan hayranlığı sebebiyle yazdığı “Anadolu Uygarlıkları” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde,

“Ben Anadolu’yum, ana dolu, dopdolu

Ben Kültepe’yim, ben Alişar, Alaca,

Bir yanım Efes, Milet; bir adımsa Troya

Ben Anadolu’yum, Anadolu her çağda.” dörtlüğünde kendisini Milet ile özdeşleştirerek uygarlıklar arasında yaşadığını belirtmektedir.

Nemrut Dağı

Adıyaman ve Malatya illeri arasında yer alan Nemrut Dağı, Yaşar (2019)’un ifade ettiğine göre, zirvesinde, Kommegene Kralı Antiochus’un yaptırdığı heykelleri barındırmaktadır. Kral hem kendisi için anıt mezar hem de dev heykeller yaptırmıştır. Heykeller arasında Kral Antiochus, Kraliçe Fortuna-Tyce, Zeus, Apollon ve Herakles’in heykelleri vardır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, Aynur Durukan’ın “Türkiye; Dünya Kültür Mozağının En Renkli Parçası” metni bulunmaktadır. Metinde UNESCO Dünya Miras Listesi’ne alınan kültürel varlıklara örnekler verilir. Bunlardan biri de Nemrut Dağı’dır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, mekân tanıtımı şeklinde gerçekleşecek bir konuşma etkinliğinde kullanılmak üzere seçilebilecek konular verilmiştir. Bu konulardan biri de “Nemrut Dağı”dır. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Perge

Antalya'nın Aksu ilçesi sınırlarında olan Perge Antik Kenti, Erdoğan (2006)'nın aktardığına göre, Troya Savaşı sonrası, Argoslular tarafından kurulmuştur. Antik kent, Helenistik dönemin izlerini taşır. Perge adını, Anadolu kültüründe bir doğa tanrısı olan Artemis Pergaea'dan almaktadır. Kentte, Akalılar, İonyalılar ve Lydialılara dair bulgular yer almaktadır.

Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı" adıyla 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitapta, Ayhan Atakol'un kaleme aldığı "Kurşunlu Şelalesi" metni bulunmaktadır. Metinde, ünlü şelalenin ve çevresinin özelliklerine, gördüğü ilgiye değinilmektedir. Yazar, şelalenin, yakınlarında bulunan antik şehir Perge'ye yakın olması ile yabancı turistleri de kendine çektiğini belirtir.

Piramitler

Hançerlioğlu (2004), Mısır mitolojisinde, Keops, Kefren ve Mikerinos adlarında üç tane tanrılaştırılmış firavun olduğunu ifade eder. Büyücü Dedi, Keops'a Tanrı Ra'nın üçüzlerinin firavun olacağını söylemiş, Keops da onları öldürmeyi başaramamıştır. Bu üç tanrılaştırılmış firavun adına, Mısır'da üç büyük piramit inşa edilmiştir.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak "Türkçe Ders Kitabı 7" adıyla 2018'de okutulan kitapta, Gülten Dayıoğlu'nun yaptığı gezi dolayısıyla kaleme aldığı "Gize" metni bulunmaktadır. Metinde, Mısır'ın Gize Antik Kenti'nde bulunan Keops, Kefren ve Mikerinos piramitlerini gören yazar, piramitlerin neden ve nasıl yapıldığını da aktarmaktadır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Tarsus

Hançerlioğlu (2004), Yunan mitolojisinde, Tarsus'ta bulunan çayın "Kydnos" adında bir ırmak tanrısı olduğunu ifade eder. Anlatılana göre, Tarsus kentini de Kydnos'un oğlu "Parthenios" kurmuştur.

1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak "Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf" adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta,

Hasan Olalı'nın kaleme aldığı "Türkiye'nin Turistik Değeri" metni yer almaktadır. Türkiye'nin turistik açıdan ne kadar zengin olduğunu kısaca anlatan bu metinde kent isimlerinden örnekler de verilmektedir. Eski uygarlıkların kalıntılarının bulunduğu Tarsus da bunlardan biridir.

Truva

Kapukaya (2018) Yunan destanı olan İlyada ve Odysseia destanlarında geçen Truva Savaşı'nın Çanakkale bölgesinde yaşandığına dair bulgular olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte Batı medeniyetinin temelini oluşturan bu antik Truva şehrinin adı Avrupa'da da farklı antik kentlerin kuruluşunda geçmektedir. Hem Yunan mitolojisinin hem de Anadolu kültürünün bir parçası olarak Truva, Anadolu arkeolojisi açısından önemli bir yere sahiptir.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak "Türkçe Ortaokul 2" adıyla 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Hasan Olalı'nın kaleme aldığı "Türkiye'nin Turistik Değeri" metni yer almaktadır. Türkiye'nin turistik açıdan ne kadar zengin olduğunu kısaca anlatan bu metinde kent isimlerinden örnekler de verilmektedir. Bir antik kent olan Truva da bunlardan biridir. Metin, aynı yazarların aynı adla, 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında; 1988 yılında Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak "Ortaokul Türkçe Dersleri 3. Sınıf" adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 7 ÖKK" adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, derse hazırlık amacıyla, Aynur Durukan'ın "Türkiye; Dünya Kültür Mozağının En Renkli Parçası" metni bulunmaktadır. Metinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınan kültürel varlıklara örnekler verilir. Bunlardan biri de Truva'dır. Metin, yazarların 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan "Türkçe 8 Ders Kitabı"nda, Günay Tulun'un Anadolu'daki uygarlıklara olan hayranlığı sebebiyle yazdığı "Anadolu Uygarlıkları" şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde,

“Ben Anadolu ’yum, ana dolu, dopdolu

Ben Kültepe ’yim, ben Alişar, Alaca,

Bir yanım Efes, Milet; bir adımsa Troya

Ben Anadolu ’yum, Anadolu her çağda.” dörtlüğünde kendisini Truva ile özdeşleştirerek uygarlıklar arasında yaşadığını belirtmektedir.

Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, mekân tanıtımı şeklinde gerçekleşecek bir konuşma etkinliğinde kullanılmak üzere seçilebilecek konular verilmiştir. Bu konulardan biri de “Troya Antik Kenti”dir. Kitap, 2020’de de okutulmuştur.

Zeugma

Alagöz (2012), araştırmasında, Gaziantep’in Nizip ilçesi sınırlarında bulunan Zeugma Antik Kenti’ndeki bulgularda, Helenistik ve Roma dönemine ait eserlerin bulunduğunu, Yunan mitolojisinden şarap tanrısı Dionysos ve haber tanrısı Hermes’e ait figürinler bulunduğunu ifade eder.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, noktalama işaretleri ile ilgili olan etkinlikte metin olarak Zeugma Antik Kenti’nin bilgileri yer almaktadır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

4.2.12. Zamanlar

Çarşamba

Çoruhlu (2020), Türk mitolojisinde kötü ruhlara değinirken, Çarşamba günleri insanlara zararı dokunan “Çarşamba Karısı’nın varlığından bahsetmektedir. Karakurt (2012), Azerbaycan Türklerinin yılın son dört çarşambasına önem verdiklerini ifade eder. Bu günlerde, geceleri dikkatli olunmalı ve doğa ruhları rahatsız edilmemelidir. Azerbaycan halkının yılın son çarşambasını âlemin yattığı vakit inancına sahip olduğu belirtilir. Bu çarşamba, Nevruz’dan önceki çarşambadır. Yılın son çarşambasında, ateş yakılarak her türlü hastalığın dökülmesi için üzerinden atlanmaktadır.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oya Ayman’ın “Yurdumuzda ve Orta Asya’da Nevruz Kutlamaları” metni yer almaktadır. Metinde, Türklerin Ergenekon’dan çıkışının her yıl kutlandığını Nevruz günü kutlamalarının Türk yurtlarında nasıl kutlandığı anlatılmaktadır. Bununla birlikte, Anadolu’nun bazı yörelerinde mart ayının ilk Çarşamba günü “*kara çarşamba*” olarak anılır ve çeşitli uygulamalar gerçekleştirilir.

Hıdırellez

Hançerlioğlu (2004), Hıdırellez’in, Türk mitolojisinde önceleri Aksakallı Koca olarak yer alan Hızır’ın, İlyas Peygamber ile buluştukları gün olarak kutlandığını belirtir. Rivayete göre, Hızır ve İlyas, 6 Mayıs günü buluşmuşlar ve Hızır baharın geldiğini haber vermiştir.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Hüseyin Sezgin’in “Anamdan Mektup” metni yer alır. Bir annenin mektubunda evladını nasıl özlediğini anlattığı mektubunda, anne yaşadığı yerdeki gelişmelere de yer verir, Hıdırellez vaktinin geldiğini, obanın hazırlık yaptığını söyler. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Yaşar Kemal’in kaleme aldığı “İmece” metni bulunmaktadır. Köylülerin işlerini birbirlerine yardım ederek yaptığı bu sistemde, işler bir bayram havasında görülmektedir. Yazar, ilk imeceye gittiğinde Hıdırellez günüdür ve herkes renk renk giyinmiştir. Yazar bu ahenkli hâlleri çok sevmiştir. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında; Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018’de okutulan kitapta; Rahmi Ali’nin kaleme aldığı “Muhacir Osman” hikâyesi bulunmaktadır. Bir balkan şehrinde yaşarken evinden yurdundan ayrılmak zorunda kalan Muhacir Osman’ın anlatıldığı metinde, Muhacir Osman ile muhabbet eden yazar, Osman’ın memleketini, bayramları, Hıdırellez günlerini sorduğunu belirtir. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da basılan kitaplarında yer alır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, “Türklerde Toylar, Merasimler, Festivaller ve Şenlikler” metni yer almaktadır. Metin, TRT tarafından hazırlanan “Ortak Miras” belgeselinden alınmış bir dinleme/izleme metnidir. Türklerde, toyların, geleneklerin, törenlerin şenliklerin anlatıldığı metinde, Türklerde ortak olarak kutlanan bayramlardan biri olan “Hızır Bayramı” da örnek verilmektedir.

Nevruz

Çoruhlu (2020), Türklerde Ergenekon Destanı’ndaki Ergenekon’dan çıkış günü olarak kabul edilen Nevruz’un pek çok şekle kutlandığını belirtir. Türk milletlerinde, Ergenekon’dan çıkış ritüelinin gerçekleştirilmesinin yanında çeşitli uygulamalar da yapılmaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Ural’ın hazırladığı “Ergenekon Destanı” bulunmaktadır. Destanda, Ergenekon’dan çıkan Göktürklerin, o günü yılbaşı olarak benimsedikleri ve her yılbaşında kömürle ısıtılan demiri döverek kutlama yaptıkları belirtilmektedir. Metin,

- Yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı, Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oya Ayman’ın “Yurdumuzda ve Orta Asya’da Nevruz Kutlamaları” metni yer almaktadır.

Metinde, Türklerin Ergenekon'dan çıkışının her yıl kutlandığını Nevruz günü kutlamalarının Türk yurtlarında nasıl kutlandığı anlatılmaktadır. Metinden kısa bir paragraf, etkinlik olarak, Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, metne hazırlık amacıyla, “Bahar Nevruz’la Başlar” başlıklı fabl eklenmiştir. Fablda hayvanlar Nevruz’un gelmesini heyecanla beklemekte, baharın geldiğinin haberini Nevruz’la aldıklarını söylemektedir. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, yazma etkinliğinde kullanılması amacıyla, Süleyman Arpacı’nın “Nevruz Güzellemesi” şiiri eklenmiştir. Şiir, tamamen Nevruz’un Türklerin hayatındaki önemini anlatmaktadır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Sevinç Çokum’un kaleme aldığı “Nevruz ve Birlik” metni yer almaktadır. Nevruz Bayramı’nın Türklerde uyandırdığı duygulara yer veren Çokum, Nevruz’un Türkler için önemini ortaya koyar. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, “Türklerde Toylar, Merasimler, Festivaller ve Şenlikler” metni yer almaktadır. Metin, TRT tarafından hazırlanan bir dinleme/izleme metnidir. Türklerde, toyların, geleneklerin, törenlerin şenliklerin anlatıldığı metinde, Türklerde ortak olarak kutlanan bayramlara “Nevruz Bayramı” da örnek verilmektedir.

Saya Bayramı

Türklerde bereket töreni olarak kutlanan Saya Bayramı için Karakurt (2012), bayramın “Saya Han” adında bir de koruyucu ruhu olduğunu belirtir. Diğer adıyla Sayagan, koyunlar kuzulamaya başlayınca her evden manilerle saya toplanarak insanların hep beraber toplananları tüketmesiyle kutlanır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, “Türklerde Toylar, Merasimler, Festivaller ve Şenlikler” metni yer almaktadır. Metin, TRT tarafından hazırlanan bir dinleme/izleme metnidir. Türklerde, toyların, geleneklerin, törenlerin şenliklerin anlatıldığı metinde, baharın habercisi olarak Türklerde ortak olarak kutlanan Saya Bayramı da anlatılmaktadır. Saya Bayramı, bereket aylarının yaklaştığını haber vermektedir.

4.2.13. İnanışlar

Ahiret

Ahiretin varlığına olan inanç, daha çok ölüm ve ruha dair düşüncelerle ilgilidir. Karakurt (2012)’a göre eski uygarlıklarda ve pek çok inanişe göre ruh, ölümsüzdür ve ölüm, ruhun bedenden ayrılması hâlidir. Bu noktada ruhun bedenden ayrılması sonrası yaşayacağı olaylar, farklı uygarlık ve inanışlara göre değişmektedir. Bu sebeptendir ki gerek metinlerde gerekse eski çağ uygarlıklarının yaşadığı bölgelerdeki yapılan kazılarda ölüm sonrası ruhun yaşayacağı serüvende yardımcı olması adına bazı uygulamaların yapıldığına dair izler bulunmuştur. Mezopotamya uygarlıklarında ölmüş kişilerin mezarlarına yiyecek ve giyecek de bırakılmıştır. Sümer mitolojisinde Enkidu, “Ölüler Ülkesi”ne gidip dönebilmiştir ve ölen kişilerden kötü olanların ruhu yaşayanların başına musallat olabilmektedir. Altay, Uygur, Yakut Türklerine göre âlem 3 kattan oluşmaktadır: insanların yaşadığı bölge olan “Yer”, ölülerin göçtüğü bölge “Yer altı” ve kutsal ruhların olduğu bölge “Kutsal Gök”. Bazı Türk haklarında ve Moğollarda Gök âleminin tanrısı “Ülgen”, Altay Türklerine göre de yer altı âleminin tanrısı “Erlik Han”dır. Şamanist toplumlarda ruh, önce yeraltına iner ve eğer iyi bir olarak yaşadıysa göklere çıkar.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında yer alan Eflatun Cem Güney’in “Perili El” metninde de ölüm sonrası hayata bir atıf yapılmıştır. Anne babasını daha ev işlerini öğrenmeden kaybetmiş bir genç kız vardır ve ev işlerini yapamadığı için de zor durumda kalmıştır. Evin

işlerini yapamayan Genç kıza yardım etmek üzere eve bir peri gelmiş ve kızın parmaklarına birer peri yerleştirerek kızı zor durumdan kurtarmıştır. Eve gelip de evin güzelliğini gören eş, kıza dua ederken “*iki cihanda yüzünün ak olmasını*” dilemiştir. Burada, kişinin yaşayacağı iki farklı dünyaya vurgu yapılmaktadır. İlgili metin ise,

- Yazarların 1986 ve 1987 yıllarında da okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta yer almıştır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Şevket Rado’ya ait, “Bir Daha Gelecekmişiz Gibi” metni yer almaktadır. Metinde insanların gündelik duygularla kıymetli vaktini boşa harcadığından bahsetmektedir. Bu noktada yazar, başımıza defalarca, dünyanın geçici olduğunu açıkça belli eden olaylar meydana geldiğini belirtmektedir. İkinci bir hayata işaret edilen bu ifadeye göre yazarda ahiret inancının olduğu anlamı ortaya çıkmaktadır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Direktör Ali Bey’in “Ayyar Hamza” eserinden bir parça yer almaktadır. Beş yüz altının nasıl alındığını anlatan parçada, oğlunu rehinelikten kurtarmak için altınlarından zar zor vazgeçen Zuhurî karakteri, altınları götürecek olan Hamza’ya, “*Ahrette on parmağım yakanda kalsın!*” dediğini iletmesini söyler. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Mustafa Kemal Atatürk’ün Salih Bozok’a yazdığı mektup, “Kardeşim Salih Bey” başlığıyla yer edinmiştir. Mektupta Atatürk, Mısır’a gidecek olduğundan arkadaşlarına veda etmektedir. Arkadaşı Nuri Bey içinse “*Eğer mukadderse ahirette kavuşuruz.*” demektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Enver Naci Gökşen’in kaleme aldığı “İki İyi İnsan” hikâyesi bulunmaktadır. Hikâyede, kiracı ve ev sahibi ailelerinin birbirlerini zamanla sevmeleri, dost olmaları anlatılmaktadır. Metinde, ataların “*Tanrı insanı dünyada mekânsız, âhirette imansız bırakmasın.*” sözü geçmektedir. Evsiz kalan kiracı, mekânsızlığın kederini duyarken bu sözün anlamını daha iyi iştirak eder. Öteki dünyaya olan inanç, insanın hesap vereceği, dünya hayatının gözden geçirilerek konumunun belirleneceğini içermektedir. Buna göre ahrette imanlı olmak, kiracının hiç olmazsa öteki dünyada cennette yerinin belli olacağını umduğuna işaret etmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, Mehmet Önder’in tanıtım yazısı olan “Yunus Emre” bulunmaktadır. Metinde yer alan şiirlerinde Yunus Emre, dünyanın geçiciliğine vurgu yapmaktadır. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, ikinci perde, ikinci ve üçüncü meclis, dördüncü perde, beşinci meclis bölümleriyle, Namık Kemal’in “Vatan Yahut Silistre” metni yer almaktadır. Metinde, Sıtkı Bey, İslam Bey’i yanına çağırırken, “*Dünyada, ahirette yüzün ak olsun.*” demektedir. Ölümünden sonra yaşamın olduğuna dair inancın yansıması iyi dilek olarak metinde yerini bulmuştur. Yüzün ak olması, kişinin mutlu, huzurlu olması anlamına gelmektedir. İki dünyada da kişi için mutluluk dilenmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hilal Eselioğlu, Sıdıka Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Arif Nihat Asya’nın “Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor” şiiri yer almaktadır. Şiirde bulunan, “*Bir el ki ahretten uzanmış, / Edeple gelip birer birer / Öpsün diye fâniler.*” mısralarında bayrağın yanında nöbet tutan eli öpülesi meçhul bir askerden bahsetmektedir. El öyle kutsaldır ki öteki dünyadan bile insanlara uzanabilmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Kitap, 2020 yılında da okutulmuştur.

Hilal Erkal ile Mehmet Erkal'ın hazırlayarak 2020 yılında okutulan “Türkçe 7 Ders Kitabı”nda, Erdal Çakıcıoğlu'nun hazırladığı “Karagöz ile Hacivat” metni bulunmaktadır. Metinde, evinden çıkan Karagöz, karşısına çıkanlardan Hacivat'ın herkese verem teşhisi koyduğunu öğrenir. Yolda karşılaştığı Temel'in babasının yanına gittiğini duyunca babasının nerede olduğunu sorar. Temel de öbür dünyada olduğunu söyler.

Baht/Bahtsızlık/Talih/Talihsizlik/Şans/Şanssızlık

Karakurt (2012), Türk halk kültüründe “Urasa” adında bir nefes tedavisinin varlığından bahseder. “Uraz” ise şans anlamına gelmektedir. Rastlantıları düzenleyen soyut güçtür.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Özyurt” adlı üç perde sekiz tablolu metninden bir parça bulunmaktadır. Beşinci tablo, birinci perde ve birinci sahnenin yer aldığı bu parçada, karakterler, anayurdu kuraklık sebebiyle bırakmak zorunda kalmışlardır. Varmak istedikleri denize seslenirken, “*Gönlümüzden açık ol, bahtımızdan ak, deniz!*” ifadesini kullanırlar. Denizin, bahtlarını olumlu yönde etkilemesini dilemektedirler. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında yer alır.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın “Fatih'in Gemileri” şiiri bulunmaktadır. Şiirde fatih esnasında yaşanan durum ve olaylar yer almaktadır. Şair işlerinin nasıl kolayca çözüldüğünü anlatırken, “*Sanki bizimle yürüyordu / Kismet.*” demektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında bulunur.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Reşat Nuri Güntekin'in “Kavak Yelleri” eserinden alınan bir parça, “Dişler” başlığı ile alınmıştır. Parçada hükümet doktorunun başından geçen bir olay anlatılmaktadır. Bir hastası bir türlü geçmeyen bir yüz ağrısına sahiptir ve doktor bu rahatsızlığın nedeni ve şifası için araştırma yapmıştır. Aynı zamanda da bir arkadaşına da durumu bildirmiş ve ondan görüş istemiştir. Yaptığı araştırma sonucu ile arkadaşının bildiği görüşün birbirini tutmasını ise bir talih eseri olarak yorumlamıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da geçmektedir.

Kemal Demiray'ın 1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan “TEO Türkçe 8” kitabında, Selim Sırrı Tarcan'ın bir radyo konuşması “Çalışma ve Başarı” başlığı ile yer almaktadır. Metinde, başarının sebebini çalışmaya bağlayanlar olduğu gibi şans faktörüne bağlayanlar da olduğundan bahsedilmektedir. Metin,

- Kemal Demiray'ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1989 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla okutulan kitabında;
- “Kendine Güvenmek” başlığıyla, Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı kitapta;
- “Hayatta Başarılı Olmanın Yolları” başlığıyla, Muhsin Köktürk ve Metin Gül tarafından hazırlanarak “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulan kitapta da yer alır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Sabri Esat Siyavuşgil'in “Al Baltayı Eline” yazısı yer almaktadır. Walter Scott'un ölüm haberi üzerine kaleme alınan bu yazıda Siyavuşgil, “*Amerika'da nice Scottlar var.*” sözüyle yalnız altın arayan talihli kişilerden bahsetmediğini vurgular. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Tac Mahal'in yapılış hikâyesinin de yer aldığı “Tac Mahal” başlıklı gezi yazısı bulunmaktadır. Falih Rıfkı Atay'ın kaleme aldığı metinde, gezi grubunun programında Agra bölgesinin tam mehtaba düşen vakte geliyor olması talihli olmak ile bağdaştırılır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Schiller'in “Wilhelm Tell” eserinden bir parça yer almaktadır. Valinin Tell'e oğlunun başındaki elmayı okla vurma cezasını verdiği parçada, Tell bunu başararak hem oğlunun hem de kendinin canını kurtarmıştır. Bunun üzerine vali, Tell'in talihini kendi hâkimiyetine bıraktığını söylemektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Halide Edip Adıvar’ın “Türk’ün Ateşle İmtihanı” eserinden alınmış “Esirler” parçası bulunmaktadır. Kurtuluş Savaşı esnasında, Uşak’ta esir düşen Trikopis ve Mustafa Kemal’in konuşmasının yer aldığı parçada Mustafa Kemal, Trikopis’in elini tutarak savaşın bir talih olduğunu söyler. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Reşat Nuri Güntekin’in, “Bugün Okula Gelmeyin” başlıklı anısı bulunmaktadır. Güntekin, okuldan birincilikle mezun olup ailesini gururlandırmak için ne kadar çok çalışsa da nihayetinde okuldan ikinci olarak mezun olmuştur. İlk dönem birinci olmak adına yarıştığı kişiyi numara farkı ile geçince şansın kendinden yana olduğunu düşünmüştür. Nitekim, ikinci olmuş ve babasına bugün okula gelmemesi için yalvarmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların aynı adla 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da geçmektedir.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, Faruk Nafiz Çamlıbel’in kaleme aldığı “Kahraman” oyunundan yedinci meclis bölümü, aynı başlıkla yer edinir. Kurtuluş Savaşı zamanında geçen karşılıklı bir konuşmada, karakterlerden Yüzbaşı Aziz, “*Halkımız, yıldızının battığı bir zamanda, / Bahtının döndüğünü görür bir kahramanda.*” ifadesini kullanır. İnsanın yıldızının batması, onun başına olumsuzlukların geleceğine işaret etmektedir. Bununla birlikte metinde, Kurtuluş Savaşı zamanında halk, bir kahraman gördüğü vakit bahtlarının olumlu yönde etkileneceği hissine kapılmaktadır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında da yer almaktadır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ahmet Kutsi Tecer’in “Ağaçla Bulut” metni bulunmaktadır. Metinde, yazar,

“Git, hayır, git yağmur, vefasız gelin!

Çeyizin omzunda gider bir selin,

Kismetin nasipsiz bu yer değil.” diyerek yağmura,

“Köklerin yayılmış bu toz toprağa,

Boğum boğum keder, budak budak dert,

Talihin bastığın topraktan da sert.” diyerek de ağaca seslenir. Yağmurun kendisine bahsedilecek nimetlerin burada olmadığına, ağacın ise başına gelenlerinin topraktan bile sert oluşu ile kötü bir etki yarattığına değinilmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ernest Hemingway’in “İhtiyar Balıkçı” romanını esinlenerek yazdığı balıkçı ile bir söyleşi bulunmaktadır. José Le Breho’nun yaptığı bu söyleşide balıkçı, önceleri dünyanın en şanssız adamı iken gördüğü büyük balığı yakalamak için şansını denediğini ve yakalayınca da şansının yaver gittiğini ifade etmektedir. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Beşir Göğüş’ün “Ortaokullar İçin Türkçe 3” adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ziya Osman Saba’nın “ Mesut Olmak Vardır” şiiri bulunur. Mesut olmanın önemini ve tavsiyelerinin anlattığı şiirinde Saba,

“Mesut olmak vardır, kardeşim,

Hemen küsme bahtına;

Mesut olmak, insan için;

Ermek muradına.

...

Dertliler, hastalar,

Bütün bahtsızlar!

Mesut olmak vardır,

Varmak yaşamanın tadına.” dörtlüklerinde baht ifadesine dikkat çeker. Başına sürekli olarak olumsuzlukların geldiği kişiler, kendilerini “bahtsız” olarak tanımlamaktadır. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3” adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Sait Faik Abasıyanık’ın hikâyesi olan “Bizim Köy Balıkçı Köyüdür” metni bulunmaktadır. Metinde, sabah gün ağarmadan balık avına çıkanların suyu görünce talihli oldukları hissine kapılmalarına yer verilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Edmondo de Amicis’in “Babanın Mektubu” metni bulunmaktadır. Metinde bir baba oğluna nasihatler vermektedir. Annesi üzer ise bahtsız olacağını ifade eder.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Eflatun Cem Güney’in “Perili El” masalı yer almaktadır. Masalda, güzel bir kız, annesini ve babasını genç yaşta kaybeder. Ona bir kismet bulunur, evlendirilir. Genç kızın elinden hiçbir iş gelmemektedir fakat “*talihinden, kocası da ağzı var, dili yok, kuzu gibi*” bir adamdır. Kızın kocasının iyi huylu ve uysal olması, kızın talihinin iyi olduğuna yorulmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, İsmail Gerçeksöz’ün “Aydınlık Günlerin Eşiğinde” şiiri bulunmaktadır. Şiirde geçen,

“*Ağaracak bahtımın siyahı*

Yalan değil.

...

Dönmüş talihim birden bire,

Belli ki çilem dolmuş...” mısralarında şair, geleceğinde hayatının değişeceğinden umudunu kesmediğini ifade etmektedir. Unsurlar, söylem bazında ele alınmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ezerdem, Gıyasettin Ayaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Peyami Safa'nın “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu” romanından alınan parça “Ameliyathane” başlığıyla yer almaktadır. Parçada çocuğun ameliyat olacağı gün anlatılmaktadır. Ameliyat olacağı vakit gelince çocuk, heyecanlanır, hazırlığını yapmaya çalışır. Odaya giren görevlileri de görünce, artık kendini “*talihin rüzgârına bıraktığını*” düşünür. Başına gelecek olanlardan kendi otoritesini çekmeyi kabullenmiş, başına gelecek olanları gelmeden kabul etmiştir. Bu, bir sorumluluktan sıyrılma ifadesi olarak kullanılmaktadır. Çaresiz hisseden insanların kullandığı bu ifade de unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, İlhan Tarus'a ait “Bir Gemi” oyunu bulunmaktadır. Karadeniz köyündeki görevlerini tamamlayıp ilçeye dönerken yağmura yakalanan doktor, savcı ve jandarma bir gemi kamarasına sığınır. Geminin sahibine ise yardımı için teşekkür ederken, “*Bizi buraya talih getirdi.*” derler. Oraya gelişlerini kendi otoritelerinin dışında tutarlar. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

2002 yılında, “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla okutulduğu tespit edilen ve Mehmet Ali Külekçi'nin hazırladığı kitapta, Kemalettin Kamu'nun “Bingöl Çobanları” şiirinden bir parça, aynı başlıkla yer almaktadır. Şiirde şair, yaşadığı hayattan razı olan kişiler için, “*Mademki kara bahtın, adını koydu çoban.*” demektedir. İnsanın başına sürekli olumsuzlukların gelmesi, bahtının kara olması şeklinde yorumlanmaktadır. Şiirde de şair bu duruma yer vermiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, metne hazırlık amacıyla, Memduh Şevket Esenal'ın “Uğursuzluk” hikâyesi eklenmiştir. Metinde, karakter başına gelen olayları uğursuzluğa yormaktadır. Odasını eski hâline getirdiği zaman baht ve talihinin olumlu yönde değişeceğini düşünür. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Bayram Bilge Tokel’in kaleme aldığı “Geçmiş Zaman Şiirleri” şiiri bulunmaktadır. Şair şiirde, çocukken çamurdan kağnılar yaptığını fakat üzerine oturmanın binmenin kısmet olmadığını söyler. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Lao Tzu’dan çevrilen “Acele Karar Vermeyin” metni yer almaktadır. Metinde köylülerin başına sürekli yeni bir şey gelir, köylüler başına gelenleri hemen iyi veya kötü olarak değerlendirmektedir. Bir ihtiyar ise sürekli onlara acele karar vermemelerini, başların agelenin talih mi yoksa talihsizlik mi olduğunu bilemeyeceklerini söylemektedir.

Felek

Karakurt (2012), felek kavramını çark ifadesi ile birlikte açıklamaktadır. “Çarkifelek” insanın kaderine göre elde edeceği kayıp ve kazançları ifade eden felsefi bir kavramdır. Halk ağzında feleğin çemberi olarak da anılabilmektedir.

1981 tarihli “Ortaokullar İçin Güzel Türkçemiz 2” isimli Kemal Demiray’ın kitabında, Cahit Külebi’nin kaleme aldığı “Atatürk’e Ağıt” şiiri yer almaktadır. Şair şiirde yurdunun güzelliklerini anlattıktan sonra çocuk çağındayken Atatürk’ün İzmir’e düşmanın girmesi sebebiyle savaştan savaşa gittiğini ifade eder. O da Atatürk’ün yanına gitmek istemiş ama annesi izin vermemiştir. Şiirin sonunda ise şair artık büyümüştür fakat bu kez de şair geç kalmış, olan biten geçtikten sonra Atatürk’ün yanına gelebilmiştir. Bu noktada şair, “*Felek, koydun ise bul dedi.*” diyerek şiirini sonlandırır. Felek burada kader anlayışının yerine kullanılmıştır. Nitekim insanın kaderinin kontrolü elinde değildir. Ne zaman ne olacağı belli olmaz. Yarına bırakılan işler için yarının ne getireceği bilinmez. Burada da şair büyüyünce geleceğini hesap etmiş fakat büyüdüğünde de artık Atatürk’e katılmak için geç kalmıştır. Mitolojide kaderin yerine geçen felek ise şaire yaptığı hesabın devamını getirmesini söylemekte, insanın gücünün her şeye yetmeyeceğini hatırlatmaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Şiir, Kemal Demiray’ın aynı adla 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında yer alır.

Eflatun Cem Güney'in "Perili El" metni, Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan "Ortaokullar için Türkçemiz 2" kitabında yer almaktadır. Metinde el bebek gül bebek büyütülen kız çocuğunun annesi ve babasının ölümü üzerine "*Feleğin gözü kör olsun.*" denilmektedir. Kızın başına gelen bu kayıptan kader sorumlu tutulmaktadır. Metin,

- Yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986, 1987, 1989 ve 1990 yıllarında okutulduğu tespit edilen "Türkçe Ortaokul 2" kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından "Ortaokul Türkçe 2. Sınıf" adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta,
- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen "İlköğretim Türkçe 7" isimli kitapta yer almıştır.

Beşir Göğüş'ün "Ortaokullar İçin Türkçe 3" adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Sancaktar" şiiri bulunmaktadır. Şiirde sancaktarın narası duyulunca şair, canların felektten geçtiğini söyler. Feleğin çemberinden geçtiği ifadesinin metinde yer aldığı görülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve "Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3" adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen "İlköğretim Türkçe 8" isimli kitapta, Eflatun Cem Güney'in "Üç Elma" masalı yer almaktadır. Masalda, çocuğu olmayan bir padişahın önce bir bahçe ile kendini avutmaya çalışması, sonra hiddetlenip bahçeyi talan etmesi, talan edilen bahçeden padişahın karısının bir elma fidanı yetiştirerek verdiği tek elmadan yemeleri ve çocuk sahibi olmaları anlatılmaktadır. Metinde padişah o kadar çok iyidir ki halkı onu çok sever fakat felek bir türlü güldürmez. Padişahın başına gelenler, feleğe bağlanmıştır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Masal, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak "İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı" adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen "İlköğretim Türkçe 8" isimli kitapta, Ali

Yörük'ün kaleme aldığı “Türkmen Düğünü” piyesi yer almaktadır. Piyenin 8. tablosunun alındığı bu parçada, Türkmen kızı artık gelinliğiyle evden çıkacaktır. Annesi babası nasihatler verdikten sonra vedalaşma başlar. Türkmen kızı annesine giderek,

“Ak üzümün salkımı,

Felek aldı aklımı,

Anam çok zahmetimi çektin.

Helâl eyle hakkını...” diyerek elini öper.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitabında, Nazım Hikmet Ran’ın “Türk Köylüsü” şiiri yer alır. Şiirde şair Türk köylüsünün çektiği çileler için, “*Kahbe felek eder ona oyunu.*” demektedir. Metin, yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018’de okutulan kitapta, Turan Yalçın’ın hazırladığı “Âşık Veysel Şatıroğlu” metni bulunmaktadır. Ünlü ozanın biyografisi olan metinde, şiirlerinden de örnekler yer alır. Durumu nedeniyle seferberliğe katılamayan Âşık Veysel, “*Felek kırdı kolumu olmadı nöbet, / Kılıcı vurmak için düşman başına.*” diyerek şiirleriyle derdini anlatmıştır. Durumunun nedenini feleğe bağlamıştır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında okutulan kitabında da yer almaktadır.

Kader

Çoruhlu (2020), Raddlof’tan yaptığı alıntıyla, Türk mitolojisinde, göğün on yedinci katında Tengere Kayra Kan’ın oturduğunu ve evrenin kaderini yönettiğini belirtir. Uraz (1994) Altay Türklerinde “Taşgaşit” adında bir kader ve talih tanrısı olduğunu ifade eder. Yakut Türklerinde ise en büyük tanrı, “Ulu Toyun”dur ve bütün yaratılmışların kaderi onun idaresindedir. Buna göre, Türk mitolojisinde, insanın kaderini yönetenin Tanrılar olduğu görülmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Ali Fuat Cebesoy’un kaleme aldığı “Fevzi Paşa’nın

Kurtuluş Savaşı'na Katılışı" metni yer almaktadır. Bu hatıra metninde, Fevzi Paşa trene binerken Cebesoy'un başarılar dilemesi üzerine Paşa, "*Millet yönetim ve kaderini eline almış ise bu, sizlerin çalışma ve uğraşmalarınızla olmuştur.*" cümlesini kurmuştur. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer alır.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan "Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3" kitabında, Yahya Kemal Beyatlı'ya ait "Eylül Sonu" şiiri yer almaktadır. Şiirde geçen, "*Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor, / Lâkin vatandan ayrılışın ıstırapı zor.*" beytinde kaderin insanın öleceği günü dahi içerdiğine vurgu yapılmaktadır. Şiir, yazarın aynı adla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da yer alır.

Beşir Göğüş'ün "Ortaokullar İçin Türkçe 3" adıyla hazırladığı ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ahmet Kutsi Tecer'in "Ağaçla Bulut" metni bulunmaktadır. Metinde yazar, "*Biz bulutlar, bahar, buğu kervanı, / Ormandan ormana sürükler kader; / Gezginiz ömrümüz böyle derbeder.*" diyerek bulutları konuşurmaktadır. Bulutların yer değiştirmesi, kader anlayışına bağlanmıştır. Metin, yazarın aynı adla 1990 yılında basılan kitabında ve "Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3" adıyla 1988 ve 1991 yıllarında okutulan kitabında da yer alır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından "Ortaokul Türkçe 2. Sınıf" adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, İbrahim Alâettin Gövsa'nın kaleme aldığı "Siperden Mektup" şiiri bulunmaktadır. Siperden gelen mektupta asker annesine, uzun yolları bekleyen gözlerinin artık dolmamasını, kaderine razı olmasını söylemektedir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen "İlköğretim Türkçe 7" isimli kitapta, Ahmet Kutsi Tecer'in "Koçyiğit Köroğlu" tiyatrosundan 4. ve 6. sahneler aynı başlıkla yer almaktadır. Metinde Köroğlu, Bolu Beyi'nin babasına yaptıklarının intikamını almak istemektedir. Kaman Ata ise ona, "*Kader seni bu iş için seçti.*" cevabını verir. Köroğlu'nun başına gelenler ve seçeceği yolun kader tarafından belirlendiği anlayışı hâkimdir.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen "İlköğretim Türkçe 8" isimli kitapta, Eflatun Cem Güney'in "Üç Elma" masalı yer almaktadır. Masalda, çocuğu olmayan bir padişahın önce bir bahçe ile kendini avutmaya çalışması, sonra hiddetlenip bahçeyi talan etmesi, talan edilen bahçeden padişahın karısının bir elma fidanı yetiştirerek verdiği tek

elmadan yemeleri ve çocuk sahibi olmaları anlatılmaktadır. Metinde padişah, çocuğunun olmayışına çok üzülmemektedir. Bu esnada yanına biri gelir ve onunla dertleşirler. Nitekim bu misafir padişaha, ne yapalım “*kader böyle imiş,*” der. Padişah, durumunun sebebi olarak kaderinin böyle yazıldığına işaret etmektedir. Masal, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitabında, Necip Fazıl Kısakürek’in “Sakarya Türküsü” şiiri yer almaktadır. Sakarya Savaşı’nın anlatıldığı şiirde şair, “*Akrebin kaskacında yağurmuş bizi kader.*” demektedir. Şair, yaşanan güçlüklerin, kaderin bunu ömrün başından beri planlamasından kaynaklandığını ifade eder. Şiir, yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Muhsin Köktürk ve Metin Gül tarafından hazırlanarak “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulan kitapta, Cevat Fehmi Başkut’un “Öğretmen Murtaza” oyunundan 15. sahne, aynı başlıkla yer alır. İftira atılan bir öğretmenin başına gelenlerin anlatıldığı metinde öğretmen, nihayetinde, “*Allah böyle yazmış alnımıza...*” diyerek durumu kabullenir.

Aynı kitapta, Tahir Kutsi Makal’ın “Gele Gele Geldik” metni bulunmaktadır. Metinde, iş bulmak için İstanbul’a gelen bir adam, “*Alna yazılan gelirmiş başa.*” diyerek başına gelecek olanlara kendini hazırlamaktadır. İnsanın alnına yazılanın başına gelmesi anlayışı, doğrudan kader anlayışı ile ilişkilendirilmektedir. Buna göre, insanın kaderi alnına yazılmıştır. Yaşanacak olan alna yazılmış gibi apaçık bellidir ve kaçınılmaz derecede kesinlik barındırır. Unsur, metinlerde söylem bazında kullanılmıştır.

Abbas Sayar’ın “Yılkı Atı” romanından alınan “Nisanın Gelişi” başlıklı parça da aynı kitapta yer almaktadır. Metinde, nisan ayının gelişi ile canlanan doğanın bereketi, Orta Anadolu’da yaşayan bütün canlılara yansımaktadır. Zaman geçip de yağmurlar yağmayınca bölge insanı, “*Kadere razılık göstermek gerek.*” diye kendini avutmaktadır.

Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, Mehmet Kaplan’ın kaleme aldığı “Kız Kalesi” metni yer almaktadır. Metin, Kız Kalesi efsanesini anlatır. Efsaneye göre, kral, doğan kızının geleceğini bilmek ister. Falcılara bu göreci veren kral, kızının on dokuz yaşına gelmeden bir

yılan tarafından sokularak öleceğini öğrenir. Bunun üzerine kızına bir kale yaptırır ve onu orada korumaya çalışır. Ne kadar önlem alsın da kızı, bağda toplanan üzümlerden yiyeceği sırada bir yılanın sokmasıyla ölür. Kral kızının yerde yatan bedenini görünce önce ağlar, inler, sonrasında ise “*Yazgı. Olacakla öleceğe çare yok.*” diyerek kabullenir. Kitap, 2020 yılında da okutulmuştur.

Nazar

Türkçe olan “Göz” kelimesinin karşılığı Arapçada “Nazar” olarak kullanılmaktadır. Farsça kötü anlamına gelen “Kem” ifadesiyle birlikte kullanılan kem göz veya nazar, canlılara zarar verecek kötü bakışı ifade etmektedir.

Karakurt (2012), nazarın nesnelere bile çatlatılabileceğine inanan toplumların var olduğuna değinmektedir. Bu noktada mavi boncuk kullanılmaktadır ki bu boncuğun kem gözün olumsuz etkisini bertaraf ettiğine inanılmaktadır. Eski çağlarda kötü ruhların insanların gözlerine yerleştiğine olan inanç, bu bakışın etkisini kırmak amacıyla farklı uygulamaları doğurmuştur. Nazara gelmiş olan kişi için üzerlik otu yakmak, muska yazmak, nazar boncuğu takmak bu uygulamalardandır. Nitekim kötü bir ruh olan “Albıs” “Gökçe Munçuk veya Mavi Boncuk”tan çok korkar. Bu anlayış günümüzde de devam etmektedir. “*Elaziğ’da yeni bir ev temelinde kurban kanı, eski ayakkabı, tuz, mâvi boncuk ve at nalı atılır. Toroslarda at nalı nazarlık olarak kabul edilir. Ağrı’da ise kırkı çıkan çocukların tedavisi maksadıyla anne yol ağzına çıkar. Yoldan geçen ilk atının önüne çıkar ve ondan öneri ve öğütler alır. Kırgız Türkleri’nde at sürüleri nazar ve tehlike işareti olarak kabul edilir. Korunmak için özel atlar beslenir. Bu ata Üyür denir ve bu atlar at sürülerini korumaktadır. (inanca göre) Haymana’da yağmur için at kafasına yağmur duası okunur. Türkiye Türklerinde at kılı nazar boncuğu gibi etkili olduğuna inanılır. Anadolu’da, özellikle Antalya civarında kapı başlarına takılan atın kafa kemiği, nazara karşı koruması için kapı başlarına takılır*” (Karakurt, 2011: 119). Halk kültüründe bozkurt dişinin yanında taşınması, hamile kadınların yastık altına kurt dişi veya kurt derisi koyması da nazardan korunma yöntemlerindedir.

Eflatun Cem Güney’in “Tanıklar Kayası” metni bu açıdan ele alınabilmektedir. Metinde, Gülsüm Aba karakterinin buzağılayan ineğinin üç gün sonra nazar değerek çatlayıp öldüğü ifadesi yer almaktadır. İnekler öyle güzeldir ki birisi kötü bir gözle bakıp nazar değdirmiştir. Metin, 1981 ve 1987’de “Tanıklar Kayası” adıyla, 1986’da “Şahitler Kayası” adıyla, Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun hazırladığı “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında yer almaktadır.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabındaki Halil Soyuer’e ait “Mehmetçik” adlı metinde,

“Doğarsın bu yurda adak olarak,

Kem göze amansız budak olarak.

Hürriyeti öpen dudak olarak,

Yürekte sen varsın, başta sen varsın.” dörtlüğü yer almaktadır. Anadolu’da Türk askeri için “Mehmetçik” ifadesi kullanılmaktadır. Şair de şiirde, erin daha doğduğu gün yurdu için kötü gözle bakan, başına kötü bir şey getirecek olan kişi için ağaç dalı olan budak rolüne girerek o bakışa engel olacağına işaret etmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Metin, yazarların aynı adla, 1986 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında da yer alır.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Tevfik Fikret’in “Ferda” şiirinin yurdun nasıl yükseleceğinin anlatıldığı bölüm, “Ferda’dan” başlığıyla yer almaktadır. Şair şiirde,

“Cennet kadar güzel vatanın var; şu gördüğün

Zümrüt bakışlı, inci şetaretli kızcağız

Kimdir bilir misin? Vatanın... Şimdi saygısız

Bir göz bu nazlı çehreye – Allah esirgesin –

Kem bir nazarla baksa tahammül eder misin?” diye sormaktadır. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi’nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da geçer.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu’nun 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz III” kitabında, Ziya Ünsel’in kaleme aldığı, gezi yazısı türündeki “Anadolu’da Kamyon Yolculukları” metni yer alır. Bir kamyon yolcuğundan bahseden yazar, bindiği kamyonu betimlerken şoför mahallinde nazarlıkların bulunduğu yer vermektedir. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

1982 yılında, MEB Devlet Kitapları tarafından basılan Kemal Demiray’ın “TEO Türkçe 7” kitabında, Fazıl Hüsnü Dağlarca’ya ait “Mustafa Kemal’in Kağnısı” isimli bir şiir

yer almaktadır. Şiirde Elif adında bir kız, Kocabaş isimli öküzü ile cepheye cephe taşımaktadır fakat öküzü birden durur:

“Durdu birdenbire Kocabaş, ova bayır durdu,
Nazar mı değdi göklerden, ne?”

Elif’in öve öve bitiremediği öküzünün birden durması onu şaşırtmış, yolları hep birlikte gittiği, herkesten önce yük alıp vardığı ve çok sevdiği öküzünün birden durmasını nazara bağlamıştır. Nitekim Kocabaş isimli öküzü yıkılmış, yükü kendi sırtılsa da bir anda gelen musibeti, nazarın değmesi ile açıklamaya çalışmıştır. Mitolojide yer alan nazar kavramı, psikolojik bir savunma mekanizması haline gelmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin,

- Kemal Demiray’ın aynı yayınevinden çıkan 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1990 ve 1991 yıllarında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında;
- İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 ve 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında;
- Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla ve 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” adıyla okutulan kitabında;
- Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Songül Özaykut, Gülderen Öztürker, Derya Yılmaz ve Yavuz Yüksel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta da yer alır.

Beşir Göğüş ve Kemal Demiray tarafından hazırlanan 1985’te okutulduğu tespit edilen “Ortaokul Kitapları Türkçe 2” isimli kitapta, Hayalî Küçük Ali’den alınan bir Karagöz metni bulunmaktadır. Metinde Hacivat, evini tamir ettirmiştir. Bunun üzerine de Karagöz daha önceki bir konuşmadan hareketle güle güle yansın deyince Hacivat onu düzeltir ve “*Onu öyle demezler. Güle güle oturun, çoluğunuz çocuğunuzla oturun. Allah nazardan saklasın derler.*” diyerek böyle bir durumda ne söylenilmesi gerektiğini öğretir. Burada, insanların yeni aldığı bir nesne, özenilecek bir durumu olduğu zaman kötü gözle bakılmasın, başına bir bela gelmesin, zarar görmesin diye iyi dilekte bulunma, kişinin iyiliği için dua etme durumuna

değnilmiştir. Bu noktada söylem bazında mitolojiden faydalandığı görülmektedir. Metin, yazarların aynı adla 1987 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da görülür.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oya Ayman tarafından kaleme alınan “Nazar Boncuğu” metninde, Türk kültüründe nazar boncuğunun yeri ve nazar boncuğunun yapılışının tarifi yer almaktadır. Kültürümüzde gerek nazar değmesi, gerekse de nazardan korunmak amacıyla nazar boncuğunun takılmasına oldukça geniş bir yer verilmektedir. Mavi bir boncuk üzerine göz şekli görünümünde olan bu boncuk hem güzel görünüşü ve taşıdığı anlam dolayısıyla dikkat çekicidir. İnsanların nazardan korunmak için boncuklarını bizzat yapmaları da bu anlama değer katmaktadır.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018’de okutulan kitapta; etkinlik içerisinde, Sunay Akın’ın “Ay’a İlk İnsanı Biz Gizledik” metni bulunmaktadır. Metinde yazar, bir çocuğun oyuncuğu ile olan anısından bahsetmektedir. Çocuğu elindeki uçan daire, herkesin dikkatini çekmiş, yaşlı nineler “nazar değmesin” diyerek dualar etmişlerdir. Dualarla uçan dairenin kötülüklerden korunması dilenmiştir. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da basılan kitaplarında yer alır.

Uğur/Uğursuzluk

Karakurt (2012), uğur ifadesini tabu ile açıklamaktadır. Tabu, hem iyi hem kötü anlama gelebilen oldukça güçlü sosyal normlar veya davranışlardır. Bazı tabu örnekleri uğur ve uğursuzluk olarak ifade edilebilmektedir. Türklerde her boyun bir ongonu vardır ve bu simgelerin boylara uğur getirmesi beklenir. Gece aynaya bakmak ise uğursuzluk getirir. Ejderha, Avrupa’da uğursuzluk getiren bir varlık iken Uzak Doğu’da uğur olarak görülmektedir. Türklerde ve Altaylarda “Uhur” adında bir yol cini vardır. Yollarda gezer, görenlere talih getirmektedir.

Kemal Demiray’ın 1981 yılında okutulan kitabı “Ortaokul kitapları güzel Türkçemiz III”te Memduh Şevket Esendal’a ait, “Hayat Ne Tatlı” metni yer almaktadır. Metinde bulunan karakter zar oyunu oynarken ikinci kez yenilince ortama giren başka bir karakteri, “*Bana uğursuzluk getirdi.*” Diyerek suçlamaktadır. Kimi zaman yolunda gitmeyen bu tür durumlar için insanın bir savunma mekanizması geliştirmesi olağan bir durumdur. Genellikle de bu durumlarda uğur/uğursuzluk, şans/şanssızlık gibi ifadeleri arkasına saklanılır. Bu noktada da

söylem bazında mitolojiden faydalandığı görülmektedir. Metin, yazarın aynı adla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Halide Edip Adivar'ın kaleme aldığı “Himmet Çocuk” hikâyesi bulunur. Himmet Çocuk, savaş döneminde, kendi halinde çalışan, kimsesiz bir çocuktur. Çalışarak kazandığı parayla kocaman bir dombay (manda) almıştır fakat düşman askeri uğursuz bir dereye onu yakalayıp hayvanını kesip yemiştir. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz'un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Sabri Esat Siyavuşgil'in “Al Baltayı Eline” yazısı yer almaktadır. Walter Scott'un ölüm haberi üzerine kaleme alınan bu yazıda Siyavuşgil, Scott'un Amerika'da altın arayanlardan sadece biri olduğuna ve “*Ölüm Vadisi denen o uğursuz yerden kim bilir kaç katır yükü altınla*” döndüğüne yer vermektedir. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da yer almaktadır.

Abdullah Birkan, Saffet Aykun, İlhan İleri ve Recep Gökyayla tarafından hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2” kitabında, Schiller'in “Kefil” metni yer almaktadır. İdam cezasına çarptırılan bir adamın, yerine bir arkadaşını kefil bırakarak idam cezası gününe kadar izin alması ve idam cezasına yetişmesini konu alan hikâyede, idam cezası günü, uğursuz zaman olarak görülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, aynı kitabın 1987 yılı basımında da bulunmaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 2. Sınıf” adıyla hazırlanarak 1989 yılında okutulan kitapta, Ali Rıza Balaman'ın yazdığı “Askere Uğurlayış” metni yer alır. Askere gidecek olan kişinin, tebliğin gelmesi ile yola çıkması arasındaki süreci anlattığı metninde yazar, ninenin asker evladına verdiği harçlık için, “*Asker parasıdır, uğur getirir.*” dediğini belirtir.

Aynı kitapta, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Hüseyin Çavuş” hikâyesi de bulunmaktadır. Yazar ve arkadaşları Hüseyin Çavuş'un hanına konaklamak için gelirler fakat han pek temiz ve düzenli değildir. Han sahibi ise onların bu hoşnutsuz hâlini görünce, onlara “*uğurlar olsun*” diyerek kapıyı gösterir. Anadolu'da evden ayrılan kişiyi uğurlamak âdeti mevcuttur. Yola düşen kişi için sağsalim gideceği yere varması, tekrar misafir olarak ev

sahibini neşelendirmesi dilenir. Bu nedenle uğurlamak işi, “Uğurlar olsun.” dileği ile gerçekleştirilir. Metinde de bu kalıp ifadeye yer verilmiştir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta, Mehmet Âkif Ersoy’un kaleme aldığı manzum hikâye “Küfe” bulunmaktadır. Metinde, babası ölen bir çocuğun babasından kalan küfeyi omuzlayıp ailesini geçindirmesi anlatılmaktadır. Başlarda çocuk, küfeye hor davranınca ona babasının küfeyi uğurlu gördüğü, sayesinde yüksüz kalmadığını düşündüğü söylenir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Tolga Kır, Emine Kırman ve Seda Yağız tarafından hazırlanarak “Türkçe Ders Kitabı 7” adıyla 2018 yılında okutulan kitapta, Ercan Dolapçı’nın kaleme aldığı, “Mürefteci Kadınlar ve Emin Astsubay” metni yer almaktadır. Metinde, 1. Dünya Savaşı döneminde, Tekirdağ’ın Mürefte kasabasında bulunan kadınların yaralılara yardım etmesi yer almaktadır. Cephede yaralanan Emin Astsubay, iyileşmesi için buraya gelir ve oradaki kadınların yaptığı işi görünce mutlu olur. Sonrasında iyileşen bu asker, Sina cephesinde tekrar vurularak gözünü kaybeder. Yazar, askerin gözünü kaybettiği günü “uğursuz gün” olarak ifade etmektedir. Epeyce süre cephede savaşan bu asker için, o gün gözünü kaybetmesi bir uğursuzluk olarak görülmekte, başına gelen felaket günün uğursuzluğu olarak belirtilmektedir. Unsur, söylem bazında ele alınmıştır. Kitap, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulmuştur.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, metne hazırlık amacıyla, Memduh Şevket Esendal’ın “Uğursuzluk” hikâyesi eklenmiştir. Metinde, karakter başına gelen olayları uğursuzluğa yormaktadır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Miyase Sertbarut’un kaleme aldığı “Çiğdem Der Ki...” metni yer alır. Metinde, çeşitli eşyaların uğursuz olduğuna inanan karakterin, yakalandığı hastalıktan yine

uğursuz saydığı çiğdem sayesinde kurtulması anlatılmaktadır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Ali Çolak’ın kaleme aldığı “Aşinasız” metni yer almaktadır. Metinde insanın çevresine olan ilgisi ve bağlılığı dolayısıyla bulunduğu yere ait olabileceği ifade edilmektedir. Çevresiyle bağını kurmamış ve kuramamış kişiler ise yalnız kişilerdir. Yazar, evine dönerken Muzaffer Tayyip Uslu’nun türküsü aklına gelir. Türküde, “*Uğurlar olsun diyor bir ses / Eyvallah diyorum hemşerim.*” ifadeleri geçmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

4.2.14. Metinler

Boz Aygırlı Bamsı Beyrek Hikâyesi

Boz Aygırlı Bamsı Beyrek Hikâyesi, mitolojik değer taşıyan Dede Korkut Hikâyeleri’nden biridir.

Hikâyede; bezirgânlar, bir yerde konaklarken kâfirler gelip mallarını yağmalamıştır. Oğuz iline kaçan bezirgânlardan birisi o sırada beyleri ile Bay Büre oğlu Bamsı Bey ile karşılaşır. Ona durumunu anlatır ve yardım ister. Bunun üzerine Bamsı Bey, yiğitlerini de yanına alarak kâfirler ile vuruşur ve bezirgânların mallarını kurtarır. Bezirgânlar Bay Büre Bey’in oğlu için hazırladıklarını söyledikleri hediyeleri kim olduğunu bilmeden Bamsı Bey’e verirler. Bay Büre Bey’i ziyarete gelen bezirgânlar, beyin yanında o yiğit boz oğlanı görünce durumu beye anlatırlar. Bamsı Bey de olayı doğrular. Bunun üzerinde bey, Dede Korkut’u oğluna ad vermesi için çağırır ve Dede Korkut, kendisinden aman dileyen bezirgânlar için yiğitlik yapan bu boz oğlana “Boz Aygırlı Bamsı Beyrek” adını verir.

Metin,

- “Bamsı Beyrek’e Ad Konması” başlığıyla, 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen Erol Öz ve Sevim Öz tarafından hazırlanan “Türkçe Ortaokul 3 Ders Kitabı” adlı eserde;

- Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Aytaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 8” isimli kitapta;
- Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta;
  - Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında da bulunur.

Dede Korkut Hikâyeleri

Türk edebiyatının sözlü dönemden yazılı döneme geçiş aşamasında önemli bir yere sahip olan Dede Korkut Hikâyeleri, Türk yaşam tarzını, geleneklerini, dünya görüşünü yansıtan önemli metinlerdir. Halen farklı nüshalarının bulunduğu hikâyeler, Türk mitolojisinden de izler barındırmasıyla araştırmaya dâhil edilmiştir. Abdulla (2015), Yunan mitolojisi ile hikâyelerdeki benzerlikleri ortaya koyduğu eserinde, Dede Korkut Kitabı’nın mitolojik zeminini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çoruhlu (2020), hikâyelerde, boğa, deve kurt gibi kutsal hayvanların, “Tepegöz” adındaki devin, mitolojideki belirli sayıların ve uygulamaların yer almasına dikkat çekmektedir. Bu durum da Dede Korkut Hikâyeleri’nin, Türk mitolojisini geleceğe taşıyan bir kaynak ve Türk mitolojik unsurlarının metinlerde işlendiği bir araç olarak iki önemli role sahip olduğunu göstermektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Sabri Esat Siyavuşgil’e ait “Çanakkale” metni yer alır. Metinde yazar, Çanakkale Savaşı’nın uyandırdığı duygu ve düşünceleri kaleme almıştır. Çanakkale’nin bir destan olduğunu ifade ederken Dede Korkut Hikâyeleri’ni duymayan köylerin olduğunu fakat Çanakkale’nin herkesçe bilindiğini ifade eder. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında da yer alır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, “Türklerde Toylar, Merasimler, Festivaller ve Şenlikler” metni bulunmaktadır. Metin, TRT tarafından hazırlanan bir dinleme/izleme metnidir. Türklerde, toyların, geleneklerin, törenlerin şenliklerin anlatıldığı metinde, bu toyların en ayrıntılı biçimde Dede Korkut Masalları’nda da geçtiği söylenmektedir.

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi, mitolojik değer taşıyan Dede Korkut Hikâyeleri'nden biridir.

Deli Dumrul, bir çayın üzerine köprü yaptırmak için geçenlerden otuz, geçmeyenlerden de döve döve kırk akçe alan bir erdir. Köprüye yakın bir obada, bir erin ölüp de yakınlarının ağladığını işitince, Tanrıya ölüm meleği ile karşı karşıya gelip savaşmak için dua etmiş. Nihayetinde ölüm meleği ile karşılaşan Deli Dumrul, melek tam canını alacak iken Tanrıya yakarır. Bunun üzerine Tanrı, Deli Dumrul'un yerine bir başka can bulursa kurtulabileceğini emreder. Deli Dumrul babasına gider, babası canını vermek istemez. Annesine gider, annesi canını vermek istemez. Nihayetinde iki evladının annesine, veda ve nasihat vermeye gittiğinde, eşi onun için canını verebileceğini söyler. Tanrı da bu iki sevgiliye kıymak istemez ve Deli Dumrul'u affeder, Azrail'e Deli Dumrul'un annesi ile babasının canını almasını söyler. Metin,

- Cevdet Kudret'in hazırladığı şekliyle, İsmet Özoğuz ile Erol Öz'ün hazırladığı 1986, 1987 ve 1989 yılında okutulduğu tespit edilen “Türkçe Ortaokul 3” kitabında;
- Muharrem Ergin'in kaleme aldığı şekliyle, dinleme metni olarak, Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018, 2019 ve 2020 yıllarında da okutulan kitaptaki yer alır.

Ergenekon Destanı

Ergenekon Destanı, Göktürk Devleti'nin önce bozguna uğratılıp sonra yeniden doğuşunun anlatıldığı metindir.

Şenocak (2011), Ergenekon ve Göç Destanlarında, Türklerin anlam dünyasında dağın önemine ve yerine dikkat çekmiştir. Göç Destanı'nda Bügü Kağan, arkasına Kutsal Dağ'ın gücünü alarak devletini yönetir ve bu noktada dağ millî kimliğin, gücün bir sembolüdür. Ergenekon Destanı'nda ise yenilgiye uğrayan Türk topluluğu sığındığı ve çoğaldığı yerden demir dağı eriterek çıkmıştır ve nitekim bu noktada dağ, yeniden doğuşu simgelemektedir.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 2” kitabında yer alan Mehmet Emin Yurdakul'un “Yolcu” şiiri, insanın hedef

uğruna ilerlediği yolda karşısına çıkan engelleri inancı vasıtasıyla aşarak ilerlemesini konu almaktadır. Şiirde:

“- Ooh, çığ uçmuş!...

- Görüyorum, lâkin bundan ne çıkar;

Sen yolunda bir büyük dev adımıyla ilerle.

Durma yürü, insanoğlu ister ise dağ yıkar;

Kayalıklar bir yol olur, bir parçacık emekle!...

Bak şu sarp, dik dağ başına; işte ayak izleri!

Bunlar bütün senden önce geçenleri gösterir;

Yürü, yürü; artık yeter, korkaklığın elverir!...”

ifadeleri yer almaktadır. İnsanın ilerlemek adına karşısına çıkan dağı bile isterse yıkıp aşabileceği ifadesi, okuyucuya Ergenekon Destanı'nı hatırlatmaktadır. İnsan isterse dağı bile yıkabilir çünkü daha önce yapmıştır, daha önce geçenlerin ayak izlerini takip etmek gerekir. Aynı zamanda dağ yıkmak, azmin, sebatın metaforik söylemi olarak düşünülebilir. Şiir, Kemal Demiray'ın aynı adla 1985 ve 1987 yıllarında okutulan kitaplarında geçmektedir.

Beşir Göğüş tarafından hazırlanarak 1987 yılında “Ortaokullar İçin Türkçe 2” adıyla okutulan kitabında, İstiklâl Marşı'nın, 1., 2, 3., 5., 6. ve 10. kıtaları bulunmaktadır. Mehmet Âkif Ersoy, kahraman ordumuza atfettiği marşta, “Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.” demektedir. Şair, dağları yırtabilecek gücü kendinde bulduğunu ifade etmektedir. Bu, Türklerin daha önce Ergenekon'dan çıkışları münasebetiyle tecrübe kazandığı bir olaydır. Şairin bu olaya işaret ettiği düşünülmektedir. Unsur, söylem bazında kullanılmıştır. Metin, yazarın 1990 yılında okutulan “Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2” kitabında; Süheyla Doğruel, Selçuk Kurter, Muzaffer Gündoğdu tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında okutulan kitapta da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Enis Behiç Koryürek'in “Biz Kimleriz” şiiri yer alır.

Şair şiirde, “*Demir dağlar delmiş olan Bozkurt’larız ki...*” ifadesine yer vermektedir. Şiirde, milletin gücünü ifade etmek amacıyla Ergenekon Destanı’na atıf yapılmıştır. Ayrıca metne hazırlık bölümünde öğrencilerden Ergenekon Destanı’nı okuyup özetlemeleri istenmektedir. Metin, yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında da yer almaktadır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından hazırlanarak 1986 yılında “Türkçe Ortaokul 2” adıyla okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Ural’ın hazırladığı “Ergenekon Destanı” bulunmaktadır. Metin,

- Yazarların 1987, Serhat Kitap Yayın Dağıtım baskısı ile 1989 ve yalnız İsmet Özoğuz’un yazar olarak yer aldığı 1990 yılında basılan kitabında;
- Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987, 1988 ve 1990 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta;
- Anonim olarak, Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı, Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 DK” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitapta;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı, Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer alır.

İsmet Özoğuz ve Erol Öz tarafından “Türkçe Ortaokul 3” adıyla hazırlanarak 1986 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Halit Fahri Ozansoy’un “Vatan Destanı” şiiri bulunmaktadır. Şiirde, “*Müjdeler fısıldar Ergenekon’dan: / Bu sese gönülden hayran gibisin.*” mısraları yer almaktadır. Şair, vatani bir çiçeğe benzetmiş ve her bir dalının müjdeler verdiğini söylemiştir. Müjdeler verdiği Ergenekon, Ergenekon Destanı’nı hatırlatmaktadır. Destanda da zor duruma düşmüş olan Türk halkı, bu durumdan çıkmayı bilmiştir. Mitolojik unsurların bulunduğu destana yapılan bu atıfla birlikte, çiçeğin her bir dalının insanın içine umut doldurduğu düşünülmektedir. Kitap, 2019 ve 2020 senelerinde de okutulmuştur. Metin, yazarların aynı kitabının 1987 yılı baskısında ve aynı kitabının Serhat Kitap Yayın Dağıtım tarafından basılan 1989 yılı baskısında da yer alır. Metin, Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer,

Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018’de okutulan kitapta da yer alır.

Göktürkleri yenemeyeceğini anlayan çevredeki boylar birleşip hileye başvurarak Göktürk ordusunu kırarlar. Göktürk Han’ın birçok oğlu olsa da savaşta yiğitçe ölmüşler ve geriye Göktürk soyundan yalnız küçük oğlu Kıyan ve kardeşinin oğlu Tokuz kalmıştır. Birlikte tutsak düştükleri yerden kaçan bu iki Göktürk eşlerini de yanlarına alarak hayvanları ile korunaklı bir yer ararlar. Nitekim hayvanları ve aileleri ile bir dağın ardında, kuytu bir yer bulurlar. Bu yerde sular gürül gürül akmakta, av hayvanları bolca bulunmaktadır. Burada yıllarca otururlar, boyları boylanır, çoğalır. “Ergenekon” adını verdikleri bu yere sığamaz olurlar. Artık güçlendikleri için de bu yerden göçme kararı alırlar. Dağların arasından çıkmanın yolunu ararken bir demir madeni bulurlar. Kömür ve körüklerle madeni eriterek demir dağı eritirler ve Ergenekon’dan çıkarlar. Her yıl aynı vakitte, 21 Mart’ta, Ergenekon’dan çıkışlarını, kurtuluşlarını kutlamak için ateş yakıp demir döverler.

Ergenekon Destanı,

- Orhan Ural’ın aktardığı şekliyle, 1987, 1988 ve 1990 yıllarında okutulduğu tespit edilen Erol Öz ve Sevim Öz tarafından hazırlanan “Türkçe Ortaokul 3 Ders Kitabı” adlı eserde;
- Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta anonim şekilde;
- Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun hazırladığı şekliyle, kısaltılarak Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanıp “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 2014, 2016 ve 2017 yıllarında okutulan kitapta;
- Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 ve 2019 yıllarında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda yer almaktadır.

Banu Yangın, Ayşegül Çelepoğlu, Fatma Türkyılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı” adıyla 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Oya Ayman’ın “Yurdumuzda ve Orta Asya’da Nevruz Kutlamaları” metni yer almaktadır. Metinde, Türklerin Ergenekon’dan çıkışının her yıl kutlandığını Nevruz günü kutlamalarının

Türk yurtlarında nasıl kutlandığı anlatılmaktadır. Metinden kısa bir paragraf, etkinlik olarak, Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK” adıyla, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Abdulkadir Altan, Serdar Arhan, Sema Başar, Gülderen Öztürker ve Derya Yılmaz tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖKK” adıyla, 2007 yılında okutulduğu tespit edilen kitaba, yazma etkinliğinde kullanılması amacıyla, Süleyman Arpacı'nın “Nevruz Güzellemesi” şiiri eklenmiştir. Şair, şiirde Nevruz'u, “*Ergenekon'daki közümüz*” olarak ifade eder. Metin, yazarların, 2008, 2009, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okutulan kitaplarında da geçmektedir.

Gılgamış Destanı

Sümer'lere ait olan ve bilinen ilk destan özelliği taşıyan bu eser, önce Sümer kralı Gılgamış'ın vahşi adam Enkidu ile savaşıp arkadaş olması ve onu kaybetmesini, sonra da ölümsüzlüğü bulma yolculuğuna çıkıp yaşadığı maceraları, inşa ettiği yapıları, ölümsüz adamdan Büyük Tufan hakkında bilgiler edinmesini anlatmaktadır.

Salih Sarıca ve Mustafa Gündüz tarafından hazırlanarak 1992 yılında okutulduğu tespit edilen “Ortaokullar İçin Türkçe 7 Ders Kitabı” adlı eserde, Isaac Asimov tarafından “Kitap” başlıklı bir metin bulunmaktadır. Metinde, 16. yüzyıldan bu güne kitap basımın serüveni anlatılmaktadır. İlk yazılı eserlerin anlatıldığı kısımda, Sümerlerin yazıyı kil tabakasına yazıp pişirerek taşıdığını ve böylece yazılı eserlerin meydana geldiği ifade edilmiş ve Gılgamış Destanı'nın da bu şekilde yazıldığı belirtilmiştir. Tarih içerisinde kitapların serüvenin ele alınmasının yanında, ilk yazılı eser olarak Gılgamış Destanı'nın örnek gösterilmesi, üretmenin zaman aldığı o imkânlarda bir destan yazılabileceğine olan vurgu açısından önemli görülmektedir.

Göç Destanı

Uygur Devleti'ne ait bu destanda, Çinlilerin Tanrı Dağ eteğindeki Kutlu Dağı istemeleri üzerine Uygur prensinin dağı vermesi, Çinlilerin dağı parçalayarak götürmeleri ve hayvanların kendi dillerinde ağlamaları, tiginin ölmesi ve kuraklığın, kıtlığın insanları göç etmeye mecbur etmesi anlatılmaktadır.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na ait Altınordu (I) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu göç etmek durumunda kalan Uygur Türkleri konu edinilmiştir. Göç Destanı'ndan esinlenilerek yazılan hikâyede de Göç Destanı'nda olduğu gibi her yerden “Göç! Göç! Göç!” sesleri duyulmaktadır. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında bulunur.

Kemal Demiray'ın 1981 yılında okutulan “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” kitabında, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'na ait Altınordu (II) metni yer almaktadır. Metinde kıtlığın başlaması sonucu göç etmek durumunda kalan Uygur Türklerinin göç etmesi anlatılmaktadır. Metinde “Altınordu (I)” metninde anlatılan konunun devamı yer alır ve göç serüveni gerçekleşir. Metin, yazarın “Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3” adıyla İnkılâp Kitabevi'nin 1985 ve 1987 yıllarında bastığı kitabında yer alır.

Ahmet Saraçoğlu, Cengiz Çimen ve Yunus Güzel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Nihat Sami Banarlı'nın hazırladığı “Göç Destanı” metni yer almaktadır. Metin, söz konusu metnin, özetini içermektedir. Ders kitabında, böyle bir kültür unsuruna dair bir ipucu bulunması, hem ana metne merak uyandırabilecek hem de böyle bir millî varlıktan öğrencileri haberdar edebilecektir. Metin,

- Aynı yazarların, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında okutulan kitaplarında;
- Komisyon tarafından hazırlanarak 2012, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında “İlköğretim Türkçe 7 ÖKK” adıyla okutulan kitapta;
- Hilal Eselioğlu, Sıdika Set ve Ayşe Yücel tarafından hazırlanarak 2019 ve 2020 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda da yer almaktadır.

İlyada

Erhat (2019), İlyada'nın, Homeros'un kaleme aldığı bir Yunan destanı olduğunu belirtir. Antik Yunan'ın dönüm noktalarından olan Troya Savaşı'nın bir kısmının anlatıldığı metin, Akhilleus'un Hektor'u öldürmesi ile bitmektedir.

Serdar Arhan, Sema Başar ve Tuncay Demirel tarafından hazırlanarak “İlköğretim Türkçe 8 ÖÇK” adıyla 2014 yılında okutulan kitapta, yazma etkinliği içerisinde “Kaz Dağları

ve Hasanboğuldu” başlıklı metin bulunmaktadır. Metinde, antik dönemde de adı “İda” olarak geçen Kaz Dağları civarında yaşanan Hasanboğuldu efsanesi anlatılmaktadır. Yazar, Homeros’un “İlyada”sında da bu dağın geçtiğinden bahseder. Metin, yazarların, 2016 ve 2017 yılında okutulan kitaplarında da yer alır.

Manas Destanı

Manas Destanı’nın Kırgız milli destanı olduğunu belirten Ögel (2020), destanda bir kabile reisi olan Manas Han’ın başından geçenlerin anlatıldığını ifade eder. Manas Destanı’nda bulunan uygulamalar, dünya görüşleri ve bazı unsurlar, Türk mitolojisi ile birlik göstermektedir.

Ahmet Akgül, Nurcihan Demirer, Ebubekir Gürcan, Duygu Karadaş, İlkay Karahan ve Ali Uysal tarafından hazırlanarak, “Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı” adıyla 2018’de okutulan kitapta; Cengiz Aytmatov’un “Yıldırım Sesli Manasçı” metninden, kuşların göçü esnasında dünyanın küçüklüğünün ve önemsizliğinin ortaya çıkması kısmı, aynı başlıkla bulunmaktadır. Metnin ana kahramanı Eleman, Manas anlatma yeteneğinin gelişmiş olmasıyla, “*Yıldırım Sesli Manasçı*” olarak anılmaktadır. Metin, yazarların 2019 ve 2020 yıllarında da basılan kitaplarında yer alır.

Oğuz Kağan Destanı

Türklerin atası olarak kabul edilen Oğuz Kağan’ın hayatının anlatıldığı eserdir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak 1981 yılında okutulan “Ortaokullar için Türkçemiz 2” kitabında, Sabri Esat Siyavuşgil’e ait “Çanakkale” metni yer alır. Metinde yazar, Çanakkale Savaşı’nın uyandırdığı duygu ve düşünceleri kaleme almıştır. Çanakkale’nin bir destan olduğunu ifade ederken Oğuz Destan’ını duymayan köylerin olduğunu fakat Çanakkale’nin herkesçe bilindiğini ifade eder. Metin, yazarların, aynı adla 1986 ve 1987 yılında basılan kitabında geçmektedir.

Fethi Gözler ve Hikmet Tanyu tarafından hazırlanarak “Ortaokul Kitapları Türkçemiz III” adıyla 1981 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Hüseyin Namık Orkun’un hazırladığı “Oğuz Destanı” metni yer almaktadır. Metinde, destanın yalnız Oğuz’un doğması, büyümesi ve orman içerisindeki ejderhayı avlaması kısaca anlatılmıştır. Metin, yazarların 1985, 1986 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da yer almaktadır.

Hüseyin Ağca, Sevilay Ererdem, Gıyasettin Ayaç ve Salim Küçük tarafından hazırlanarak 1993 yılında okutulduğu tespit edilen “İlköğretim Türkçe 7” isimli kitapta, Oğuz Kağan Destanı’ndan bir parça yer almaktadır. Parçada Oğuz Kağan’ın askerlerden kayıp atını bulup getirene “Karluk”, yolda gördüğü evin çatısını açan askere “Kalaç” adını verip ödüllendirmesi, Çürçet diyarının hanı Çürçüt Han ve Cenup’ta yer alan Barkan yurdunun hanı Masar Kağan ile vuruşup kazanarak elde ettiği ganimetleri yurduna götürmesi yer almaktadır.

Oğuz Kağan Destanı’ndan alınan bu parçada Oğuz Kağan durmadan yürümüş ve ilerlemiştir. Yolundan dönmeyen tavrı ile de girdiği mücadelelerde başarılı olmuş, onun yolunu açan ona yardımcı olan askere de nam verip ödüllendirmeyi bilmiştir. Oğuz Kağan’ın kişiliğinin bu yönü azimli ve cömert olması dolayısıyla ön plana çıkmaktadır.

2012 yılında okutulmak üzere komisyon tarafından hazırlanan “Türkçe 7 İlköğretim Ders Kitabı” adlı kitapta Bahaeddin Ögel’in hazırladığı “Oğuz Destanı” metnine yer verilmiştir. Metin kısaltılarak, “Oğuz Han’ın Doğuşu”, “Oğuz’un Gençliği”, “Oğuz’un Göğün Kızıyla Evlenmesi”, “Oğuz’un Yerin Kızıyla Evlenmesi”, “Oğuz Han’ın Batıda İdil Boyu Akınları” ve “Oğuz Han’ın Altı Oğluna Hanlık Vermesi” bölümlerine ayrılmak suretiyle manzum şekilde kitapta yer edinmiştir. Metin aynı şekilde yazarların, 2013, 2014 ve 2016 yıllarında okutulduğu tespit edilen kitaplarında da yer almaktadır.

Erol Öz ve Sevim Öz tarafından “Ortaokul Türkçe 3. Sınıf” adıyla 1987 yılında okutulduğu tespit edilen kitapta, Orhan Şaik Gökyay’ın hazırladığı Dede Korkut Hikâyeleri’nden “Bamsı Beyrek’e Ad Konması” metni yer almaktadır. Metinde, kâfirlerin mallarını yağmaladığı bezirgânlar aman dilemek için Oğuz ilindeki beye gelirler. Metin, yazarların aynı adla, 1988 ve 1990 yıllarında basılan kitaplarında da görülür.

Asım Onat’ın hazırladığı “İlköğretim Okulları İçin Türkçe 8 Ders Kitabı” adıyla 1999 yılında okutulan kitapta, Reşit Rahmeti Arat’ın hazırladığı “Oğuz Kağan Destanı” bulunmaktadır. Destanın bu parçasında, Oğuz Kağan’ın doğumu, gergedanı avlaması, gökten inen kızla evlenmesi ve bu kızıdan oğullarının olması, yaşlanınca da kurultay toplayarak yurdu oğullarına vermesi anlatılmaktadır.

Gülşah Mete, Mahmut Karaaslan, Yeşim Kaya, Şahin Ozan ve Derya Özdemir tarafından hazırlanarak 2018 yılında okutulan “Türkçe 8 Ders Kitabı”nda, “Türklerde Toylar, Merasimler, Festivaller ve Şenlikler” metni yer almaktadır. Metin, TRT tarafından hazırlanan

bir dinleme/izleme metnidir. Türklerde, toyların, geleneklerin, törenlerin şenliklerin anlatıldığı metinde, bu toyların Oğuz Kağan Destanı'nda da görüldüğü ifade edilmektedir.

4.3. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Tespit Edilen Mitlerin İncelenmesi

4.3.1. Mitolojik unsur içeren ders kitaplarının okutulduğu yıllara göre dağılımı

Aşağıdaki tabloda, tespit edilen mitolojik unsurların yıllara göre dağılımı, farklı unsurlar ve sayıları ile frekans değerleri ile verilmiştir.

Tablo 4.1 Mitolojik unsur içeren ders kitaplarının okutulduğu yıllara göre dağılım tablosu

Yıl	Sıra	Farklı Unsurlar ve Sayıları	f
1981-1982	1.	(Gök, canavar, kurban, pınar, sihir, at, ok, yay, ardıç, çam, dağ, ceylan, kıyamet, kuyruklyıldız, kuzgun, anka, gümüş göl, Dede Korkut, Boğaç Han, Dirse Han, boğa, deve, toprak, üç, ad verme, ocak, ant içme, aslan, çakal, altın, tavuk, dev, dağ yıkmak, Baalbek Harabeleri, kurt, cennet, felek)	59
	2.	(Kanatlı aslan, nazar, dağa seslenme, balıkçıl, aslan, çakal, cin, felek, ocak, nur, peri, iki cihan, gök, üç, elma, cennet, matem, kader, Oğuz Destanı, Dede Korkut Hikâyeleri, kurban, ok, geyik, altın, toprak, adak, domuz, deniz, dağ, baht, at, çadır, kaval, dört, kırk, baykuş)	77
	3.	(dev, kader, uğursuzluk, büyülemek, ok, canavar, zümrüt, kısmet, kıyamet, nur, Ay Han, göç, gök, Altay Dağları, Yıldız Han, cin, cennet, nazar, cehennem, kurban, tufan)	50
	4.	(ejderha, ad bestia, nektar, canavar, matem, nazarlık, kurban, cennet, geçici dünya, ana direk, peri, güvercin, kartal, nur, ant içme, Altay, Yılan, Yıldız, dört, ok, kanatlı at, yay, Homeros, Ay Han, kırk, Oğuz Han, Boğaç Bey, Dirse Han, felek)	67
1982 - 1983	5.	(nazar, gök, alageyik, nur, sihir, dev, peri, canavar, büyü, ayna, Baalbek Harabeleri, cehennem, kıyamet, yedi, cennet, bin)	29
	6.	(kıyamet, dev, cehennem, gök, Oğuz, at, kara gün, kurt, ocak, atların kuyruğu düğümlü, çınar, sihir, güvercin, ayna, dağ, öd ağacı, altın perçem, Dirse Han, ad verme, üç, boğa, Dede Korkut, deve, Boğaç Han, cennet, matem, şans)	49
1983 – 1984	7.	(nazar, gök, alageyik, nur, sihir, dev, peri, canavar, büyü, ayna, Baalbek Harabeleri, cehennem, kıyamet, yedi, cennet, bin)	29
	8.	(kıyamet, dev, cehennem, gök, Oğuz, at, kara gün, kurt, ocak, atların kuyruğu düğümlü, çınar, sihir, güvercin, ayna, dağ, öd	49

	ağacı, altın perçem, Dirse Han, ad verme, üç, boğa, Dede Korkut, deve, Boğaç Han, cennet, matem, şans)	
	16	
1984 – 1985	9. (nazar, gök, alageyik, nur, sihir, dev, peri, canavar, büyü, ayna, Baalbek Harabeleri, cehennem, kıyamet, yedi, cennet, bin)	29
	27	
	10. (kıyamet, dev, cehennem, gök, Oğuz, at, kara gün, kurt, ocak, atların kuyruğu düğümlü, çınar, sihir, güvercin, ayna, dağ, öd ağacı, altın perçem, Dirse Han, ad verme, üç, boğa, Dede Korkut, deve, Boğaç Han, cennet, matem, şans)	49
	16	
1985 - 1986	11. (nazar, gök, alageyik, nur, sihir, dev, peri, canavar, büyü, ayna, Baalbek Harabeleri, cehennem, kıyamet, yedi, cennet, bin)	29
	27	
	12. (Ejderha, Pan, Kara, yas, nazar, ebeğümeci rengi, firuze mavisi, menekşe rengi, gök mavisi, kobalt mavisi, gül, sümbül, nilüfer, testi, kandil, yayık, geyik, kuş, ak, aslan, tilki, kurt, kıyamet, ocak, nur, cennet, Oğuz)	35
	37	
	13. (gök, canavar, kurban, pınar, sihir, at, ok, yay, ardıç, çam, dağ, ceylan, kıyamet, kuyruklyıldız, kuzgun, anka, gümüş göl, Dede Korkut, Boğaç Han, Dirse Han, boğa, deve, toprak, üç, ad verme, ocak, ant içme, aslan, çakal, altın, tavuk, dev, dağ yıkmak, Baalbek Harabeleri, kurt, cennet, felek)	59
	27	
	14. (kıyamet, dev, cehennem, gök, Oğuz, at, kara gün, kurt, ocak, atların kuyruğu düğümlü, çınar, sihir, güvercin, ayna, dağ, öd ağacı, altın perçem, Dirse Han, ad verme, üç, boğa, Dede Korkut, deve, Boğaç Han, cennet, matem, şans)	49
	21	
	15. (dev, kader, uğursuzluk, büyülemek, ok, canavar, zümrüt, kısmet, kıyamet, nur, Ay Han, göç, gök, Altay Dağları, Yıldız Han, cin, cennet, nazar, cehennem, kurban, tufan)	51
	29	
	16. (Ejderha, ad bestia, nektar, canavar, matem, nazarlık, kurban, cennet, geçici dünya, ana direk, peri, güvercin, kartal, nur, ant içme, Altay, yılan, yıldız, dört, ok, kanatlı at, yay, Homeros, Ay Han, kırk, Oğuz han, Boğaç Bey, Dirse Han, felek)	67
	16	
1986 - 1987	17. (nazar, gök, alageyik, nur, sihir, dev, peri, canavar, büyü, ayna, Baalbek Harabeleri, cehennem, kıyamet, yedi, cennet, bin)	29
	36	
	18. (Kanatlı aslan, nazar, dağa seslenme, balıkçıl, aslan, çakal, cin, felek, ocak, nur, peri, iki cihan, gök, üç, elma, cennet, matem, kader, Oğuz Destanı, Dede Korkut Hikâyeleri, kurban, ok, geyik, altın, toprak, adak, domuz, deniz, dağ, baht, at, çadır, kaval, dört, kırk, baykuş)	77

	34		
19.	(Altay, amlıbel, demir dağ, nur, yas, kıyamet, uğursuz, kanatlı at, kutsal ateş, Lokman Hekim, cin, peri, ocak, iki cihan, gök, u, elma, cennet, sgt, toprak, Homeros, Truva, Efes, Bergama, Gordion Düğümü, Hıdırellez, dev, sihir, Keloğlan, Kıyan, Tokuz, Ergenekon, yetmiş, Nevruz)	60	
20.	13 (Sihir, cennet, matem, dev, uğursuz, talih, gümüş gl, ant içme, güvercin, Dede Korkut, nur, kartal, gök)	25	
21.	27 (kıyamet, dev, cehennem, gök, Oğuz, at, kara gün, kurt, ocak, atların kuyruğu düğümlü, ınar, sihir, güvercin, ayna, dağ, d ağacı, altın perçem, Dirse Han, ad verme, u, boğa, Dede Korkut, deve, Boğaç Han, cennet, matem, Şans)	49	
22.	29 (Ejderha, ad bestia, nektar, canavar, matem, nazarlık, kurban, cennet, geçici dünya, ana direk, peri, güvercin, kartal, nur, ant içme, Altay, yılan, yıldız, dört, ok, kanatlı at, yay, Homeros, Ay Han, kırk, Oğuz han, Boğaç Bey, Dirse Han, felek)	67	
23.	23 (İrem Bağı, cennet, ocak, cehennem, talih, yas, ok, büyü, dağ, Deli Dumrul, kırk, güvercin, doğan, cin, kıyamet, sgt, Kaf Dağı, toprak, Ergenekon, zümrüt, nazar, gök, ağaç)	39	
24.	16 (nazar, gök, alageyik, nur, sihir, dev, peri, canavar, büyü, ayna, Baalbek Harabeleri, cehennem, kıyamet, yedi, cennet, bin)	29	
25.	25 (ejderha, Pan, kara, yas, nazar, firuze mavisi, menekşe rengi, gök mavisi, kobalt mavisi, gl, sümbül, nilüfer, testi, yayık, geyik, kuş, ak, aslan, tilki, kurt, kıyamet, ocak, nur, cennet, Oğuz)	35	
26.	37 (Gök, canavar, kurban, pınar, sihir, at, ok, yay, ardıç, am, dağ, ceylan, kıyamet, kuyruklyıldız, kuzgun, anka, gümüş gl, Dede Korkut, Boğaç Han, Dirse Han, boğa, deve, toprak, u, ad verme, ocak, ant içme, aslan, akal, altın, tavuk, dev, dağ yıkmak, Baalbek Harabeleri, kurt, cennet, felek)	60	
27.	23 (peri, cin, nazar, gök, yas, cennet, kırk, cehennem, ocak, Ergenekon, kurban, yıldız, sihir, kanatlı aslan, toprak, nur, canavar, baht, dev, at, kara, Babil Kulesi, Keloğlan)	41	
28.	36 (Kanatlı aslan, nazar, dağa seslenme, balıkçıl, aslan, akal, cin, felek, ocak, nur, peri, iki cihan, gök, u, elma, cennet, matem, kader, Oğuz Destanı, Dede Korkut Hikâyeleri, kurban, ok, geyik, altın, toprak, adak, domuz, deniz, dağ, baht, at, çadır, kaval, dört, kırk, baykuş)	77	
29.	34 (Altay, amlıbel, demir dağ, nur, yas, kıyamet, uğursuz,	60	

1987 - 1988

	kanatlı at, kutsal ateş, Lokman Hekim, cin, peri, ocak, iki cihan, gök, üç, elma, cennet, söğüt, toprak, Homeros, Truva, Efes, Bergama, Gordion Düğümü, Hıdırellez, dev, sihir, Keloğlan, Kıyan, Tokuz, Ergenekon, yetmiş, Nevruz)	
	13	
30.	(Sihir, cennet, matem, dev, uğursuz, talih, gümüş göl, ant içme, güvercin, Dede Korkut, nur, kartal, gök)	25
	22	
31.	(dev, kader, uğursuzluk, büyülemek, ok, canavar, zümrüt, kısmet, kıyamet, nur, Ay Han, göç, gök, Altay Dağları, Yıldız Han, cin, cennet, nazar, cehennem, kurban, tufan)	51
	23	
32.	(İrem Bağı, cennet, ocak, cehennem, talih, yas, ok, büyü, dağ, Deli Dumrul, kırk, güvercin, doğan, cin, kıyamet, söğüt, Kaf Dağı, toprak, Ergenekon, zümrüt, nazar, gök, ağaç)	39
	28	
33.	(yas, ocak, Altay, Oğuz, kutsal ateş, dev, cennet, turna, kurban, Bay Büre Bey, peri, boz aygır, ak tozlu sert yay, ad verme, Dedem Korkut, Bamsı Beyrek, altın, kıyamet, hıdırlık, Kıyan, Tokuz, Ergenekon, dört yüzyıl, yetmiş, demir dağ, Nevruz, toprak, şans)	48
	19	
34.	(cennet, yağmur duası, su, kısmet, kutsal ateş, yılan, peri, nur, aslan, ocak, adak, cehennem, cin, Kaf Dağı, dev, yas, felek, Homeros, kıyamet)	32
	15	
35.	(nazar, gök, alageyik, nur, sihir, dev, peri, canavar, ayna, Baalbek Harabeleri, cehennem, kıyamet, yedi, cennet, bin)	29
	28	
36.	(yas, ocak, Altay, Oğuz, kutsal ateş, dev, cennet, turna, kurban, Bay Büre Bey, peri, boz aygır, ak tozlu sert yay, ad verme, Dedem Korkut, Bamsı Beyrek, altın, kıyamet, hıdırlık, Kıyan, Tokuz, Ergenekon, dört yüzyıl, yetmiş, demir dağ, Nevruz, toprak, şans)	48
1988 - 1989		
	19	
37.	(cennet, yağmur duası, su, kısmet, kutsal ateş, yılan, peri, nur, aslan, ocak, adak, cehennem, cin, Kaf Dağı, dev, yas, felek, Homeros, kıyamet)	32
	28	
38.	(ejderha, canavar, ad bestia, ambrosia, ant içme, peri, cennet, cehennem, kıyamet, Arkadia, Megalopolis, Epidaurus, Bergama, ocak, dev, yedi, kanatlı at, bin, kara, at, büyü, nur, Homer, Efes, Gordion Düğümü, Truva, Tarsus, ağaç)	53
	34	
1989 - 1990		
39.	(Altay, Çamlıbel, demir dağ, nur, yas, kıyamet, uğursuz, kanatlı at, kutsal ateş, Lokman Hekim, cin, peri, ocak, iki cihan, gök, üç, elma, cennet, söğüt, toprak, Homeros, Truva, Efes, Bergama, Gordion Düğümü, Hıdırellez, dev, sihir, Keloğlan, Kıyan, Tokuz, Ergenekon, yetmiş, Nevruz)	60

		29	
40.	(uğur, yıldız, kader, kara, ocak, kurban, Ulu Türk, altın yay, gümüş ok, Oğuz Kağan, üç, kırk, altın tavuk, kızıl elma, meşe, cin, felek, direk, gök, elma, peri, nur, talih, at, dev, söğüt, sihir, cennet, dağ)	82	
		30	
41.	(kıyamet, dev, toprak, cehennem, gök, Oğuz, at, kara gün, kurt, ocak, atların kuyruğu, çınar, sihir, güvercin, ayna, sabrın acı meyvesi, dağ, öd ağacı, altın perçem, Dirse Han, ad verme, üç, boğa, Dede Korkut, ocak, deve, Boğaç Han, cennet, matem, şans)	52	
		23	
42.	(İrem Bağı, cennet, ocak, cehennem, talih, yas, ok, büyü, dağ, Deli Dumrul, kırk, güvercin, doğan, cin, kıyamet, söğüt, Kaf Dağı, toprak, Ergenekon, zümrüt, nazar, gök, ağaç)	39	
		16	
43.	(nazar, gök, alageyik, nur, sihir, dev, peri, canavar, büyü, ayna, Baalbek Harabeleri, cehennem, kıyamet, yedi, cennet, bin)	29	
		25	
44.	(ejderha, Pan, kara, yas, nazar, firuze mavisi, menekşe rengi, gök mavisi, kobalt mavisi, gül, sümbül, nilüfer, testi, yayık, geyik, kuş, ak, aslan, tilki, kurt, kıyamet, ocak, nur, cennet, Oğuz)	35	
		23	
45.	(peri, cin, nazar, gök, yas, cennet, kırk, cehennem, ocak, Ergenekon, kurban, yıldız, sihir, kanatlı aslan, toprak, nur, canavar, baht, dev, at, kara, Babil Kulesi, Keloğlan)	41	
		34	
1990 – 1991	46.	(Altay, Çamlıbel, demir dağ, nur, yas, kıyamet, uğursuz, kanatlı at, kutsal ateş, Lokman Hekim, cin, peri, ocak, iki cihan, gök, üç, elma, cennet, söğüt, toprak, Homeros, Truva, Efes, Bergama, Gordion Düğümü, Hıdırellez, dev, sihir, Keloğlan, Kıyan, Tokuz, Ergenekon, yetmiş, Nevruz)	60
		28	
	47.	(yas, ocak, Altay, Oğuz, kutsal ateş, dev, cennet, turna, kurban, Bay Büre Bey, peri, boz aygır, ak tozlu sert yay, ad verme, Dedem Korkut, Bamsı Beyrek, altın, kıyamet, hıdırlık, Kıyan, Tokuz, Ergenekon, dört yüzyıl, yetmiş, demir dağ, Nevruz, toprak, şans)	48
		30	
	48.	(ejderha, ad bestia, nektar, canavar, matem, nazarlık, kurban, cennet, geçici dünya, ana direk, peri, altın şarap, güvercin, kartal, nur, ant içme, Altay, yılan, yıldız, dört, ok, kanatlı at, yay, Homeros, Ay Han, kırk, Oğuz han, Boğaç Bey, Dirse Han, felek)	70
		19	
	49.	(cennet, yağmur duası, su, kısmet, kutsal ateş, yılan, peri, nur, aslan, ocak, adak, cehennem, cin, Kaf Dağı, dev, yas, felek, Homeros, kıyamet)	32

		16	
	50.	(nazar, gök, alageyik, nur, sihir, dev, peri, canavar, büyü, ayna, Baalbek Harabeleri, cehennem, kıyamet, yedi, cennet, bin)	29
1991 – 1992		19	
	51.	(cennet, yağmur duası, su, kısmet, kutsal ateş, yılan, peri, nur, aslan, ocak, adak, cehennem, cin, Kaf Dağı, dev, yas, felek, Homeros, kıyamet)	32
		30	
	52.	(kıyamet, dev, toprak, cehennem, gök, Oğuz, at, kara gün, kurt, ocak, atların kuyruğu düğümlü, çınar, sihir, güvercin, ayna, dağ, öd ağacı, altın perçem, Dirse Han, ad verme, üç, boğa, Dede Korkut, ocak, deve, Boğaç Han, cennet, matem, şans)	52
1992 - 1993		18	
	53.	(Arkadia, kıyamet, Oğuz, at, Hermiyas, nur, yıldız, meşe, dev, Gılgamış Destanı, ocak, altın yumurtlayan tavuğu kesmek, şans, canavar, peri, yılan, pars, maymun)	41
1993 – 1994		32	
	54.	(Hızır, kıyamet, tufan, cin, ocak, nur, peri, gök, üç, elma, cennet, felek, iki cihan, talih, kara, yas, at, Buz Dağ, dokuz, kurt, Oğuz Kağan, ad verme, cehennem, ahiret, kurban, ırmak, Dede Korkut, büyü, canavar, kader, Köroğlu, ant içme)	70
		33	
	55.	(uğur, cehennem, talih, cennet, yas, Midas, Diyonizos [Baküs], altın, Hızır, tılsım, cin, felek, kader, dokuz, elma, kırk, gök, üç, Ay Han, Oğuz Han, peri, ağaç, kurt, Uluğ Türk, gümüş ok, altın yay, ocak, dağ, Bay Büre Bey, at, ad verme, Dedem Korkut, Bamsı Beyrek)	60
1994 – 1995	56.	-	-
1995 – 1996	57.	-	-
1996 – 1997	58.	-	-
1997 – 1998	59.	-	-
1998 – 1999	60.	-	-
1999 – 2000		11	
	61.	(at, kara, Perge, balıkçıl, kurt, ağaç, Battal Gazi, Köroğlu, Efes, Bergama, cennet)	13
		18	
	62.	(cennet, talih, toprak, karabasan, büyü, Bergama, Asklepion, ocak, dağ, ağaç, yedi, göç, Buyu Han, nur, gök, yas, güvercin, canavar)	47
		22	
	63.	(dev, yedi, at, cennet, bin, peri, ocak, Ay Hatun, Oğuz Kağan, kırk, gergedan, gök, üç, kıyamet, Bay Büre Bey, ad verme, Dedem Korkut, Bamsı Beyrek, cehennem, Pan, direk, ebemkuşağı)	39
2000 – 2001		10	
	64.	(at, kara, Perge, balıkçıl, kurt, ağaç, Köroğlu, Efes, Bergama, cennet)	13

		18	
	65.	(cennet, talih, toprak, karabasan, büyü, Bergama, Asklepion, ocak, dağ, ağaç, yedi, göç, Buyu Han, nur, gök, yas, güvercin, canavar)	47
2001 – 2002	66.	10 (at, kara, Perge, balıkçıl, kurt, ağaç, Köroğlu, Efes, Bergama, cennet)	13
2002 – 2003	67.	9 (cennet, sihir, nur, cehennem, mumya, kara, karga, tilki, çınar)	14
	68.	10 (at, kara, Perge, balıkçıl, kurt, ağaç, Köroğlu, Efes, Bergama, cennet)	13
2003 – 2004	69.	18 (cennet, talih, toprak, karabasan, büyü, Bergama, Asklepion, ocak, dağ, ağaç, yedi, göç, Buyu Han, nur, gök, yas, güvercin, canavar)	47
	70.	10 (at, kara, Perge, balıkçıl, kurt, ağaç, Köroğlu, Efes, Bergama, cennet)	13
2004 – 2005	71.	38 (cennet, talih, uğur, cehennem, nur, Kaf Dağı, kader, yas, Keloğlan, felek, ab-ı hayat, Midas, Diyonizos [Baküs], altın, Hızır, tılsım, cin, dokuz, elma, kırk, gök, üç, Ay Han, Oğuz Han, peri, ağaç, kurt, Uluğ Türk, gümüş ok, altın yay, ocak, dağ, güvercin, canavar, Bay Büre Bey, ad verme, Dedem Korkut, Bamsı Beyrek)	89
	72.	10 (at, kara, Perge, balıkçıl, kurt, ağaç, Köroğlu, Efes, Bergama, cennet)	13
2005 – 2006	73.	38 (cennet, talih, uğur, cehennem, nur, Kaf Dağı, kader, yas, Keloğlan, felek, ab-ı hayat, Midas, Diyonizos [Baküs], altın, Hızır, tılsım, cin, dokuz, elma, kırk, gök, üç, Ay Han, Oğuz Han, peri, ağaç, kurt, Uluğ Türk, gümüş ok, altın yay, ocak, dağ, güvercin, canavar, Bay Büre Bey, ad verme, Dedem Korkut, Bamsı Beyrek)	89
	74.	10 (at, kara, Perge, balıkçıl, kurt, ağaç, Köroğlu, Efes, Bergama, cennet)	13
2006 – 2007	75.	38 (cennet, talih, uğur, cehennem, nur, Kaf Dağı, kader, yas, Keloğlan, felek, ab-ı hayat, Midas, Diyonizos [Baküs], altın, Hızır, tılsım, cin, dokuz, elma, kırk, gök, üç, Ay Han, Oğuz Han, peri, ağaç, kurt, Uluğ Türk, gümüş ok, altın yay, ocak, dağ, güvercin, canavar, Bay Büre Bey, ad verme, Dedem Korkut, Bamsı Beyrek)	89
2007 – 2008	76.	25 (cehennem, cennet, sihir, Kaf Dağı, peri, cin, dev, gök, Hattuşaş, Nemrut, Kantos Leton, Hiyerapolis, Truva, Efes, Karain, Dede Korkut, nur, toprak, Hıdırellez, Nevruz,	40

	Keloğlan, arslan, fare, karga, tilki)	
	8	
77.	(sihir, Dede Korkut, Koroğlu, canavar, toprak, nazar, gök, ocak)	9
	10	
78.	(Nuh'un gemisi, kader, dağ, nur, Kaf Dağı, dev, peri, Keloğlan, cennet, nazar)	12
	13	
79.	(kader, nazarlık, dev, balıkçıl, cennet, turna, canavar, kurban, cennet, Nevruz, arşamba, Cemşid, Ergenekon,	21
	7	
80.	(dev, balıkçıl, canavar, kurban, Keloğlan, kader, güvercin)	7
	13	
81.	(geleceği bilme, nur, ocak, hayat suyu, Şahmeran, yas, Hüma Kuşu, yıldız, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, uğursuzluk, baykuş)	37
	14	
82.	(geleceği bilme, kismet, ocak, Nevruz, Kayan, Tukuz, Ergenekon, demir dağ, uğursuz, baykuş, yedi, cennet, ahiret, kurban)	44
	16	
83.	(geleceği bilme, Zeugma, Hızır, yas, Koroğlu, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, Ergenekon Destanı, Göktürk Destanı, uğur, baht, baykuş, nur, sihir, dev)	55
	38	
84.	(cennet, talih, uğur, cehennem, nur, Kaf Dağı, kader, yas, Keloğlan, felek, ab-ı hayat, Midas, Diyonizos [Baküs], altın, Hızır, tılsım, cin, dokuz, elma, kırk, gök, üç, Ay Han, Oğuz Han, peri, ağaç, kurt, Uluğ Türk, gümüş ok, altın yay, ocak, dağ, güvercin, canavar, Bay Bre Bey, ad verme, Dedem Korkut, Bamsı Beyrek)	89
	8	
85.	(cennet, kırk, kader, canavar, toprak, dev, kurban, şans)	10
	25	
86.	(cehennem, cennet, sihir, Kaf Dağı, peri, cin, dev, gök, Hattuşaş, Nemrut, Kantos Leton, Hiyerapolis, Truva, Efes, Karain, Dede Korkut, nur, toprak, Hıdırellez, Nevruz, Keloğlan, arslan, fare, karga, tilki)	41
	8	
87.	(sihir, Dede Korkut, Koroğlu, canavar, toprak, nazar, gök, ocak)	9
	10	
88.	(Nuh'un gemisi, kader, dağ, nur, Kaf Dağı, dev, peri, Keloğlan, cennet, nazar)	12
	13	
89.	(geleceği bilme, nur, ocak, Hayat Suyu, Şahmeran, yas, Hüma Kuşu, yıldız, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, uğursuzluk, baykuş)	39
	14	
90.	(geleceği bilme, kismet, ocak, Nevruz, Kayan, Tukuz,	44

2008 – 2009

		Ergenekon, demir dağ, uğursuz, baykuş, yedi, cennet, ahiret, kurban)	
		16	
	91.	(geleceği bilme, Zeugma, Hızır, yas, Köroğlu, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, Ergenekon Destanı, Göktürk Destanı, uğur, baht, baykuş, nur, sihir, dev)	55
		25	
	92.	(cehennem, cennet, sihir, Kaf Dağı, peri, cin, dev, gök, Hattuşaş, Nemrut, Kantos Leton, Hıyerapolis, Truva, Efes, Karain, Dede Korkut, nur, toprak, Hıdırellez, Nevruz, Keloğlan, arslan, fare, karga, tilki)	40
		8	
	93.	(sihir, Dede Korkut, Köroğlu, canavar, toprak, nazar, gök, ocak)	9
		10	
	94.	(Nuh'un gemisi, kader, dağ, nur, Kaf Dağı, dev, peri, Keloğlan, cennet, nazar)	12
2009 – 2010		13	
	95.	(geleceği bilme, nur, ocak, hayat suyu, Şahmeran, yas, Hüma Kuşu, yıldız, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, uğursuzluk, baykuş)	37
		14	
	96.	(geleceği bilme, kısmet, ocak, Nevruz, Kayan, Tukuz, Ergenekon, demir dağ, uğursuz, baykuş, yedi, cennet, ahiret, kurban)	44
		15	
	97.	(geleceği bilme, Zeugma, Hızır, yas, Köroğlu, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, Ergenekon Destanı, Göktürk Destanı, uğur, baht, nur, sihir, dev)	55
		25	
	98.	(cehennem, cennet, sihir, Kaf Dağı, peri, cin, dev, gök, Hattuşaş, Nemrut, Kantos Leton, Hıyerapolis, Truva, Efes, Karain, Dede Korkut, nur, toprak, Hıdırellez, Nevruz, Keloğlan, arslan, fare, karga, tilki)	40
		17	
	99.	(sihir, Hacılar, Çatalhöyük, gül, nergis, menekşe, biber, at, Dede Korkut, Köroğlu, canavar, toprak, cennet, nazar, gök, ocak, kuyruklu yıldız)	17
2010 – 2011		10	
	100.	(Tufan, kader, dağ, nur, Kaf Dağı, dev, peri, Keloğlan, cennet, nazar)	12
		13	
	101.	(geleceği bilme, nur, ocak, Hayat Suyu, Şahmeran, yas, Hüma Kuşu, yıldız, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, uğursuzluk, baykuş)	37
		15	
	102.	(geleceği bilme, kısmet, ocak, Nevruz, Kayan, Tukuz, Ergenekon, demir dağ, uğursuz, baykuş, yedi, cennet, Zümrüdüanka, ahiret, kurban)	45

	16		
	(geleceği bilme, Zeugma, Hızır, yas, Köroğlu, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, Ergenekon Destanı, Göktürk Destanı, uğur, baht, baykuş, nur, sihir, dev)	55	
	25		
	(cehennem, cennet, sihir, Kaf Dağı, peri, cin, dev, gök, Hattuşaş, Nemrut, Kantos Leton, Hiyerapolis, Truva, Efes, Karain, Dede Korkut, nur, toprak, Hıdırellez, Nevruz, Keloğlan, arslan, fare, karga, tilki)	41	
	17		
	(sihir, Hacılar, Çatalhöyük, gül, nergis, menekşe, biber, at, Dede Korkut, Köroğlu, canavar, toprak, cennet, nazar, gök, ocak, kuyruklu yıldız)	17	
	10		
2011 – 2012	(Tufan, kader, dağ, nur, Kaf Dağı, dev, peri, Keloğlan, cennet, nazar)	12	
	13		
	(geleceği bilme, nur, ocak, Hayat Suyu, Şahmeran, yas, Hüma Kuşu, yıldız, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, uğursuzluk, baykuş)	37	
	15		
	(geleceği bilme, kısmet, ocak, Nevruz, Kayan, Tukuz, Ergenekon, demir dağ, uğursuz, baykuş, yedi, cennet, Zümrüdüanka, ahiret, kurban)	45	
	16		
	(geleceği bilme, Zeugma, Hızır, yas, Köroğlu, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, Ergenekon Destanı, Göktürk Destanı, uğur, baht, baykuş, nur, sihir, dev)	55	
	17		
	(cehennem, uğur, nur, Kaf Dağı, yas, ok, Göç Destanı, gök, ağaç, dağ, tılsım, yedi, Oğuz Kağan, kırk, üç, canavar, cennet)	42	
	32		
	(sihir, Hacılar, Çatalhöyük, gül, nergis, menekşe, biber, at, dev, ejderha, cennet, uğur, gökkuşağı, Ay Kağan, peri, kırk, Oğuz, gergedan, canavar, gök, üç, ağaç, kurt, Kara Dağ, Uluğ Türk, altın yay, gümüş ok, su, nur, toprak, peri, ocak)	96	
	13		
2012 – 2013	(büyü, Dede Korkut Hikâyeleri, Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikayesi, kırk, gök, Oğuz Kağan, kurt, Ötüken, dağ, nur, cennet)	25	
	13		
	(geleceği bilme, nur, ocak, Hayat Suyu, Şahmeran, yas, Hüma Kuşu, yıldız, Nevruz, Ergenekon, demir dağ, uğursuzluk, baykuş)	37	
	15		
	(geleceği bilme, kısmet, ocak, Nevruz, Kayan, Tukuz, Ergenekon, demir dağ, uğursuz, baykuş, yedi, cennet, Zümrüdüanka, ahiret, kurban)	45	
	15		
	(geleceği bilme, Zeugma, Hızır, yas, Köroğlu, Nevruz,	55	

		Ergenekon, demir dağ, Ergenekon Destanı, Göktürk Destanı, uğur, baht, nur, sihir, dev)	
		12	
2013 – 2014	116.	(büyü, Dede Korkut Hikâyeleri, Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul, kırk, gök, Oğuz Kağan, kurt, Ötüken, dağ, nur, cennet)	26
	117.	(cehennem, uğur, nur, Kaf Dağı, yas, ok, Göç Destanı, gök, ağaç, dağ, tılsım, yedi, Oğuz Kağan, kırk, üç, canavar, cennet)	42
	118.	(cehennem, uğur, nur, Kaf Dağı, yas, ok, Göç Destanı, gök, ağaç, dağ, tılsım, yedi, Oğuz Kağan, kırk, üç, canavar, cennet)	42
		32	
	119.	(sihir, Hacılar, Çatalhöyük, gül, nergis, menekşe, biber, at, dev, ejderha, cennet, uğur, Gökkuşluğu, Ay Kağan, peri, kırk, Oğuz, gergedan, canavar, gök, üç, ağaç, kurt, Kara Dağ, Uluğ Türk, altın yay, gümüş ok, su, nur, toprak, peri, ocak)	96
		12	
	120.	(büyü, Dede Korkut Hikâyeleri, Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul, kırk, gök, Oğuz Kağan, kurt, Ötüken, dağ, nur, cennet)	26
2014 – 2015	121.	(gök, üç, elma, yas, şahmeran, güvercin, Nevruz, Kayan, Ergenekon, demir dağ, Hıdırellez, cennet, ölümsüzlük suyu, bin, geleceği bilme)	66
	122.	(Keloğlan, Köroğlu, Şahmeran, kurban, cennet, cehennem, cin, ahiret, ocak, kırk, yas, canavar, ad bestia, ejderha, ambrosia, Ergenekon Destanı, Kayan, Tukuz, demir dağ, Nevruz, Hıdırellez, kıyamet, güvercin, karga, nur, ölümsüzlük suyu, bin, sihir, tufan)	91
	123.	(nur, Nevruz, kurbağa, Kaf Dağı, Kayan, Tukuz, Ergenekon, demir dağ, Ergenekon Destanı, Göktürk Destanı, kırk, İda, Homeros, İlyada, Zeus, cennet, peri, nazar boncuğu, göle maya çalmak, hayat suyu, üç, bin, canavar, geleceği bilme)	50
2015 – 2016	124.	-	-
		17	
	125.	(cehennem, uğur, nur, Kaf Dağı, yas, ok, Göç Destanı, gök, ağaç, dağ, tılsım, yedi, Oğuz Kağan, kırk, üç, canavar, cennet)	42
		32	
2016 – 2017	126.	(sihir, Hacılar, Çatalhöyük, gül, nergis, menekşe, biber, at, dev, ejderha, cennet, uğur, Gökkuşluğu, Ay Kağan, peri, kırk, Oğuz, gergedan, canavar, gök, üç, ağaç, kurt, Kara Dağ, Uluğ Türk, altın yay, gümüş ok, su, nur, toprak, peri, ocak)	96
	127.	(büyü, Dede Korkut Hikâyeleri, Dirse Han Oğlu Boğaç Han, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul, kırk, gök, Oğuz Kağan, kurt, Ötüken, dağ, nur, turna, cennet)	27

		15	
	128.	(gök, üç, elma, yas, şahmeran, güvercin, Nevruz, Kayan, Ergenekon, demir dağ, Hıdırellez, cennet, ölümsüzlük suyu, bin, geleceği bilme)	66
		29	
	129.	(Keloğlan, Köroğlu, Şahmeran, kurban, cennet, cehennem, cin, ahiret, ocak, kırk, yas, canavar, ad bestia, ejderha, ambrosia, Ergenekon Destanı, Kayan, Tukuz, demir dağ, Nevruz, Hıdırellez, kıyamet, güvercin, karga, nur, ölümsüzlük suyu, bin, sihir, tufan)	91
		25	
	130.	(nur, Nevruz, kurbağa, Kaf Dağı, Kayan, Tukuz, Ergenekon, demir dağ, Ergenekon Destanı, Göktürk Destanı, kırk, İda, Homeros, İlyada, Zeus, cennet, peri, nazar boncuğu, göle maya çalmak, hayat suyu, üç, bin, turna, canavar, geleceği bilme)	51
		15	
	131.	(gök, üç, elma, yas, şahmeran, güvercin, Nevruz, Kayan, Ergenekon, demir dağ, Hıdırellez, cennet, ölümsüzlük suyu, bin, geleceği bilme)	67
2017 – 2018		23	
	132.	(nur, Nevruz, Kaf Dağı, Kayan, Tukuz, Ergenekon, demir dağ, Ergenekon Destanı, Göktürk Destanı, kırk, İda, Homeros, İlyada, Zeus, cennet, peri, nazar boncuğu, göle maya çalmak, hayat suyu, üç, bin, canavar, geleceği bilme)	50
		23	
	133.	(karga, Hızır, cennet, bin, Ergenekon, nur, gök, Herkül, sihir, kırk, dev, Baalbek Harabeleri, kıyamet, Deli Dumrul, dokuz, deve, kurban, ejderha, melek, Hıdırellez, nazar, Manas, taş)	43
		17	
2018 – 2019	134.	(Arkadia, dev, uğursuz, Keloğlan, Homeros, Odiseus, üç, kırk, peri, Kaf Dağı, büyü, kuş, kurban, göle maya çalmak, ocak, felek, piramitler)	39
		32	
	135.	(talih, matem, kıyamet, ahiret, efsun, Kültepe, Alişar, Alaca, Efes, Milet, Troya, nur, Kayan, Tukuz, Ergenekon, dört, demir dağ, Nevruz, çınar, güvercin, ayna, mezar taşı, cennet, Tor [Thor], Narkissos, Oğuz Kağan Destanı, Dede Korkut Masalları, Hızır Bayramı, Saya Bayramı, saç, toy, ejderha)	85
		17	
	136.	(Arkadia, dev, uğursuz, Keloğlan, Homeros, Odiseus, üç, kırk, peri, Kaf Dağı, büyü, kuş, kurban, göle maya çalmak, ocak, felek, piramitler)	39
2019 – 2020		23	
	137.	(karga, Hızır, cennet, bin, Ergenekon, nur, gök, Herkül, sihir, kırk, dev, Baalbek Harabeleri, kıyamet, Deli Dumrul, dokuz, deve, kurban, ejderha, melek, Hıdırellez, nazar, Manas, taş)	43
		25	
	138.	(kurban, ahiret, çınar, cin, dev, büyü, canavar, nur, peri, kırk,	43

	dağ, ağaç, Göç Destanı, kırk, Troya, Hierapolis, Bergama, Efes, Afrodiasias, Hattuşa, Nemrut, Çatalhöyük, Hıdırellez, geleceği bilme, kader)	
	23	
139.	(karga, Hızır, cennet, bin, Ergenekon, nur, gök, Herkül, sihir, kırk, dev, Baalbek Harabeleri, kıyamet, Deli Dumrul, dokuz, deve, kurban, ejderha, melek, Hıdırellez, nazar, Manas, taş)	43
	17	
140.	(Arkadia, dev, uğursuz, Keloğlan, Homeros, Odiseus, üç, kırk, peri, Kaf Dağı, büyü, kuş, kurban, göle maya çalmak, ocak, felek, piramitler)	39
2020 – 2021	17	
141.	(canavar, ad bestia, ejderha, alageyik, üç, doğan, sihir, dev, yedi, meşe, cennet, kurban, çınar, Midas, tufan, ahiret, sihir)	22
	25	
142.	(kurban, ahiret, çınar, cin, dev, büyü, canavar, nur, peri, kırk, dağ, ağaç, Göç Destanı, kırk, Troya, Hierapolis, Bergama, Efes, Afrodiasias, Hattuşa, Nemrut, Çatalhöyük, Hıdırellez, geleceği bilme, kader)	43
Toplam	2828*	5975

*Kitap başına farklı unsur sayısının toplamı.

Tablo 4.1.'de, 1981 – 2021 yıllarında okutulan kitaplarda yer alan unsurların sayıları ve frekans değerleri yer almaktadır. Tabloya bakıldığında, en çok unsur, 2012 – 2013, 2014 – 2015 ve 2016 – 2017 eğitim öğretim yıllarında okutulan Ortaokul Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı (110., 118. ve 125.) olduğu görülmektedir. En az değer noktasında, bu tarihlerde baskısı olmayan kitaplar olduğu görülmektedir. Toplamda 1981 – 2021 yılları arasında okutulan kitaplarda, 5975 adet mitolojik unsur tespit edilmiştir.

4.4.2. Mitolojik unsur barındıran mitlerin türlerine göre dağılımı

Aşağıdaki tabloda, mitolojik unsurların yer aldığı metinlerin türlerine göre dağılımı verilmiştir. Edebî türler, kitaplarda belirtildiği şekilde ele alınarak tasnif edilmiştir. Türler içerisinde yer alan farklı unsurlar ve sayıları ile frekans değerleri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Mitolojik unsur barındıran mitlerin türlerine göre dağılımı tablosu

Edebî Tür	Farklı Unsur	f
	71	
Şiir	(Ab-ı Hayat, Adak, Ahiret, Ak, Alaca, Alageyik, Yılan, Alişar, Altay, Altın, Ant, Ardiç, Arkadia, Aslan, At, Ayna, Baht, Bin, Cehennem, Cennet, Ceylan, Cin, Çam, Çamlıbel, Çınar, Dağ, Dev, Direk, Ebemkuşağı, Efes, Elma, Ergenekon, Felek, Geyik, Gök, Gümüş Göl, Güvercin, Su, İrem Bağı, Kader, Kafdağı, Kara, Karga, Kartal, Keloğlan, Kıyamet, Köroğlu, Kurban, Kültepe, Milet, Nazar, Nevruz, Nur, Ocak, Oğuz, Ok, Pan, Peri, Pınar, Sihir, Söğüt, Ateş, Toprak, Troya, Tufan, Üç, Yas, Yay, Yedi, Yıldız, Zümrüt)	1083
	52	
Destan	(Ad Verme, Ağaç, Altay Dağları, Altın Perçem, Altın Tavuk, Altın Yay, At, Ay Han, Bamsı Beyrek, Bay Büre Bey, Boğa, Boğaç Han, Buyu Han, Canavar,	983

Cennet, Dağ, Dede Korkut, Deli Dumrul, Demir Dağ, Deve, Dirse Han, Dokuz, Dört, Ejderha, Ergenekon, Ergenekon Destanı, Felek, Gergedan, Göç Destanı, Gök, Gümüş ok, Kara, Kayan/Kıyan, Kırk, Kurt, Mukaddes Işık, Nevruz, Nur, Ocak, Oğuz Han, Peri, Tılsım, Tokuz/Tukuz, Toprak, Ulu Türk/Uluğ Türk, Üç, Yedi, Yetmiş, Yıldız Han, Zümrüt ok)

	25		
Efsane	(Altın, Bin, Canavar, Dede Korkut, Diyonizos / Baküs, Geleceği Bilme, Hermiyas, Hızır, Homeros, Irmakla dua etmek, İda, İlyada, Kader, Kırk, Kurban, Kuş, Lokman Hekim, Midas, Nur, Ölümsüzlük Suyu, Taşa Dönüşmek, Tufan, Turna, Üç, Zeus)	611	
	50		
Hikâye	(Ad Verme, Ahiret, Ak tozlu sert yay, Altay Dağları, Ant İçme, Ay Han, Güvercin, Baht, Bamsı Beyrek, Bay Büre Bey, Baykuş, At, Büyü, Canavar, Cehennem, Cennet, Cin, Dedem Korkut, Deli Dumrul, Dev, Doğan, Ejderha, Göç, Gök, Güneş, Kurt, Hıdırellez, Karga, Kırk, Kıyamet, Kızıl Elma, Matem, Melek, Narkissos, Nur, Ocak, Oğuz, Peri, Ad bestia, Sihir, Toprak, Tor, Uğur, Üç, Yas, Yedi, Yıldız Han, Yıldız, Ambrosia, Zümrüdüanka)	608	
	20		
Fabl	(Altın, Aslan, Balıkçıl, Canavar, Cennet, Çakal, Fare, Güvercin, Homeros, Karga, Maymun, Meşe, Nevruz, Odiseus, Pars, Peri, Tavuk, Tilki, Yedi, Yılan)	483	
	32		
Masal	(Ad Verme, Ahiret, Altın, Aslan, At, Boğa, Boğaç Han, Bülbül, Cennet, Cin, Çakal, Dağ, Dede Korkut, Deve, Direk, Dirse Han, Doğan, Dokuz, Elma, Felek, Gök, Kader, Keloğlan, Kırk, Kuş, Nazar, Nur, Ocak, Peri, Talih, Toprak, Üç)	475	
	42		
Tiyatro	(Ahiret, Altay, Ant İçme, At, Baalbek Harabeleri, Baht, Baykuş, Büyü, Canavar, Cennet, Cin, Çadır, Çam, Dağ, Deniz, Dev, Domuz, Dört, Felek, Geyik, Gök, Hızır, Irmak, Kader, Kartal, Kaval, Kırk, Kıyamet, Köroğlu, Kurban, Kurt, Kuyruklu Yıldız, Nazar, Nur, Ocak, Oğuz, Ok, Sihir, Üç, Yay, Yılan, Yıldız)	464	
	30		
Makale	(Ayna, Bergama, Biber, Büyü, Cemşid, Cennet, Çarşamba, Çatalhöyük, Dede Korkut, Efes, Ergenekon, Firuze mavisı, Gordion Düğümü, Gök Mavisı, Gül, Hacılar, Hızır Bayramı, Homer, Kırk, Kobalt Mavisı, Kurban, Menekşe, Menekşe rengi, Nergis, Nevruz, Nilüfer, Ocak, Oğuz Kağan Destanı, Saçı, Savaş Bayramı, Sihir, Sümbül, Tarsus, Testi, Toy, Truva, Yayık)	198	
	19		
Gezi Yazısı	(Büyü, Canavar, Cennet, Cin, Dağ, Dev, Hayat Suyu, Kıyamet, Kurban, Nazarlık, Nur, Öd ağacı, Perge, Su, Şahmeran, Toprak, Talih, Turna, Yağmur Duası)	160	
	26		
Hatıra	(Ağaç, Hıdır Baba, Şans, Ant İçme, Baalbek Harabeleri, Babil Kulesi, Büyü, Cehennem, Cennet, Cin, Dev, Hıdırellez, Kader, Kara, Keloğlan, Kıyamet, Köroğlu, Kurban, Nazar Boncuğu, Nur, Ocak, Şahmeran, Toprak, Tufan, Uğur, Yas)	149	
	22		
Fıkra	(Bergama, Büyü, Canavar, Cehennem, Cennet, Cin, Dede Korkut, Dev, Efes, Gılgamış Destanı, Gök, Kıyamet, Kurban, Nur, Ocak, Oğuz Destanı, Peri, Söğüt, Şahmeran, Talihli, Toprak, Uğur)	132	
	25		
Deneme	(Ağaç, Arkadia, Asklepion, Bergama, Beşik, Büyülü, Canavar, Cehennem, Cennet, Çınar, Dev, Epidauros, Gökkuşağı, Hüma Kuşu, İksir, Kara, Kurban, Megalopolis, Mezar Taşı, Nur, Ocak, Peri, Turna, Uğur, Yas)	128	
	13		
Sohbet	(Ahiret, Çınar, Dev, Direk, Kafdağı, Karabasan, Kırk, Kıyamet, Mumya, Nur, Peri, Sihir, Söğüt)	87	
	18		
Roman	(Alageyik, Canavar, Cehennem, Cennet, Gök, Hıdırlık, Kader, Kara, Kıyamet, Kurban, Kuyruklu Yıldız, Manas, Matem, Nur, Ocak, Sihir, Talih, Yas)	83	
	9		
Biyografi	(Ahiret, Baalbek Harabeleri, Dede Korkut, Dev, Felek, Herkül, Kırk, Köroğlu,	59	

	Ocak	
Mektup	5 (Ahiret, Bahtsız, Cennet, Hıdırellez, Nur)	28
Manzum Hikâye	5 (Cehennem, Göle Maya Çalmak, Kurban, Nur, Uğur)	18
Özdeyiş	5 (Anka, Homeros, Kuzgun, Sihir, Yas)	17
Konferans	3 (Ant içme, Homeros, Şans)	14
Nutuk	4 (Cehennem, Cennet, Kıyamet, Matem)	14
Mülakat	3 (Dev, Peri, Şans)	13
Atasözü	5 (Aslan, Kırk, Kıyamet, Kurt, Tilki)	13
Portre	6 (Canavar, Cehennem, Gök, Kıyamet, Ateş, Talih)	12
Haber metni	3 (Cennet, Göle Maya Çalmak, Nazar Boncuğu)	9
Deyim	2 (Altın Yumurtlayan Tavuk, Kafdağı)	7
Bilmece	1 (Sihir)	5
Röportaj	2 (Kader, Toprak)	4
Didaktik Yazı	1 (Cennet)	3
Tarih eseri	1 (Ant içme)	2

Mitolojik unsurların tespit edilerek bulunduğu metinlerin türlerine göre tasnif edildiği Tablo 4.2.'de, frekans değerlerine göre bir sıralama yapılmıştır. Buna göre; şiirde 1083, destanda 983, efsane 611, hikâye 608, fabl 483, masal 475, tiyatro 464, makale 198, gezi yazısı 160, hatıra 149, fıkra 132, deneme 128, sohbet 87, roman 83, biyografi 59, mektup 28, manzum hikâye 18, özdeyiş 17, konferans 14, nutuk 14, mülakat 13, atasözü 13, portre 12, haber metni 9, deyim 7, bilmece 5, röportaj 4, didaktik yazı 3, tarih eseri ise 2 mitolojik unsur içermektedir.

4.4.3. Mitin etkinliklerde geliştirilmesi hedeflenen beceriye yönelik inceleme

Mitolojik unsurların etkinliklerde hangi beceriye yönelik olarak ele alındığı, kitapların mensup olduğu programlarda yer alan beceri veya öğrenme alanları başlıklarına göre tasnif edilmiştir. Yıllara göre bir dağılım yapılmıştır.

Tablo 4.3. Mitin etkinliklerde geliştirilmesi hedeflenen beceriye yönelik inceleme tablosu

Yıl	Anlama	Anlatma
	32	30
1981 – 1982	Ahiret 2, Anka, Ocak, Aslan, Ay Han, Balıkçıl 2, Büyü, Cehennem, Cennet 2, Cin, Çam, Dağ 3, Dev, Ejderha 3, Homeros, Kıyamet, Kurban 2, Kuzgun, Nazar, Oğuz Han, Ok, Peri, Sihir, Tufan	Ad Verme, Altay Dağları, Anka, Ardiç, Aslan 2, Ay Han, Balıkçıl, Boğaç Han, Büyü, Canavar, Ceylan, Çakal 2, Dede Korkut, Dev, Dirse Han, Göç 2, Gök 2, Kıyamet, Kurban 2, Kurt, Kuyruklu Yıldız, Kuzgun, Nur, Peri,

		Zümrüt
1982 – 1983	8 Ad, Verme, Alageyik, Boğa, Boğaç Han, Dede Korkut, Dirse Han, Matem, Sihir	13 At, Boğaç Han, Cennet, Dede Korkut, Dev, Dirse Han, Kara, Kıyamet 2, Kurt, Oğuz, Şans, Yedi
1983 – 1984	8 Ad Verme, Alageyik, Boğa, Boğaç Han, Dede Korkut, Dirse Han, Matem, Sihir	13 At, Boğaç Han, Cennet, Dede Korkut, Dev, Dirse Han, Kara, Kıyamet 2, Kurt, Oğuz, Şans, Yedi
1094 – 1985	8 Ad Verme, Alageyik, Boğa, Boğaç Han, Dede Korkut, Dirse Han, Matem, Sihir	13 At, Boğaç Han, Cennet, Dede Korkut, Dev, Dirse Han, Kara, Kıyamet 2, Kurt, Oğuz, Şans, Yedi
1985 – 1986	37 Ad Verme, Ahiret 2, Alageyik, Anka, Ay Han, Boğa, Boğaç Han, Büyü, Cehennem, Cennet, Çam, Dağ, Dede Korkut, Dev, Dirse Han, Ejderha 4, Firuze Mavisı, Homeros, Kıyamet 2, Kurban 2, Kuzgun, Matem 2, Nazar, Ocak, Oğuz Han, Pan, Peri, Sihir 2, Tufan	43 Ad Verme, Altay Dağları, Anka, Ardiç, Aslan, At, Ay Han, Boğaç Han 2, Büyü, Canavar, Cennet, Çakal, Dede Korkut 2, Dev 2, Dirse Han 2, Göç 2, Gök 2, Kara 2, Kıyamet 4, Kurban 2, Kurt 2, Kuyruklu Yıldız, Kuzgun, Matem, Nur, Ocak, Oğuz, Peri, Şans, Yedi, Zümrüt
1986 – 1987	53 Ad verme, Ahiret 2, Alageyik, Altay, Asker Ocağı, Aslan, Ay Han, Balıkçıl, Bergama, Boğa, Boğaç, Han, Büyü 2, Cehennem, Cennet 2, Cin 2, Dede Korkut 2, Deli Dumrul, Dev, Dirse Han, Doğan, Efes, Ejderha 3, Ergenekon Destanı, Gordion, Düğümü, Hıdırellez, Homeros, İrem Bağı, Kafdağı, Keloğlan, Kıyamet 3, Matem, Nevruz, Nur 2, Oğuz Han, Ok, Peri 2, Sihir 2, Talih, Truva, Yas 2	41 Aslan, At 2, Ay Han, Balıkçıl, Boğaç Han, Büyü, Cehennem, Cennet 3, Cin, Çakal, Dede Korkut, Deli Dumrul, Dev 2, Dirse Han, Doğan, Ergenekon, Hıdırellez, İrem Bağı, Kader, Kaf Dağı, Kara, Keloğlan, Kıyamet 3, Kurt, Lokman Hekim, Nevruz, Nur, Oğuz, Peri 3, Sihir, Şans, Yas, Yedi
1987 – 1988	75 Ad Verme, Adak, Alageyik, Altay 2, Anka, Asker Ocağı, Aslan 2, At, Ateş, Babil Kulesi, Balıkçıl, Bamsı Beyrek, Bergama, Büyü 3, Cehennem 2, Cennet 2, Cin 3, Çam, Dağ, Dede Korkut, Deli, Dumrul, Dev 3, Doğan, Efes, Ejderha, Ergenekon Destanı 2, Felek, Firuze mavisı, Gordion Düğümü, Hıdırellez, Kafdağı 2, Keloğlan, Kıyamet, Kurban 2, Kuzgun, Matem, Nazar, Nevruz 2, Nur 3, Ocak, Ok, Pan, Peri 2, Sihir 2, Talih, Truva, Tufan, Turna, Yas 3, Yılan, Yıldız	78 Ad Verme 2, Altay 2, Anka, Ardiç, Aslan 3, At 2, Balıkçıl, Bamsı Beyrek, Boğaç Han, Büyü 2, Canavar, Cehennem, Cennet 4, Çakal 2, Dede Korkut, Deli, Dumrul, Dev 4, Dirse Han, Doğan, Ergenekon, Felek, Göç, 2, Gök 2, Hıdırellez, İrem Bağı, Kader, Kaf Dağı 2, Kara 2, Keloğlan, Kıyamet 5, Kurban 2, Kurt, Kuyruklyıldız, Kuzgun, Lokman Hekim, Matem, Nevruz 2, Nur 4, Ocak, Peri 2, Sihir, Toprak, Turna, Yas 3, Yedi, Yılan, Yıldız, Zümrüt
1988 – 1989	32 Ad Verme, Adak, Yılan, Altay, Ağaç, Ambrosia, Ant, Arkadia, Aslan, At 2, Bamsı Beyrek, Bergama, Beşik, Canavar, Dev, Efes, Ejderha, Felek, Kaf Dağı, Kara, Kıyamet 3, Ateş, Nevruz, Nur, Ocak, Tarsus, Truva, Turna, Yedi	22 Ad Verme, Yılan, Altay, Ant, Aslan, At 2, Bamsı Beyrek, Beşik, Canavar, Cennet, Dev 2, Felek, Kaf Dağı, Kıyamet 3, Nevruz, Nur, Turna, Yedi
1989 – 1990	48 Ad Verme, Altay, Baht, Bergama, Boğa, Boğaç Han, Büyü, Cehennem, Cennet, Cin, Dede Korkut, Deli Dumrul, Dev, Dirse Han, Doğan, Efes, Ergenekon, Destanı, Felek, Gordion Düğümü, Hıdırellez, İksir, İrem Bağı, Kaf Dağı, Kara 2, Keloğlan, Kıyamet 2, Kızıl Elma, Matem, Meşe, Nevruz, Nur, Ocak, Oğuz Kağan, Peri, Sihir 3, Söğüt,	44 Ağaç, At 2, Baht, Boğaç Han, Büyü, Cehennem, Cennet, Cin, Dede Korkut, Deli, Dumrul, Ergenekon, Dev, Dirse Han, Doğan, Felek, Kurt, Hıdırellez 2, İrem Bağı, Kaf Dağı, Kara 3, Keloğlan, Kıyamet 2, Kızıl Elma, Lokman Hekim, Meşe, Nevruz, Nur, Oğuz Kağan 2, Peri 2, Sihir 2, Söğüt, Uğur, Ulu Türk, Yas, Yıldız 2

	59		45
1990 – 1991	Ad Verme, Adak, Ahiret 2, Alageyik, Yılan, Altay 2, Ağaç, Aslan, At, Ay Han, Babil Kulesi, Bamsı Beyrek, Bergama, Beşik, Cennet 2, Cin, Dev 2, Efes, Ejderha 4, Ergenekon Destanı 2, Felek, Firuze Mavisı, Gordion Düğümü, Hıdırellez, Homeros, Kaf Dağı, Keloğlan, Kıyamet 4, Matem, Ateş, Nevruz 2, Nur 2, Ocak, Oğuz Han, Pan, Peri 3, Sihir, Truva, Turna, Yas 2, Yılbaşı, Yıldız 2		Ad Verme, Yılan, Altay, Ağaç, Aslan, At 2, Ay Han, Bamsı Beyrek, Beşik, Cennet 2, Ergenekon, Dev 3, Felek, Hıdırellez 2, Kaf Dağı, Kara 2, Keloğlan, Kıyamet 3, Lokman, Hekim, Matem, Nevruz 3, Nur 3, Ocak, Peri 3, Sihir, Toprak, Turna, Yas 2, Yedi, Yıldız
1991 – 1992	17 Ad Verme, Adak, Ağaç, Alageyik, Aslan, Ateş, Boğa, Boğaç Han, Dede Korkut, Dev, Dirse Han, Felek, Kaf Dağı, Matem, Nur, Sihir, Yılan		19 Ağaç, Yılan, Aslan, At, Boğaç Han, Cennet, Dede Korkut, Dev 2, Dirse Han, Felek, Kaf Dağı, Kara Gün, Kıyamet 2, Kurt, Nur, Oğuz, Yedi
1992 – 1993	8 Altın Yumurtlayan Tavuğu Kesmek, Gılgamış Destanı, Hermiyas, Kıyamet, Meşe, Nur, Oğuz, Şans		6 Altın Yumurtlayan Tavuğu Kesmek, Gılgamış Destanı, Hermiyas, Kıyamet, Meşe, Nur
1993 – 1994	19 Ad Verme 2, Baht, Cehennem 2, Cennet 2, Hızır, Irmak, Kara, Kurban 2, Ocak, Oğuz Han, Peri, Talih 2, Tufan, Yas		17 Ad Verme 2, Baht, Cehennem 2, Cennet 2, Hızır, Irmak, Kara, Kurban, Kurt, Ocak, Oğuz Han, Peri, Talih 2
1994 – 1995	-		-
1995 – 1996	-		-
1996 – 1997	-		-
1997 – 1998	-		-
1998 – 1999	-		-
1999 – 2000	14 Ağaç 2, Balıkçıl, Bergama, Canavar, Dağ, Direk, Ebemkuşağı, Efes, Fare, Güvercin, Kıyamet, Mukaddes Işık, Ocak, Yas		21 Ağaç 2, At, Balıkçıl, Bergama, Bin, Canavar, Cennet, Dağ, Dev, Direk, Efes, Fare, Güvercin, Kıyamet, Mukaddes Işık, Ocak, Tılsım, Yas, Yedi 2
2000 – 2001	10 Ağaç 2, Balıkçıl, Bergama, Canavar, Efes, Fare, Güvercin, Mukaddes Işık, Tılsım		10 Ağaç 2, Balıkçıl, Bergama, Canavar, Efes, Fare, Güvercin, Mukaddes Işık, Tılsım
2001 – 2002	4 Ağaç, Balıkçıl, Bergama, Efes		4 Ağaç, Balıkçıl, Bergama, Efes
2002 – 2003	4 Çınar, Mumya, Nur, Sihir		4 Çınar, Mumya, Nur, Sihir
2003 – 2004	10 Ağaç 2, Balıkçıl, Bergama, Canavar, Efes, Fare, Güvercin, Mukaddes Işık, Tılsım		10 Ağaç 2, Balıkçıl, Bergama, Canavar, Efes, Fare, Güvercin, Mukaddes Işık, Tılsım
2004 – 2005	17 Ağaç 2, Balıkçıl, Bay Büre Bey, Bergama, Canavar, Cehennem, Cennet, Efes, Fare, Gök, Güvercin, Hızır, Kurt, Oğuz Han, Talih, Uğur		15 Ağaç 2, Balıkçıl, Bay Büre Bey, Bergama, Canavar, Diyonizos / Baküs, Efes, Fare, Gök, Güvercin, Hızır, Kurt, Oğuz Han, Talih
2005 – 2006	17 Ağaç 2, Balıkçıl, Bay Büre Bey, Bergama, Canavar, Cehennem, Cennet, Efes, Fare, Gök, Güvercin, Hızır, Kurt, Oğuz Han, Talih, Uğur		15 Ağaç 2, Balıkçıl, Bay Büre Bey, Bergama, Canavar, Diyonizos / Baküs, Efes, Fare, Gök, Güvercin, Hızır, Kurt, Oğuz Han, Talih
2006 – 2007	17 Ağaç 2, Balıkçıl, Bay Büre Bey, Bergama, Canavar, Cehennem, Cennet, Efes, Fare, Gök, Güvercin, Hızır, Kurt, Oğuz Han, Talih,		15 Ağaç 2, Balıkçıl, Bay Büre Bey, Bergama, Canavar, Diyonizos / Baküs, Efes, Fare, Gök, Güvercin, Hızır, Kurt, Oğuz Han, Talih

	Okuma	Dinleme	Konuşma	Yazma
2007 – 2008	40 Ağaç, Balıkcıl, Bay Büre Bey, Baykuş, Canavar 2, Cehennem, Cennet, Dede Korkut, Demir Dağ, Dev 2, Ergenekon 2, Fare 2, Geleceği Bilme 2, Gök, Güvercin 2, Hızır, Kader 2, Kaf Dağı, Kurban, Kurt, Nazar 3, Nevruz, Nur, Ocak, Oğuz Han, Talih, Toprak, Uğur 4	5 Kaf Dağı, Nur 2, Sihir 2	17 Ağaç, Bay Büre Bey, Canavar, Dev, Diyonizos / Baküs, Fare, Gök, Güvercin, Hızır, Kader 2, Karga, Kurt, Nazar, Oğuz Han, Talih, Tilki	2 Sihir, Zeugma
2008 – 2009	16 Baykuş, Dede Korkut, Demir Dağ, Ergenekon 2, Geleceği Bilme 2, Kaf Dağı, Nazar, Nevruz, Nur, Ocak, Toprak, Uğur 3	5 Kaf Dağı, Nur 2, Sihir 2	2 Karga, Tilki	4 Hayat Suyu, Nazar, Sihir, Zeugma
2009 – 2010	16 Baykuş, Dede Korkut, Demir Dağ, Ergenekon 2, Geleceği Bilme 2, Kaf Dağı, Nazar, Nevruz, Nur, Ocak, Toprak, Uğur 3	5 Kaf Dağı, Nur 2, Sihir 2	2 Karga, Tilki	4 Hayat Suyu, Nazar, Sihir, Zeugma
2010 – 2011	16 Baykuş, Dede Korkut, Demir Dağ, Ergenekon 2, Geleceği Bilme 2, Kaf Dağı, Nazar, Nevruz, Nur, Ocak, Toprak, Uğur 3	5 Kaf Dağı, Nur 2, Sihir 2	2 Karga, Tilki	4 Hayat Suyu, Nazar, Sihir, Zeugma
2011 – 2012	16 Baykuş, Dede Korkut, Demir Dağ, Ergenekon 2, Geleceği Bilme 2, Kaf Dağı, Nazar, Nevruz, Nur, Ocak, Toprak, Uğur 3	5 Kaf Dağı, Nur 2, Sihir 2	2 Karga, Tilki	4 Hayat Suyu, Nazar, Sihir, Zeugma
2012 – 2013	15 Ağaç, Baykuş, Büyü, Canavar, Demir Dağ, Ergenekon 2, Geleceği Bilme 2, Nevruz, Ocak, Oğuz Kağan, Uğur 3	1 Sihir	-	2 Hayat Suyu, Zeugma
2013 – 2014	4 Ağaç, Büyü, Canavar, Oğuz	-	-	-

Kağan				
2014 – 2015	16 Ağaç, Büyü, Canavar, Cennet 2, Demir Dağ 2, Ergenekon, Güvercin, Hıdırellez, Kaf Dağı, Kayan, Nevruz, Oğuz Kağan, Ölümsüzlük Suyu 2	1 Güvercin	6 Bin, Güvercin, Hayat Suyu 2, Üç 2	7 Bin, Canavar, Cennet, Demir Dağ, Geleceği Bilme, Kaf Dağı, Ölümsüzlük Suyu
	Okuma	Sözlü İletişim		Yazma
2015 – 2016	-	-		-
2016 – 2017	16 Ağaç, Büyü, Canavar, Cennet 2, Demir Dağ 2, Ergenekon, Güvercin, Hıdırellez, Kaf Dağı, Kayan, Nevruz, Oğuz Kağan, Ölümsüzlük Suyu 2	7 Bin, Güvercin 2, Hayat Suyu 2, Üç 2		7 Bin, Canavar, Cennet, Demir Dağ, Geleceği Bilme, Kaf Dağı, Ölümsüzlük, Suyu
2017 – 2018	12 Cennet 2, Demir Dağ 2, Ergenekon, Güvercin, Hıdırellez, Kaf Dağı, Kayan, Nevruz, Ölümsüzlük Suyu 2	7 Bin, Geleceği Bilme, Güvercin, Hayat Suyu 2, Üç 2		7 Bin, Canavar, Cennet, Demir Dağ, Geleceği Bilme, Kaf Dağı, Ölümsüzlük Suyu
	Okuma	Dinleme	Konuşma	Yazma
2018 – 2019	11 Cennet 2, Deli Dumrul, Demir Dağ, Ergenekon, Kırk 2, Kıyamet, Kuş, Narkissos, Tor	-	2 Kırk, Kıyamet	3 Büyü, Dev, Kaf Dağı
2019 – 2020	17 Ağaç, Cennet 2, Çınar, Dağ 4, Deli Dumrul, Ergenekon, Geleceği Bilme, Göç Destanı, Kader, Kırk 2, Kuş, Tılsım	-	10 Afrodisias, Bergama, Çatalhöyük, Efes, Hattuşa, Hierapolis, Kırk, Kıyamet, Nemrut Dağı, Troya	4 Büyü, Dev, Kaf Dağı, Peri
2010 – 2021	18 Ağaç, Cennet 2, Çınar, Dağ 4, Deli Dumrul, Ergenekon, Geleceği Bilme, Göç Destanı, Kader, Kırk 2, Kuş, Sihir, Tılsım	-	10 Afrodisias, Bergama, Çatalhöyük, Efes, Hattuşa, Hierapolis, Kırk, Kıyamet, Nemrut Dağı, Troya	2 Büyü, Kaf Dağı,

Tablo 4.3.'e bakıldığında, 1981 – 2007 yıllarında anlama ve anlatma becerilerine yönelik unsurların sayısının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

2007 – 2015 yılları arasındaki duruma bakıldığında unsurların, daha çok okuma öğrenme alanına yönelik işlendiğini, 2015 – 2018 yılında da aynı şekilde okuma becerisine yönelik daha fazla unsurun yer aldığını, 2018 – 2021 yıllarında ise unsurların dinleme becerisi

yönünden ihmal edildiği görülmekte, en çok okuma becerisine yönelik etkinliklerde mitolojik unsurun yer aldığı belirlenmektedir.

4.4.4. Mitolojik unsurun etkinliklerde geliştirilmesi hedeflenen zihinsel beceriye yönelik inceleme

Tespit edilen bulgular incelendiğinde, mitolojik unsurların, dil becerilerinin yanında, etkinliklerde hangi zihinsel beceriye yönelik ele alındığı da tasnif edilmiştir.

Güneş (2012)'ye göre eleştirel düşünme, bilgiyi değerlendirme, düşünceyi inceleme ve geliştirmedir. Eleştirel düşünmede, sorgulayıcı bir yaklaşım vardır. Yorumlama, değerlendirme, yönetme, yerleştirme, düzeltme işlemleri yapılır.

Yaratıcı düşünme ise, yenilikçi bir bakış açısıyla yeni bir düşünce üretmek, sorunları çözmek, olasılıkları saptayarak doğruyu bulmaktır. Yaratıcı düşünmede ortaya bir ürün ve sonuç konulur.

Analitik düşünme, bütünü parçalara ayrılarak yeniden yorumlanmasını, sınıflandırma ve çözümlenme yapılmasını, küçük parçaların tanımlanarak birleştirilmesini ve ilişkileri belirlemeyi sağlar.

Analojik düşünmede, benzerlik kurmak ön plandadır. İki farklı durum veya olay arasında oluşturulan benzerlik ilişkisiyle karşılaştırma yapılır ve var olan ve olmayan özellikler saptanır.

Tokdemir (2018), hipotetik düşünmenin, ihtimaller geliştirilerek olası sonuçları hazırlama sürecini kapsadığını ifade eder. Hipotetik düşünmede varsayımlar üzerinde durulur ve nedensellik açısından doğrusal bir düşünme yolu izlenir. Çoklu bakış açısı kazanmaya yaramaktadır.

Buluş (2005), global düşünmeyi, ağaçtan çok ormanla ilgilenmeye benzetmektedir. Global düşünmede ayrıntılar göz ardı edilerek resmin tamamına bakılır. Daha soyut ve kapsamlı konulara ilgi duyulur. Ele alınan konu kabataslak bir şekilde değerlendirilir.

Tablo 4.4. Mitolojik unsurun etkinliklerde geliştirilmesi hedeflenen zihinsel beceriye yönelik inceleme tablosu

Zihinsel Beceriler	f	%
Eleştirel Düşünme	731	25,84
Yaratıcı Düşünme	209	7,39
Analitik Düşünme	29	1,02
Analojik Düşünme	7	0,24
Hipotetik Düşünme	6	0,21
Global Düşünme	4	0,14
Toplam	986	34,84

Tablo 4.4.'te mitolojik unsurların işlendiği zihinsel becerilere yönelik dağılım bulunmaktadır. Kitap başına düşen 2828 toplam mitolojik unsurdan 986'sı zihinsel beceriye yönelik bir etkinliğe tâbi tutulmuştur. Çoktan aza doğru yapılan sıralamaya göre, eleştirel düşünmeye yönelik 731, yaratıcı düşünmeye yönelik 209, analitik düşünmeye yönelik 29, analojik düşünmeye yönelik 7, hipotetik düşünmeye yönelik 6 ve global düşünmeye yönelik 4 mitolojik unsur tespit edilmiştir. Zihinsel becerilere yönelik yapılan bu incelemede toplam değerlere bakıldığında kitaplarda yer alan mitolojik unsurların yalnız %34,84'ü zihinsel bir beceriye yönelik olarak ele alınmıştır.

BÖLÜM 5

5. SONUÇ

1981 – 2021 yılları arasında okutulduğu tespit edilen ortaokul Türkçe ders kitaplarının ne derecede mitolojik unsur barındırdığının incelendiği bu araştırmada, zihinsel gelişim açısından uygun görüldüğü sebebiyle 7. ve 8. sınıf seviyesi baz alınarak ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Arşiv Kütüphanesi ile Millî Eğitim Bakanlığı Ferit Ragıp Tuncor Arşiv Kütüphanesi’nde kayıtlı olduğu tespit edilebilen ders kitapları, örneklem olarak belirlenmiştir. Ders kitapları incelenerek mitolojik unsurlar tespit edilmiş ve bu unsurlar, araştırmannın alt problemleri gereğince tasnif edilmiştir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde kitaplarda;

- “Karakterler” başlığı altında; Ay Han, Bamsı Beyrek, Bay Büre Bey, Boğaç Han, Buyu Han, Cemşid, Dede Korkut, Deli Dumrul, Dirse Han, Dionysos, Herakles/Herkül, Hermiyas, Hızır, Homeros, Kayan/Kıyan, Keloğlan, Köroğlu, Lokman Hekim, Midas, Narkissos, Odysseus, Oğuz Kağan, Pan, Thor, Tokuz/Tukuz, Ulu Türk/Uluğ Türk/Ulu Han Ata, Yıldız Han ve Zeus’un;
- “Yaratıklar” başlığı altında; Anka Kuşu, canavar, cin, dev, ejderha, Hüma Kuşu, karabasan, peri ve Şahmeran’ın;
- “Hayvanlar” başlığı altında; aslana, at, balıkçıl, baykuş, boğa, çakal, deve, doğan/kartal, domuz, fare, gergedan, geyik/alageyik, güvercin, kurt, kuş, kuzgun/karga, maymun, pars, tavuk, tilki, turna ve yılanın;
- “Bitkiler” başlığı altında; ağaç, Ambrosia, ardıç, biber, çam, çınar, elma, gül, lale, menekşe, meşe, nergis, nilüfer, öd/sandal ağacı, söğüt ve sümbülün;
- “Doğa Olayları ve Yeryüzü Şekilleri” başlığı altında; dağ, deniz, gök, gökkuşağı/ebemkuşağı, gümüş göl, güneş, ırmak, kuyruklu yıldız, pınar, su/ab-ı hayat, toprak ve yıldızın;
- “Nesneler” başlığı altında; altın, ateş, ayna, beşik, çadır, direk, Gordion Düğümü, kaval, mezar taşı, nur, ocak, ok ve yay, testi ve yayığın;
- “Renkler” başlığı altında; ak, kara, mavi, menekşe rengi ve zümrütün;
- “Sayılar” başlığı altında; üç, dört, yedi, dokuz, kırk, yetmiş ve binin;
- “Ritüeller (Davranışlar)” başlığı altında; ad verme, adak, ant içme, geleceği bilme, kurban, matem/yas, mumya, sihir/büyü/tılsım ve toyun;

- “Olaylar” başlığı altında; ad bestia, kıyamet ve tufanın;
- “Mekânlar” başlığı altında; Afrosias, Alaca, Alişar, Arkadia, Baalbek Harabeleri, Babil Kulesi, Bergama, cehennem, cennet, Çamlıbel, Çatalhöyük, Efes, Epidauros Tiyatrosu, Hacılar, Hattuşuş, Hiyerapolis, Karain, Kanthos – Letoon (Kantos – Leton), Kültepe, Megalopolis, Milet, Nemrut Dağı, Perge, piramitler, Tarsus, Truva ve Zeugma’nın;
- “Zamanlar” başlığı altında; Çarşamba, Hıdırellez, Nevruz ve Saya Bayramı’nın;
- “İnanışlar” başlığı altında; baht/bahtsızlık/talih/talihsizlik/şans/şanssızlık, ahiret, felek, kader, nazar ve uğurun/uğursuzluğun;
- “Metinler” başlığı altında; Boz Aygırlı Bamsı Beyrek Hikâyesi, Dede Korkut Hikâyeleri, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi, Ergenekon Destanı, Gılgamış Destanı, Göç Destanı, İlyada, Manas Destanı ve Oğuz Kağan Destanı’nın yer aldığı tespit edilmiştir.

Bulgular göz önüne alınarak yıllara göre tasnif edildiğinde Tablo 1’de de görüldüğü üzere, 1981 ve 2000 arasında okutulan kitaplarda kitap başına daha çok çeşit ve sayıda mitolojik unsurun yer aldığı görülmüştür.

Mitolojik unsurların yer aldığı metin türleri bakımından incelenmesi durumunda, Tablo 2’de yer aldığı şekliyle, sırasıyla en çok şiir, destan, masal ve tiyatro türünde mitolojik unsur bulgusuna rastlanmıştır.

Tespit edilen mitolojik unsurların metne hazırlık ve metni anlama çalışmalarında, etkinliklerde hangi beceriye yönelik olarak yer aldığının incelenerek tasnif edildiği Tablo 3’te, kitapların ait olduğu programlar göz önünde bulundurularak;

- 1981 – 2007 yılları arası okutulan kitaplarda en çok anlama öğrenme alanına,
- 2007 – 2015 yılları arası okutulan kitaplarda en çok okuma öğrenme alanına,
- 2015 – 2017 yılları arası okutulan kitaplarda en çok okuma becerisine,
- 2017 – 2021 yılları arası okutulan kitaplarda en çok okuma becerisine yönelik olmak üzere mitolojik unsurlar işlenmiştir.

Yapılan inceleme ve tasnif işlemleri sonucunda, mitolojik unsurların kitaplardaki etkinliklerde, Tablo 4’te de görüldüğü üzere, zihinsel etkinliklerden sırasıyla en çok eleştirel

düşünme, yaratıcı düşünme, hipotetik düşünme ve global düşünme becerilerine yönelik olarak ele alındığı görülmüştür.

Bununla birlikte araştırma esnasında, kitaplarda aynı metinlerin farklı yıllarda, farklı kitaplarda yer aldığı görülmektedir. Bu durum, mitolojik unsur barındıran metinlerin tekrarı olarak düşünülmekte, unsurun yer aldığı bağlamın öğrencilerce daha kalıcı bir anlam kazanımına yol açtığı belirlenmiştir.

Bulgular ele alınırken bazı unsurların aynı bağlam çerçevesinde sürekli tekrar ettiği görülmüştür. Bu duruma en uygun örnek olarak “kıyamet” verilebilir. Kıyamet, mitolojik alt yapısı gereği insanların zihninin bir köşesinde yer alması sebebiyle farklı metinlerde söylem bazında yer alabilmektedir. Namık Kemal’in “Vatan Yahut Silistre” eserinin farklı parçalarının çeşitli başlıklarla pek çok farklı kitapta yer alıyor olması, hem metnin verdiği mesaj bakımından hem de mitolojik unsurun kullanıldığı bağlamın etkisinin kalıcı olması açısından dikkat çekicidir.

Elde edilen bulgular tasnif edilirken, “cennet”, “cehennem”, “nur” ve “yas” unsurlarının pek çok kitapta yer aldığı görülmüştür. Metinler duygu ve düşüncelerin yazılı hâli olması hasebiyle, insanların duygu durumlarını, ifade zenginliklerini, anlam dünyalarını ortaya koyan somut varlıklardır. Bu sebeple metinlerde, iyinin, güzelin cennet ve nur benzetmesiyle, kötünün, hatta vahşetin cehennemi andırmasıyla, kayıpların sonrasında insanın bir tür saygı göstergesi olan yasın her an yaşanabileceği duygusuyla yer aldığı düşünülmektedir.

Ders kitaplarındaki mitolojik unsurların tespiti yapılırken, yoğunlukla unsurların söylem yoluyla ele alındığı görülmüştür. Doğrudan değinilen mitlerin yanında söylem bazında ele alınan mitlerin çoğunluk oluşturmaları, dil kullanımını noktada ifadeye zenginlik katmak amacıyla kontrollü veya kontrolsüz olarak mitlere değinilmesi, mitlerin anlam dünyamızdaki yerini gözler önüne sermektedir.

Kitaplarda doğrudan veya söylem yoluyla değinilen mitlerin yer aldığı metinlerin yazarları da araştırmada dikkat çeken bir başka unsurdur. Doğrudan ele alınan mitleri kullanan yazarlar/hazırlayanlar, genellikle Türk mitolojisi bağlamında ele alındığında, araştırma konusu ne kadar İslamiyet öncesi Türk edebiyatı ürünleri olarak görülse de, Cumhuriyet sonrası yapılan millî edebiyat araştırmalarının da isimleridir. Bu konuda mitleri

doğrudan kullananlar, mitlere atıf yapanlar ve onu söylem bazında kullananlar şeklinde ayrıntılı bir döküm çıkarmak mümkündür.

Buna göre, doğrudan ele alınan mitler:

- Cumhuriyet öncesinde; Ali Fuat Cebesoy, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Direktör Ali Bey, Evliya Çelebi, Fatih Sultan Mehmet, Hayalî Küçük Ali, İbrahim Alaettin Gövsa, Karacaoğlan, Köroğlu, Mehmet Emin Yurdakul, Namık Kemal, Reşat Nuri Güntekin, Yahya Kemal Beyatlı, Yusuf Has Hacip (Ali Çiçekli) ve Ziya Gökalp tarafından,
- Cumhuriyet sonrasında; Abbas Sayar, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Refik Altınay, Aka Gündüz, Ali Püsküllüoğlu, Ali Uysal, Ali Yörük, Arif Nihat Asya, Attila İlhan, Ayhan Atakol, Aynur Durukan, Aziz Nesin, Bahaeddin Ögel, Basri Gocul, Bayram Bilge Tokel, Behçet Kemal Çağlar, Cahit Sıtkı Tarancı, Cevdet Kudret Solok, Ceyhun Atuf Kansu, Coşkun Ertepinar, Dinçer Eşitgin, Eflatun Cem Güney, Enis Behiç Koryürek, Erdal Çakıcıoğlu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Feridun Fazıl Tülbentçi, Günay Tulun, Güzin Doğan, Halil Soyuer, Halit Fahri Ozansoy, Hasan Olalı, Hikmet Birand, Hikmet Feridun Es, Hüseyin Namık Orkun, Hüseyin Nihal Atsız, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hüseyin Sezgin, İskender Pala, İsmail Hikmet Ertaylan, Kemal Zeki Gençosman, Kemalettin Kamu, Kerim Yund, Mehmet Kaplan, Mehmet Önder, Mehmet Tuğrul, Miyase Sertbarut, Muharrem Ergin, Muhsin Ertuğrul, Mustafa Ruhi Şirin, Muzaffer İzgü, Naki Tezel, Nazım Hikmet Ran, Necip Fazıl Kısakürek, Nezihe Araz, Nihat Sami Banarlı, Orhan Hançerlioğlu, Orhan Şaik Gökyay, Orhan Ural, Orhan Veli Kanık, Oya Ayman, Ömer Seyfettin, Rahmi Ali, Rasim Özdenören, Refik Halit Karay, Reşit Rahmeti Arat, Ruşen Eşref Ünaydın, Saim Sakaoğlu, Sait Faik Abasıyanık, Samih Rifat, Selim Sırrı Tarcan, Sevinç Çokum, Süleyman Arpacı, Şeyhmus Edis, Tahir Kutsi Makal, Talât Halman, TRT, Turgut Özakman, Yaşar Kemal, Yılmaz Öztuna, Ziya Ünsel tarafından,
- Yabancı yazarlardan ise Andersen, Andre Maurois, Antoine Albalat, Edmondo de Amicis, Isaac Asimov, John Murphy, La Fontaine, Lao Tzu ve Vinet tarafından kullanılmıştır.

Söylem bazında ele alınan mitler:

- Cumhuriyet öncesinde; Ahmet Haşim, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Evliya Çelebi, Halide Edip Adıvar, Halit Ziya Uşaklıgil, Karacaoğlan, Kaşgarlı Mahmud (Ali Çiçekli), Mehmet Âkif Ersoy, Mehmet Emin Yurdakul, Mehmet Rauf, Namık Kemal, Reşat Nuri Güntekin, Ruhsati, Seydi Ali Reis, Sümmani, Süleyman Nazif, Şinasi, Tevfik Fikret, Yahya Kemal Beyatlı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yunus Emre tarafından,
- Cumhuriyet sonrasında; Abdurrahim Karakoç, Adile Ayda, Ahmet Altümsek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Muhip Dranas, Ahmet Rasim, Aka Gündüz, Ali Akbaş, Ali Çolak, Ali Sağdaş ve Gürkan Cunda, Ali Uysal, Araştırmacı Çocuk Dergisi, Arif Hikmet Par, Arif Nihat Asya, Asım Haliloğlu, Âşık Veysel Şatıroğlu, Atıf Sakar, Attila İlhan, Behçet Necatigil, Bilgin Ersözölü, Cahit Külebi, Cahit Uçuk, Cevat Fehmi Başkut, Ceyhun Atuf Kansu, Çağatay Güler, Eflatun Cem Güney, Ekmel Ali Okur, Enis Behiç Koryürek, Enver Naci Gökşen, Ercan Dolapçı, Falih Rıfki Atay, Faruk Nafiz Çamlıbel, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Feyzi Halıcı, Fikret Âdil, Fikret Şeneş, Filiz Ali, Gültekin Samanoğlu, Gülten Dayıoğlu, Günay Tulun, Haldun Taner, Halide Nusret Zorlutuna, Halikarnas Balıkcısı, Halim Yağcıoğlu, Halit Fahri Ozansoy, Hamdi Akverdi, Hayrettin Durmuş, Hidayet Gülen, Hikmet Birand, Hilmi Ziya Ülken, İlhan Tarus, İshak Tekgül, İskender Pala, İsmail Gerçeksöz, İsmail Habip Sevük, Kâmil Ozay, Kandemir Başar, Kemal Zeki Gençosman, Kemalettin Kamu, Kerem Özdoğan, Kerim Yund, Mehmed Beşeri, Mehmed Kemal, Mehmet Kaplan, Mehmet Önder, Melih Cevdet Anday, Memduh Şevket Esendal, Mine Erbek, Muhsin Ertuğrul, Murat Apaydın, Mustafa Kemal Atatürk, Mustafa Ruhi Şirin, Mümin Sekman, Mümtaz Soysal, Necati Güngör, Necip Fazıl Kısakürek, Nedim Uçar, Oktay Akbal, Orhan Seyfi Orhon, Orhan Şaik Gökyay, Orhan Veli Kanık, Ömer Bedrettin Uşaklı, Ömer Seyfettin, Peyami Safa, Refik Halit Karay, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Sabahat Emir, Sabri Esat Siyavuşgil, Safaettin Karanakçı, Sait Faik Abasıyanık, Selahattin Batu, Sezai Kırıkıoğlu, Sıdika Bulduk, Sulhi Dölek, Sunay Akın, Süleyman Şevket, Şahinkaya Dil, Şevket Rado, Şükrü Enis Regü, Tarık Buğra, Tarık Orhan, Ümit Yaşar Oğuzcan, Vahdet Gültekin, Yaşar Kemal, Yusuf Ziya Ortaç, Zeynep Oral, Ziya Gökalp ve Ziya Osman Saba tarafından,

- Yabancı yazarlardan ise, Aleiks Cabrera, Alphonse Daudet, Andre Maouris, Beydeba, Christy Brown, Dimitri Burudniy ve Kasımbek Eşmambetov, Egon Larsen, Ernest Legouvê, Jose Le Breho, La Fontaine, Lucy ve Stephen Hawking, Moliere, Schiller ve Stefan Sweig tarafından kullanılmıştır.

Bununla birlikte,

- Cumhuriyet öncesinde; Bedri Rahmi Eyüboğlu, Evliya Çelebi, Karacaoğlan, Kaşgarlı Mahmud (Ali Çiçekli), Mehmet Emin Yurdakul, Namık Kemal, Reşat Nuri Güntekin ve Yahya Kemal Beyatlı,
- Cumhuriyet sonrasında; Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Aka Gündüz, Ali Uysal, Arif Nihat Asya, Attila İlhan, Behçet Kemal Çağlar, Ceyhun Atuf Kansu, Eflatun Cem Güney, Enis Behiç Koryürek, Faruk Nafiz Çamlıbel, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Gülten Dayıoğlu, Günay Tulun, Halil Soyuer, Halit Fahri Ozansoy, Hikmet Birand, Kemal Zeki Gençosman, Kemalettin Kamu, Kerim Yund, Mehmet Kaplan, Mehmet Önder, Muhsin Ertuğrul, Mustafa Ruhi Şirin, Necip Fazıl Kısakürek, Orhan Şaik Gökyay, Orhan Veli Kanık, Oya Ayman, Ömer Seyfettin, Rahmi Ali, Refik Halit Karay, Sabri Esat Siyavuşgil, Sait Faik Abasıyanık, Samih Rifat, Şevket Rado, Ziya Gökalp ve Ziya Ünsel,
- Yabancı yazarlardan da La Fontaine, hem doğrudan hem de söylem bazında, eserlerinde mitolojik unsurlara yer vermiştir.

Söylem bazında ele alınan mitler, pek çok yazar ve şairin kullandığı unsurlar olarak görülmektedir. Nitekim Türk edebiyatı ürünlerinin yanında dünya edebiyatı ürünlerine de yer verilen ders kitaplarında, millet fark etmeksizin mitolojilerde ortaklık gösteren (cennet, cehennem, sihir, dev gibi) unsurların kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum dünya mitolojilerindeki esinlenmeleri ortaya koymasının yanında, mitlerin incelenmesinin yapıldığı takdirde, öğrencinin de kavram alanını genişletmesine katkı sağlayacaktır.

Araştırmada, mitolojik unsurların, Türk mitolojisinde hangi bağlamda ele alındığına öncelik verilmiştir. Türkçe ders kitaplarının ilk gayelerinden biri olan Türkçe ve Türk kültürünü aktarma hususu, bu bağlamda göz önünde bulundurulmuştur. Bu sebeple, farklı inançlarda ve mitolojilerde ön plana çıkan unsurların Türk mitolojisinde nerede yer aldığı belirtilmiştir.

Tespit edilen unsurlar göz önüne alındığında, doğrudan dünya milletlerinin mitolojilerine ait unsurların yer aldığı görülmektedir:

- Cemşid, İran mitolojisinden, Oya Ayman tarafından, doğrudan,
- Dionysos, Yunan mitolojisinden, Mehmet Önder tarafından, doğrudan,
- Herakles/Herkül, Yunan mitolojisinden, dinleme metni olarak, söylem bazında,
- Hermiyas, Yunan mitolojisinden, Ali Püsküllüoğlu tarafından, doğrudan,
- Homeros, Yunan mitolojisinden, Andre Mourois, Hasan Olalı ve La Fontaine tarafından, doğrudan,
- Midas, Yunan mitolojisinden, Mehmet Önder tarafından, doğrudan,
- Narkissos, Yunan mitolojisinden, Aleiks Cabrera tarafından, söylem bazında,
- Odysseus, Yunan mitolojisinden, La Fontaine tarafından, doğrudan,
- Pan, Yunan mitolojisinden, Behçet Necatigil tarafından, söylem bazında,
- Thor, İskandinav mitolojisinden, Aleiks Cabrera tarafından, söylem bazında,
- Zeus, Yunan mitolojisinden, etkinlik içerisinde, doğrudan,
- Maymun, Budist mitolojiden, Beydeba tarafından, söylem bazında,
- Turna, Japon mitolojisinden, Oktay Akbal tarafından, doğrudan,
- Mumya, Mısır mitolojisinden, John Murphy tarafından, doğrudan,
- Ad Bestia, Roma mitolojisinden, Sait Faik Abasıyanık tarafından, söylem bazında,
- Afrodisias, Yunan mitolojisinden, konuşma etkinliği olarak, doğrudan,
- Alaca, Hitit mitolojisi ve Anadolu arkeolojisinden, Günay Tulun tarafından, doğrudan,
- Alişar, Hitit mitolojisi ve Anadolu arkeolojisinden, Günay Tulun tarafından, doğrudan,
- Arkadia, Yunan mitolojisi ve arkeolojiden, Muhsin Ertuğrul ve Coşkun Ertepinar tarafından doğrudan,
- Baalbek Harabeleri, Anadolu ve Mısır mitolojileri ile arkeoloji dolayısıyla, Ahmet Refik Altınay ve Turgut Özakman aracılığı ile Mimar Sinan tarafından, doğrudan,
- Babil Kulesi, Sümer mitolojisinden, Ahmet Rasim tarafından, söylem bazında,
- Bergama, Yunan mitolojisi ve arkeolojiden, Hasan Olalı, Muhsin Ertuğrul ve konuşma etkinliği aracılığıyla, doğrudan,

- Çatalhöyük, Anadolu mitolojisi ve arkeolojiden, Mine Erbek ve konuşma etkinliği aracılığıyla, doğrudan,
- Efes, Yunan mitolojisi ve arkeolojiden, Hasan Olalı, Günay Tulun ve konuşma etkinliği aracılığıyla, doğrudan,
- Epidauros Tiyatrosu, Yunan mitolojisi ve arkeolojiden, Muhsin Ertuğrul tarafından, doğrudan,
- Hacılar, Anadolu mitolojisi ve arkeolojiden, Mine Erbek tarafından, doğrudan,
- Hattuşaş, Hitit mitolojisi ve Anadolu arkeolojisinden, Aynur Durukan ve konuşma etkinliği aracılığıyla, doğrudan,
- Hiyerapolis, Yunan mitolojisi ve arkeolojiden, Aynur Durukan ve konuşma etkinliği aracılığıyla, doğrudan,
- Karain, Anadolu mitolojisi ve arkeolojiden, Aynur Durukan tarafından, doğrudan,
- Kanthos – Letoon, Yunan mitolojisi ve arkeolojiden, Aynur Durukan ve konuşma etkinliği aracılığıyla, doğrudan,
- Kültepe, Hitit mitolojisi ve Anadolu arkeolojisinden, Günay Tulun tarafından, doğrudan,
- Megalopolis, Yunan mitolojisi ve arkeolojiden, Muhsin Ertuğrul tarafında, doğrudan,
- Milet, Yunan mitolojisi ve Anadolu arkeolojisinden, Günay Tulun tarafından, doğrudan,
- Nemrut Dağı, Anadolu mitolojisi ve arkeolojisinden, Aynur Durukan ve konuşma etkinliği aracılığıyla, doğrudan,
- Perge, Yunan mitolojisi ve Anadolu arkeolojisinden, Ayhan Atakol tarafından, doğrudan,
- Piramitler, Mısır mitolojisi ve arkeolojisinden, Gülten Dayıoğlu tarafından, doğrudan,
- Tarsus, Yunan mitolojisi ve Anadolu arkeolojisinden, Hasan Olalı tarafından, doğrudan,
- Truva, Yunan mitolojisi ve Anadolu arkeolojisinden, Hasan Olalı, Aynur Durukan, Günay Tulun ve konuşma etkinliği aracılığıyla, doğrudan,
- Zeugma, Yunan mitolojisi ve Anadolu arkeolojisinden, konuşma etkinliği aracılığıyla, doğrudan,

- Gılgamış Destanı, Sümer mitolojisinden, Isaac Asimov tarafından, doğrudan,
- İlyada, Yunan mitolojisinde, etkinlik içerisinde, doğrudan,
- İrem Bağı ise “Cennet” başlığı altında, İran mitolojisinden, Orhan Seyfi Orhon tarafından, söylem bazında ele alınmıştır.

Maddelere bakıldığında, metinlerde çoğunlukla Yunan mitolojisinden unsurlara yer verildiği görülmektedir. Yunan mitolojisinin hem evrensel bir kültürel miras hem de diğer milletlerin mitolojilerine nispetle baskın bir özellik arz ettiği düşünülürse, bu durum olağan karşılanmalıdır. Öte yandan Yunan mitolojisi ile Anadolu arkeolojisinin kültürel ve tarihî bir hatta kesiştiği müşahede edilmektedir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında bu ortak noktaların belirtilmesi önemlidir. Türkçe ders kitabında, Türkiye'nin tarihî ve turistik değerlerini görüp anlayan Türk çocuğu, Anadolu topraklarında yaşamının anlamını daha iyi kavrayabilecek ve bu tür mekânlarda bulunmanın şuuruna erecektir. Nitekim Anadolu'nun tarih öncesi uygarlıklara ev sahipliği yaptığı düşünüldüğünde, yalnız mitoloji konusunda değil, Anadolu'nun tarihi ve arkeolojik alanları konusunda fikir sahibi olacaktır. Geçmiş kültürel unsurlarla beraber, kendi millî değerlerini yaşatabilme yetisi kazanacaktır.

Araştırmada ilk amaç, ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki mitlerin tespit edilmesidir. Ayrıca, farklı inançlarda ve mitolojilerde ön plana çıkan unsurların Türk mitolojisinde nerede yer aldığı belirtilmiştir.

Mitoloji araştırmaları ve günümüz yayınları göz önünde tutulduğunda, Yunan, Roma, İskandinav, Mısır, Hitit mitolojilerinin daha biliniyor ve aktarılıyor olduğu görülmektedir. Bunun yanında, araştırılma ve zihinde işleme konusunda, Türk mitolojisinin daha geri planda kaldığı görülmektedir. Köklü Türk kültürünün uçlarının, Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden öncesine dayandığı, hâlen sözlü kültür dönemi unsurlarının dilde ve zihinde işlenerek dile döküldüğü ön plana çıkarılmıştır. Bu durum kolektif şuurun geleceğe taşınması açısından önemli görülmektedir.

Mitolojik unsurlar, çeşitli yapıların içerisinde kendini göstermektedir. Dil özelinde bakıldığında bu yapı, metin olarak karşımıza çıkar. Türkçe dersinin ana malzemelerinden olan metinlerde, mitolojik unsurların tespiti, yalnız mitoloji bilgisi vermekle kalmaz; mitolojik unsurların kültür içerisindeki yerine, gelenek ve görenekler içerisinde mitoloji ritüellerinin nasıl yer bulduğuna da işaret eder. Bu durum, kültürü geçmişten alıp geleceğe taşıırken

öğrencinin bilinçli şekilde davranmasını, millî kimliğinin farkına daha iyi varmasını sağlayacaktır.

Mitolojiler, milletlerin kökleri, dimağlarının anlam kodlarıdır. Somut düşünme döneminin bitip, soyut düşünme dönemlerinin başladığı yaşlara denk gelen ortaokul 7. ve 8. sınıf düzeylerinde, kitaplardaki mitolojik unsurları tespit ederek bu unsurların üzerinde durmak hem soyut düşünme döneminin ipuçları olacak, hem de çocukluk çağının fantastik kurgu arayışlarının üzerine profesyonel bir birikim koyacaktır.

KAYNAKLAR

- Abdulla, K (2015). *Mitten Yazıya Veya Gizli Dede Korkut*. (A Duymaz, Akt.). Ötüken Yayınları.
- Açıl, B (2015). Klasik Türk şiirinde estetik bir unsur olarak çiçekler. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 0(5), 1-28. DOI: 10.16947/fsmiad.10637
- Akgül, T Y (2018). *Dramatik metinleri mitolojiyle okumak*. Ekin Yayınevi.
- Akman, E (2012). Türk mitolojisi ve halk şiirinde “sarı/kızıl öküz” inancı. *Türkiyat Mecmuası*, 22(1), 1-16. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuturkiyat/issue/18517/195333>
- Akmaz, G (2019). Hint, Yunan, Sümer ve Türk mitolojilerinde tufan mitinin kültürel bellek açısından önemi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59(2), 825-843. DOI: <http://dx.doi.org/10.33171/dtcfjournal.2019.59.2.6>
- Aksan, A (2016). *Anlambilim*. Bilgi Yayınevi.
- Alagöz, U (2012) Zeugma Antik Kenti Dionysos Ve A Evleri Metal Buluntuları (320381) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Aliçavuşoğlu, E (2012). Psikanaliz, Freud ve sanat. *Sanat Tarihi Yıllığı*, (20), 1-16. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/410064>
- Alptekin, A B (2011). Doğu Türklerinin Nasreddin Hocası Mitolojik Bir Kahraman mıdır?. *Bilig*, Güz(59), 21-30. <http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2517-published.pdf>
- Alsan, Ş (2022). Türk kültüründe ölüm olgusu ve ölüm sonrası ritüelleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15(37), 179-196. DOI: 10.12981/mahder.1053280
- Altunay, E (2017). *Paganizm I* (10. Baskı). Destek Yayınları.
- Alver, T (2021). Tiyatronun başlangıcı. *Betik “Başlangıç”*, (3), 11-19. <https://simitcay.com/wp-content/uploads/2021/01/BASLANGIC-BETIK.pdf#page=17>
- Aras, H (2011). Dünya Dinlerinde Merkez Sembolizmi (289917) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Armutak, A (2004). Doğu ve batı mitolojilerinde hayvan motifi II. sürüngenler, balıklar, kanatlılar ve mitolojik hayvanlar. *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 30(2), 143-157. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/173431>
- Arvas, A (2019). Türk destanlarında “ant içme” ritüeli üzerine bazı tespitler. *Folklor/Edebiyat*, 25(100), 997-1009. DOI: 10.22559/folklor.1056
- Asker, N (2018). Köroğlu ve Türk Destancılık Geleneği. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 53-63. <https://dergipark.org.tr/en/pub/otad/issue/38732/450655>
- Asutay, H (2014). Çocuk ve gençlik yazınında fantastik kavramı. *Türk Dili-Dil ve Edebiyat Dergisi*, CVII (756), 642-652. <https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/642.pdf>

- Asutay, H (2019). Çocuk ve gençlik yazınında mitoloji. İ. O. Akkın, B. Vargün, T. Seferoğlu, E. Kaçar, N. Şenel (Ed.), *Uluslararası Mitoloji Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s. 474-489). Ardahan. file:///C:/Users/Asus/Downloads/Uluslararası%20Mitoloji%20Sempozyumu.pdf
- Avşar, Z & Cengiz, A (2017). Divan şiirinde nilüferin kozmik serüveni. *Electronic Turkish Studies*, 12(5), 61-72. DOI:10.7827/TurkishStudies.11488
- Aytaç, P (2018). Türk düşünce tarihinde mitik tefekkürün önemi ve değeri. FA Turan ve M Ozan (Ed.), *Türk mitolojisine giriş* (4 . baskı, s. 1-5). Gazi Kitabevi.
- Baltacı, A (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *BEÜ SBE Dergisi*,7(1), 231-274. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/497090>
- Baş, A (2016). Urartu resim sanatında kültürel uygulamalar. *SBED*, (33), 29-66. https://www.yyu.edu.tr/images/files/33_sayi.pdf
- Başaran, B (2017). Kozmogoni ve toplumsal tabakalaşma: vedik mitoloji üzerine bir inceleme. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 251-259. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/msgsusbd/issue/46990/589791>
- Başoğlu, N & Mutlu, B (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin eleştirel düşünme eğitimiye uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3) , 983-998. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/806994>
- Bayat, F (2007). *Türk mitolojik sistemi 1: ontolojik ve epistemolojik bağlamda Türk mitolojisi*. Ötüken Neşriyat AŞ.
- Bayat, F (2007). *Türk mitolojik sistemi 2: kutsal dışı-mitolojik ana, umay paradigmasında ilkel mitolojik kategoriler-iyeler ve demonoloji*. Ötüken Neşriyat AŞ.
- Bayat, F (2019). *Mitolojiye giriş*. Ötüken Neşriyat.
- Bircan, U. (2015). Roland Barthes ve göstergebilim. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13(26), 17-41. https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/ozeny/114829/ROLAND_BARTHES_VE_GOSTERGEBILIM.pdf
- Buluş, M (2005). İlköğretim bölümü öğrencilerinin düşünme stilleri profili açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(1), 1-24. <https://dergipark.org.tr/en/pub/egeefd/issue/4918/67295>
- Campbell, J (2016). *İlkel mitoloji tanrının maskeleri I*. K Emiroğlu (çev.). 2. Baskı. Isık Yayınları.
- Campbell, J (2021a). *Yaratıcı mitoloji tanrının maskeleri IV* (3. Baskı). (K Emiroğlu, Çev.). Isık Yayınları.
- Campbell, J (2021b). *Batı mitolojisi tanrının maskeleri III*. K Emiroğlu (çev.). 3. Baskı. Isık Yayınları.

- Campbell, J. & Moyers, B. (2017). *Mitolojinin Gücü*. Z Yaman (çev.). Mediacat Yayınları.
- Cassirer, E (1997). *İnsan üstüne bir deneme*. (N Arat, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Cassirer, E (2017). *Sembol kavramının doğası*. M Köktürk (çev.). Hece Yayınları.
- Çelebioğlu, A (2016). Klasik türk şiirinde menekşe. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (37), 161-182. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunigsed/issue/26812/282078>
- Çetindaş, D (2013). Mitolojinin güçlü dalı: gül. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 13-28. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/215253>
- Çoruhlu, Y (1998). *Türk mitolojisinin ABC'si*. Kabalcı Yayınevi.
- Çoruhlu, Y (2020). *Türk mitolojisinin ana hatları*. 9. Baskı. Ötüken Yayınevi.
- Dağ, P, Vural Arslan, E & Gümüş, İ (2018). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Mitik Anlatıların Kelime Ağı Oluşturma, Bağlam, Söz Dizimi ve Yaratıcı Yazmaya Katkılarının Seçmecî Yöntem Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 147-178. <https://doi.org/10.19171/uefad.430167>
- Delican, B & Temizyürek, F (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 5(3), 842-856. Doi: 10.14686/buefad.v5i3.5000192300
- Dumézil, G (2019). *Mit ve destan 1 Avrupa halklarının destanlarında üç işlev ideolojisi*. A Berktaş (çev.). 2. Baskı. Yapı Kredi Yayınları.
- Durand, G (2017). *Sembolik imgelem*. (A Meral, Çev.). İnsan Yayınları.
- Duymuş Florioti, H & Eser, E (2013). Kutsal kitaplar ve mitolojik kaynaklar ışığında eski yakındoğu'da rüya olgusu ve algısı üzerine. *Turkish Studies*, 8(2), 73-87. DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4073>
- Eliade, M (2020). *Mitlerin özellikleri* (4. Baskı). (S Rifat, Çev.). Alfa Yayınları.
- Emen, F B & Aytas, G (2019). Yaratıcı drama ile mitoloji öğretimi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 11(3), 151-156.
- Erdal, T (2013). Şiirin esin kaynağı olarak mitoloji. *Folklor/Edebiyat*, 19(76), 107-127. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/255483>
- Erdoğan, E (2006). Perge arkeolojik sit alanı, peyzaj özellikleri ve koruma sorunları. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8(10), 36-47. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/470900>
- Ergun, P (2004). *Türk kültüründe ağaç kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Erhat, A (2019). *Mitoloji Sözlüğü* (29. Baskı). Remzi Kitabevi.

- Etli, Ö B (2016). *Göbeklitepe tapınakları neden gömüldü?* https://www.academia.edu/29806397/G%C3%96BEKL%C4%B0TEPE_TAPINAKLARI_NEDEN_G%C3%96M%C3%9CLD%C3%9C#:~:text=%C3%87o%C4%9Fu%20Obilim%20insan%C4%B1na%20g%C3%B6re%20bu,ve%20bu%20nedenle%20de%20g%C3%B6m%C3%BCld%C3%BCkleridir
- Eyüp, B (2008). *İlköğretim ikinci kademe 1981 ile 2005 Türkçe programlarının karşılaştırılması olarak incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Fordham, F (2001). *Jung psikolojisinin ana hatları*. A Yalçın (çev.). Say Yayınları.
- Frazer, J G (2021). *İnsan, tanrı ve ölümsüzlük*. O Aydın (çev.). 3. Baskı. Kanon Yayınları.
- Freud, S (2018). *Psikanalize giriş dersleri*. (S Budak, Çev.). Öteki Yayınevi.
- Freud, S (2019). *Yaşamım ve psikanaliz*. (K Şipal, Çev.). Say Yayınları.
- Gökcalp, Z (2020). *Türk medeniyeti tarihi*. Bilgeoğuz Yayınları.
- Güleç, Ç (2018). Coğrafya eğitiminde mitolojinin kullanılması. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 162-179. <https://dergipark.org.tr/en/pub/etad/issue/37928/347801>
- Gültekin, E (2018). Türk Kültüründe Lokman Hekim. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 0/88, 123-134. DOI:10.31624/tkhdvd.2018.26
- Güneş, F (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 32, 127-146. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157123>
- Güneş, F (2020). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller* (8. Baskı). Pegem Akademi.
- Güney, E C (1967). *Folklor ve eğitim*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Hançerlioğlu, O (2004). *Dünya inançları sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Hatipoğlu, T (2019). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında fantastik öge içeren metinlerin varlığı ve işleniş şekli* (583728) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Hooke, S H (2020). *Ortadoğu Mitolojisi*. A(A) Şenel (çev.). 6. Baskı. İmge Yayınları.
- Işık, S (2019). Hayat ağacı ve kutsal ağaçlar: Türk ve Çin mitolojisi üzerine bir karşılaştırma. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(11), 546-566. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijhe/issue/47885/573971>
- Işıldak, R S (2008). Yaratmada ilk adım: imge ve imgelem. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2(1), 64-69. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/39762>
- Işıtan, S & Turan, F (2014). Çocuklarda Dil Gelişiminin Değerlendirilmesinde Bir Anlatı Analizi Yaklaşımı Olarak Öykü Anlatımı. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 13 (25),

105-124.

https://www.researchgate.net/publication/293823145_Isitan_S_Turan_F_2014_Cocuk_larda_Dil_Gelisiminin_Degerlendirilmesinde_Bir_Anlati_Analizi_Yaklasimi_Olarak_Oyku_Anlatimi_Egitim_Bilimleri_ve_Uygulama_13_25_105-124

İnan, A (1954). *Tarihte ve bugün şamanizm: materyaller ve araştırmalar*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İnan, A (1968). *Makaleler ve incelemeler* (1. Baskı). Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İnan, A (2018). *Eski Türk dini tarihi*. Altınordu Yayınları.

İsayev, Y N (2013). Çuvaşçada ve bazı Türk şivelerinde “ardıç” kelimesinin mitolojik anlamı ve etimolojisi (Çev. B Bayram). *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (2) , 432-435. DOI: 10.12992/TURUK86

Jung, C G (2010). *Analitik psikolojinin temel ilkeleri (konferanslar)*. (K Şipal Çev.). Cem Yayınevi.

Jung, C G (2019). *Dört arketip*. ZA Yılmaz (çev.). Metis Yayınları.

Kalafat, Y (2013). Kıbrıs kurt baba/kutup baba yatır ve Anadolu Türk halk inanmalarında yeni bulgular. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 6 (12), 209-218. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/288431>

Kaplan, M (2016). *Nesillerin ruhu* (13. Baskı). Dergâh Yayınları.

Kaptan Bazıyar, C. (2017). Mitoloji ve çağdaş sanat. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (18), 113-130. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sanatvetasarim/issue/40193/478512>

Karadeniz Yağmur, S (2018). Efsane ve mitoloji üzerine genel bir değerlendirme ve efsane mitoloji ilişkisi. *Asia Minor Studies*, 6(12) , 317-328. DOI: 10.17067/asm.430169

Karakurt, D (2012). *Türk mitoloji ansiklopedisi* (2. baskı). E-kitap.

Karakuş, N (2019). Geçmişten günümüze Türkçe dersi öğretim programları -3- 6-8. sınıf Türkçe dersi öğretim programları (1929, 1931-32, 1938, 1949, 1962, 1981). A Akçay ve MN Kardeş (Ed.), *Türkçe Dersi öğretim programları* (2. Baskı, s.71-90). Pegem Akademi.

Kıral, B (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1156348>

Kırkeseli, Ö (2017). *8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiir ve okuma metinlerinin kültürel öğeler açısından değerlendirilmesi* (469415) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Kızıloğlu, M (2021). Türklerin Ad Verme Kültüründe Ad Verici Profili. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(7), 45-64. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2011290>

- Koçak, A & Arun, Ö (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Selçuk İletişim*, 4 (3), 21-28. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/177956>
- Köktürk, Ş & Eyri, S (2013). Dilbilim ve göstergebilim: Ferdinand De Saussure ve göstergebilimi anlamak. *Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi*, 2, 123-136. http://www.fed.sakarya.edu.tr/arsiv/yayinlenmis_dergiler/2013_2/2013_2_S2.pdf
- Köprülü, M F (1925). Eski Türklerde dinî, sihrî an'ane: Yat veya yağmur taşı. *Dârül-fünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, 1-11.
- Köse, S (2019). Türk kültüründe baykuş. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(3) , 288-301. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/880940>
- Küçük, S (2010). Eski Türk kültüründe renk kavramı. *Bilig*, Yaz(54), 185-210. https://www.academia.edu/7978871/Eski_T%C3%BCrk_K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BCnde_Renk_Kavram%C4%B1_Salim_K%C3%BC%C3%A7%C3%BCk
- Küçük, Y (2011). Kültürler arası öğrenme üzerine bir kavram-model denemesi ve Türkçe ders kitapları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (29), 227-260. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157063>
- Lévi-Strauss, C (2012). *Yapısal antropoloji*. A Kahiloğulları (çev.). İmge Yayınları.
- Lévi-Strauss, C (2018a). *Mit ve anlam*. (GY Demir, Çev.). İthaki Yayınları.
- Lévi-Strauss, C (2018b). *Yaban düşünce* (7. Baskı). (T Yücel, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Lévy-Bruhl, L (2020). İlkel toplumlarda mistik deneyim ve simgeler.O Adanır (çev). 3. Baskı. Doğu Batı Yayınları.
- Malinowski, B (1990). *Büyü, bilim ve din*. S Özkal (çev.). Kabalıcı Yayınevi.
- Malinowski, B (1998). *İlkel toplum*. H Portakal (çev.). Öteki Yayınevi.
- Manguel, A (2019). *Kelimeler şehri* (5. Baskı). (EE Taşcıoğlu, Çev.) Yapı Kredi Yayınları.
- May, R (2015). *Yaratma cesareti*. (A Oysal, Çev.). Metis Yayınları.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. MEB Yayınları.
- MEB. (2015). *Türkçe dersi (1.-8. sınıflar) öğretim programı*. MEB Yayınları.
- MEB. (2018). *2018 Türkçe dersi öğretim programı (1.-8. sınıflar)*. MEB Yayınları.
- Nazım, N (1909). *Esatir*. Kasbar Matbaası.
- Oener, L (2018). Sâbit Dîvânı'nda mitolojik ve efsânevî kuşlar. *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(13), 318-333. <https://dergipark.org.tr/en/pub/turuk/issue/42738/521489>
- Oral, E (2015). Hitit çanak çömleğinde hayvan betimleri. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (149), 27-34. <http://earsiv.batman.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12402/3241/Hitit%20%c3%bc>

[87anak%20c3%87%c3%b6mle%c4%9finde%20Hayvan%20Tasvirleri.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/650027)

- Özdemir, E (2004). *Masalların Türkçe eğitimdeki işlevi ve Türkçe ders kitaplarındaki yerinin incelenmesi* (147686) [Yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi] Ulusal Tez Merkezi.
- Özdemir, H (2003). Dede Korkut'un kişiliği ile ilgili efsaneler. *Türkoloji Dergisi*, 16(2), 23-33. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/650027>
- Özkan, U B (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi* (3. Baskı). Pegem Akademi.
- Özmen, S S (2016). Anadolu'da ana tanrıça Kybele kültü. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(07), 381-397. DOI:10.20304/husbd.62240
- Propp, V (2018). *Masalın biçimbilimi*. S Rifat & M Rifat (çev). 3. Baskı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Robinson, K (2008). *Yaratıcılık, aklın sınırlarını aşmak*. (NG Koldaş, Çev.). Kitap Yayınevi.
- Saluk, R G (2018). Mit ve mitoloji. FA Turan ve M Ozan (Ed.), *Türk Mitolojisine Giriş* (4. Baskı, s. 7-16). Gazi Kitabevi.
- Sami, Ş (1893). *Esatir*. Mihran Matbaası.
- Sarpkaya, S (2014). Türkiye sahası efsanelerinde özel adlı kötü ruhlar. E Gürsoy (Ed.), *korku kitabı* (s. 251-279). İstanbul Kitabevi.
- Sarpkaya, S (2021). Dijital oyun/video oyunu folkloru üzerine bir yöntem denemesi. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 155-172. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1659651>
- Sayar, Ş (1995). *Tarih Öncesinden Hitit Uygarlığı Sonuna Anadolu Uygarlıklarında Toprak Boğa Formları ve Çağdaş Uygulamaları* (42068) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Sever, M (1999). Türk mitolojisinde kuşlar. *Milli Folklor*, (42), 83-88. <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=42&Sayfa=82>
- Seyidoğlu, B (2014). *Mitoloji üzerine araştırmalar metinler ve tahliller*. Dergah Yayınları.
- Sökmen, S & Balkanal, Z (2018). Anadolu'da önemli bir simge olan şahmeran'ın halk inanışlarındaki yeri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 281-296. DOI: <https://doi.org/10.29029/busbed.333220>
- Süğümlü, Ü, Mutlu, H & Çinpolat, E (2019). Ortaokul Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarının kullanılması ve kullanılmamasına ilişkin bir durum çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(4), 1667-1681. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.-544352>

- Şahin, F S (2009). Antik sikkeler üzerinde görülen yunus betimleri üzerine bazı gözlemler. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBARD)*, (13), 137 - 154. <https://doczz.biz.tr/doc/48788/antik-sikkeler-%C3%BCzerinde-g%C3%B6r%C3%BClen-yunus-betimleri-%C3%BCzerine-baz%C4%B1>
- Şahin, T (2020). İpek yolu: Tarihsel geçmişi, kültürü ve Türk dünyası için önemi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 39(67), 71-97. <https://doi.org/10.35239/tarihastirmalari.644530>
- Şimşek, A (2001). Tarih eğitiminde efsane ve destanların rolü. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(3), 11-21.
- Şimşek, E & Çetindağ Süme, G (2014). Köroğlu hikâyelerinde mitolojik bir mekân algısı: Çamlıbel. S Koz (Haz.), *Tüfek icad oldu mertlik bozuldu/Köroğlu kitabı* (s.189-204). İstanbul Kitabevi.
- Şişman, B & Kuzubaş, M (2007). *Mitik, Destanı, Masalsı, Efsanevi ve Tarihi Unsurlar Açısından Şehnâme'nin Türk Kültür ve Edebiyatına Etkileri*. Ötüken Yayınları.
- Taşdelen, V (2012). Dede Korkut'un dünyası. *Bizim Külliye*, 51, 61-64. <https://avesis.yildiz.edu.tr/publication/showdocument/bb2712ae-7f11-474c-b321-906cc53b3545>
- Tekin, G (2001). Edebî eserlerin değerlendirilmesine İonna Kuçuradi'nin getirdiği yeni bir yaklaşım, *TUBA* 25, 1-6.
- Togan, Z V (1925). Türk Efsanelerinde Millî Alametler. *Türk Yurdu*, 14(3), 134-147.
- Tokdemir, MA (2018). Tarih öğretiminde hipotetik soruların kullanılması ve değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 7(1), 40-60. <http://cije.cumhuriyet.edu.tr/tr/download/article-file/459396>
- Tökel, D A (2016). *Divan şiirinde şahıslar mitolojisi*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları.
- Turdimov, Ş (1999). Düzeltme. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 3(2), 261-265. <https://dergipark.org.tr/en/pub/egetdid/issue/34413/380104>
- Türk Dil Kurumu (2022, 7 Haziran). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkyılmaz, A (2013). İslamiyet öncesi Türklerde su kültü ve günümüzdeki yansımaları. *Bilim ve Kültür - Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, (4), 83-100. http://isamveri.org/pdfdrg/G00055/2013_4/2013_4_TURKYILMAZA.pdf
- Uraz, M (1994). *Türk Mitolojisi* (2. baskı). Düşünen Adam Yayınları.
- Uzunaslan, A (2005). Antik Roma'da gladyatör oyunları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 15-58. http://durmushocaoglu.com/data/kutuphane/3_Antik_Romada_Gladyator_Oyunlari.pdf

- Wellek, R & Warren, A (1983). *Edebiyat biliminin temelleri*. (AE Uysal, Çev.). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yalçın, A (2012). *Çağdaş insan ve edebiyat* (7. Baskı). Akçağ Yayınevi.
- Yalınkılıç, K (2020). Bir öğretim aracı olarak ders kitabı. H Ülper (Ed.) *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri* (5. baskı, s. 3-22). Pegem Akademi.
- Yaşar, M (2019). Nemrut Dağı kutsal anıtı: I. Antiochus'un dehası. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 9(19), 19-27. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/759763#:~:text=Antiochus%2C%20M.%C3%96.,un%20mezar%C4%B1n%C4%B1n%20bulundu%C4%9Fu%20tahmin%20edilmektedir.>
- Yılar, Ö (2005a). *Halk bilimi - eğitim ilişkisi ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının halk bilimi içeriği açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi* (Yayın No. 162775) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Yılar, Ö (2005b). Mit-efsane ve eğitim. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 11, 383-392.
- Yıldırım, A & Şimşek, H (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y (2016). Eğitim sosyolojisi perspektifi ile Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramları üzerine sosyolojik bir analiz denemesi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 5 (2) , 617-628 . <https://doi.org/10.14686/buefad.v5i2.5000191537>

EKLER

Tablo 5. İncelenen ders kitaplarının künyeleri ve kütüphane kodları

Sıra	Yıl	Künye	Yer Numarası / Barkod
1.	1981-1982	Demiray, K. (1981). Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz II. İnkılâp ve Aka Basımevi.	372.6076 DEM 1972 / 005372
2.	1981-1982	Gözler, F. H. & Tanyu, H. (1981). Ortaokullar İçin Türkçemiz II. İnkılâp ve Aka Kitabevleri.	372.6076 GÖZ 1981 / 008301
3.	1981-1982	Demiray, K. (1981). Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz III. İnkılâp Ve Aka Basımevi.	372.6076 DEM 1957 / 005371
4.	1981-1982	Gözler, F. H. & Tanyu, H. (1981). Ortaokul Kitapları Türkçemiz III. İnkılâp ve Aka Kitabevleri.	372.6076 GÖZ 1981 / 008328
5.	1982 - 1983	Demiray, K. (1982). Temel Eğitim Okulları Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/5397 372.6076 DEM 1982 / 006838
6.	1982 - 1983	Demiray, K. (1982). Temel Eğitim Okulları Türkçe 8. Sınıf. MEB Devlet Kitapları.	FRT/6174
7.	1983 – 1984	Demiray, K. (1983). Ortaokullar İçin Türkçe 2. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/13335
8.	1983 – 1984	Demiray, K. (1983). Ortaokullar İçin Türkçe 3. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/13313
9.	1984 – 1985	Demiray, K. (1984). Ortaokullar İçin Türkçe 2. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/13478
10.	1984 - 1985	Demiray, K. (1984). Ortaokullar İçin Türkçe 3. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/13483
11.	1985 - 1986	Demiray, K. (1985). Ortaokullar İçin Türkçe 2. 4. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/13837
12.	1985 - 1986	Göğüş, B. & Demiray, K. (1985). Ortaokul Kitapları Türkçe II. İnkılâp Kitabevi.	372.6076 GÖĞ 1985 / 017169
13.	1985 - 1986	Demiray, K. (1985). Güzel Türkçemiz II. İnkılâp Kitabevi.	TTKB015566/372.6076 DEM [yayın tarihi yok] c.2
14.	1985 - 1986	Demiray, K. (1985). Ortaokullar İçin Türkçe 3. 4. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/13850
15.	1985 - 1986	Demiray, K. (1985). Güzel Türkçemiz III. İnkılâp Kitabevi.	372.6076 DEM [yayın tarihi yok] / 020249
16.	1985 - 1986	Gözler, F. H. & Tanyu, H. (1985). Ortaokul Kitapları Türkçemiz III. İnkılâp Kitabevi.	410.76 GÖZ 1985 / 021559
17.	1986 - 1987	Demiray, K. (1986). Ortaokullar İçin Türkçe 2 Yardımcı Ders Kitabı. 5. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/14030 FRT/16737
18.	1986 – 1987	Gözler, F. H. & Tanyu, H. (1986). Ortaokullar İçin Türkçemiz II. İnkılâp Ve Aka Kitabevleri.	372.6076 GÖZ 1986 / 017620 372.6076 GÖZ 1986 / 010591
19.	1986 – 1987	Özoğuz, İ. & Öz, E. (1986). Türkçe Ortaokul 2. Ünite Bilgisi Yayınevi.	372.6076 ÖZO 1987 / 010531
20.	1986 – 1987	Birkan, A., Aykun, S., İleri, İ. & Gökyayla, R. (1986). Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2. Ders Kitapları Anonim Şirketi.	372.6076 ORT 1986 / 034534
21.	1986 - 1987	Demiray, K. (1986). Ortaokullar İçin Türkçe 3. 5. Baskı. M.E.G.S.B Devlet Kitapları.	FRT/14029 372.6076 DEM 1986 / 019574
22.	1986 – 1987	Gözler, H. F. & Tanyu, H. (1986). Ortaokul Kitapları Türkçemiz III. İnkılâp Kitabevi.	372.6076 GÖZ 1986 / 010491

23.	1986 - 1987	Özoğuz, İ & Öz, E. (1986). Türkçe Ortaokul 3. Ünite Bilgisi Yayınevi.	372.6076 ÖZO 1994 / 016518
24.	1987 - 1988	Demiray, K. (1987). Ortaokullar İçin Türkçe 2. 6. Baskı. M. E. G. S. D. Devlet Kitapları.	FRT/14147 372.6076 DEM 1987 / 044763
25.	1987 - 1988	Göğüş, B. & Demiray, K. (1987). Ortaokul Kitapları Türkçe 2. İnkılâp Kitabevi.	372.6076 GÖĞ 1990 / 010434
26.	1987 - 1988	Demiray, K. (1987). Ortaokul Kitapları Türkçemiz 2. İnkılâp Kitabevi.	372.6076 DEM 1987 / 002122 372.6076 DEM 1987 / 015555 372.6076 DEM [yayın tarihi yok] / 016402
27.	1987 - 1988	Göğüş, B. (1987). Ortaokullar İçin Türkçe 2. Altın Kitaplar Yayınevi.	372.6076 GÖĞ 1987 / 010592 372.6076 GÖĞ 1987 / 013158
28.	1987 - 1988	Gözler, H. F. & Tanyu, H. (1987). Ortaokul Kitapları Türkçemiz 2. İnkılâp Kitabevi.	410.76 GÖZ 1987 / 017393
29.	1987 - 1988	Özoğuz, İ. & Öz, E. (1987). Türkçe Ortaokul 2. Ünite Bilgisi Yayınevi.	372.6076 ÖZO 1987 / 021540
30.	1987 - 1988	Birkan, A, Aykun, S, İleri, İ & Gökyayla, R. (1987). Ortaokullarda Türkçe Dersleri 2. Ders Kitapları Anonim Şirketi.	372.6076 BİR 1988 / 052848
31.	1987 - 1988	Demiray, K. (1987). Ortaokul Kitapları Güzel Türkçemiz 3. İnkılâp Kitabevi.	410.76 DEM 1987 / 012311
32.	1987 - 1988	Özoğuz, İ. & Öz, E. (1987). Türkçe Ortaokul 3. Ünite Bilgisi Yayınevi.	372.6076 ÖZO 1987 / 039511
33.	1987 - 1988	Öz, E. & Öz, S. (1987). Ortaokul Türkçe 3. Sınıf. Gendaş A.Ş.	372.6076 ÖZO 1990 / 012661
34.	1987 - 1988	Göğüş, B. (1987). Ortaokullar İçin Türkçe 3. Altın Kitaplar Yayınevi.	372.6076 GÖĞ 1987 / 010461
35.	1988 - 1989	Demiray, K. (1988). Ortaokullar İçin Türkçe 2. 7. Baskı. M. E. G. S. D. Devlet Kitapları.	FRT/14417
36.	1988 - 1989	Öz, E. & Öz, S. (1988). Ortaokul Türkçe 3. Sınıf. Gendaş A. Ş.	016794/372.6076 TÜR 1986
37.	1988 - 1989	Göğüş, B. (1988). Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3. Altın Kitaplar Yayınevi.	372.6076 GÖĞ 1988 / 015581
38.	1988 - 1989	Birkan, A., Aykun, S., İleri, İ. & Gökyayla, R. (1988). Ortaokullarda Türkçe Dersleri 3. Ders Kitapları Anonim Şirketi.	372.6076 BİR 1988 / 012304
39.	1989 - 1990	Özoğuz, İ. & Öz, E. (1989). Türkçe Ortaokul 2. Serhat Kitap Yayın Dağıtım.	372.6076 ÖZO 1989 / 016882
40.	1989 - 1990	Öz, E. & Öz, S. (1989). Ortaokul Türkçe 2. Sınıf. Gendaş A. Ş.	372.6076 ÖZE 1988 / 016493
41.	1989 - 1990	Demiray, K. (1989). Ortaokullar İçin Türkçe 3. 8. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/14679 FRT/15139
42.	1989 - 1990	Özoğuz, İ. & Öz, E. (1989). Türkçe Ortaokul 3. Serhat Kitap Yayın Dağıtım.	372.6076 ÖZO 1987 / 010572
43.	1990 - 1991	Demiray, K. (1990). Ortaokullar İçin Türkçe II. Meb Devlet Kitapları.	372.6076 DEM 1990 / 015576
44.	1990 - 1991	Göğüş, B. & Demiray, K. (1990). Ortaokul Kitapları Türkçe 2. İnkılâp Kitabevi.	FRT/7941
45.	1990 - 1991	Göğüş, B. (1990). Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 2. Altın Kitaplar Yayınevi.	372.6076 GÖĞ 1990 / 016752
46.	1990 - 1991	Özoğuz, İ. (1990). Türkçe Ortaokul 2. Serhat Kitap Yayın Dağıtım.	372.6076 ÖZO 1990 / 039420
47.	1990 - 1991	Öz, E. & Öz, S. (1990). Ortaokul Türkçe 3. Sınıf. Gendaş A. Ş.	372.6076 ÖZE 1988 / 010476

			372.6076 ÖZE 1990 / 010767
48.	1990 – 1991	Gözler, H F & Tanyu, H. (1990). Ortaokul Kitapları Türkçemiz 3. İnkılâp Kitabevi.	410.76 GÖZ 1990 / 039454 372.6076 GÖZ 1981 / 013004
49.	1990 – 1991	Göğüş, B. (1990). Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3. Altın Kitaplar Yayınevi.	372.6076 GÖĞ 1990 / 039421 410.76 GÖĞ 1990 / 015205 372.6076 GÖĞ [yayın tarihi yok] / 016796 FRT/15618
50.	1991 – 1992	Demiray, K. (1991). Ortaokullar İçin Türkçe II. 10. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	372.6076 DEM [yayın tarihi yok] / 012358 372.6076 DEM 1986 / 016816
51.	1991 – 1992	Göğüş, B. (1991). Ortaokullar İçin Türkçe Dersleri 3. Altın Kitaplar Yayınevi.	FRT/10741
52.	1991 – 1992	Demiray, K. (1991). Ortaokullar İçin Türkçe 3. 10. Baskı. MEB.	FRT/15619
53.	1992 - 1993	Sarıca, S. & Gündüz, M (1992). Orta Okullar İçin Türkçe 7. Fil Yayınevi.	372.6076 SAR 1995 / 010533
54.	1993 – 1994	Ağca, H., Ezerdem, S., Aytaç, G. & Küçük, S. (1993). İlköğretim Türkçe 7. MEB Devlet Kitapları.	372.6076 İLK 1993 / 015786
55.	1993 – 1994	Ağca, H., Ezerdem, S., Aytaç, G. & Küçük, S. (1993). İlköğretim Türkçe 8. MEB Devlet Kitapları.	372.6076 İLK 1993 / 015917
56.	1994 – 1995	Kayıtlı Kitap Bulunamamıştır.	-
57.	1995 – 1996	Kayıtlı Kitap Bulunamamıştır.	-
58.	1996 – 1997	Kayıtlı Kitap Bulunamamıştır.	-
59.	1997 – 1998	Kayıtlı Kitap Bulunamamıştır.	-
60.	1998 – 1999	Kayıtlı Kitap Bulunamamıştır.	-
61.	1999 – 2000	Doğruel, S., Kurter, S. & Gündoğdu, M. (1999). Türkçe Ders Kitabı 7. MEB Devlet Kitapları.	FRT/18276 FRT/18275
62.	1999 – 2000	Saraçoğlu, A., Çimen, C. & Güzel, Y. (1999). Türkçe Ders Kitabı 8. MEB Devlet Kitapları.	FRT/18277 FRT/18278 372.6076 SAR 2000 / 009224
63.	1999 – 2000	Onat, A. (1999). Türkçe 8 Ders Kitabı. Metinler Matbaacılık.	FRT/7917
64.	2000 – 2001	Doğruel, S., Kurter, S. & Gündoğdu, M. (2000). Türkçe Ders Kitabı 7. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/18817 FRT/18818
65.	2000 – 2001	Saraçoğlu, A., Çimen, C. & Güzel, Y. (2000). Türkçe Ders Kitabı 8. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/18819 FRT/18820
66.	2001 – 2002	Doğruel, S., Kurter, S. & Gündoğdu, M. (2001). Türkçe Ders Kitabı 7. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	372.6076 DOĞ 2001 / 017745 FRT/18578
67.	2002 – 2003	Külekçi, M. A. (2002). Türkçe 8. Dörtel Yayıncılık.	372.6076 KÜL 1999 / 016464
68.	2003 – 2004	Doğruel, S., Kurter, S. & Gündoğdu, M. (2003). Türkçe Ders Kitabı 7. 5. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/22051 FRT/22052
69.	2003 – 2004	Saraçoğlu, A., Çimen, C. & Güzel, Y. (2003). Türkçe Ders Kitabı 8. 5. Baskı. MEB Devlet Kitapları.	FRT/22053 FRT/22054
70.	2004 – 2005	Doğruel, S., Kurter, S. & Gündoğdu, M. (2004). Türkçe Ders Kitabı 7. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Evos Basım Yayın Ltd. Şti.	FRT/19486 FRT/19485
71.	2004 – 2005	Saraçoğlu, A., Çimen, C. & Güzel, Y. (2004). Türkçe Ders Kitabı 8. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Evos Basım Yayın Ltd. Şti.	FRT/19487 FRT/19488

72.	2005 – 2006	Doğruel , S., Kurter, S. & Gündoğdu, M. (2005). Türkçe Ders Kitabı 7. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Evos Basım Yayın Ltd. Şti.	FRT/20978 FRT/20979
73.	2005 – 2006	Saraçoğlu, A., Çimen, C. & Güzel, Y. (2005). Türkçe Ders Kitabı 8. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Evos Basım Yayın Ltd. Şti.	FRT/20980 FRT/20981
74.	2006 – 2007	Doğruel , S., Kurter, S. & Gündoğdu, M. (2006). Türkçe Ders Kitabı 7. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Evos Basım Yayın Ltd. Şti.	FRT/24571 FRT/24572
75.	2006 – 2007	Saraçoğlu, A., Çimen, C. & Güzel, Y. (2006). Türkçe Ders Kitabı 8. 3. Baskıya Ek. MEB Devlet Kitapları Evos Basım Yayın Ltd. Şti.	FRT/24617
76.	2007 – 2008	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2007). İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/25377 FRT/25378
77.	2007 – 2008	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y. (2007). İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/25374 FRT/25373
78.	2007 – 2008	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2007). İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/25375 FRT/25376 372.6076 ALT 2008 / 034584 372.6076 TÜR 2008 / 003999
79.	2007 – 2008	Yangın, B., Çelepoğlu, A. & Türkyılmaz, F. (2007). İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. Pasifik Yayınları.	FRT/25840 FRT/25841
80.	2007 – 2008	Yangın, B., Çelepoğlu, A. & Türkyılmaz, F. (2007). İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı. Pasifik Yayınları.	FRT/25838 FRT/25839
81.	2007 – 2008	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2007). İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı. MEB Devlet Kitapları Devlet Kitapları Müdürlüğü.	FRT/25385 FRT/25386
82.	2007 – 2008	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2007). İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı. MEB Devlet Kitapları Devlet Kitapları Müdürlüğü.	FRT/25379 FRT/25380
83.	2007 – 2008	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2007). İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı. MEB Devlet Kitapları Devlet Kitapları Müdürlüğü.	FRT/25384 FRT/25383
84.	2007 – 2008	Saraçoğlu, A., Çimen, C. & Güzel, Y. (2007). Türkçe Ders Kitabı 8. 4. Baskı. Millî Eğitim Yayınları Feza Gazetesi A.Ş.	FRT/25381 FRT/25382
85.	2007 – 2008	Köktürk, M. & Gül, M. (2007). İlköğretim Türkçe 8. Yıldırım Yayınları.	FRT/25910 FRT/25911
86.	2008 – 2009	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2008). İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/26045 FRT/26046
87.	2008 – 2009	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2008). İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/26041 FRT/26042
88.	2008 – 2009	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2008). İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/26043 FRT/26044

89.	2008 – 2009	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2008). İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı.1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Feza Gazetecilik A.Ş.	FRT/26051 FRT/26052
90.	2008 – 2009	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2008). İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı.1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Feza Gazetecilik A.Ş.	FRT/26048 FRT/26047
91.	2008 – 2009	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2008). İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı.1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Feza Gazetecilik A.Ş.	FRT/26050 FRT/26049
92.	2009 – 2010	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2009). İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/26330
93.	2009 – 2010	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2009). İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/26328
94.	2009 – 2010	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2009). İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/26329
95.	2009 – 2010	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2009). İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı.2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/26333
96.	2009 – 2010	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2009). İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı.2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/26331
97.	2009 – 2010	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2009). İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı.2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/26332
98.	2010 – 2011	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2010). İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 4. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/27103
99.	2010 – 2011	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2010). İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı. 4. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/27101
100.	2010 – 2011	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2010). İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı. 4. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/27102
101.	2010 – 2011	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2010). İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı.3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Yenigün Matbaacılık.	FRT/27106
102.	2010 – 2011	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2010). İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı.3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Yenigün Matbaacılık.	FRT/27104
103.	2010 – 2011	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2010). İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı.3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Yenigün Matbaacılık.	FRT/27105 372.6076 ALT 2011 / 008727
104.	2011 – 2012	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2011). İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 5. Baskı. MEB Devlet	FRT/27635

Kitapları Evren Matbaacılık.

105.	2011 – 2012	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2011). İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı. 5. Baskı. MEB Devlet Kitapları Evren Matbaacılık.	FRT/27633
106.	2011 – 2012	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Özaykut, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. & Yüksel, Y.(2011). İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı. 5. Baskı. MEB Devlet Kitapları Evren Matbaacılık.	FRT/27634
107.	2011 – 2012	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2011). İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı.4. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaa.	FRT/27638
108.	2011 – 2012	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2011). İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı.4. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaa.	FRT/27636
109.	2011 – 2012	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2011). İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı.4. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaa.	FRT/27637
110.	2012 – 2013	Komasyon. (2012).İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	FRT/28103 FRT/28102
111.	2012 – 2013	Komasyon. (2012).İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	FRT/28099 FRT/28098
112.	2012 – 2013	Komasyon. (2012).İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	FRT/28100 FRT/28101
113.	2012 – 2013	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2012). İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı.5. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaa.	FRT/28108 FRT/28109
114.	2012 – 2013	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2012). İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı.5. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaa.	FRT/28104 FRT/28105
115.	2012 – 2013	Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. & Yılmaz, D. (2012). İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı.5. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaa.	FRT/28106 FRT/28107
116.	2013 – 2014	Komasyon. (2013).İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/28885 FRT/28886
117.	2013 – 2014	Komasyon. (2013).İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/28883 FRT/28884
118.	2014 – 2015	Komasyon. (2014).İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Ada Matbaacılık.	FRT/29586 FRT/29587
119.	2014 – 2015	Komasyon. (2014).İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Ada Matbaacılık.	FRT/29582 FRT/29583
120.	2014 – 2015	Komasyon. (2014).İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Ada Matbaacılık.	FRT/29584 FRT/29585
121.	2014 – 2015	Arhan, S., Başar, S. & Demirel, T. (2014). İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/29590 FRT/29591
122.	2014 – 2015	Arhan, S., Başar, S. & Demirel, T. (2014). İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/31603 FRT/31602
123.	2014 – 2015	Arhan, S., Başar, S. & Demirel, T. (2014). İlköğretim	FRT/29589

		Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/29588 FRT/32822
124.	2015 – 2016	Kayıtlı Kitap Bulunamamıştır.	-
125.	2016 – 2017	Komisyon. (2016).İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 5. Baskı. MEB Devlet Kitapları Semih Ofset.	FRT/32438 FRT/32439
126.	2016 – 2017	Komisyon. (2016).İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı. 5. Baskı. MEB Devlet Kitapları Semih Ofset.	FRT/32592 FRT/32593
127.	2016 – 2017	Komisyon. (2016).İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı. 5. Baskı. MEB Devlet Kitapları Semih Ofset.	FRT/32594 FRT/32595
128.	2016 – 2017	Arhan, S., Başar, S. & Demirel, T. (2016). İlköğretim Türkçe 8 Öğretmen Kılavuz Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	FRT/32602 FRT/32603
129.	2016 – 2017	Arhan, S., Başar, S. & Demirel, T. (2016). İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	FRT/32469 FRT/32470
130.	2016 – 2017	Arhan, S., Başar, S. & Demirel, T. (2016). İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	FRT/32471 FRT/32472
131.	2017 – 2018	Arhan, S., Başar, S. & Demirel, T. (2017). İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı. 4. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	FRT/32920 FRT/32921
132.	2017 – 2018	Arhan, S., Başar, S. & Demirel, T. (2017). İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı. 4. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	FRT/32970 FRT/32971
133.	2018 – 2019	Akgül, A., Demirer, N., Gürcan, E., Karadaş, D., Karahan, İ. & Uysal, A. (2018). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Ders Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Özgün Matbaacılık.	FRT/33716 FRT/33717
134.	2018 – 2019	Kır, T., Kırman, E. & Yağız, S. (2018). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7. MEB Devlet Kitapları Netbil Basım Ve Yayıncılık.	FRT/33718 FRT/33719
135.	2018 – 2019	Mete, G., Karaaslan, M., Kaya, Y., Ozan, Ş. & Özdemir, D. (2018). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Saray Matbaacılık.	FRT/33720 FRT/33721
136.	2019 – 2020	Kır, T., Kırman, E. & Yağız, S. (2019). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Çağlayan Matbaası.	FRT/34364 FRT/34365
137.	2019 – 2020	Akgül, A., Demirer, N., Gürcan, E., Karadaş, D., Karahan, İ. & Uysal, A. (2019). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Ders Kitabı. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	FRT/34366 FRT/34367
138.	2019 – 2020	Eselioglu, H., Set, S. & Yücel, A. (2019). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı. 1. Baskı. MEB Devlet Kitapları Bilnet Matbaacılık Ve Yayıncılık AŞ.	FRT/34368 FRT/34369
139.	2020 – 2021	Akgül, A., Demirer, N., Gürcan, E., Karadaş, D., Karahan, İ. & Uysal, A. (2020). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Ders Kitabı. 3. Baskı. MEB Devlet Kitapları Başak Matbaacılık.	*
140.	2020 – 2021	Kır, T., Kırman, E. & Yağız, S. (2019). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7. 2. Baskı. MEB Devlet Kitapları Çağlayan Matbaası.	*
141.	2020 – 2021	Erkal, H. & Erkal, M. (2020). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7. Sınıf. Özgün Matbaacılık.	*
142.	2020 – 2021	Eselioglu, H., Set, S. & Yücel, A. (2019). Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı. 1. Baskı.	*

*Kütüphanede bulunmayıp kurum tarafından internet ortamında bulunması sebebiyle internet ortamında bulunan kitaplar.

**Barkod numaralarının başında “FRT” olanlar, Ferit Ragıp Tuncor Bakanlık Arşiv ve Dokümantasyon Kütüphanesi’nde, diğerleri Talim ve Terbiye Kurulu Arşiv Kütüphanesi’nde bulunan kitaplardır.

***Kitapların tespiti ve kodlarına dair bilgiler, 19 Aralık 2021 – 8 Ocak 2022 tarihleri arasında elde edilmiştir.

